



รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : การเชื่อมโยง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕
ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

The Community Sustainable Development: The Correlation between the
Sufficiency Economy Community and the Sila 5 village in Ubonratchathani,
Sisaket, Buriram and Surin.

โดย

พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MCU RS 610760181



รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : การเชื่อมโยง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕
ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

The Community Sustainable Development: The Correlation between the
Sufficiency Economy Community and the Sila 5 village in Ubonratchathani,
Sisaket, Buriram and Surin.

โดย

พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760181

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)



Research Report

The Community Sustainable Development: The Correlation between the Sufficiency Economy Community and the Sila 5 village in Ubonratchathani, Sisaket, Buriram and Surin.

By

Phrabaideka Suphot Ketnakorn, Dr.
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ubon Ratchathani Campus
B.E.2560

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University
MCU RS 610760181
(copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานวิจัย:	การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : การเชื่อมโยง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้าน รักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์
ผู้วิจัย:	พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล,ดร.
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๐
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ๒) เพื่อเสนอรูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้ พระสงฆ์, ผู้นำชุมชน, ประชาชน ที่มีภูมิลำเนาในชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จำนวน ๙ รูป/คน พื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ใช้วิธีเลือกเฉพาะเจาะจง ส่วนเครื่องมือการวิจัยในการรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม จำนวน ๒๐ รูป/คน

ผลวิจัยพบว่าความเชื่อมโยงเศรษฐกิจพอเพียงสู่หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ทำให้มีวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง คือ “ประโยชน์สุข” โดยการนำหลักพุทธธรรม ๓ ประการ คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นองค์ความรู้ที่ครอบคลุมการดำรงชีวิตทุกด้าน ซึ่งนำไปสู่การฝึกฝนและปัญญาให้คนเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา เพื่อเป็นการช่วยเหลือประเทศชาติอีกทางหนึ่ง รวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้สังคมไทยมีศีลธรรม และคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นควรส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทุกเพศทุกวัยได้นำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปพัฒนาชีวิตครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยเน้นการรณรงค์ส่งเสริม และสนับสนุนให้มี “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ขึ้นในทุกส่วนของประเทศ ส่วนด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ พบว่าล้วนแต่มีหลักการที่เน้นแก้ปัญหาสังคมในระดับรากหญ้า ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งตอบโจทย์ที่ว่า จะทำอย่างไรจึงจะทำให้เกิดกระบวนการที่สามารถบูรณาการเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยกำหนดหลักการบูรณาการ คือการทำให้สมบูรณ์ ซึ่งเป็นการนำหน่วยย่อยเข้ามารวมกับหน่วยย่อยอื่นๆ ภายในชุมชนให้ทำงานอย่างเป็นระบบที่เกื้อหนุนกันอย่างสอดคล้องกัน เพื่อที่จะทำให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างยั่งยืนโดยอาศัยกระบวนการ ดังนี้

หลักการของรูปแบบบูรณาการเพื่อเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เป็นรูปแบบที่มีระดมให้ดำเนินการของทุกภาคส่วนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ซึ่งจะเป็นการบูรณาการให้สามารถเชื่อมโยงให้ทุกเครือข่ายทำงานร่วมกันได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ รวมทั้งกลยุทธ์ที่จะดึงเอาความรู้ความสามารถของปราชญ์ชาวบ้าน หรือคนในชุมชน รวมทั้งศักยภาพของหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลไกทางสังคม เพื่อให้สามารถนำมาใช้พัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปปรับใช้ได้กับชุมชนทั่วไป มีข้อค้นพบ ๓ ส่วน หลักการที่ต้องเชื่อมโยงกัน มีดังต่อไปนี้

๑. แหล่งความรู้ชุมชน แบ่งออกเป็น องค์กรชุมชน และ สื่อ

๒. แหล่งภูมิปัญญาชุมชน แบ่งออกเป็น คน และ กิจกรรมอื่น ๆ

๓. ความสัมพันธ์ บ้าน วัด โรงเรียน กับ แหล่งความรู้และแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้วยหลักการทั้งสาม ดังกล่าว เมื่อนำมาปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของแต่ละชุมชน จะก่อให้เกิดความเชื่อมโยงให้หลักการของ “หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ได้อย่างสมบูรณ์

Research Title: The Community Sustainable Development: The Correlation between the Sufficiency Economy Community and the Sila 5 village in Ubonratchathani, Sisaket, Buriram and Surin.

Researcher: PhrabaidegaSupot Tabaselo, Dr.

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ubonratchahani Campus

Fiscal Year: 2560 / 2017

Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objectives of this research are: 1) To analyze the correlation of “the Sufficiency Economy Community” and “the Sila 5 village” (the Five Precepts Observation village) in Ubonratchathani, Sisaket, Buriram and Surin; 2) To propose the integrated model of “the Sufficiency Economy Community” and “the Sila 5 village” in the areas. The researcher used the qualitative research methodology by defining the target group of 9 persons including monks, community leaders, the people living in the sufficiency economy community and the Sila 5 village in the areas. The target areas were purposively sampled and the tools used for gathering information were interviews and focus groups of 20 monks and laymen.

This research found that the correlation between “the Sufficiency Economy Community” and “the Sila 5 village” leads to the sufficiency economy way of life that is the “benefits and happiness” by applying Buddha Dhamma principle of the Threefold Training including Sila (precepts), concentration and wisdom basically as the knowledge covering all aspects of living. This leads to the practice and wisdom developing a commoner to be magnanimous in behavior, mind and intellectuality as another means for supporting the country. In addition, this has helped equipping Thai society with morality and ethics as guided by Buddhism. Furthermore, children, youths and all other people should be enhanced in applying Buddha Dhamma teachings to develop their family life, community and society by emphasizing campaigns and promotions of the Sila 5 village all over the country. In driving the sufficiency economy and Sila 5 village, it has been focused on solving social problems at the grassroots level. This research, thus, aims at resolving how the sufficiency economy community and the Sila 5 village process can be integrated. The principle is to systematically integrate all mutual and correlated components to sustainably develop the community relying on the following processes:

The principle of integration for correlating “the Sufficiency Economy Community” and “the Sila 5 village” is the model of mobilizing all sectors in strengthening the community that integrate and correlate all networks to efficiently work together. This also includes the strategies of mobilizing local wisdom, human resources and all sectors in the community relating to custom, tradition, Buddha Dhamma principles and other social mechanisms to efficiently apply in developing the community. The three correlating principles found are:

1. Community knowledge resources including community organizations and media
2. Local wisdom resources including human resources and other activities
3. Relationships between villages, temples and schools; and community knowledge resources and local wisdom resources

Through the application of these three principles correlating to each community context, it will completely enhance the correlation between “the Sufficiency Economy Community” and “the Sila 5 village”.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : การเชื่อมโยง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดีจึงขอขอบพระคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต,ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ,พระครูศรีปัญญาวิกรม,ดร.และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้คำแนะนำในการปรับปรุงงานวิจัยชิ้นนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี รวมทั้งเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัยในครั้งนี้ด้วย รวมทั้งได้รับความร่วมมือในการให้ข้อมูลจากพระสงฆ์ ชาวบ้าน ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดบุรีรัมย์ที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ เป็นอย่างดี

พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล ดร.

๑ มิถุนายน ๒๕๖๐

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญแผนภาพ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ซ
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๔
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย.....	๔
๑.๔ นิยามศัพท์ที่ใช้การวิจัย.....	๕
๑.๕ กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	๖
๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย และสถานที่เก็บข้อมูล.....	๖
๑.๗ การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศที่เกี่ยวข้อง.....	๗
๑.๘ ประโยชน์ของการวิจัย.....	๑๖
บทที่ ๒ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน.....	๑๘
๒.๑ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	๑๘
๒.๒ หลักพุทธธรรมกับวิถีชีวิตในชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง.....	๒๓
๒.๓ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	๒๘
๒.๓.๑ ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	๒๘
๒.๓.๒ แนวคิดการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน.....	๒๙
๒.๓.๓ ประเภทของแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน.....	๓๑
๒.๔ การบูรณาการเพื่อพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน.....	๓๓
๒.๔.๑ ความสำคัญและความหมาย.....	๓๓
๒.๔.๒ ระบบบูรณาการ.....	๓๔
๒.๔.๓ บูรณาการประสานกับพัฒนาการ.....	๓๕
๒.๔.๔ ทุนชุมชนกับการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	๓๖
สรุป.....	๔๐
บทที่ ๓ วิเคราะห์ความเชื่อมโยงเศรษฐกิจพอเพียงสู่หมู่บ้านรักษาศีล ๕.....	๔๒
๓.๑ การประยุกต์ขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ สู่ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง.....	๔๒
๓.๒ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาของหมู่บ้านรักษาศีล ๕.....	๔๖
๓.๓ ประโยชน์สุข จุดเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕.....	๕๓

สรุป.....	๕๗
บทที่ ๔ รูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”	๕๙
๔.๑ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง.....	๕๙
๔.๒ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ หมู่บ้านรักษาศีล ๕	๖๘
๔.๓ รูปแบบบูรณาการชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง เชื่อมโยง หมู่บ้านรักษาศีล ๕”	๗๓
สรุป.....	๗๘
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๗๙
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๗๙
๕.๒ อภิปรายผล.....	๘๔
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๘๘
บรรณานุกรม.....	๙๐
ภาคผนวก.....	๙๕
ผนวก ก บทความวิจัย.....	๙๖
ผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	๑๑๗
ผนวก ค ตารางเปรียบเทียบ.....	๑๑๘
ผนวก ง แบบสัมภาษณ์.....	๑๒๐
ผนวก จ ภาพประกอบการเก็บข้อมูล.....	๑๒๑
แบบสรุปโครงการวิจัย.....	๑๓๒
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๓๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๖
แผนภาพที่ ๒.๑ หลักการสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy).....	๒๑
แผนภาพที่ ๒.๒ การเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับเศรษฐกิจพอเพียง.....	๒๔
แผนภาพที่ ๒.๓ แนวทางการบูรณาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	๓๕
แผนภาพที่ ๒.๔ ทฤษฎีชุมชนที่เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน.....	๓๗
แผนภาพที่ ๓.๑ แนวทางการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านศีล ๕.....	๔๓
แผนภาพที่ ๓.๒ แสดงวัตถุประสงค์ของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕.....	๕๕
แผนภาพที่ ๔.๑ โคก - หนอง - นา โมเดล.....	๖๐
แผนภาพที่ ๔.๒ ทฤษฎีบันได ๙ ขั้นสู่ความพอเพียง.....	๖๓
แผนภาพที่ ๔.๓ บันได ๓ ขั้น.....	๖๕
แผนภาพที่ ๔.๔ ขั้นตอนสู่ความสำเร็จโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕.....	๖๘
แผนภาพที่ ๔.๕ ตราสัญลักษณ์ของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕.....	๖๙
แผนภาพที่ ๔.๖ สถิติจำนวนประชาชนที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในคณะสงฆ์ภาค ๑๑.....	๗๑
แผนภาพที่ ๔.๗ รูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”	๗๖

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ ๒.๑ การจัดเวทีประชาคมจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านธาตุทอง ตำบลละลม อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ.....	๒๗
ภาพที่ ๓.๑ การอบรมศีลธรรมแก่เยาวชน หมู่บ้านรักษาศีล ๕ วัดโพธิ์น้อย บ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์.....	๔๔
ภาพที่ ๓.๒ โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วัดโพธิ์น้อย บ้านยาง.....	๔๕
ภาพที่ ๓.๓ การจัดกิจกรรมเยี่ยมเยือนของสมาชิกกลุ่มรักษานางรองสี่เขี้ยวยั่งยืน.....	๕๔
ภาพที่ ๓.๔ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและถ่ายทอดความรู้แก่สมาชิกในกลุ่ม.....	๕๖
ภาพที่ ๔.๑ การเยี่ยมเยียนแบ่งปันประสบการณ์ ของกลุ่มรักษานางรองสี่เขี้ยวยั่งยืน....	๗๗

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๑.๑	แสดงหมู่บ้านพื้นที่เป้าหมายเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๕
ตารางที่ ๒.๑	ทุนชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	๓๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้เป็นยุคสมัยของกระแสสังคมซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางวัตถุ ความเชื่อ ค่านิยม จึงทำให้วิถีชีวิตของชาวอีสานได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก^๑ ซึ่งปัญหาต่าง ๆ นั้นเริ่มจากความเปลี่ยนแปลงในยุคสมัยโลกาภิวัตน์จึงทำให้อาชีพ การทำมาหากินของประชาชนในภาคอีสานโดยพื้นที่ตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราช ซึ่งมีสภาพอากาศที่ร้อนและแห้งแล้ง ทำให้มีผลผลิตน้อยกว่าภาคอื่นๆ ทั้งๆที่ภาคอีสานมีเนื้อที่มากที่สุดของประเทศไทยเทียบได้กับหนึ่งในสามของประเทศ แต่เป็นภูมิภาคที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ มากที่สุด เช่น ความยากจน การอพยพย้ายถิ่นของประชากรในจังหวัดอุบลราชธานี บุรีรัมย์ ศรีสะเกษและสุรินทร์เพื่อหางานทำตามภูมิภาคต่างๆทั้งในและนอกประเทศ ถึงแม้ว่าปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้จะได้รับการแก้ไขไปบางส่วนแล้วแต่ยังเป็นอุปสรรคในการพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าให้เท่าเทียมกับภาคอื่น ๆ สืบเนื่องจากการพัฒนาอย่างเร่งรัดโดยเฉพาะด้านสิ่งก่อสร้างเพื่อให้มีการสร้างงาน และแหล่งบันเทิงในรูปแบบต่างๆ ล้วนแต่เป็นสาเหตุ ทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป และได้ทำลายวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเดิมๆ ของชาวอีสานไปอย่างสิ้นเชิงถึงแม้ว่า โครงการต่าง ๆ ที่หน่วยราชการพยายามดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาให้แก่ชาวจังหวัดอุบลราชธานี บุรีรัมย์ ศรีสะเกษและสุรินทร์ เช่น โครงการ ๑ ตำบล ๑ ผลิตภัณฑ์ สามารถแก้ปัญหาได้บ้าง แต่มักแก้ปัญหาได้ไม่มากนักทั้งนี้เพราะส่วนใหญ่แล้วโครงการต่าง ๆ เหล่านี้จะขาดการช่วยเหลือหรือสนับสนุนที่ต่อเนื่องจากส่วนราชการ เรียกว่าเป็นการดำเนินโครงการตามกระแสมากกว่าจะเป็นการดำเนินการอย่างยั่งยืน แต่ยังมีโครงการที่ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีโดยเฉพาะตามพระราชดำริต่าง ๆ เช่น โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ โครงการศิลปอาชีพ ซึ่งได้พลิกฟื้นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการให้ดียิ่งขึ้นควบคู่ไปกับการอนุรักษ์แบบดั้งเดิมไว้^๒ นอกจากนี้ยังมีแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง”ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวอีสานมาก ได้มีการน้อมนำไปสู่การขยายผล^๓ ทั้งระดับนโยบายของประเทศ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙) เป็นต้นมา และได้แพร่หลายไปสู่ประชาชนทุกหมู่เหล่า จนอาจกล่าวได้ว่าประชาชนทั้งหมดใช้คำว่า “พอเพียง”

^๑ ม.ป.ช. (ม.ป.ป.). สุตระ-๓-๑ เส้นทางสร้างคนดี มีปัญญา ด้านยาเสพติด อยู่อย่างผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน., สืบค้นจาก <http://www.tungsong.com/Read/.ค้นเมื่อ ๕ มกราคม ๒๕๖๐>.

^๒ ม.ป.ช.(ม.ป.ป.).เศรษฐกิจพอเพียง., จาก <http://www.doae.go.th/report/SE/html/๐๑. ค้นเมื่อ ๕ มกราคม ๒๕๖๐>.

^๓ ม.ป.ช. (ม.ป.ป.). ศิล สมาริ ปัญญา., จาก <http://www.geocities.com. ค้นเมื่อ ๖ มกราคม ๒๕๖๐>.

จนเป็นที่รู้จักกันทั่วไป^๔ เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมคาดว่าประชาชนได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การดำเนินชีวิต อย่างไรก็ตามการพูดและการปฏิบัติย่อมแตกต่างกันไปทั้งในบุคคลเดียวกัน และระหว่างบุคคลทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความเข้าใจ และนำไปสู่ความตั้งใจที่น้อมนำไปสู่การปฏิบัติจริงในขณะเดียวกัน จากสถานการณ์บ้านเมืองในห้วงเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบปัญหามากมาย ประกอบด้วยการกระทำผิดกฎหมาย ปัญหาอาชญากรรม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การระบาดของสิ่งเสพติด และอบายมุข การแตกแยกทางความคิด^๕ การเห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และการจลาจลจ้วงดูหมิ่นสถาบันหลักของชาติ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากการขาดสติ จิตสำนึก ศีลธรรมและคุณธรรมจริยธรรมอันจะส่งผลให้สังคมเกิดความขัดแย้ง

ดังนั้น เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลจารย์ มีดำริที่จะเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล ๕ มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน กอรปกับรัฐบาลได้ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว^๖ ด้วยการให้ทุกภาคส่วนในประเทศได้ร่วมมือกันดำเนินการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และทำให้ประชาชนมีความรักความสามัคคีกันโดยเริ่มจากครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ซึ่งจะนำพาประเทศก้าวไปข้างหน้าอย่างปลอดภัยยั่งยืน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงได้มีโครงการเพื่อส่งเสริมให้สังคมไทยมีศีลธรรม และคุณธรรมจริยธรรม^๗ ตามแนวทางของพระพุทธศาสนาจึงได้กำหนดกิจกรรมในการสนับสนุนส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทุกเพศทุกวัยได้นำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปพัฒนาชีวิตครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยเน้นการณรงค์ส่งเสริม และสนับสนุนให้มี “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ขึ้นในทุกส่วนของประเทศ ตามดำริที่เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลจารย์ได้ให้โอวาทไว้ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๗ ความว่า^๘ “...อันว่าศีล ๕ เป็นการสำคัญมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล ๕ ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือประชาชนย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า หมู่บ้านรักษาศีล ๕...” ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ที่มอบหมายภารกิจให้ส่วนราชการสร้างความปรองดองสมานฉันท์แก่ประชาชนในชาติ โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินการพร้อมกันทุกจังหวัดทั่วประเทศ ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่าแนวทางการพัฒนาประเทศทั้งสองล้วนแต่มีหลักการที่เน้นแก้ปัญหาสังคมในระดับรากหญ้ามีทั้งส่วนที่เหมือนกัน เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาประเทศอย่างรวดเร็วจนเกินไป ส่งผลให้ภูมิภาคอีสานมีการใช้ทรัพยากรเกินความพอดี ขาดความรอบคอบ ทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่เหลือน้อย

^๔ กิตติพันธ์ นพวงศ์ ณ อยุธยา. **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : ธรรมาธิปไตยในพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช**, รายงานการวิจัย. ปัตตานี : ศูนย์ศึกษาและพัฒนาธรรมาธิปไตย. (๒๕๕๓). หน้า ๒๕.

^๕ สถาบันนวัตกรรมวชิราจันทร (ม.ป.ป.). Sustainable Development: การพัฒนาที่ยั่งยืน. จาก <http://www.tiger.co.th/sustainable.php>. ค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐.

^๖ ประเวศ วะสี. คมคิด เศรษฐกิจพอเพียง., จาก http://www.lcc.ac.th/forum/board_posts. ค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐.

^๗ ม.ป.ช. (ม.ป.ป.). **สมาธิคืออะไร?**, จาก <http://www.dmc.tv/pages/meditation/meditation0๑.html>. ค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐.

^๘ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี (ม.ป.ป.). **ศีล ๕.**, จาก <http://th.wikipedia.org/wiki>. ค้นเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

จนใกล้จะหมดไปหรืออยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมลง^๙ จนไม่สามารถสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นอย่างไร้ขีดจำกัด แม้ว่าปรากฏการณ์การพัฒนาดังกล่าว จะมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าแต่ในขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตชาวอีสานอย่างเห็นได้ชัด เกิดความเสื่อมโทรมคุณธรรมจริยธรรม คุณภาพชีวิตของชาวอีสานถูกบั่นทอนลงไปเรื่อย ๆ เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้สังคมต้องตกอยู่ในภาวะสังคมมีปัญหา และการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงมีแนวปฏิบัติที่เอื้อประโยชน์สุขให้กับประชาชนไทยอย่างยั่งยืน^{๑๐} และเหตุผลหลักทั้งสองนั้นล้วนแต่ให้ความสำคัญต่อระดับชุมชน มี ๒ ประการคือ ชุมชนระดับเล็กสุดของสังคมที่สามารถสร้างพลังการเปลี่ยนแปลงได้ (ระดับหมู่บ้าน) และโครงสร้างกฎหมายนิติบุคคล และผูกโยงกับงบประมาณองค์กรส่วนท้องถิ่น และเหตุผลประการที่สอง คือ การบูรณาการเพื่อขับเคลื่อนระดับปัจเจกทำได้ยากกว่าเพราะปัจเจกยึดติดอยู่กับนิสัย (ค่านิยม/ประโยชน์ส่วนตัว) ซึ่งยากต่อการเปลี่ยนแปลงและโน้มน้าว แต่มีแนวโน้มที่ยินยอมปฏิบัติตามกติกาของสังคม และมีพฤติกรรมเลียนแบบได้ง่ายกว่า(Demonstration effect)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การศึกษาเพื่อเข้าใจชุมชนให้ดีขึ้นในเชิงลึกมีความสำคัญและจำเป็นต่อพัฒนารูปแบบเพื่อบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” สามารถนำไปใช้ในทิศทางเดียวกันซึ่งก่อประโยชน์ให้กับชุมชน อย่างยั่งยืน แต่ที่สำคัญคือ ความรู้เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจสำหรับชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ให้มากขึ้นเพื่อขยายความรู้ในด้านนี้งานวิจัยนี้จะอาศัยฐานความรู้เดิมในชุดโครงการวิจัย ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ทำการวิจัย “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”ไว้แล้ว เพื่อพัฒนาเป็นโจทย์วิจัยขึ้นเพื่อเสริมในส่วนที่ยังขาดอยู่นั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยเพื่อเชื่อมโยง “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ดังกล่าวจะน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ถ้าหากมีการบูรณาการหลักการเศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จะเป็นการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง จนเกิดการเชื่อมโยงเป็นระบบเครือข่าย บ้าน-วัด-โรงเรียน เศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ เพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติงานในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศในโอกาสต่อไป ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยยกระดับการดำเนินชีวิตที่ดีให้แก่คนส่วนใหญ่ในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นการศึกษาดูตามเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่หรือภูมิสังคม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาคมและประเทศชาติต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัย คือ มุ่งทำความเข้าใจ การเรียนรู้ของชุมชน เพื่อการสร้างรูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ทั้งนี้เพื่อสร้างความสมดุล

^๙ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development). (พิมพ์ครั้งที่ ๙). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง. ๒๕๕๕. หน้า ๓๔.

^{๑๐} วิวัฒน์ชัย อรรถพร. การพัฒนาที่ยั่งยืน., จาก<http://www.nidambe๑๑.net/ekonomiz/๒๐๐๓๑๓/article๒๐๐๓july๑๗๑๑.htm>. ค้นเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

ทางเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และ สุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์

๑.๒.๑ เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

๑.๒.๒ เพื่อเสนอรูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ทราบถึงสภาพการดำเนินงานของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านศีล ๕ และหาจุดเชื่อมโยงสังเคราะห์รูปแบบบูรณาการจากความสอดคล้องในการพัฒนาหมู่บ้านทั้งสองรูปแบบ โดยการศึกษาครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ด้านเนื้อหา เนื้อหาการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

๑. วิเคราะห์ความเชื่อมโยงของ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

๒. เสนอรูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

ด้านกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ พระสงฆ์, ผู้นำชุมชน, ปราชญ์ชาวบ้าน, ผู้แทนสถานศึกษา, ประชาชน ในชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จำนวน ๙ รูป/คน

ด้านพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ โดยเลือกเฉพาะเจาะจงหมู่บ้านดังนี้

ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง คัดเลือกจากหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลการประเมินจากกรมพัฒนาชุมชนในระดับยอดเยี่ยม จากการคัดสรรหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข ระดับจังหวัด ประจำปี ๒๕๕๙” ที่มีผลงานดีเด่น เป็นที่ยอมรับของชุมชน ได้แก่ สามารถเสริมสร้างพัฒนาเครือข่ายชุมชนในการเรียนรู้ให้มีคุณภาพมากขึ้น มีการส่งเสริมให้ประชาชนชุมชน ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๑๐ จังหวัดละ ๑ หมู่บ้าน

หมู่บ้านรักษาศีล ๕ คัดเลือกจากหมู่บ้านที่ได้รับคัดเลือกจากคณะกรรมการโดยคณะสงฆ์ และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยเป็นที่หมู่บ้านที่มีผลงานดีเด่น ที่มีกิจกรรมจะเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันจังหวัดละ ๑ หมู่บ้าน ดังตารางที่ ๑.๑

ตารางที่ ๑.๑ แสดงหมู่บ้านพื้นที่เป้าหมายเก็บรวบรวมข้อมูล

ที่	จังหวัด	หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง	หมู่บ้านรักษาศีล ๕
๑	อุบลราชธานี	บ้านทรายทอง หมู่ที่ ๒ ตำบลสำโรง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี	บ้านโนนมะเขือ ตำบลกาบิน อำเภอกุดข้าวปุ้น อุบลราชธานี

ตารางที่ ๑.๑ แสดงหมู่บ้านพื้นที่เป้าหมายเก็บรวบรวมข้อมูล (ต่อ)

ที่	จังหวัด	หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง	หมู่บ้านรักษาศีล ๕
๒	ศรีสะเกษ	บ้านธาตุทอง ตำบลละลม อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ	บ้านหนองกก อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ
๓	สุรินทร์	บ้านจาน ตำบลทับใหญ่ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์	บ้านปราสาทหมู่ ๕ ตำบลท่าตูม อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
๔	บุรีรัมย์	บ้านตาไก่พลวง ต.หนองกง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์	บ้านยาง ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

ขอบเขตด้านระยะเวลา มีกำหนด ๑ ปี เริ่มจากวันที่ ๑ เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ -
วันที่ ๓๐ เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

๑.๔ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน หมายถึง รูปแบบการเชื่อมโยงชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ที่ทำให้ชุมชนเจริญขึ้น ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

การเชื่อมโยง หมายถึง การเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ เข้าด้วยกัน ทำให้การใช้ประโยชน์จากชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จากที่ซับซ้อน เกิดการสูญเสียประมาณ ให้สามารถใช้ข้อมูลร่วมกันระหว่างกันได้

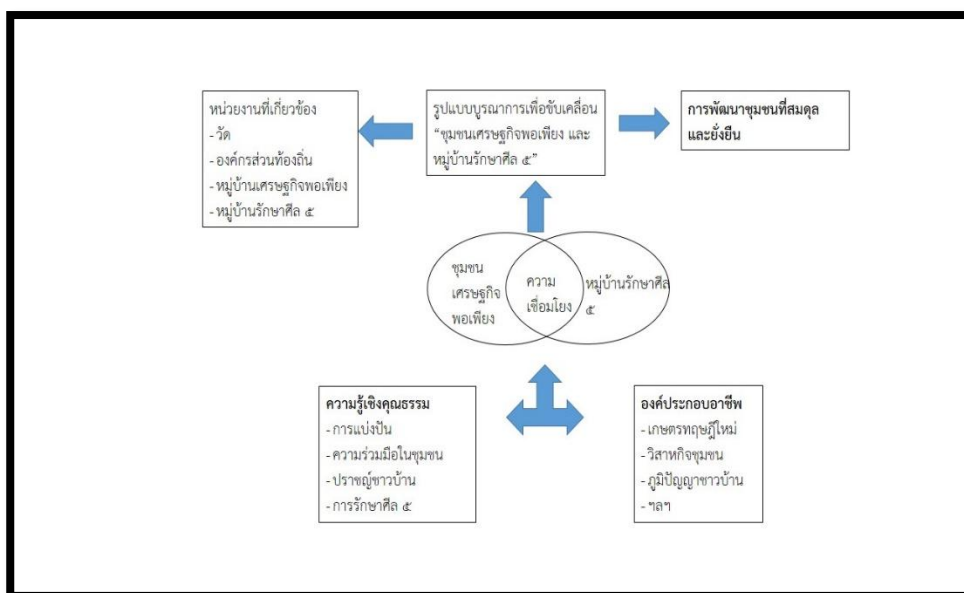
ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ชุมชนที่ได้รับคัดเลือกจากกรมพัฒนาชุมชน ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข ระดับจังหวัด ประจำปี ๒๕๕๙” โดยที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร มีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพ โดยคนในหมู่บ้านเป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนต่าง ๆ และยังมีกิจกรรมรักษาสีล ๕ วัฒนธรรมชาติ

หมู่บ้านรักษาศีล ๕ หมายถึง หมู่บ้านที่ได้รับคัดเลือกจากคณะกรรมการ ให้เป็นหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่มีผลงานดีเด่น เช่น ประชาชนส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน และได้รื้อมนำหลักศีล ๕ มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ ทำให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน

รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างของความเกี่ยวข้องของหน่วยงานชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต่างมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันในเชิงความสัมพันธ์และเชิงเหตุและผลซึ่งมีวิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจตลอดทั้งจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใดๆ ดังนั้นรูปแบบเป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้นรูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบเสาะหาคำตอบความรู้ ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง การดำเนินกิจกรรมที่สร้างสรรค์ที่ก่อเกิดคุณประโยชน์ชุมชน และสังคมมีความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลายเหล่านั้น

๑.๕ กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย “การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : การเชื่อมโยง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์”



แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย และสถานที่เก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการเสวนากลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัย ดังนี้

ขั้นที่ ๑ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุมทางวิชาการด้านการพัฒนาชุมชน ภาพถ่าย แสดงการสำรวจ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” หมู่บ้านกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

ขั้นที่ ๒ กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) ที่มีมูลำเนาอยู่ในพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ พระสงฆ์, ผู้นำชุมชน, ประชาอุชูชาวบ้าน, ผู้แทนสถานศึกษา, ประชาชน, ผู้นำเยาวชน ในชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ หมู่บ้านกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ หมู่บ้านละ ๙ รูป/คน ซึ่งจะเป็นกลุ่มสามารถถ่ายทอดข้อมูล และประสบการณ์ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

ขั้นที่ ๓ การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ในการรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการหลากหลายในการเก็บข้อมูลดังเช่น การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) การสนทนากลุ่ม ตลอดจนการศึกษาเอกสารและการเข้าร่วมสังเกตการจัดประชุมต่างๆที่เกี่ยวกับ “ชุมชน

เศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”หมู่บ้านกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

ขั้นที่ ๔ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาในเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักใน “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”หมู่บ้านกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์โดยใช้เครื่องมือได้แก่

๑) แบบสัมภาษณ์ ที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูล “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”หมู่บ้านกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

๒) การสัมภาษณ์ เชิงลึก (In-depth Interviews) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ผู้ที่มีประสบการณ์ มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาท้องถิ่นสามารถถ่ายทอดข้อมูลให้ผู้วิจัยได้รับรู้ รับประทานอาหารใช้ศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”หมู่บ้านกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

ขั้นที่ ๕ การตรวจสอบข้อมูลในการตรวจสอบข้อมูลการทำวิจัยได้กระทำพร้อมกับเก็บข้อมูล มีการตรวจสอบทันทีในสนามว่าข้อมูลได้มีการบันทึก และการเก็บรวบรวมสอดคล้องกับข้อเท็จจริงหรือไม่อย่างไรโดยทุกครั้งหลังการเก็บข้อมูล จะนำข้อมูลที่รวบรวมได้ขอให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เป็นผู้ช่วยตรวจสอบความถูกต้องให้ ตรวจสอบข้อมูลซ้ำจากการสอบถาม พูดคุย สัมภาษณ์ ซ้ำกับผู้ให้ข้อมูลเดิมแต่เปลี่ยนสถานที่ ช่วงเวลาการให้ข้อมูลจากการศึกษาเบื้องต้นจากการสัมภาษณ์ การพูดคุย และการศึกษาค้นคว้า ทั้งจากเอกสาร โดยมีความสอดคล้องของเรื่องซึ่งถือความสำคัญในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้

ขั้นที่ ๖ การวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อผู้วิจัยได้จัดเก็บรวบรวมข้อมูล จัดหมวดหมู่ครบถ้วน เป็นระบบระเบียบตามที่ได้จัดประเด็นตั้งจุดประสงค์ในการวิจัยไว้และเห็นว่าข้อมูลเมื่อมีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงได้จัดแยกแยะข้อมูลเป็นหมวดหมู่เพื่อรายงานการวิจัย โดยการบรรยายและสรุปเชิงวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

๑.๗ ทบทวนวรรณกรรม/เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : การเชื่อมโยง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ในทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

งานวิจัยด้านเศรษฐกิจพอเพียง

สิทธิชัย ตันศรีสกุล (๒๕๕๓)^{๑๑} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ปัญหาการจัดการทรัพยากรในชุมชนปัจจุบันเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนอย่างมาก ดังนั้นการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ของการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปรับใช้ในชุมชนนั้นต่อไป การวิจัยในครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้แก่ ๑) ชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน ๖ ชุมชน ได้แก่ ชุมชนป่าโคกหินลาด ชุมชนหนองโดนท่าตูม ชุมชนป่าโคกใหญ่ ชุมชนดอนมัน ชุมชนศรีสุข และชุมชนบ้านแพง ชุมชนละ ๕ คน รวมทั้งหมด ๓๐ คน ๒) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม จำนวน ๗๐ แห่ง จำนวน ๗๐ คน ๓) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญพัฒนารูปแบบพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน จำนวน ๒๐ คน โดยการเลือกแบบเจาะจงเป็นตัวแทนเข้าร่วมโครงการ เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยควอไทล์ ผลการวิจัยพบว่า ตัวแทนชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดมหาสารคาม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี ร้อยละ ๓๒.๕ มีสถานภาพสมรส ร้อยละ ๖๒ จบชั้นประถมศึกษา ร้อยละ ๓๗.๕ และร้อยละ ๔๙ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า ๕,๐๐๐ บาท

ปัจจัยที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม มี ๘ ขั้นตอน ได้แก่ ปัจจัยการบริหารจัดการด้านธุรกิจชุมชน ปัจจัยการบริหารจัดการด้านสังคม ปัจจัยการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

ส่วนรูปแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดมหาสารคาม มี ๘ ขั้นตอน ประกอบด้วย ๑) การศึกษาชุมชน ๒) การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ๓) การจัดลำดับความต้องการและปัญหาชุมชน ๔) การวางแผนแก้ปัญหา ๕) การพิจารณาวิธีการดำเนินงาน ๖) การดำเนินงาน ๗) การประเมินผลดำเนินงาน ๘) การทบทวนเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องและอุปสรรค เมื่อผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญตามเกณฑ์ที่กำหนดพบว่า รูปแบบการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดมหาสารคาม จึงมีความเหมาะสมต่อชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

จำรัส โคตะยนต์ , วิไลวรรณ สมโสภณ (๒๕๕๔)^{๑๒} ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น ๑) ผู้นำชุมชน ๒) เจ้าหน้าที่รัฐ และ ๓) ตัวแทนชาวบ้าน วิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการวิจัยเชิงเอกสาร พบว่า ๑) สภาพการพัฒนา

^{๑๑} สิทธิชัย ตันศรีสกุล, ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม . วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. วารสารช่อพะยอม. ๒๕๕๓. หน้า ๕๑.

^{๑๒} จำรัส โคตะยนต์ , วิไลวรรณ สมโสภณ ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น. วารสารการบริการท้องถิ่น. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓. ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า หมู่บ้านที่มีผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชาวบ้านในเรื่องการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง เป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้ประสานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับหมู่บ้าน มีความพร้อมที่จะเสียสละแก่ส่วนรวม มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพเพื่อให้สมาชิกในหมู่บ้านช่วยเหลือกัน ชาวบ้านมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองและครอบครัวตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๒) ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการลดรายจ่าย บางครัวเรือนไม่มีทุนในการประกอบอาชีพ ด้านการเพิ่มรายได้ ขาดตลาดรองรับผลผลิตการเกษตร ด้านการประหยัด เงินออม ทรัพย์สินค่อนข้างน้อย ด้านการเรียนรู้ คนรุ่นใหม่ไม่ใส่ใจที่จะสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่มีการปลูกป่าทดแทน และด้านการเอื้ออาทร คนร่วมกิจกรรมในชุมชนมีน้อย ๓) ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจัยภายในได้แก่ บทบาทที่โดดเด่นของผู้นำ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีพระพุทธศาสนา และวัดเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ความสามัคคีในชุมชน การจัดเวทีชุมชน สภาพพื้นที่อำนวยต่อการผลิตทางการเกษตร ส่วนปัจจัยภายนอกได้แก่ การได้รับสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ และชุมชนภายนอก

วิลาสินี ศรีสุวรรณ และคณะ^{๑๓} (๒๕๕๕) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การบริหารวิชาการแก่สังคมด้านวิศวกรรมและสถาปัตยกรรม เพื่อสร้างชุมชนต้นแบบ ด้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านร่องปลายนา จังหวัดเชียงราย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารวิชาการแก่สังคมด้านวิศวกรรมและสถาปัตยกรรม เพื่อสร้างชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านร่องปลายนา จังหวัดเชียงราย และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการสร้างชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านร่องปลายนา จังหวัดเชียงราย กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือกลุ่มงาน ๓ กลุ่มงาน คือกลุ่มงานสมุนไพรม กลุ่มงานผ้ามัดย้อม และกลุ่มงานโฮมสเตย์ เครื่องมือที่ใช้ทำการวิจัย คือการสัมภาษณ์ โยแยกเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยอาจารย์ เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้น และการศึกษาภาคสนามโดยนักศึกษาวิศวกรรมและสถาปัตยกรรมเพื่อเก็บข้อมูล ดำเนินการ

ผลการวิจัยพบว่าบ้านร่องปลายนาเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับที่ ๒ พออยู่พอกิน จากทั้งหมด ๔ ระดับ การพัฒนาบ้านร่องปลายนาสู่หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับที่ ๓ อยู่ดีมีสุขนั้น จะต้องพัฒนาในด้านการมีกองทุนรูปแบบสวัสดิการแก่สมาชิก ด้านคุณธรรม/จริยธรรม ด้านลดรายจ่ายและสร้างรายได้ ด้านกิจกรรมการออมที่หลากหลาย ด้านการใช้ประโยชน์จากข้อมูลชุมชนและแผนชุมชน ด้านการปฏิบัติตามหลักการพึ่งตนเอง และด้านการใช้พลังงานทดแทนที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชน ซึ่งการบริหารวิชาการด้านวิศวกรรมและสถาปัตยกรรมได้ให้บริการวิชาการที่เป็นเฉพาะส่วน การสร้างรายได้ การใช้ประโยชน์จากข้อมูลชุมชนและแผนชุมชน และการพึ่งตนเอง โดยพบว่ากลุ่มงานสมุนไพรมควรมีการปรับป้ายสินค้าให้มีสีสนและรูปแบบให้สอดคล้องกันทุกผลิตภัณฑ์ กลุ่มงานผ้ามัดย้อมควรมีการปรับกระบวนการผลิต ผลิตภัณฑ์ แบบให้ผู้เข้ามาดูงานมีส่วนร่วมให้สอดคล้องกับเวลาของผู้เข้ามาดูงานเพื่อที่จะได้รับผลิตภัณฑ์ที่ร่วมทำการผลิตนั้นกลับไป สำหรับกลุ่มงานโฮมสเตย์ ควรมีป้ายประชาสัมพันธ์ เพื่อเผยแพร่งานบ้านที่ให้บริการแบบโฮมสเตย์ให้เป็นที่รู้จักและควรจัดตั้งกลุ่มกรรมการ เพื่อคัดกรองผู้ที่มาเข้าพักเพื่อความปลอดภัยของชุมชน

^{๑๓} วิลาสินี ศรีสุวรรณ และคณะ. การบริหารวิชาการแก่สังคมด้านวิศวกรรมและสถาปัตยกรรม เพื่อสร้างชุมชนต้นแบบ ด้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านร่องปลายนา จังหวัดเชียงราย, รายงานการวิจัย. คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. ๒๕๕๕. หน้า ๑๒.

ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือชุมชนยังขาดความรู้ที่จะนำมาพัฒนาเพื่อยกระดับการเป็นหมู่บ้านต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง

สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์^{๑๔} (๒๕๕๖) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านคำบง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น การศึกษาในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานการพัฒนาหมู่บ้าน ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานการพัฒนาและการศึกษาปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคำบง เพื่อสามารถนำไปขยายผลในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับหมู่บ้านละชุมชนอื่น จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๒ คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการหมู่บ้าน

ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานการพัฒนาหมู่บ้านพบว่า ด้านการลดรายจ่าย ปลุกพืชผักสวนครัวเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคเอง ถ้าเหลือจากการบริโภคจะแจกและจำหน่ายรู้จักการถนอมอาหาร ครัวเรือนปลอดอบายมุขด้วยการเพิ่มรายได้ นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาปรับใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น รถไถนา เครื่องท่อนแรงเพื่อเพิ่มผลผลิตในครัวเรือน ด้านการประหยัดมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อผลิต เช่น กองทุนเงินล้าน กองทุนสัจจะวันละบาทฝากธนาคาร และมีการทำบัญชีรับ-จ่ายในครัวเรือน ด้านการเรียนรู้ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งระดับครัวเรือนและชุมชนสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านการเอื้ออาทรดูแลช่วยเหลือคนจน คนด้อยโอกาส รู้จักสามัคคี มีการประชาคมเพื่อการจัดทำแผนชุมชน ร่วมคิดร่วมตัดสินใจแก้ปัญหา ด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เช่น การใช้ปุ๋ยชีวภาพ ทำน้ำยาไล่แมลง น้ำส้มควันไฟ ปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นตามหัวไร่ปลายนาและที่สาธารณะ สภาพปัญหาและอุปสรรค พบว่า ปัญหาด้านภูมิศาสตร์พื้นที่ที่เป็นที่ดอนขาดแคลนน้ำในการทำเกษตร ที่ลุ่มมีปัญหาเกิดน้ำท่วม และไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน ปัญหาการสร้างกลุ่มอาชีพ ส่วนใหญ่เป็นระบบเครือข่ายและมีแนวคิดคล้ายตามผู้นำชุมชนชาวบ้านบางคนไม่มีความอดทนใจร้อน ปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อความสำเร็จ พบว่า ปัญหาในการขับเคลื่อนงานช่วงแรกขาดการมีส่วนร่วม หลังจากแต่งตั้งคณะทำงานภาคีเครือข่ายความร่วมมือปัญหา ก็คลี่คลายลง เนื่องจากชุมชนให้ความสนใจ ส่วนปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อความสำเร็จ พบว่า ผู้นำมีวิสัยทัศน์กว้างไกลประสานงานได้ดี มีคุณธรรม เสียสละอดทน มีความรู้ความสามารถและเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านการเรียนรู้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับภาคีเครือข่าย จัดฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้สร้างภาคีเครือข่ายระดับตำบล อำเภอ และระดับจังหวัด ตลอดจนส่วนราชการส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่างๆ ด้านความหลากหลายทางอาชีพ สร้างกลุ่มอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ เกิดความรักใคร่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่วนปัจจัยสนับสนุน พบว่า มีทุนทางสังคม พึ่งพากันแบบพี่น้องเครือข่าย มีกลุ่มอาชีพแบบพึ่งตนเอง มีจารีตประเพณีที่ยึดถือมาแต่บรรพบุรุษ สืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นและการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาช่วยในการดำเนินชีวิตปัจจัยชุมชนเข้มแข็ง มีการตั้งกฎระเบียบในชุมชน เกิดความสามัคคี ด้านทรัพยากรธรรมชาติมีการณรงค์ทำความสะอาดรอบ

^{๑๔} สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์, ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านคำบง อำเภอเมืองขอนแก่น, รายงานการวิจัย .วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๕๖. หน้า ๑๒.

หมู่บ้านทุกวันพระ ๑๕ คำ ร่วมกันปลูกต้นไม้กับเทศบาลตำบลสะอาดเป็นประจำทุกปี ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้สามารถนำไปขยายผลในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับหมู่บ้านและชุมชนอื่นต่อไป

นงคราญ ไชยเมือง, จิระ คำบุญเรือง, วศิน รวมสุข และเบญจวรรณ พิริภักดิ์^{๑๕} (๒๕๕๗) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านสันกลาง ตำบลจำปาหวาย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) มีการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓ กลุ่ม คือ สมาชิก จำนวน ๒๑๐ คริวเรือน ผู้นำกลุ่มต่างๆ ของชุมชน และหน่วยงานภาคีหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านสันกลางผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาชุมชนต้องเริ่มต้นจากการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดการระเบิดจากข้างในของสมาชิก ทำการประเมินความเห็นและทัศนคติเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการที่ยั่งยืน ซึ่งจากผลการประเมินพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความเข้าใจในระดับดีแต่มีผลการประเมินการนำไปปฏิบัติบางครั้งเท่านั้น ร่วมกันค้นหาศักยภาพและวิเคราะห์ปัญหาพบว่าสมาชิกของชุมชนทำการเกษตรเชิงเดี่ยวมีค่าใช้จ่ายสูงกว่ารายได้ จึงทำการตัดสินใจร่วมกันในการกำหนดแผนแม่บทของชุมชนโดยมีวิสัยทัศน์การพัฒนาชุมชน คือ ชุมชนพอเพียงที่มีความเป็นอยู่ที่ดีและมีความสุข หลังจากนั้นหน่วยงานภาคีต่างๆ ได้ร่วมหนุนเสริมให้สมาชิกในชุมชนร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมตามแผนแม่บทของชุมชน ที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเอง

วีรธิดา วงศ์มหาชัย , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนมพร จินดาสมุทร, อาจารย์ปทุม ม่านโคกสูง^{๑๖} (๒๕๕๘) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาฐานเรียนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ ๘ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ ๑) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนด้านการพัฒนาการเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีกรณศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ ๘ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ๒) พัฒนาการเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีกรณศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ ๘ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ คน วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และแบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติค่าร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ๑) บริบทบ้านโนนสวรรค์ หมู่ ๘ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร พบว่า ๑) สภาพปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนมีน้อยเนื่องจากชาวบ้านมีภาระในการประกอบอาชีพ ไม่มีการสืบสานและถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่รุ่นลูกหลาน ชุมชนยังใช้สารเคมีในการทำเกษตรกรรม การขาดความรู้และทักษะในการบริหารจัดการกลุ่ม รวมทั้งมีต้นทุนในการผลิตสูง ประชาชนมีปัญหาหนี้สิน ขาดงบประมาณ ในการขยายผลหรือต่อยอดกิจกรรม

^{๑๕} นงคราญ ไชยเมือง, จิระ คำบุญเรือง, วศิน รวมสุข และเบญจวรรณ พิริภักดิ์, การพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านสันกลาง ตำบลจำปาหวาย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. ๒๕๕๗. หน้า ๔.

^{๑๖} วีรธิดา วงศ์มหาชัย พนมพร จินดาสมุทร, ปทุม ม่านโคกสูง. การพัฒนาฐานเรียนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ ๘ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร, รายงานการวิจัย. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.๒๕๕๘.เล่มที่ ๑๑.หน้า ๕๓.

คณะกรรมการหมู่บ้านสวมหมวกหลายใบไม่มีเวลาในการทำงานอย่างเต็มที่ ๒) ความต้องการในการพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงบ้านโนนสวรรค์ หมู่ ๘ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร มีดังนี้ การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน มีผักปลอดสารพิษไว้บริโภคและจำหน่าย ประชาชนในหมู่บ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ปลอดภัยจากยาเสพติด การสร้างอาชีพเสริมจากผลผลิตทางการเกษตร และแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่เลือนหายอยู่สืบต่อไป มีกิจกรรมทางการเกษตรอินทรีย์ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรที่เหมาะสม และมีการผลิตอาหารสัตว์ การผลิตปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ดที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นแหล่งจำหน่าย ๒) การพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา บ้านโนนสวรรค์ หมู่ ๘ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร มีจำนวน ๖ ฐานการเรียนรู้ ประกอบด้วย ฐานเรียนรู้ที่ ๑ ด้านการลดรายจ่าย ฐานเรียนรู้ที่ ๒ ด้านการเพิ่มรายได้ ฐานเรียนรู้ที่ ๓ ด้านการประหยัด ฐานเรียนรู้ที่ ๔ ด้านการเรียนรู้ ฐานเรียนรู้ที่ ๕ ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และฐานเรียนรู้ที่ ๖ ด้านการเอื้ออารีต่อกัน ส่วนการอบรมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาฐานเรียนรู้ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงบ้านโนนสวรรค์ หมู่ ๘ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร พบว่าผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

วิฑูลย์ แก้วสุวรรณ,เกษมชาติ นเรศเสนีย์, บุญเรือง ศรีเหรียญ.^{๑๗} (๒๕๕๙) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง และ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบประสานวิธีประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแทนครัวเรือนใน ๘ ชุมชน ๓ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสระบุรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดลพบุรี ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๕๘๔ คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัย พบว่า ๑. การพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัด ภาคกลางตอนล่าง โดยรวมอยู่ระดับปานกลาง โดยที่ด้านการมีความรู้ความเข้าใจที่อยู่ระดับสูงสุดนั้น พบว่ามีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปราชญ์ผู้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาทุกด้านที่ใช้หลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงดำเนินชีวิต ส่วนด้านความมีเหตุผลที่อยู่ในระดับต่ำสุด พบว่าชุมชนได้เห็นข้อเด่น ข้อดี โอกาส ๒. ปัจจัยการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ในการพัฒนาด้านต่างๆ นั้นควรเน้นการพัฒนาและทบทวน ศึกษาให้ชัดเจนและทำเพื่อประโยชน์ในอนาคต การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มภาคกลางตอนล่าง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้พัฒนาศักยภาพการบริหาร

^{๑๗} วิฑูลย์ แก้วสุวรรณ,เกษมชาติ นเรศเสนีย์, บุญเรือง ศรีเหรียญ. ธรรมาภิบาล (Good Governance) การพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง, บทความวิจัย. วารสารการเมืองการปกครอง ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ มีนาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙. หน้า ๔๓.

จัดการปัญหาได้ด้วยตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๓. แนวทางการปรับปรุงการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยการมุ่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การเกิดขึ้นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ

สรุป การวิเคราะห์จากงานวิจัยพบว่าประเด็นสำคัญของการพัฒนาชุมชนนั้น หมู่บ้านหรือชุมชนซึ่งประกอบไปด้วย ชาวบ้าน สถาบันการศึกษา ศาสนาสถาบัน และองค์กรส่วนท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นส่วนราชการ หรือเอกชนก็ตาม วัฒนธรรมชุมชน เป็นทุนทางสังคม เช่น ประเพณีท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการที่ทำให้แนวทางการดำเนินงานในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละแห่ง ความต้องการพัฒนาตนเอง ความเข้มแข็งของครอบครัว นอกจากจะเป็นแรงผลักดันให้เกิดความเชื่อในพลังความสามารถในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแล้ว ยังเป็นการถ่ายทอดจากหน่วยย่อยคือครอบครัว ไปสู่ชุมชน ที่มีแรงกระตุ้นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นวัดที่มีบุคลากรทางศาสนาที่มีความรู้ความเข้าใจ สามารถประยุกต์หลักธรรมเข้าสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อำนวยความสะดวกในการใช้สถานที่วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ หรือประชุมในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออกร่วมกันในกิจกรรมของชุมชน สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นระดับมัธยมศึกษาซึ่งเป็นแหล่งผลิตเยาวชนให้มีความสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น นอกจากนั้นสถาบันอุดมศึกษาได้ทำงานด้านลงพื้นที่นำองค์ความรู้ที่เป็นทฤษฎีมาเป็นแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับวิถีของชุมชนโดยได้รับการสนับสนุนในด้านต่างๆ จากองค์กรส่วนท้องถิ่น จึงจะเป็นเส้นทางในการขับเคลื่อนประสานการพัฒนาชุมชนไปในทิศทางเดียวกัน

งานวิจัยด้านหมู่บ้านรักษาศีล ๕

พระใบฎีกาสุชาติ ถนอมทรัพย์ (อภิชาติ)^{๑๘}, (๒๕๕๔) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ ของครูโรงเรียนอนุบาลปฐม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต ๑ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ ของครูโรงเรียนอนุบาลปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต ๑ ๒) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของข้อเสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ ของครูโรงเรียนอนุบาลปฐม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต ๑ การศึกษาได้ศึกษาเชิงสำรวจจากประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นครูจำนวนทั้งสิ้น ๖๒ คน เครื่องที่ใช้ในการศึกษา คือแบบทดสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีช่วงอายุ ๔๑ ปีขึ้นไป และผู้มีประสบการณ์ในการทำงาน ๑๑ ปีขึ้นไป ในส่วนใหญ่วิวความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ ของครู โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามสอดคล้องไปในทางเดียวกัน เมื่อพิจารณา

^{๑๘} พระใบฎีกาสุชาติ ถนอมทรัพย์. การปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ ของครูโรงเรียนอนุบาลปฐม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต ๑, รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยทองสุข. ๒๕๕๔. หน้า ๕.

เป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ด้านมุสาวาทา เวมณี สิกขาปทสมาธิยามิ (เว้นจากการพูดเท็จหรือ-หลอกลวง) รองลงมาด้านกาเมสุ มิฉณาจารา เวมณี สิกขาปทสมาธิยามิ (เว้นจากการประพฤติผิดในกาม) และต่ำสุดด้านปาณาติปาตา เวมณี สิกขาปทสมาธิยามิ (เว้นจากการฆ่าสัตว์หรือทำลายชีวิต) และความคิดเห็นของข้อเสนอแนะที่มีค่าความถี่มากที่สุดด้านปาณาติปาตา เวมณี สิกขาปทสมาธิยามิ (เว้นจากการฆ่าสัตว์หรือทำลายชีวิต)

พระปริยัติวิโรปกรณ์, ประศักดิ์ อคคปญโญ^{๑๙} (๒๕๕๙) วิจัยเรื่อง การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับเยาวชนนำมาซึ่งความสมานฉันท์ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนกุศลศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ตามแนวคำริของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปญโญ) วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ (๑) เพื่อศึกษาความสำคัญการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับเยาวชนนำมาซึ่งความสมานฉันท์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนกุศลศึกษา วัดชัยพฤกษมาลา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ตามแนวคำริของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปญโญ) วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร (๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับเยาวชนนำมาซึ่งความสมานฉันท์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนกุศลศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ตามแนวคำริของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปญโญ) วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เพศ ตำแหน่ง วาระดำรงตำแหน่ง อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และเคยบวชเป็นภิกษุสามเณร หรือบวชชีพราหมณ์ถือศีลอุโบสถในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน (๓) เพื่อประยุกต์แนวทางตามคำริการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับเยาวชนนำมาซึ่งความสมานฉันท์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนกุศลศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ตามแนวคำริของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปญโญ) วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนโรงเรียนกุศลศึกษา กรุงเทพมหานคร ทั้งหมด ๓๓๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามแบบสอบถามเกี่ยวกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของ ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา แนวทางการแก้ไขและแนวทางการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน โรงเรียนกุศลศึกษา กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ผลโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรด้วยค่า T-test ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพทั่วไป พบว่า นักเรียนโรงเรียนกุศลศึกษา จำนวน ๒๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๒๔ รองลงมา ครู จำนวน ๔๐ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๑๘ บุคลากรทางการศึกษาจำนวน ๑๐ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๐๖ รองผู้อำนวยการ จำนวน ๒ คน คิดเป็น

^{๑๙} พระปริยัติวิโรปกรณ์ (ประศักดิ์ อคคปญโญ). การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับเยาวชนนำมาซึ่งความสมานฉันท์ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนกุศลศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ตามแนวคำริของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปญโญ) วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร, รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๙. หน้า ๕๙.

ร้อยละ ๐.๖๐ และผู้ช่วยผู้อำนวยการ จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๖๐ ผู้อำนวยการโรงเรียน
 กุศลศึกษา จำนวน ๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๐.๓๐ ตามลำดับ ตามลำดับ

การส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับเยาวชนนำมาซึ่งความสมานฉันท์ของนักเรียนชั้น
 ประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนกุศลศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ตามแนวคำริของสมเด็จพระ
 มหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปัญญา) วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เรียงลำดับการ
 ส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ศิลข้อ ๓ ด้านการละเว้นจากการประพฤติ
 ผิดในกามไม่ประทุษร้ายต่อของรักของหวงอันเป็นการทำลายเกียรติภูมิและจิตใจ ตลอดจนวงศ์ตระกูล
 ของเขาให้เสื่อมเสีย (กาเมสุมิจณาจารา เวมณี) (= ๔.๓๙) รองลงมาศิลปะข้อ ๒ ด้านการละเว้นจากการ
 ลักขโมย เบียดบัง แยกชิงไม่ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน (อทินนาทานา เวมณี) (= ๔.๓๑) ศิลข้อ ๔ ด้าน
 การละเว้นจากการพูดเท็จ โกหกหลอกลวงไม่ประทุษร้ายเขาหรือประโยชน์สุขของเขาด้วยวาจา(มุสวา
 เวมณี) (= ๔.๑๔) ศิลข้อ ๕ ด้านการละเว้นจากเครื่องดองของเมาสิ่งเสพติดอันเป็นเหตุให้เกิดความ
 ประมาท มัวเมา ก่อความเสียหาย ผิดพลาดเพราะขาดสติ (สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวมณี) (= ๔.๐๒)
 ศิลข้อ ๑ ด้านการละเว้นจากการฆ่า การสังหาร ไม่ประทุษร้ายต่อชีวิต และร่างกาย (ปาณา
 ติปาตา เวมณี) (= ๓.๗๖) ตามลำดับ สรุปภาพรวมการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ อยู่ในระดับมาก

ปัญหา แนวทางการแก้ไข และแนวทางการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ และการนำไปใช้ใน
 ชีวิตประจำวัน จากผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน โรงเรียนกุศลศึกษาได้แก่
 ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติธรรม และรับประทานอาหารมังสวิรัตเพื่อสุขภาพมากขึ้น ครอบครัวต้องดูแลเอา
 ใจใส่ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตตั้งแต่ยังเด็กๆ ปลูกจิตสำนึกให้นักถึงปัญหาที่จะตามมา และรณรงค์เรื่อง
 การแต่งกายสุภาพแบบไทย รักนวลสงวนตัว เข้มงวดเรื่องวัฒนธรรมภาษา และต้องปลูกฝังให้เป็นคน
 ซื่อสัตย์ รณรงค์ให้ความรู้เรื่องพิษภัยของการดื่มสุรายาเสพติด

ปัญหาการนำศิลปะ ข้อ ๑ และการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน คือ
 ชุมชนยังไม่มีทางเลือกในการเลี้ยงชีพจึงเกิดการฆ่าสัตว์เพื่อเป็นอาหาร มักทำร้ายกันด้วยอารมณ์ แนว
 ทางการแก้ไข คือ ส่งเสริมให้กินเจ หรือมังสวิรัตเพื่อสุขภาพ ต้องอดทนอดกลั้น รู้จักยับยั้งชั่งใจ

ปัญหา การนำศิลปะ ศิลข้อ ๒ และการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน คือ
 ความยากจน ต้องดิ้นรนเอาตัวรอด แนวทางการแก้ไข คือ ครอบครัวต้องดูแลเอาใจใส่ และส่งเสริม
 คุณภาพชีวิตตั้งแต่ยังเด็ก ๆ ใช้ธรรมมะขัดเกลาจิตใจ

ปัญหาการนำศิลปะข้อ ๓ และการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน คือ การ
 ขาดจิตสำนึกไม่รู้จักพอแนวทางการแก้ไข คือ ปลูกจิตสำนึกให้นักถึงปัญหาที่จะตามมา และรณรงค์
 เรื่องการแต่งกายสุภาพแบบไทย รักนวลสงวนตัว

ปัญหาการนำศิลปะข้อ ๔ และการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันคือ พูดเท็จ
 เพื่อเอาตัวรอด พูดเท็จจนเป็นนิสัย แนวทางการแก้ไข คือ เข้มงวด เรื่องวัฒนธรรมภาษา จัดกิจกรรม
 เข้าวัดฟังธรรม และต้องปลูกฝังให้เป็นคนซื่อสัตย์ มีความละเอียด ซึ่งต้องปลูกฝังตั้งแต่ยังเด็ก เป็นต้น

ปัญหาการนำศิลปะข้อ ๕ และการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน คือ
 สังคมไทยเป็นสังคมสังสรรค์ นิยมดื่มสุราในงานต่างๆ ทำให้ขาดสติ ส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุ และมีวง
 จำหน่ายทั่วไปแนวทางการแก้ไข คือ รณรงค์ให้ความรู้เรื่องพิษภัยของการดื่มสุรา ปิดโรงงานสุรา และ
 ลงโทษอย่างหนัก ควบคุมสังคม ทำบุญไม่มีเหล้า ไม่ควรดื่มสุราขณะขับรถ เอาจริงในกฎหมายมากขึ้น

จากการสัมภาษณ์พบว่า การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ การส่งเสริมการรักษาศีลข้อ ๑ เป็นการสร้างบรรทัดฐานภายในใจว่ามนุษย์นั้น สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขและสงบร่มเย็น ภายใต้แนวคิดที่ไม่เบียดเบียนกันและกัน และการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันทำให้ชาวพุทธและบุคคลที่นับถือพระพุทธศาสนานั้นสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข การส่งเสริมการรักษาศีลข้อ ๒ การเว้นจากการลักทรัพย์ของบุคคลอื่นหรือไม่หยิบฉวยเอาทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ของตนเองนั้น คนที่เป็นชาวพุทธควรมีการสร้างบรรทัดฐานและความซื่อสัตย์ต่อตนเองและเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การส่งเสริมการรักษาศีลข้อ ๓ การตระหนักและพึงระลึกถึงศีลข้อ ๓ นี้มีความสำคัญมากโดยเฉพาะครูหรือนักเรียนชายหญิงที่อยู่ร่วมกัน ย่อมเกิดความคุ้นเคย สนิทสนมกันเป็นเรื่องธรรมดา ศีลข้อ ๓ จึงเป็นการสร้างและบังคับจิตใจให้ครูอยู่ร่วมกันโดยไม่ละเมิดหรือผิดจรรยาบรรณ การส่งเสริมการรักษาศีลข้อ ๔ การไม่พูดปดหรือการไม่พูดคำหยาบโดยเฉพาะในสถานศึกษาหรือภายในโรงเรียน การพูดคุยกันขณะเรียนหนังสือหรือการทำการสอนนั้น นักเรียนควรให้เกียรติและเคารพในกติกากายในห้องเรียน โดยเฉพาะเราในฐานะเป็นนักเรียนต้องเคารพกติกาของโรงเรียนห้องเรียนและเคารพในตัวครู การส่งเสริมการรักษาศีลข้อ ๕ เป็นศีลข้อที่สำคัญอีกข้อหนึ่งเพราะศีลข้อนี้เป็นเหมือนแรงผลักดันให้สามารถกระทำ หรือเกิดการผิดศีลข้ออื่นได้ ถ้าเราเกิดการประครองสติไม่ได้จะทำให้เกิดการละเมิดหรือผิดศีลข้ออื่นๆ ด้วย ฉะนั้นเราเองในฐานะที่เป็นชาวพุทธนับถือพระพุทธศาสนาก็ควรตระหนักในศีลข้อนี้ให้ดี เพราะทุกวันนี้อุบัติเหตุหรือการทะเลาะเบาะแว้งบางครั้งมาจากสาเหตุการเมาสุรา

สรุปจากการวิเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงการประยุกต์หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง กับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยหลักการทั่วไปพบว่า การปลูกฝังสิ่งที่ดีงามให้กับเยาวชนที่กำลังศึกษาจะเป็นวิธีการที่สำคัญในกระบวนการพัฒนา เพราะมีความเชื่อว่าถ้าเยาวชนที่กำลังได้รับการศึกษาอยู่ในขณะนี้เมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปสู่สังคมแล้ว เป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความเข้มแข็งทางจริยธรรม การพัฒนาในด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นหลักคำสอนทางศาสนา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักจริยธรรมในสังคม หรือแม้แต่หลักกฎหมายก็ดี เยาวชนที่ได้ผ่านกระบวนการอบรมเหล่านี้จะสามารถซึมซับได้เป็นอย่างดี และสามารถสร้างสังคมที่ดีและยั่งยืนได้ในอนาคต

๑.๘ ประโยชน์ของการวิจัย

๑.๘.๑ ได้รูปแบบการบูรณาการเพื่อเชื่อมโยง “ชุมชนเศรษฐกิจแบบพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

๑.๘.๒ เพื่อขยายผลความรู้ที่ได้จากงานวิจัยนี้ ไปสร้างเสริมสังคมแห่งคุณธรรมและจริยธรรมที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันในส่วนที่แต่ละส่วนงานจะสามารถทำหน้าที่นี้อย่างได้ผล โดยลดส่วนที่ “สอน” ให้เป็นส่วนที่ “นำทำ” ให้เห็นผลได้ชัดเจน เป็นความร่มเย็นเป็นสุขของชุมชนมากกว่าเดิม

๑.๘.๓ ช่วยให้การสร้างเครือข่าย บ้าน-วัด-โรงเรียน ตามแนวทาง “ชุมชนเศรษฐกิจแบบพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ใน จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ให้มีรูปธรรมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

บทที่ ๒

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยง รวมทั้งเสนอรูปแบบบูรณาการของ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” โดยผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร บทความต่าง ๆ รวมทั้งแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อให้สามารถดำเนินการวิจัยได้บรรลุตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยนำเสนอตามลำดับดังนี้ ประเด็นของเศรษฐกิจพอเพียง , หลักพุทธธรรมกับเศรษฐกิจพอเพียง , แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และการบูรณาการเพื่อพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑ ประเด็นของเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๙ ได้ทรงพัฒนาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้พสกนิกรชาวไทยได้เข้าถึงทางสายกลางของชีวิตและเพื่อคงไว้ซึ่งทฤษฎีของการพัฒนาที่ยั่งยืน ทฤษฎีนี้เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตซึ่งอยู่ระหว่างสังคมระดับท้องถิ่นและตลาดไปจนถึงระดับสากล จุดเด่นของปรัชญานี้คือ แนวทางที่สมดุล คือ แนวทางที่นำไปสู่ความปกติสุข ซึ่งก็หมายความว่า เป็นการลดภาวะความทุกข์จากการมีความรู้^๑ หรือสติปัญญาไม่พอได้ในระดับหนึ่ง ขณะที่ประเทศชาติสามารถพัฒนาและก้าวสู่ความเป็นสากลได้ ซึ่งหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีบทบาทสำคัญในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เมื่อประเทศไทยประสบวิกฤตเศรษฐกิจที่หนักหน่วงมากที่สุด จำเป็นที่จะต้องรักษาเสถียรภาพไปพร้อมกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ โดยการสร้างแนวคิดทางเศรษฐกิจที่ช่วยให้คนไทยสามารถพึ่งตนเองได้ บนพื้นฐานของความพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๙ ทรงมีพระราชดำรัสว่า ไม่มีความจำเป็นที่เราจะต้องเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ความพอเพียงและการพึ่งตนเองได้ คือทางสายกลางที่จะป้องกันผลกระทบที่ไม่พึงปรารถนา ที่จะเกิดต่อความไม่มั่นคงของประเทศในทุกมิติได้ การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนเชื่อว่าจะสามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมของชุมชนให้ดีขึ้นได้โดยมีปัจจัยอย่างน้อย ๒ ประการคือ

๑. การผลิตจะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่าง ปริมาณผลผลิตและการบริโภค

๒. ชุมชนจะต้องมีความสามารถในการจัดการทรัพยากรของตนเอง ซึ่งผลที่คาดว่าจะเกิดตามมาก็คือ

- เศรษฐกิจพอเพียงสามารถคงไว้ซึ่งขนาดของประชากรที่ได้สัดส่วนกับทรัพยากรที่มีอยู่
- ชุมชนสามารถพัฒนาและใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม
- รักษาสมดุลของระบบนิเวศ และลดผลกระทบในทางลบอันเกิดจากปัจจัยภายนอก

^๑ กิตติพันธ์ นพวงศ์ ณ อยุธยา. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : ธรรมาธิปไตยในพระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, รายงานการวิจัย. ปัตตานี : ศูนย์ศึกษาและพัฒนาธรรมาธิปไตย. ๒๕๕๓. หน้า ๒๔.

นับตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๐ จนถึงปัจจุบัน แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้มีการนำไปใช้เป็นนโยบายของรัฐบาล และปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แต่อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงจะปรากฏเป็นนโยบายของรัฐบาลในเกือบทุกยุคทุกสมัย แต่การนำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลอย่างแท้จริงยังเป็นปัญหา เพราะรัฐบาลที่มาจากพรรคการเมืองทั้งหลายล้วนถูกรอบงำด้วยธุรกิจการเมืองซึ่งสวนทางกับเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนั้นยังเกิดมีปัญหาดังกล่าวมากมายอันมีสาเหตุจากความไม่พอเพียงของมนุษย์ ไม่ว่าจะปัญหาโลกร้อนและปัญหาอื่น ๆ ที่สืบเนื่องจากปัญหานี้ และปัญหาเศรษฐกิจในโลกตะวันตกอันมีสาเหตุมาจากความโลภของมนุษย์ รวมทั้งปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทย ความเข้าใจอย่างชัดเจนในแนวพระราชดำริของ "เศรษฐกิจพอเพียง" ซึ่งได้ทรงวิเคราะห์และตระหนักมาช้านาน^๒ แต่คนไทยกลับมิได้นำมาปฏิบัติเนื่องจากยึดติดอยู่กับกระแสจากภายนอกมากเกินไป จนได้ครอบงำความคิดในลักษณะดั้งเดิมแบบไทยๆ ไปหมด ขณะที่วัดและสถาบันทางศาสนาก็ได้รับผลกระทบจนเกิดความอ่อนแอ จึงต้องหันกลับมาฟื้นฟูสถาบันศาสนาให้กลับมามีความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ลึกซึ้งมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อช่วยให้สถาบันทางศาสนามีฐานะเป็นปัจจัยเสริมที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง

การพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง โดยการที่จะทำให้ประชาชนดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่ต้องใช้ระยะเวลาในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ค่อยๆ ซึมลึกลงไปสู่วิถีชีวิตของชาวบ้าน และต้องอดทนอย่างมุ่งมั่นที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดทั้งของผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนไปในทางที่ดีให้เกิดความตระหนักและสำนึกในความพอเพียงด้วยความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดีด้วยความรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้เราต้องมีความรู้และเข้าใจ ในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันให้เหมาะสมกับผู้นำและประชาชนที่จะเดินเคียงคู่ไปกับเราด้วยความอดทน อดกลั้นและพยายามของผู้นำท้องถิ่นที่เป็นนักพัฒนาที่ต้องมีศิลปะในการพูดโน้มน้าวที่ดี นำหลักจิตวิทยาสังคมมาปรับใช้ มีการเสียสละ สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้น ในอันดับจึงควรเข้าใจถึงหลักการสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง ดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ หลักการสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงและปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

^๒ สถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ. สืบสานแนวพระราชดำริ : เอกภาพของโครงการพระราชดำริเพื่อพัฒนาชาติ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิปิดทองหลังพระ มปท. ๒๕๕๓. หน้า ๖๐.

การกระทำใดๆ ให้มีความพอเพียง หมายถึง ทำพอประมาณ ด้วยเหตุและผล การพัฒนาต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ต้องสร้างระบบภูมิคุ้มกันในตัว เพื่อสามารถเผชิญและอยู่รอดจากผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ต้องมีความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกๆ ขั้นตอนต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในประเทศให้สำนึกในคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรม ต้องดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ สร้างความสมดุลและความพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ซึ่งบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุล ยั่งยืน และมีภูมิคุ้มกัน เพื่อความอยู่ดีมีสุข มุ่งสู่สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน^๓ หรือที่เรียกว่า "สังคมสีเขียว" ด้วยหลักการดังกล่าว จะไม่เน้นเรื่องตัวเลขการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ยังคงให้ความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจแบบทวิลักษณ์ หรือระบบเศรษฐกิจที่มีความแตกต่างกันระหว่างเศรษฐกิจชุมชนเมืองและชนบท

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักการสำคัญพิจารณาอยู่ ๕ ส่วน ดังนี้

๑. กรอบแนวคิด: เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็น การมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อ ความมั่นคง และ ความยั่งยืน ของการพัฒนา

๒. คุณลักษณะ: เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

๓. คำนิยาม: ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน ดังนี้

๓.๑ ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๓.๒ ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำ นั้น ๆ อย่างรอบคอบ

๓.๓ การมีภูมิคุ้มกันในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

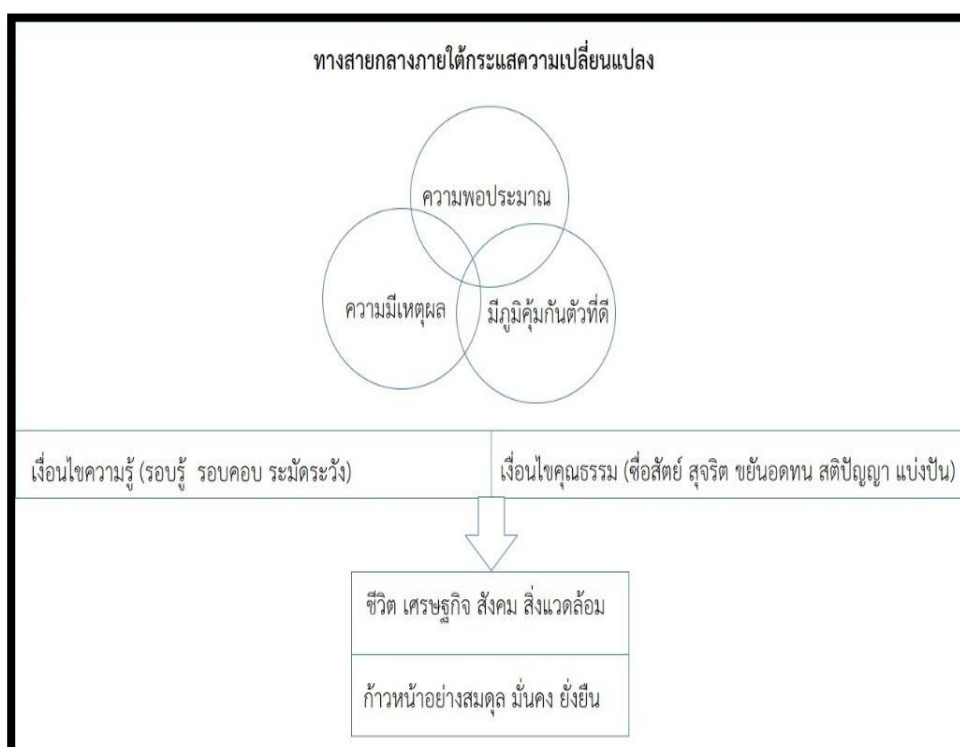
๔. เงื่อนไข : การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

๔.๑ เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

^๓ กิตติพันธ์ นพวงศ ฌ อยุธา. ข้อเสนอโครงการวิจัยปฏิบัติการ : บูรณาการพลังชีวิตธรรมาธิปไตย เด็กเยาวชน และครอบครัวในพื้นที่ภาคใต้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษาและพัฒนาธรรมาธิปไตย. ๒๕๕๔. หน้า ๕๗.

๔.๒ เจื่อนใจคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

๕. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยีทั้งนี้ สามารถสรุปหลักสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ได้ดังแผนภาพที่ ๒.๑



แผนภาพที่ ๒.๑ หลักการสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)^๔

จากแผนภาพที่ ๒.๑ จะเห็นว่าในทางปฏิบัติจุดเริ่มต้นของการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคือ การเริ่มต้นจากตนเอง ซึ่งจะเป็นผู้ใด ประกอบอาชีพอะไรก็ได้ แต่ถ้าจะพิจารณาจากเศรษฐกิจฐานรากเป็นสำคัญ จะต้องเริ่มที่การฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น เศรษฐกิจพอเพียงเป็นทั้งหลักการและกระบวนการทางสังคม ตั้งแต่ขั้นฟื้นฟูและขยายเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน^๕ เป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตและบริการอย่างพออยู่พอกินขึ้นไปถึงขั้นแปรรูปอุตสาหกรรมครัวเรือน สร้างอาชีพและทักษะวิชาการที่หลากหลายเกิดตลาดซื้อขาย สะสมทุน ฯลฯ บนพื้นฐานเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนนี้ เศรษฐกิจของชาติจะพัฒนาขึ้นมาอย่างมั่นคงทั้งในด้านการลงทุนและ

^๔ ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ๒๕๔๙. หน้า ๙.

^๕ ประเวศ วะสี. **ความคิด เศรษฐกิจพอเพียง**. สืบค้นจาก http://www.lcc.ac.th/forum/board_posts.asp ค้นเมื่อ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

ขยายตลาดภายในประเทศ รวมทั้งเทคโนโลยีซึ่งจะค่อยๆ พัฒนาขึ้นมาจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มีอยู่ภายในชาติ และทั้งที่จะพึ่งพิงคัดสรรเรียนรู้จากโลกภายนอก ซึ่งจากรากฐานเศรษฐกิจชุมชนนี้ วัดย่อมเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจดังกล่าว จึงอยู่ที่วัดว่าจะจะเป็นปัจจัยหนุนเสริมหรือปัจจัยถ่วง ถ้าวัดกลายเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยถ่วง วัดก็จะอยู่ไม่ได้ในที่สุด หรือถ้าหากจะอยู่ได้ก็มีใช้วัดในพระพุทธศาสนา แต่เป็นวัดที่กลายเป็นพุทธพาณิชย์

เศรษฐกิจพอเพียงเป็น เศรษฐกิจที่พอเพียงกับตัวเอง ทำให้อยู่ได้ ไม่ต้องเดือดร้อน มีสิ่งจำเป็นที่ทำได้ด้วยตัวเองไม่ต้องแข่งขันกับใคร และมีเหลือเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ไม่มี อันนำไปสู่การแลกเปลี่ยนในชุมชน และขยายไปจนสามารถที่จะเป็นสินค้าส่งออก เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจระบบเปิดที่เริ่มจากตนเองและความร่วมมือ วิธีการเช่นนี้จะดึงศักยภาพของประชากรออกมาก่อให้เกิดการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัวและชุมชน ซึ่งมีความผูกพันกับ “จิตวิญญาณ” คือ “คุณค่า” มากกว่า “มูลค่า”

ในระบบเศรษฐกิจพอเพียงจะจัดลำดับความสำคัญของ “คุณค่า” มากกว่า “มูลค่า” มูลค่านั้นขาดมิติด้าน จิตวิญญาณ เพราะเป็นเศรษฐกิจภาคการเงิน ที่เน้นการตอบสนองต่อความต้องการที่ไม่จำกัดซึ่งไร้ขอบเขต ถ้าไม่สามารถควบคุมได้การใช้ทรัพยากรอย่างทำลายล้างก็จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วขึ้น และปัญหาที่จะตามมาคือการบริโภคที่ก่อให้เกิดความทุกข์หรือพาไปหาความทุกข์ ไม่มีโอกาสบรรลุวัตถุประสงค์ในการบริโภคที่จะก่อให้เกิดความพอใจและความสุข ผู้บริโภคต้องใช้หลักขาดทุนคือกำไร (Our loss is our gain) จึงจะควบคุมความต้องการที่ไม่จำกัดได้ และสามารถจะลดความต้องการลงมาได้ ก่อให้เกิดความพอใจและความสุข เท่ากับได้ตระหนักในเรื่อง “คุณค่า” จะช่วยลดค่าใช้จ่ายลงได้ ไม่ต้องไปหาวิธีทำลายทรัพยากรเพื่อให้เกิดรายได้มาจัดสรรให้กับสิ่งที่เป็น “ความอยากที่ไม่มีที่สิ้นสุด” และขจัดความสำคัญของ “เงิน” ในรูปรายได้ ที่เป็นตัวกำหนดการบริโภคลงได้ระดับหนึ่ง นอกจากนี้ยังเป็นตัวแปรที่ไปลดภาระของกลไกของตลาดและการพึ่งพิงกลไกของตลาดจนเกินความจำเป็น ซึ่งบุคคลโดยทั่วไปไม่สามารถจะควบคุมได้ รวมทั้งได้มีส่วนในการป้องกันการบริโภคเลียนแบบ (Demonstration effects) จะไม่ทำให้เกิดการสูญเสีย ช่วยให้เกิดการบริโภคเกินพอดี (Over consumption) ซึ่งก่อให้เกิดสภาพเศรษฐกิจดี สังคมไม่มีปัญหา การพัฒนาที่ยั่งยืน

การบริโภคที่ฉลาดดังกล่าวจะช่วยป้องกันการขาดแคลน แม้จะไม่ร่ำรวยรวดเร็ว แต่ในยามปกติก็จะทำให้ร่ำรวยมากขึ้น ในยามทุกข์ภัยก็ไม่ขาดแคลน และสามารถจะฟื้นตัวได้เร็วกว่า โดยไม่ต้องหวังความช่วยเหลือจากผู้อื่นมากเกินไป เพราะฉะนั้นความพอมีพอกินจะสามารถอ้อมชูตัวได้ ทำให้เกิดความเข้มแข็ง และความพอเพียงนั้นไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง แต่มีการแลกเปลี่ยนกันได้ระหว่างหมู่บ้าน เมือง และแม้กระทั่งระหว่างประเทศ ที่สำคัญคือการบริโภคนั้นจะทำให้เกิดความรู้ที่จะอยู่ร่วมกับระบบ^๖ และรู้จักธรรมชาติ ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง เพราะไม่ต้องทิ้งถิ่นไปหางานทำ เพื่อหารายได้มาบริโภคที่ไม่มีความเพียงพอ ประเทศไทยอุดมไปด้วยทรัพยากรและยังมีพอสำหรับประชาชนชาวไทย ถ้ามีการจัดสรรที่ดี โดยยึด "คุณค่า" มากกว่า "มูลค่า" ยึดความสัมพันธ์ของ “บุคคล” กับ “ระบบ” และปรับความต้องการที่ไม่

^๖ จรัส โคตะยนต์. การศึกษาการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็นเป็นสุข” สู่วิถีความเป็นเลิศ: กรณีศึกษาหมู่บ้านก้างปลา ตำบลหนองไผ่ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดร้อยเอ็ด. รายงานการวิจัย. ๒๕๕๒. หน้า ๑๐.

จำกัดลงมาให้ได้ตามหลักขาดทุนคือกำไร และอาศัยความร่วมมือเพื่อให้เกิดครอบครัวที่เข้มแข็งอันเป็นรากฐานที่สำคัญของสังคมโดยรวม

การพัฒนาชุมชนโดยการนำโครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นให้บุคคลและครอบครัวตลอดจนผู้ร่วมงาน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งทางกายและทางใจพึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ^๗ ไม่ทำอะไรเกินตัว กรมการพัฒนาชุมชน กำหนดพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมตามประเด็นการพัฒนาชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้มแข็ง และการจัดการความรู้ของชุมชน ซึ่งการส่งเสริมและการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนน้อมนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตด้วยการเพิ่มขีดความสามารถของประชาชนและชุมชนตลอดจนสร้างความมั่นใจให้กับผู้นำชุมชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาตนเองและพัฒนาชุมชนไปพร้อมๆกัน ตลอดจนร่วมกันคิด ตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบในการบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ ตามแผนการดำเนินงานที่กำหนดร่วมกัน พร้อมทั้งมีการติดตามและประเมินผลการพัฒนาเพื่อทบทวน ประยุกต์ เรียนรู้นำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและเชื่อมั่นในระบบการทำงานร่วมกันบนพื้นฐานของความรู้คู่คุณธรรมและยังเป็นการสร้างความคุ้มกันด้วยความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาของชุมชนเอง และนำไปสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืนตามวิถีชีวิตของแต่ละท้องถิ่นอย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของความพอประมาณตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญของวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ คือ พระพุทธศาสนา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งถึงสิ้นชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมล้วนแต่มีความเกี่ยวข้องกันกับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

๒.๒ หลักพุทธธรรมกับวิถีชีวิตในชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง

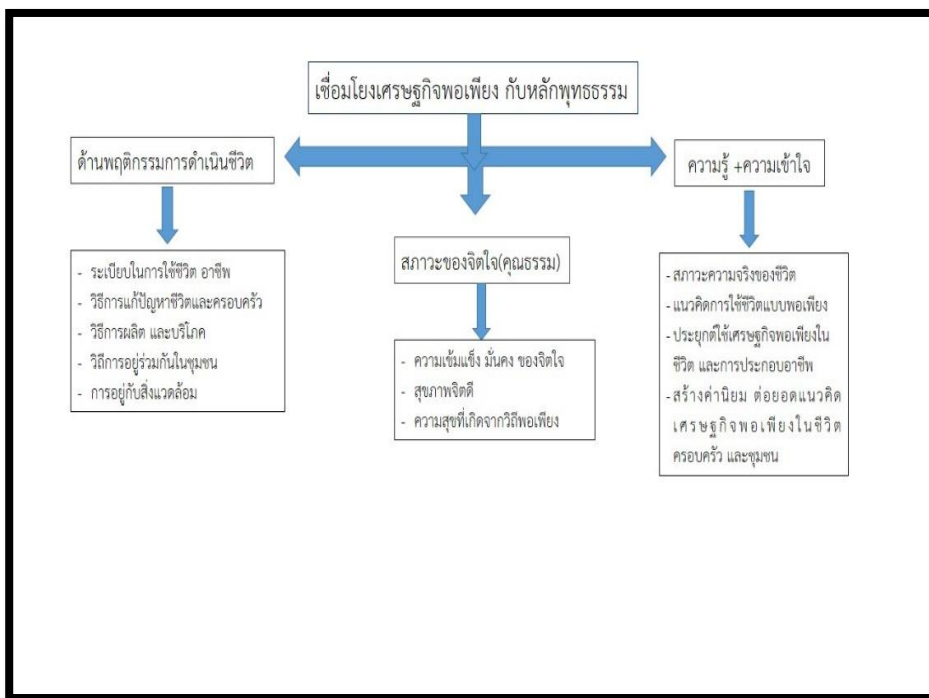
การที่ “คนในชุมชน” จะดำเนินชีวิตไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงได้นั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือคนในชุมชนจะต้องพัฒนาจิตใจให้ละเลิกลดจากกิเลสตัณหา โดยใช้หลักศีลธรรมในศาสนา ซึ่งจะมุ่งเน้นให้เข้าใจธรรมชาติของโลก และชีวิตให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการพัฒนาความสามารถในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเพื่อให้สังคมนำสู่ความสุข โดยนำหลักพุทธธรรม ๓ ประการ คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นองค์ความรู้ที่ครอบคลุมการดำรงชีวิตทุกด้าน^๘ นำสู่การฝึกฝนและปัญญาให้คนเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งเป็นการช่วยเหลือประเทศชาติอีกทางหนึ่ง การส่งเสริมให้สังคมไทยมีศีลธรรม และคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา มหาเถรสมาคมจึงได้กำหนดคกกิจกรรมในการสนับสนุนส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทุกเพศทุกวัยได้นำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปพัฒนาชีวิตครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยเน้นการรณรงค์ส่งเสริม และสนับสนุนให้มี “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ขึ้นในทุกส่วนของประเทศ ตามดำริที่เจ้าประคุณ

^๗ เทวี สวรรยาธิปิติ, อาคม เจริญสุข และชัชวาล แอร่มหล้า. การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนในจังหวัดราชบุรี. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง. ๒๕๕๒. หน้า ๓.

^๘ พระครูวิสุทธิพัฒนภิรม เจ้าอาวาสวัดตะไกร์หลวง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าทรงดำริให้โอวาทไว้ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๗ ความว่า “...อันว่าศีล ๕ เป็นการสำคัญมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล ๕ ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือ ประชาชนย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า หมู่บ้านรักษาศีล ๕...”^๙ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ที่มอบหมายภารกิจให้ส่วนราชการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ แก่ประชาชนในชาติ โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินการพร้อมกันทุกจังหวัดทั่วประเทศ

ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่าจากแนวทางการพัฒนาประเทศทั้งสอง นั่นคือ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ซึ่งล้วนแต่มีหลักการที่เน้นแก้ปัญหาสังคมในระดับรากฐานที่มีทั้งส่วนที่เหมือนและต่างกัน แต่จุดประสงค์แก้ปัญหาที่เหมือนกันนั่นคือ ปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาประเทศอย่างรวดเร็วจนเกินไป ส่งผลให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการนำทรัพยากรมาใช้เกินความพอดี ขาดความรอบคอบ ทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่เหลือน้อยจนใกล้จะหมดไปหรืออยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมลง จนไม่สามารถสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นอย่างไร้ขีดจำกัด แม้ว่าปรากฏการณ์การพัฒนาดังกล่าว จะมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าแต่ในขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตชาวอีสานอย่างเห็นได้ชัด เกิดความเสื่อมโทรมคุณธรรม จริยธรรม คุณภาพชีวิตของชาวอีสานถูกบั่นทอนลงไปเรื่อย ๆ เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้สังคมต้องตกอยู่ในภาวะสังคมมีปัญหา และการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้เป็นแกนนำหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลสร้างเป็นแผนภาพที่ ๒.๒ ดังนี้



แผนภาพที่ ๒.๒ การเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับเศรษฐกิจพอเพียง

^๙ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. คู่มือการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”. โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ : กรุงเทพฯ. ๒๕๕๗. หน้า ๕.

จากแผนภาพที่ ๒.๑ จะเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติของประชาชนในทุกกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน รวมทั้งการพัฒนาชุมชน ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ซึ่งมีความพอเพียง รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งจะต้องอาศัย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง ในการนำวิชาต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน ดังนี้

ด้านพฤติกรรมดำเนินชีวิต ได้แก่ วินัย ตลอดจนการทำมาหากินเลี้ยงชีพเป็นระดับที่ปรากฏของการแก้ปัญหา และวิธีปฏิบัติในการผลิตและบริโภคแข่งขันและอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม

ด้านสภาวะของจิตใจ เช่น พัฒนาคุณธรรม ความเข้มแข็ง มั่นคงของจิตใจ และสภาพจิตใจที่ดีงาม รวมทั้งความสุข

ด้านความรู้ + ความเข้าใจ(ปัญญา) ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจต่างๆ รวมทั้งแนวคิดทัศนคติ และค่านิยมที่ถูกต้องตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง

จากแนวทางดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของหลักธรรมทางศาสนา นั่นคือ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ถือเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนา^{๑๐}อย่างมีบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญจึงอธิบายเพื่อให้เข้าใจตรงกันดังนี้

การพัฒนาศีลสิกขา เป็นการฝึกฝนในด้านพฤติกรรม^{๑๑} โดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือในการฝึกศีล คือ วินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและพัฒนามนุษย์ ให้มีความประพฤติดีทั้งกายและวาจา เป็นข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม เว้นจากความชั่ว และพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้ที่มีวาจาชอบ คือ มีสัมมาวาจา พูดจารู้จักกาลเทศะ สามารถใช้วิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม มีการงานชอบ คือ มีสัมมากรรม มั่นคง และมีอาชีพชอบ คือ สัมมาอาชีพะ สามารถทำมาหาเลี้ยงชีพได้อย่างดีมีสุข

การพัฒนาจิตสิกขา เป็นการฝึกฝนในด้านจิต หรือระดับจิตใจให้มีความตั้งมั่นแห่งจิต เพื่อให้ใจสงบแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน จิตต้องกำหนดแน่วแน่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเฉพาะเป็นการพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิตทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความมีเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ในด้านความสามารถของจิต เพิ่มพูนความสามารถทางจิต มีความเพียรพยายามชอบ คือ มีสัมมาจายามะ ฝึกฝนตนเองให้มีสติระลึกรู้ชอบ หมายถึง สัมมาสติ รู้ตนเองตลอดเวลา และมีความตั้งใจชอบ คือ มีสัมมาสมาธิ มีจิตใจมั่นคง ตั้งใจ และมุ่งมั่นทำสิ่งใดให้สำเร็จได้

การพัฒนาปัญญาสิกขา เป็นการฝึกหรือพัฒนาในด้านความรู้ ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ตรวจสอบ คิด การต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ มีความเห็นชอบ คือ มีสัมมาทิฐิ บุคคลที่มีสัมมาทิฐิจะเป็นผู้ที่คิดถูก ทำถูก พูดถูก การเป็นบุคคลที่มีความดีริชอบ คือ สัมมาสังกัปปะ

^{๑๐} พระครูสุภกิจมงคล เจ้าอาวาสวัดโนนมะเขือ บ้านโนนมะเขือ หมู่ที่ ๕ ตำบลกาบิน อำเภอภูคด ชาวบ้าน จังหวัดอุดรราชธานี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๑๑} ประยุทธ์ ปยุตโต. การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) (พิมพ์ครั้งที่ ๙). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง. ๒๕๕๖. หน้า ๓๔.

เมื่อพัฒนาให้มนุษย์เป็นคนดีได้แล้ว เขาจะมีความประพฤติดีทั้งกายและวาจา มีวินัยต่อตัวเอง รู้จักกาลเทศะ ประกอบอาชีพอย่างสุจริต มีความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีสติรู้ตนตลอดเวลา มีจิตใจมั่นคงและมุ่งมั่น มีความรู้เข้าใจ มีวิจารณ์ญาณ สามารถแยกแยะสิ่งดีชั่ว สิ่งที่ดีควรทำหรือไม่ควรทำ ตั้งอยู่ในเหตุและผล รู้จักวินัยฉัยไตร่ตรอง สามารถที่จะดำรงชีวิตให้ได้อย่างถูกต้องและดีงาม ซึ่งถือว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เมื่อมนุษย์ได้รับการพัฒนาในขั้นนี้ มนุษย์ก็จะหลุดจากกิเลส ตัณหา ลดความอยาก มนุษย์ก็จะรู้จักคำว่าเพียงพอ พอประมาณ การดำรงชีวิตของมนุษย์ก็จะในความพอเพียง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ตั้งอยู่ในความมีเหตุผล คำนึงถึงสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำอย่างรอบคอบ เตรียมพร้อมที่จะรับสภาพสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นตลอดเวลา ซึ่งเป็นการสร้าง ความมั่นคงในการดำรงชีวิต เนื่องจากสามารถพึ่งพาตัวเองได้ อยู่บนขาของตนเองได้ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น มนุษย์ก็จะอยู่กับสรรพสิ่งในโลกด้วยความเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนทำลายล้าง ทุกสิ่งในโลกก็จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้นอาจพิจารณาความเชื่อมโยงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักปฏิบัติของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ดังนี้

๑. ความพอประมาณเป็นเรื่องการวิเคราะห์ความสมดุลกับศักยภาพของตน
๒. มีเหตุผลเป็นแนวปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของศีล ๕
๓. มีภูมิคุ้มกันเป็นการบริหารความเสี่ยง
๔. ความรู้จำเป็นต้องเข้าใจในทฤษฎี/องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง
๕. คุณธรรมตั้งอยู่ฐานของจริยธรรม “เราอยู่ได้ เขาอยู่ได้ - ไม่เบียดเบียน”

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่าแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงอาจไม่ใช่ระบบเศรษฐกิจที่ดีที่สุด ที่จะสามารถนำพาให้คนในสังคมนั้นๆ ประสบกับความอยู่ดีมีสุขได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด แต่เศรษฐกิจพอเพียงสามารถอุ้มชูให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้ นำไปสู่การแก้ปัญหาและป้องกันปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมก่อนที่จะเกิด^{๑๒} ด้วยการให้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เช่น ภาคการเกษตรใช้วิถีชีวิตแบบไทยที่มีเป้าหมายเน้นความพออยู่พอกิน ความพอประมาณ ความสมดุลและทางสายกลางสอดคล้องกับการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านศีล ๕^{๑๓} ซึ่งการเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จากการทำบ้าน วัด และโรงเรียน ในฐานะ "พลังบวร" ได้ประพัตตัว ดำรงตนอยู่ในศีล ๕ มาอย่างต่อเนื่อง และยาวนาน การเป็นหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นั้น ได้กลายเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนยึดมั่นอยู่ในศีลข้อที่ ๒ อันเป็นการไม่ถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ได้ให้ด้วยความสมัครใจ^{๑๔} โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นอกจากนั้น การตระหนักรู้ในความเป็นหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ได้เป็นเครื่องมือให้ชุมชนย้าเตือนซึ่งกันและกัน โดยการประพัตตัวดำรงตนให้สอดคล้องกับแนวทางของศีล ๕ บนฐานของ “การแบ่งปันความ

^{๑๒} นายมาณพ บุญรอด (ต๋อย) บ้านโคกवान ต.หนองโสน อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ ๐๘๙๙๔๖๓๗๖๕ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๓} พระศรีปริยัติธาดา เจ้าอาวาสวัดโพธิ์น้อย บ้านยาง อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๔} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. จากหมู่บ้านศีล ๕ พัฒนาสู่การเป็นต้นแบบหมู่บ้านช่อสะอาด, บทความวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.จาก http://www.mcui.ac.th/site/articlecontent?article_ สืบค้นเมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

รัก การแบ่งปันสิ่งของ การแบ่งปันเกียรติยศ การแบ่งปันคำพูดดีๆ และการแบ่งปันลมหายใจให้แก่กัน และกัน” ซึ่งก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชน อย่างเช่นบ้านธาตุทอง ตำบลละลม อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ดังภาพที่ ๒.๑



ภาพที่ ๒.๑ การจัดเวทีประชาคมจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านธาตุทอง ตำบลละลม อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

จากภาพ ๒.๑ จะเห็นว่าความสามัคคีของคนในชุมชน จะกลายเป็นพลังที่ทำให้ชาวบ้านยึดมั่นอยู่ในพลังของความซื่อสัตย์สุจริตการประยุกต์หลักศาสนา^{๑๕} และความเชื่อมาเสริมสร้างความซื่อสัตย์สุจริต ศาสนาเป็นเครื่องสำคัญอย่างยิ่งในการนำมาเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการเสริมสร้างพลังซื่อสัตย์สุจริต ในหมู่บ้านยึดมั่นและนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำหมู่บ้าน และชุมชนทั้ง ๑๐๐% นับถือพระพุทธศาสนา จากตัวแปรนี้ จึงทำให้พระพุทธศาสนามีพลังในการเสริมสร้างมิให้ชุมชนเกิดความบงการรอด วัดในชุมชนยังคงเป็นศูนย์กลางสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ชุมชนผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การทำบุญตามเทศกาล การทำวัตร สวดมนต์ การถือศีล ๕ ศีล ๘ และการเทศนาเพื่อย้ำเตือนให้ชุมชนยึดมั่นอยู่ในคุณธรรมและศีลธรรมอันดี

อาจกล่าวได้ว่า หลักพุทธธรรมเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของชีวิต เพราะช่วงเวลาของการทำงานในชีวิตนั้นมีอยู่มากมาย การทำงานให้สนุกและเป็นสุขขณะทำงานและทำอย่างไรให้คนที่ร่วมงานมีความสุขเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้นำชุมชนควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง เพราะหากชุมชนใดมีประชาชนที่

^{๑๕} นายสุข สายวัน บ้านธาตุทอง ตำบลละลม อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

มุ่งมั่นทำงานให้ชุมชนอย่างมีความเจริญ และสันติสุขในชุมชนนั้นก็เข้มแข็ง และสามารถเติบโตอย่างมั่นคง

๒.๓ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

องค์การสหประชาชาติได้เรียกร้องให้ทั่วโลกคำนึงถึงผลกระทบของการพัฒนาที่มีต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการใช้ทรัพยากรฟุ่มเฟือยที่ไม่สมดุลกับขีดจำกัดการตอบสนองของธรรมชาติ โดยได้จัดประชุมสุดยอดของโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development: UNCED) เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๕ ณ กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิลซึ่งเป็นที่มาของแผนแม่บทโลกที่ใช้เป็นกรอบทิศทางพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืน ในการประชุมครั้งนั้น ประเทศสมาชิก จำนวน ๑๗๘ ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยได้ร่วมลงนามในการปฏิบัติตามแผนแม่บท ดังกล่าว ซึ่งอีก ๑๐ ปี ต่อมาจึงขยายแนวคิดไปสู่การประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (World Summit on Sustainable Development) เพื่อกระตุ้นให้ประเทศต่าง ๆ หันมาให้ความสนใจกำหนดกรอบทิศทางพัฒนาประเทศอย่างองค์รวม มุ่งสู่คุณภาพการพัฒนา

สำหรับแนวคิดการพัฒนาของประเทศไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้เกิดปัญหาความไม่สมดุลกับการพัฒนาด้านอื่นๆ ดังที่สมคิด จาตุศรีพิทักษ์^{๑๖} ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ เป็นต้นมาว่าถึงแม้การพัฒนาจะทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโต แต่เป็นการเติบโตที่มีรากฐานการพัฒนาไม่เข้มแข็ง ขาดการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม อีกทั้งไม่ได้คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร จึงเป็นการเติบโตที่ไม่สมดุลและไม่ยั่งยืน เช่นเดียวกับสถาบันทั้งหลายที่ไม่ได้เน้นเรื่องการวางรากฐานให้เข้มแข็งและไม่ดูแลเรื่องการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนา จึงเป็นที่มาของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ในทำนองเดียวกัน^{๑๗} ได้ให้แนวคิดว่าการพัฒนาของไทยที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการใช้ฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ทรัพยากรที่เคยมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ถูกทำลายลงมาก เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันมีการเลียนแบบพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเริ่มขาดความสมดุลกับสิ่งแวดล้อม กลายเป็นปัญหาสะสมที่บั่นทอนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยมาจนถึงปัจจุบัน และนำไปสู่การพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน หากไม่มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนาให้เหมาะสม และสมดุลอย่างองค์รวมทั้งมิติเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีความเข้าใจ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” มากยิ่งขึ้นเพื่อให้งานวิจัยครั้งนี้มีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาความหมายดังนี้

^{๑๖} สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญา นำทางการพัฒนาประเทศ ในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙. สืบค้นจาก <http://th.wikipedia.org> .เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๗} อภิชัย พันธสน และคณะ. โครงสร้างสังเคราะห์งานวิจัย ข้อเขียน และบทความเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง.สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม, รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๐. หน้า ๕๖.

๒.๓.๑ ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) นั้น เป็น คำที่ใช้กันมากในการพัฒนาประเทศ มีการให้คำนิยามแตกต่างกันไปตามการแปลความของประเทศต่าง ๆ และได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายทัศนะ คำนิยามที่ได้รับการอ้างถึงบ่อยครั้ง ได้แก่ คำนิยามที่บัญญัติโดยคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือที่เรียกในอีกนามหนึ่งว่า Brundtland Commission เพื่อเรียกร้องให้ชาวโลกเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตให้ปลอดภัยและสอดคล้องกับข้อจำกัดของธรรมชาติ ซึ่งที่ประชุมได้บัญญัติความหมายของคำว่าพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ในรายงานที่มีชื่อว่า Our Common Future ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาเพื่อสนองตอบความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปต้องเดือดร้อนหรือสูญเสียโอกาสที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อสนองความต้องการของคนรุ่นอนาคต และในทำนองเดียวกันหนังสือ Global Ecology Handbook ได้ระบุความหมายของคำว่าพัฒนาที่ยั่งยืนว่าเป็นนโยบายที่สนองความต้องการของคนในปัจจุบันโดยไม่ต้องไม่ทำลายทรัพยากรซึ่งต้องใช้ในอนาคต

สำหรับประเทศไทยมีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายไว้ รวมทั้งการให้คำนิยามของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ในที่ประชุมสุดยอดของโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน เมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๕ ณ เมืองโจฮันเนสเบิร์ก แอฟริกาใต้ ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทยเป็นการพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงความ เป็นองค์รวมของทุกด้านอย่างสมดุล บนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่ม ด้วยความเอื้ออาทร เคารพซึ่งกันและกันเพื่อความสามารถในการพึ่งตนเอง และคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเท่าเทียม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งการพัฒนาอย่างมีดุลยภาพระหว่างมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลกัน เพื่อความเจริญทางเศรษฐกิจและความอยู่ดีมีสุขของประชาชนตลอดไป เช่นเดียวกับกับพระพรหมคุณาภรณ์^{๑๘} ได้สรุปว่า แนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นยุทธศาสตร์ของการพัฒนาที่ต้องการการจัดทรัพยากรทั้งธรรมชาติและมนุษย์ รวมทั้งทรัพยากรการเงินและวัสดุทั้งปวงให้เป็นไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดความมั่งคั่งและอยู่ดีกินดี โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสงวนไว้สำหรับคนรุ่นหลัง และการที่จะบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะเกิดการสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมได้นั้นจะต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถมีศักยภาพในการจัดการการพัฒนาชุมชนของตนเอง

๒.๓.๒ แนวคิดการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาอย่างองค์รวมและต้องบูรณาการบริบททุกด้านของสังคมเข้าด้วยกัน ส่งผลให้กรอบของการพัฒนาที่ยั่งยืนเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งมีนักวิชาการและสถาบันต่าง ๆ ได้เสนอกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้อย่างหลากหลายแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับการนำมิติใดของสังคมมาเป็นกรอบการพิจารณา^{๑๙} ทั้งนี้ จากการศึกษากรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนของนักวิชาการและสถาบันที่น่าเสนอมานั้น ล้วนเกี่ยวข้องกับการให้

^{๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูรย์ ปยุตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) (พิมพ์ครั้งที่ ๙). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง. ๒๕๕๓. หน้า ๓๔.

^{๑๙} บงกช นพวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ. งานบูรณาการการพัฒนา, รายงานการวิจัย. ๒๕๕๔. หน้า ๓๘.

ความสำคัญต่อการพัฒนาให้ครบทุกด้านและต้องดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดที่สำคัญ ๓ ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

แนวคิดข้างต้น สอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังที่สิทธิชัย ต้นศรีสกุล^{๒๐} ได้ให้แนวคิดว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่ดำเนินไปโดยคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการตอบสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงความเป็น“องค์รวม” คือ การกระทำสิ่งใดต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งอื่น ๆ ซึ่งการพัฒนาตามแนวคิดนี้ ยึดหลักความรอบคอบ และค่อยเป็นค่อยไป รวมทั้งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ได้ปฏิเสธ “ระบบเทคโนโลยี” เพียงแต่ต้องคำนึงว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้นเป็นไปในทางสร้างสรรค์หรือทำลาย ในทำนองเดียวกันประเวศ วะสี^{๒๑}ได้กล่าวถึงลักษณะที่แสดงถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนว่าเป็นการผสมผสานระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาที่สนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคและยุติธรรม มีการผสมผสานกิจกรรม เพื่อให้สังคมเกิดความผูกพันและอนุรักษ์ไว้ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม คำนึงถึงการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้อย่างสอดคล้องกับชุมชน เช่นเดียวกันกับพระพรหมคุณาภรณ์^{๒๒} ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนว่าเป็นการพัฒนาในลักษณะบูรณาการเป็นองค์รวมที่ตัวแปรทั้งหลายต้องมาประสานกันครบองค์อย่างมีดุลยภาพ แม้ว่าจะอยู่ในบริบทที่มีความหลากหลายบนความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ ที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาตามขีดความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานทรัพยากรของตนเอง ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่ต้องให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องอย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นความพยายามในการทำให้ดีขึ้นอย่างมั่นคง ถาวร บนพื้นฐานของศักยภาพและทรัพยากรที่มีจำกัดโดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ให้เกิดความสมดุลทุกมิติ เน้นการพัฒนาบนฐานทรัพยากร จุดแข็ง และศักยภาพของตนเอง รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ตลอดจนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและยั่งยืนตลอดไป

ประเทศไทยได้รับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมาปรับใช้ ดังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ ๘ (พ.ศ.๒๕๔๐ - ๒๕๔๔) รัฐได้เน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเน้นการพัฒนาอย่างองค์รวม โดยใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้ดีขึ้นจนกระทั่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) ซึ่งเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศที่ได้อัญเชิญและยึดแนวคิด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นปรัชญานำทางในการบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลาง มุ่ง

^{๒๐} สิทธิชัย ต้นศรีสกุล ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม, บทความวิจัย .วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.วารสารช่อพะยอม.๒๕๕๓. หน้า ๕๑.

^{๒๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) (พิมพ์ครั้งที่ ๙). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกลด์คิมทอง. ๒๕๕๓. หน้า ๔๒.

^{๒๒} ประเวศ วะสี. คมคิด เศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้นจาก http://www.lcc.ac.th/forum/board_posts.asp?FID=321. เมื่อ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

การพัฒนาที่มีคุณภาพระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลกัน สู่การพัฒนาอย่างมีคุณภาพ มั่นคง และยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาประเทศอย่างองค์รวม โดยประชาชนที่ส่วนร่วมมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของประชาชนอย่างถาวร

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการดำเนินการบนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างองค์รวมให้มีความสมดุลอย่างรอบด้าน โดยต้องคำนึงถึงทุกมิติอย่างรอบด้านทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา คำนึงถึงความเป็นองค์รวมในเชิงบูรณาการ โดยพิจารณาผลเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลายบนความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ ที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาตามขีดความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานทรัพยากรของตนเอง ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่ต้องให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องอย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยไม่ส่งผลเสียต่อการพัฒนาในอนาคต เพื่อให้เข้าถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนยิ่งขึ้น ได้มีนักวิชาการนำเสนอแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้

๒.๓.๓ ประเภทของแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน

แนวคิดว่าด้วยการพัฒนาแบบยั่งยืน เป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจมากโดย UNFPA ได้รวบรวมคำอธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาแบบยั่งยืนไว้ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๔ ประการ^{๒๓} ดังนี้

๑. การพัฒนาแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ตรงกับความต้องการตามความจำเป็นในปัจจุบัน โดยสามารถรองรับความต้องการ และ/หรือ ความจำเป็นที่จะเกิดแก่ชนรุ่นหลังๆ ด้วย ทั้งนี้ มาตรฐานการครองชีพที่เลยขีดความจำเป็นขั้นพื้นฐานต่ำสุด จะยั่งยืนต่อเมื่อมาตรฐานการบริโภคในทุกห้วงแห่งคำนึงถึงความยั่งยืนในระยะยาว (Long-Term Sustainability)

๒. การพัฒนาแบบยั่งยืนครอบคลุมมาตรการรักษามรดกทางทรัพยากรที่ตกกับชนรุ่นหลัง โดยอย่างน้อยให้ได้มากพอๆกับที่ชนรุ่นปัจจุบันได้รับมา

๓. การพัฒนาแบบยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่กระจายประโยชน์ของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้อย่างทั่วถึง ตลอดจนเป็นการพัฒนาที่ปกป้องสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับโลกโดยรวมเพื่อชนรุ่นหลังและเป็นการพัฒนาที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นอย่างแท้จริง

๔. การพัฒนาแบบยั่งยืน หมายถึง การทำให้คุณภาพของชีวิตมนุษย์ดีขึ้นภายในระบบนิเวศวิทยาที่สามารถจะรองรับการดำเนินชีวิตได้ต่อไป ในลักษณะดังกล่าว “เศรษฐกิจแบบยั่งยืน (Sustainable economy)” คงต้องเป็นเศรษฐกิจที่ธำรงรักษาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของตนไว้ได้ โคนเศรษฐกิจแบบนี้จะยังคงสามารถพัฒนาควบคู่ไปกับการรักษาแหล่งทรัพยากรได้ต่อไปด้วยการปรับตัว และโดยอาศัยการยกระดับความรู้ปรับปรุงองค์กร ตลอดจนปรับประสิทธิภาพทางเทคนิคและเขาวนปัญญา”

โดยทั่วไปแล้วมักพบ “การพัฒนาแบบยั่งยืน” ในความหมายที่ปนกันหรือคู่ไปกับ “การเจริญเติบโตแบบยั่งยืน (Sustainable Growth)”^{๒๔} ซึ่งให้เห็นว่าทั้งคำนี้แตกต่างกัน โดยที่ “การเจริญเติบโต (Growth)” หมายถึงการเผยแผ่ขยายตามขนาดในมิติทางการภาพของระบบเศรษฐกิจ

^{๒๓} เกื้อ วงศ์บุญสิน. การพัฒนาที่ยั่งยืนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับงานวิจัย, บทความวิจัย. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=I0UNLG41SEc>. เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๔} เฉลิมเกียรติ แก้วหอม. หลักการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development). สืบค้นจาก <http://sukanrat.blogspot.com/2012/09/sustainable-development.html>. เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

ส่วน “การพัฒนา (Development)” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพของระบบเศรษฐกิจในภาวะที่มีดุลยภาพและมีพลวัต ภายใต้กรอบที่ไม่กระทบกระเทือนต่อสิ่งแวดล้อม หรือระบบนิเวศวิทยา ดังนั้นในความหมายดังกล่าวข้างต้นนั้นจึงน่าจะสงสัยว่า “การเจริญเติบโตแบบยั่งยืน” จะมีโอกาสเกิดขึ้นได้หรือไม่ ในขณะที่ “การพัฒนาแบบยั่งยืน” มีความเป็นไปได้ ทั้งนี้สิ่งที่จะรักษาให้ยั่งยืนได้นั้นคือระดับ (Level) ของการใช้ทรัพยากรหาใช้การรักษาความยั่งยืนของอัตราการเจริญเติบโตของการใช้ทรัพยากรไม่ และสิ่งที่ต้องพัฒนา คือ ความสามารถเชิงคุณภาพที่จะหาทางทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่และกำลังใช้อยู่ในปัจจุบัน มีการใช้ระดับที่เปลี่ยนแปลงน้อยโดยสามารถตอบสนองความต้องการของมนุษยชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ทุกประเทศให้ความสำคัญกับการสร้างเจริญก้าวหน้าให้มีความทันสมัย โดยเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นหลัก มีผลให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วทุกด้าน ส่งผลให้สังคมโลกมีการใช้ทรัพยากรเกินความพอดี ขาดความรอบคอบ ทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดเหลือน้อยลงจนใกล้จะหมดไปหรืออยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมลง จนไม่สามารถสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นอย่างไร้ขีดจำกัด แม้ว่าปรากฏการณ์การพัฒนาดังกล่าว จะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้า แต่ในขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของมนุษย์ เกิดความเสื่อมโทรมด้านคุณธรรมจริยธรรม คุณภาพชีวิตของมนุษย์ถูกบั่นทอนลงเรื่อยๆ เกิดการเลียนแบบพฤติกรรม การผลิตและการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้สังคมโลกต้องตกอยู่ในภาวะสังคมมีปัญหา และการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน

จากสภาพปัญหาที่หลายประเทศทั่วโลกประสบกับภาวะความไม่ยั่งยืนของการพัฒนาดังกล่าวก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ทั่วโลกต่างแสวงหาแนวทางการพัฒนาที่คำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุกด้านอย่างสมดุล เพื่อก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ สังคมที่ดี มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ดีกินดี ควบคู่กันไปกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพเดิมและดีขึ้นอย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่หยุดนิ่ง การพัฒนาที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือการทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไปโดยมุ่งหมายว่า ลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่าแต่โดยธรรมชาติแล้วการเปลี่ยนแปลง ย่อมเกิดปัญหาในตัวมันเองเพียงแต่ว่าจะมีปัญหามาก หรือปัญหาน้อยเท่านั้นเองจากประเด็นที่ยกมาข้างต้นการพัฒนาที่ยั่งยืนควรมีรูปแบบการบริโภคที่พอประมาณ มีการใช้เทคโนโลยี (T) ที่เชื่อมเกี่ยวกับการผลิตเพื่อผู้บริโภค โดยเป็นเทคโนโลยีที่มีการวิจัยคิดค้นอย่างมีเหตุผลคำนึงถึงความพอประมาณ และสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดพัฒนาที่ยั่งยืน หรือการพัฒนาแบบยั่งยืนที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ การพัฒนาแบบยั่งยืนที่คำนึงถึง ความพอประมาณความมีเหตุผลการสร้างภูมิคุ้มกัน บนฐานศาสตร์ที่อยู่บนเงื่อนไขความรู้คู่คุณธรรมเป็นฐานของการดำเนินการ

การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน เปรียบเสมือนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในชุมชน โดยผ่านกระบวนการสร้างความสมดุลในด้านการดำเนินชีวิตไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม แนวทางการพัฒนาเช่นนี้ จะมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อเปลี่ยนแปลงจิตใจและเกษตรกร ซึ่งมีความสำคัญมากกว่าการพัฒนาเทคโนโลยีเพราะมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับสภาพ

เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ตลอดจนสภาพทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ เพราะเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาที่ยั่งยืน มิใช่อยู่ที่การค้นพบเทคโนโลยีเท่านั้น แต่อยู่ที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบยั่งยืนในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมเพื่อให้ประชาชนในชุมชนสามารถเรียนรู้นำไปปฏิบัติได้จริง และพัฒนาไปสู่การพึ่งพาตนเองในที่สุด

๒.๔ การบูรณาการเพื่อพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

SEAMEO Secretariat ได้กล่าวถึงเรื่องราวที่สำคัญ^{๒๕} ของงานบูรณาการการพัฒนาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้ความหมายของคำว่า “บูรณาการ” เมื่อเรามองเห็นว่าการที่สิ่งทั้งหลายซึ่งเป็นหน่วยย่อยจะต้องมาประสานสัมพันธ์กลมกลืนกันให้ดีจึงจะเกิดความพอดีเป็นสมดุล และสิ่งนั้นจึงจะดำเนินไปได้ด้วยดี ในกรณีที่เป็นอย่างนี้ เมื่อเรามีความเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายที่เป็นหน่วยย่อยเราจะทำอย่างไรเราก็มีหน้าที่ที่จะต้องนำเอามันเข้ามาประมวลประสานเข้าหากันเป็นองค์รวมในลักษณะอาการที่ให้เกิดความสมดุลให้ได้ ซึ่งการกระทำอันนี้เขาเรียกว่า บูรณาการ (integration) นั่นเอง

๒.๔.๑ ความสำคัญและความหมาย

ความหมายของศัพท์ว่า บูรณาการ หรือ integration อย่างง่ายที่สุดของคำว่าบูรณาการคือการทำให้สมบูรณ์ แต่พูดแค่นี้มันอาจจะไม่สมบูรณ์ ถ้าจะพูดให้สมบูรณ์ก็จะต้องให้ความหมายที่ละเอียด ให้เกิดภาพที่ชัดเจนขึ้น ขอพูดขยายความออกไปหน่อยว่า การนำหน่วยย่อยอันหนึ่งเข้ารวมกับหน่วยย่อยอื่นๆ ภายในองค์รวมเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ อย่างนี้ได้หรือขยายความออกไปอีกก็บอกว่า การประมวลหน่วยย่อยที่แยกๆ กันให้รวมเข้าเป็นองค์รวมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ขออีกอันหนึ่งว่า การทำให้หน่วยย่อยทั้งหลายเข้ารวมเป็นองค์ประกอบ ซึ่งทำหน้าที่ประสานซึ่งกันและกัน กลมกลืนเข้าเป็นองค์รวมอันเดียวอันทำให้เกิดความสมดุลที่องค์รวมนั้น สามารถดำรงอยู่และดำเนินไปได้ในภาวะที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ไปๆ มาๆ ก็วนเวียนอยู่ที่คำว่า “สมบูรณ์”

สรุป ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องบูรณาการ หรือความหมายของมันนี้ ก็ไปสัมพันธ์กับทรรศนะที่มองสิ่งทั้งหลายเป็นองค์รวม ที่เรียกว่า holistic view หรือ holism อย่างที่ยกตัวอย่างเช่นเรื่องแพทย์เมื่อกี้ ถ้าวินิจฉัยและรักษาโรคโดยคำนึงถึงองค์ประกอบทั้งทางร่างกายและจิตใจของคนไข้พร้อมทั้งปัจจัยทางสังคมและธรรมชาติแวดล้อมที่เกี่ยวข้องก็เรียกว่าใช้วิธีบูรณาการ หรือในการพัฒนาเศรษฐกิจ ถ้าพัฒนาโดยมุ่งให้มนุษย์เป็นอยู่ดี ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทั้งทางสังคมและนิเวศวิทยาที่เกื้อกูล ก็เรียกว่าใช้วิธีบูรณาการ หรือถ้าเป็นการศึกษา เอาเฉพาะการสอน การสอนโดยทำให้คนพัฒนาขึ้นมาเต็มตัวทั้งคนก็เป็นการใช้วิธีบูรณาการ ซึ่งจะต้องทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ ดังนี้

๒.๔.๒ ระบบบูรณาการ

การบูรณาการ (Integration) เป็นการประสานกลมกลืนกันของแผน กระบวนการ สารสนเทศ การจัดสรรทรัพยากร การปฏิบัติการ ผลลัพธ์ และการวิเคราะห์ เพื่อสนับสนุนเป้าประสงค์ที่สำคัญขององค์กร การบูรณาการที่มีประสิทธิผล เป็นมากกว่าความสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน (Alignment) และจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อการดำเนินการของแต่ละองค์ประกอบภายในระบบการจัดการ

^{๒๕} บงกช นพวงศ์ ณ อยุธยาและคณะ. งานบูรณาการการพัฒนา, รายงานการวิจัย. ๒๕๕๔ หน้า

ผลการดำเนินการมีความเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียวอย่างสมบูรณ์ ซึ่งจะมีเนื้อหาและการปฏิบัติในบูรณาการนั้นเป็นสิ่งละเอียดอ่อน ขั้นตอนของบูรณาการ และจะทำกันอย่างไรมีข้อพึงพิจารณาดังนี้

๑. บูรณาการในความเป็นจริงแล้วไม่เฉพาะจะทำในขอบเขตที่ครอบคลุมทั้งหมดหรือในระดับองค์กรที่ใหญ่สุดเท่านั้นแต่บูรณาการนั้นจะต้องทำในทุกระดับของพัฒนาการคือในการพัฒนาแต่ละระดับจะต้องมีการกิจกรรมในการที่จะสร้างบูรณาการอยู่เสมอจะต้องทำเรื่อยไปทุกระดับของพัฒนาการ และจะต้องทำในทุกขอบเขตหรือทุกขนาดที่บูรณาการได้พูดง่าย ๆ ว่า

๑.๑) การบูรณาการนั้นจะต้องทำในทุกระดับของพัฒนาการ

๑.๒) บูรณาการจะต้องทำในแต่ละส่วนหรือทุกส่วนทุกขนาดภายในองค์กร

๒. หมายความว่าองค์กรนั้นมันมีหน่วยย่อยหรือส่วนประกอบที่เป็นองค์กรย่อย ๆ ซ้อนกันลงไปเช่นในร่างกายของมนุษย์เราจะเห็นว่าคนนี้เป็นระบบบูรณาการใหญ่และภายในระบบบูรณาการใหญ่ก็มีระบบบูรณาการย่อยมากมาย เช่นระบบหายใจ

ภายในระบบหายใจก็มีปอดมีหลอดลมมีอะไรต่างๆ ซึ่งแต่ละอย่างก็เป็นอีกระบบหนึ่งๆที่มีบูรณาการภายในตัวในขอบเขตย่อยลงไปๆ หรือระบบทางเดินอาหารก็มีกระเพาะอาหารลำไส้และอะไรต่ออะไรที่ต่างก็มีระบบบูรณาการของมันหรือระบบประสาทระบบสูดฉีดโลหิตก็ล้วนแต่เป็นระบบบูรณาการทั้งนั้นถ้าระบบเหล่านี้บูรณาการกันดีท่ามกลางพัฒนาการอย่างสมดุลก็ประกอบกันเข้าเป็นระบบบูรณาการใหญ่ คือองค์กรใหญ่ที่เป็นมนุษย์อีกทีหนึ่ง

รวมความแล้วจะเห็นได้ว่าการบูรณาการนั้นเราจะเอาหน่วยย่อยหน่วยหนึ่งมารวมเข้าในองค์กรที่มีหน่วยย่อยอื่นอยู่แล้วก็ได้หรือจะเอาหน่วยย่อยทั้งหลายที่ต่างก็แยก ๆ กันอยู่มารวมเข้าด้วยกันเป็นองค์กรก็ได้อันนี้เรียกว่าบูรณาการทั้งสิ้นแต่ข้อสำคัญจะต้องมีตัวยึดที่เป็นหลักอยู่ ๓ อย่างในเรื่องบูรณาการคือ

๑. มีหน่วยย่อยองค์ประกอบขึ้นส่วนอวัยวะหรือขั้นระดับแ่งด้านที่จะเอามาประมวลเข้าด้วยกันอันนี้เป็นสิ่งที่จะเอามาประมวลเข้าด้วยกันคือสิ่งย่อยส่วนย่อย

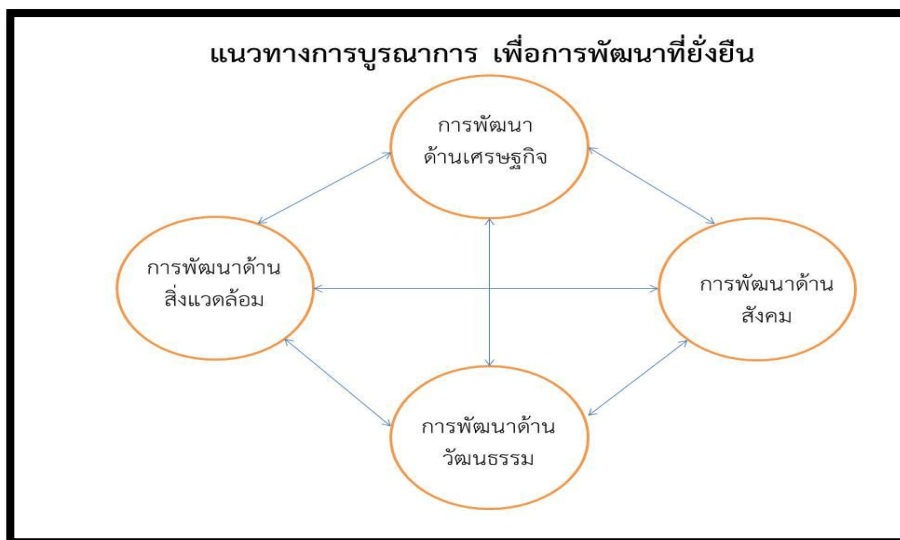
๒. หน่วยย่อยเป็นต้นนั้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงอิงอาศัยซึ่งกันและกันอันนี้อาจจะเลยไปถึงลักษณะที่ว่ายืดหยุ่นปรับตัวได้มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลาด้วย

๓. เมื่อรวมเข้าด้วยกันแล้วก็จะเกิดความครบถ้วนเต็มบริบูรณ์โดยมีความประสานกลมกลืนเกิดภาวะได้ที่พอดีหรือสมดุลพอดีที่หรือพอดีสมดุลแล้วองค์กรนั้นก็มีชีวิตชีวาดำรงอยู่และดำเนินไปด้วยดีอันเป็นภาวะของบูรณาการ

๒.๔.๓ บูรณาการประสานกับพัฒนาการ

บูรณาการ กับพัฒนาการมาประสานกันเข้าแล้วไม่ใช่มีแต่บูรณาการอย่างเดียว แม้แต่มนุษย์นี่ก็เป็นการบูรณาการที่มีพัฒนาการอยู่ด้วยมีพัฒนาการทุกส่วนทุกระดับทุกขั้นตอนไม่ว่าในขอบเขตเล็กหรือขอบเขตใหญ่ ถ้าไม่มีการพัฒนาอย่างชนิดบูรณาการแล้วชีวิตจะไม่สามารถดำเนินไปไม่ว่าด้านรูปธรรมหรือนามธรรมก็ตาม ถ้าหากว่ามันพัฒนาการแบบไม่บูรณาการมันก็จะไม่ประสานกลมกลืน ส่วนหนึ่งมากไปส่วนหนึ่งน้อยไป ก็คงเป็นมนุษย์ที่วิปริตอย่างน้อยก็เกิดเนื้องอก เนื้องอกนี้ก็เป็นตัวอย่างอันหนึ่งของพัฒนาการที่ไม่บูรณาการหรืออาจจะร้ายกว่านั้นก็เป็นมะเร็งหรือถ้าแขนขา มันโตเกินไปอวัยวะบางส่วนวิปริตไปไม่บูรณาการกับส่วนอื่นแต่มันพัฒนาเหมือนกันมันพัฒนาของมันไปไม่ประสานกับใครก็เกิดเป็นคนพิการขึ้นมาอย่างที่ว่านี้เรียกว่าความไม่สมดุล อย่างร้ายแรงก็ทำให้ไม่

อาจมีชีวิตอยู่ได้หรืออย่างน้อยก็ทำให้ไม่อาจเป็นอยู่ด้วยดีนี้เป็นเรื่องของมนุษย์ที่นี้เรื่องธรรมชาติก็เหมือนกันธรรมชาติก็ประกอบขึ้นด้วยส่วนย่อย และหน่วยย่อยทั้งหลายต่างก็มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง มีพัฒนาการเช่นเดียวกันส่วนประกอบย่อยทุกส่วนนั้นไม่ว่าจะเป็นสัตว์เป็นพืชอะไรก็ตามในสภาพแวดล้อมของเรานั้นมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันและโยงมาถึงมนุษย์ด้วย เพราะมนุษย์ก็เป็นองค์รวมอย่างหนึ่งในองค์รวมใหญ่ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นแผนภาพ ๒.๓ ดังนี้



แผนภาพที่ ๒.๓ แนวทางการบูรณาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากแผนภาพที่ ๒.๓ จะเห็นถึงระบบความสัมพันธ์ของชีวิตของมนุษย์ในชุมชนที่ประกอบอาชีพ เช่นว่าเราทำให้อาชีพชีวิตของธรรมชาติสูญหายไป ยกตัวอย่าง เช่น เราทำยาฆ่าแมลงขึ้นแล้วเอาไปฉีดในนา เสร็จแล้วแมลงตาย นกมากินแมลงนกกินตายต่อมาแมลงสร้างภูมิต้านทานยาฆ่าแมลงได้ดีตายยากขึ้น แต่ไม่มีนกกินแมลงเลยต้องฉีดยาฆ่าแมลงกันเรื่อยไป และต้องผลิตยาที่แรงมีพิษมากขึ้น ๆ ด้วยยิ่งกว่านั้นวงจรในธรรมชาติส่วนอื่นอาจจะย้อนกลับมาเป็นพิษแก่มนุษย์อีกเช่นว่าสัตว์เล็ก ๆ อย่างแมลงนี้ถูกดีดตีหรือถูกยาฆ่าแมลงแล้วไปโดนปลากินปลากินยาฆ่าแมลงเข้าไปแล้วปลานั้นมีพิษอยู่ข้างในมนุษย์จับเอาปลานั้นมากินก็เกิดเป็นผลร้ายแก่มนุษย์อาจจะเกิดเป็นมะเร็งขึ้นเป็นต้น อันนี้ก็เป็นเรื่องของธรรมชาติแวดล้อมที่ว่าส่วนประกอบทุกอย่างมีความเชื่อมโยงอิงอาศัยซึ่งกันและกันซึ่งเมื่อมันประสานกลมกลืนแล้วธรรมชาติก็อยู่ด้วยดีมีความสุขแล้วก็เป็นประโยชน์แก่ชีวิตมนุษย์ แต่ถ้าไม่สมดุลแล้วก็เกิดผลร้ายแก่ชีวิตมนุษย์

สังคมก็เช่นเดียวกันสังคมก็ประกอบด้วยสถาบันหน่วยย่อยต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรม เช่น โรงเรียน สถาบันการเมือง ศาล ฯลฯ และสถาบันทางนามธรรมเช่นวัฒนธรรมเป็นต้น

ถ้าส่วนประกอบต่าง ๆ เหล่านี้เชื่อมโยงประสานซึ่งกันและกันเกิดความสมดุลก็เป็นสังคมที่ดีดำเนินไปด้วยดีในที่สุดทั้งมนุษย์ทั้งธรรมชาติและสังคมนี้ซึ่งแต่ละหน่วยเป็น ระบบบูรณาการที่มีพัฒนาการของตัวก็ต้องมาประสานกันทั้งหมดอีกขั้นหนึ่งให้เป็นมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคมท่ามกลางสภาพแวดล้อมของธรรมชาติที่มีบูรณาการโดยต่างก็พัฒนาการไปอย่างได้สมดุลถ้าเป็นอย่างนี้แล้วทุกอย่างจะดำเนินไปด้วยดีนี่คือแม่แบบรวมใหญ่ของระบบบูรณาการที่มีพัฒนาการซึ่งจะต้องใช้ในการ

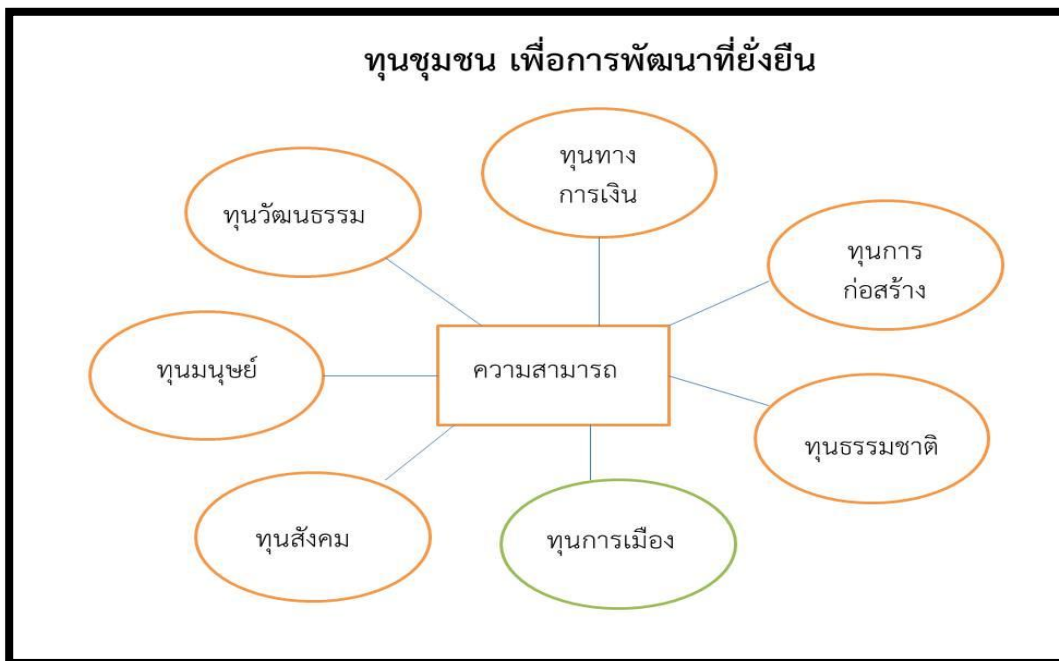
แก้ปัญหาของผู้นำชุมชน ซึ่งจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องความเกี่ยวข้องระหว่างทุนชุมชนกับการพัฒนาชุมชนให้ดี

๒.๔.๔ ทุนชุมชนกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

ความคิดเรื่องบูรณาการในขอบเขตที่สมบูรณ์ก็เป็นอย่างนี้จึงเป็นอันว่าเราจะต้องมีบูรณาการท่ามกลางพัฒนาการเพราะถ้าพัฒนาการโดยไม่บูรณาการก็ต้องวิปริตหรือแตกสลายต้องเกิดปัญหา เช่นเป็นมนุษย์ที่เกิดเป็นเนื้องอกเป็นมะเร็งเป็นต้นอย่างที่ว่าเมื่อคืนนี้เพราะมีความไม่สมดุลมีความขัดแย้งเกิดขึ้นซึ่งเรบอกได้ว่านี่แหละเป็นปัญหาของสังคมปัจจุบัน ที่มีพัฒนาการโดยไม่บูรณาการเป็นปัญหาใหญ่ของโลกหรือสังคมปัจจุบัน

ทีนี้ถ้าไม่บูรณาการพร้อมไปกับพัฒนาการ ก็เป็นบูรณาการอยู่ไม่ได้ เพราะบูรณาการจะคงเป็นบูรณาการอยู่ได้อย่างไร ในเมื่อหน่วยย่อยทุกส่วนมันเปลี่ยนแปลงไป องค์กรรวมจะคงอยู่อย่างเดิมไม่ได้ เช่นในองค์กรรวมคือตัวมนุษย์นี้ร่างกายทุกส่วนก็เปลี่ยนแปลงไป จิตใจก็เปลี่ยนแปลงไป เด็กเปลี่ยนเป็นผู้ใหญ่แล้วไม่บูรณาการในสภาพใหม่ จะคงสภาพบูรณาการอยู่อย่างเดิม มันอยู่ไม่ได้ หรืออย่างว่าเรามีพัฒนาการในทางคุณธรรมภายในจนกระทั่งปุถุชนกลายเป็นอริยชนไปแล้ว ระบบบูรณาการมันก็เปลี่ยนไปใหม่ หรืออย่างสังคมของเราจะบูรณาการอยู่ในสภาพอย่างเดิมไม่ได้ เพราะว่าในสังคมนั้นประชากรก็เพิ่มขึ้น ความเจริญทางเทคโนโลยีก็ก้าวหน้าไป สิ่งประดิษฐ์สร้างสรรค์ของมนุษย์ก็มากขึ้นความเป็นอยู่ของคนก็เปลี่ยนไป ทรัพยากรก็น้อยลง สัตว์อื่นและพืชทั้งหลายก็เปลี่ยนแปลงไป เป็นต้น เป็นเรื่องที่ว่าพัฒนาการมันมีอยู่เรื่อย ฉะนั้นบูรณาการก็ต้องดำเนินไปพร้อมกับพัฒนาการด้วย จะต้องตามให้ทันซึ่งกันและกัน เป็นอันว่าได้พูดเรื่องบูรณาการมาโยงถึงพัฒนาการแล้ว ให้เห็นว่าบูรณาการนั้น สำหรับระบบของมนุษย์ซึ่งสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและสังคม จะต้องเป็นบูรณาการที่ไปพร้อมกับพัฒนาการ ซึ่งจะเป็นการเปลี่ยนแปลงลักษณะพื้นฐานของชุมชน ไม่ว่าจะป็นรูปแบบโครงสร้าง และความสัมพันธ์ของชุมชน การเปลี่ยนรูป และพลวัตรของชุมชนที่มีลักษณะหลากหลายและพัฒนาที่แตกต่างกันมากขึ้น

ดังนั้น บทบาทของรัฐ และการพัฒนาชุมชน จะต้องมึมุมมองที่แตกต่างกันในการพัฒนาชุมชนแต่ละแห่ง ความถูกต้อง ขอบเขต และพื้นที่ การบูรณาการแนวคิดในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนอย่างเข้มแข็ง ซึ่งจะเป็นทางเลือกที่ดี แตกต่างไปจากเดิม รวมทั้งการคาดการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เนื่องจากการพัฒนาที่มีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง การปรับปรุง การสร้างชีวิตซึ่งเป็นความพยายามอย่างยิ่งที่จะปรับเปลี่ยนทัศนคติ การมีส่วนร่วม ความยืดหยุ่น ความเท่าเทียม บทบาทหน้าที่ของสถาบันสังคมให้เกื้อกูลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ทำให้เห็นว่าการพัฒนาคือ การสร้างความมั่งคั่ง และมองในรูปของโครงสร้าง นั่นคือการพัฒนาที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการที่มุ่งสู่การปรับปรุงสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสภาพสิ่งแวดล้อมของตัวชุมชนเอง ซึ่งในแต่ละชุมชนก็ล้วนแต่มีทุนชุมชนที่เป็นตัวแปรสำคัญในการพัฒนาชุมชนได้อย่างรวดเร็วและยั่งยืนได้ ดังแสดงในแผนภาพที่ ๒.๔



แผนภาพที่ ๒.๔ แสดงทุนชุมชนที่เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

จากแผนภาพที่ ๒.๔ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของทุนชุมชนที่เป็นตัวแปรที่สำคัญในการพัฒนาชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีอยู่แล้วในชุมชน หรือสามารถสร้างขึ้นมาได้ เช่น ความเชื่อในจารีตหลักศีลธรรม ความเชื่อมั่นในประชาธิปไตย หลักการพึ่งพาอาศัยกัน การแก้ไขความขัดแย้งโดยใช้กระบวนการในชุมชน การสร้างความร่วมมือ การสร้างแนวร่วม การแสวงหาข้อมูลข่าวสารเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก การเรียนรู้ ภาวะความเป็นผู้นำ สิ่งเหล่านี้จะเป็นข้อได้เปรียบ และโอกาสของชุมชนถ้าหากชุมชนใดสามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาชุมชนนั้นๆ สามารถจะพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว และยั่งยืน เป็นเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นพลังพื้นฐานที่เกิดจากการประสาน หรือการผสมผสาน โดยการสร้างจากความผูกพันในชุมชน ซึ่งจะแตกต่างกันไปแล้วแต่ทักษะหรือวัฒนธรรมชุมชนนั่นเอง ซึ่งผู้วิจัยจะนำมาเสนอในรูปแบบตาราง ๒.๑ ทุนชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้

โลแกน เดอะ วูล์ฟเวอร์ริน ตารางที่ ๒.๑ ทุนชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ทุนการเงิน	ทุนการก่อสร้าง	ทุนธรรมชาติ	ทุนการเมือง	ทุนวัฒนธรรม	ทุนสังคม	ทุนมนุษย์
-รายได้ -ทรัพย์สิน -เครดิต -หุ้น	-ระบบน้ำ -ระบบ -โครงสร้างพื้นฐาน	-ดิน น้ำ อากาศ -ภูมิทัศน์	-การมีส่วนร่วม -การออกเสียง	-โลกทัศน์ -พิธีกรรม -จารีตประเพณี	-ภาวะผู้นำ -การรวมกลุ่ม	-ศักดิ์ศรีของตนเอง -การศึกษา -ความรู้ทักษะ

โลแกน เดอะ วูล์ฟเวอร์ริน ตารางที่ ๒.๑ ทุนชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ต่อ)

ทุนการเงิน	ทุนการก่อสร้าง	ทุนธรรมชาติ	ทุนการเมือง	ทุนวัฒนธรรม	ทุนสังคม	ทุนมนุษย์
-การลงทุน	-สาธารณูปโภค -ระบบสุขภาพ	- ความหลากหลาย หลายทางพันธุ์กรรม - การใช้ประโยชน์หลายทาง	-อำนาจและอิทธิพล		-การเชื่อมโยงเครือข่าย -ความไว้วางใจ -การพึ่งพา	-สุขภาพ

จากตารางที่ ๒.๑ จะเห็นได้ว่าการสร้างชุมชนเพื่อชุมชนที่ยั่งยืนนั้น ทุนชุมชนที่แสดงตามตารางข้างต้นจะเป็นกระบวนการที่สำคัญนับตั้งแต่การเตรียมความพร้อมของชุมชน โดยการกระตุ้นและปลุกเร้าผู้นำ ประชาชนในชุมชนจัดองค์กร กระตุ้นการมีส่วนร่วมระดมข้อคิดเห็นเพื่อทราบปัญหาสำรวจความต้องการของชุมชน กำหนดเป้าหมายร่วมกัน จากนั้นจัดลำดับความสำคัญซึ่งจะนำไปสู่ขั้นตอนการปฏิบัติตามขั้นตอน เมื่อลงมือปฏิบัติแล้วทำการทบทวนเพื่อแก้ไขอีกครั้งซึ่งจะเป็นการลดความเสี่ยงของการล่มสลายของชุมชน เพราะปัจจัยดังกล่าวจะทำให้ความสนใจ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนน้อยลง ยังมีการเคลื่อนย้ายทุนจากภายนอกเข้ามาในชุมชน เช่น ห้างสรรพสินค้า ที่มีกำลังทางเศรษฐกิจ ดังนั้นการดำเนินการเพื่อชุมชนที่ยั่งยืน จะต้องมีการผสมผสานความผูกพัน ด้านทรัพยากรในชุมชน บูรณาการแนวคิดหลักการ สร้างความสัมพันธ์เพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพชุมชนอย่างสมดุลเชื่อมโยงทั้ง ๔ ด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งในแต่ละชุมชนจะมีสิ่งที่จะช่วยขับเคลื่อนการสร้างชุมชนที่ยั่งยืนที่เรียกว่า ทุนชุมชน สามารถนำมาบูรณาการจากประเด็นเหล่านี้ได้โดยยากหลากหลายตามแต่บริบทของแต่ละชุมชนที่อาจจะเหมือน แตกต่างกันไปบ้าง แต่มีจุดประสงค์เดียวกันคือ การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนนั่นเอง

สำหรับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนในชุมชน หรือกลุ่มเกษตรกร ไม่ว่าจะกลุ่มย่อย หรือกลุ่มขนาดใหญ่ ล้วนแต่เป็นกลไกสำคัญที่กำหนดความเป็นไปได้ ความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ของการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน เนื่องจากเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวประชาชนในชุมชนเองโดยตรง ถ้ามีการพัฒนาที่เน้นหนักส่วนของเทคโนโลยีด้านการผลิต แต่ถ้าไม่ให้ความสำคัญด้านสังคม และวัฒนธรรมของชุมชน จะทำให้กระบวนการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืนสำเร็จได้ยากมากยิ่งขึ้น ซึ่งโดยนัยนี้ การสร้างเครือข่ายไม่ว่าจะเป็นบทบาทของรัฐ สถานศึกษา สถาบันศาสนาในท้องถิ่นจะต้องมีจุดเชื่อมโยงบนเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างประชาชนในชุมชน เพื่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างเหมาะสมกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคม จะเป็นเงื่อนไขที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนให้เป็นจริงขึ้นมาได้ แต่จากการศึกษาพบว่าเงื่อนไขของแต่ละชุมชน จะมีรายละเอียดแตกต่างกันไปเสมอ การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน จึงไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว จึงเป็นหน้าที่ของ

ประชาชนในชุมชน องค์กรของรัฐ ท้องถิ่น ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทุกคนจะต้องมีความคิดเห็นร่วมกันที่จะเรียนรู้ และหาทางออกร่วมกัน

การมีส่วนร่วมจึงนับว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพราะนอกจากจะเป็นการให้โอกาสแก่คนในชุมชนได้มีโอกาสร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชนตามสภาพปัญหา ตามความต้องการที่แท้จริงของชุมชนรวมทั้งสอดคล้องกับบริบทของชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะตัวแล้ว ยังเป็นการใช้ศักยภาพของชุมชนในการเกื้อกูลให้เกิดการบูรณาการมีส่วนร่วมในหลายๆ ด้าน อาทิ ด้านสิ่งแวดล้อม การแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาอาชีพ การศึกษา ศาสนา การเมือง การปกครอง และการสร้างความเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคในชุมชน เป็นต้น

ดังนั้น การพัฒนาชุมชนในแต่ละท้องถิ่นจึงเป็นกระบวนการที่จะต้องอาศัยปัจจัยหลายประการมาเกื้อหนุนให้การมีส่วนร่วมเป็นไปอย่างสมบูรณ์ทุกขั้นตอน สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ องค์กร หรือหน่วยงานในท้องถิ่น จะต้องสามารถชี้แจงทำความเข้าใจกับชุมชน และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด หน่วยงานต่างๆ ในชุมชนไม่ว่าจะเป็น วัด สถานศึกษา ที่เป็นของรัฐ หรือเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม นอกจากนั้นจะต้องมีความเชื่อมั่นศรัทธาในศักดิ์ศรี และศักยภาพของชุมชน เปิดโอกาสให้ทุกส่วนเข้ามามีส่วนร่วมของตนเองในการพัฒนาท้องถิ่น พัฒนาศักยภาพของตนเองให้สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้อย่างเข้มแข็งทั้งในเชิงรุก และเชิงรับ และที่สำคัญก็คือนักพัฒนาชุมชน นักวิชาการ หรือนักวิจัยจะต้องปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันของผู้ที่มีส่วนร่วมในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อให้การพัฒนาชุมชนเป็นอย่างราบรื่น ภายใต้อุดมคติความเป็นมิตร สมดุล และก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดเพื่อชุมชนก้าวเดินต่อไปอย่างเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนโดยเฉพาะปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งเน้นให้คนไทยมีความสุขถ้วนหน้า สามารถพึ่งตนเองก้าวทันโลก โดยยังคงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย มีค่านิยมต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด เจตคติ และกระบวนการทำงานให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารจัดการที่มุ่งสู่ประสิทธิภาพ คุณภาพ รู้เท่าทัน ก้าวทันโลก และมีความยืดหยุ่นพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรมและซื่อสัตย์สุจริต จึงเห็นได้ว่าหลักการแห่งกรอบแนวคิดของแผนการศึกษาชาติ ข้างต้น เป็นแผนบูรณาการ ทั้งด้านการจัดการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และธรรมชาติสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นองค์รวม พึ่งพาอาศัย ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน อย่างพอเหมาะ พอดีและมีดุลยภาพ การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาไทยนับเป็นส่วนสำคัญในการเผยแพร่และนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้อย่างยั่งยืนเนื่องจาก การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศ การจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากวิกฤติ ซึ่งผลที่จะได้รับจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ ความพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สู่การพัฒนาที่สมดุล มั่นคงและยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่บูรณาให้เกิดองค์รวม คือ องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะมาประสานกันครบองค์ และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่งคือ มีดุลยภาพ กล่าวคือธรรมชาติแวดล้อมกับเศรษฐกิจจะต้องบูรณาการเข้าด้วยกัน จะทำให้เกิดสภาพที่เรียกว่าเป็นภาวะยั่งยืนทั้งในทางเศรษฐกิจและในทางสภาพแวดล้อม การคุ้มครองสภาพแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนา

เศรษฐกิจ โดยใช้มนุษย์เป็นแกนกลางการพัฒนาเพื่อสร้างให้เกิดความสมดุล ระหว่างคนธรรมชาติและสรรพสิ่ง เพื่อให้อยู่ร่วมกันด้วยความเกื้อกูลกัน ไม่ทำลายล้างกันทุกสิ่งในโลกก็จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

แต่การพัฒนาที่ผ่านมา เป็นการพัฒนาในด้านความเจริญเติบโตขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ และปัจจัยที่ทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโต มองกันที่อุตสาหกรรม เน้นความเจริญทางวัตถุ จนเกิดผลร้ายต่อธรรมชาติแวดล้อม เป็นการพัฒนาที่ไม่สมดุล ทำให้ธรรมชาติร่อยหรอ และเกิดปัญหามากมายไม่ว่าจะเป็น ปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหาสังคมและปัญหาสภาพจิตใจ จึงเป็นการพัฒนาที่ผิดพลาด กำลังจะทำให้โลกสูญหายและพินาศ เพราะเป็นการพัฒนาที่เสียสมดุล ทำให้โลกไม่เหมาะสมแก่การอยู่อาศัย และอาจจะอยู่อาศัยไม่ได้ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเกิดแนวคิดที่จะเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาใหม่ โดยเปลี่ยนวิธีการพัฒนาโดยใช้ “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงการพัฒนาของประเทศไทย ประเทศไทยเองก็ได้ดำเนินการที่จะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนโดยใช้ “คน” เป็นศูนย์กลาง จะเห็นได้จากแผนการพัฒนาด้านที่ ๘, และ ๙ ที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนและกระบวนการ พัฒนาที่บูรณาการการเชื่อมโยงกันทุกด้านโดยมีเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน และสิ่งแวดล้อมเพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทยอย่างยั่งยืนตลอดไป

สรุปได้ว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในรัชกาลที่ ๙ ได้ทรงพัฒนาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้พสกนิกรชาวไทยได้เข้าถึงทางสายกลางของชีวิตและเพื่อคงไว้ซึ่งทฤษฎีของการพัฒนาที่ยั่งยืน ทฤษฎีนี้เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตซึ่งอยู่ระหว่างสังคมระดับท้องถิ่นและตลาดไปจนถึงระดับสากล ซึ่งมีการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนเชื่อว่าจะสามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมของชุมชนให้ดีขึ้นได้โดยมีปัจจัยอย่างน้อย ๒ ประการดังกล่าวไว้แล้วนั้น จากหลักการสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงและปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ, ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิบัติกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบนั้นได้ ในส่วนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักการสำคัญ ๓ หัวง ๔ เงื่อนไข ซึ่งนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติ ตามแนวคิดการพัฒนายั่งยืนที่องค์การสหประชาชาติได้เรียกร้องให้ทั่วโลกคำนึงถึงผลกระทบของการพัฒนาที่มีต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการใช้ทรัพยากรฟุ่มเฟือยที่ไม่สมดุลกับขีดจำกัดการตอบสนองของธรรมชาติ โดยได้จัดประชุมสุดยอดของโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development: UNCED) เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๕ ณ กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิลซึ่งเป็นที่มาของแผนแม่บทโลกที่ใช้เป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืน ในการประชุมครั้งนั้น ประเทศสมาชิก จำนวน ๑๗๘ ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยได้ร่วมลงนามในการปฏิบัติตามแผนแม่บท ดังกล่าว ซึ่งอีก ๑๐ ปี ต่อมาจึงขยายแนวคิดไปสู่การประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (World Summit on Sustainable Development) เพื่อกระตุ้นให้ประเทศต่างๆหันมาให้ความสนใจกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างองค์รวม มุ่งสู่ดุลยภาพการพัฒนา ใน

ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) นั้น เป็น คำที่ใช้กันมากในการพัฒนาประเทศ มีการให้คำนิยามแตกต่างกันไปตามการแปลความของประเทศต่างด้วยกัน แต่ในแนวคิดการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การพัฒนาอย่างองค์รวมและต้องบูรณาการบริบททุกด้านของสังคมเข้าด้วยกัน ส่งผลให้กรอบของการพัฒนาที่ยั่งยืนเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของสังคม แล้วประเภทของแนวคิดการพัฒนาการแบบยั่งยืนนั้น แนวคิดที่ได้รับความสนใจมากโดย UNFPA ได้รวบรวมคำอธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาแบบยั่งยืนไว้ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๔ ประการ การพัฒนาแบบยั่งยืน, การพัฒนาแบบยั่งยืนครอบคลุม มาตรการรักษามรดกทางทรัพยากร, การพัฒนาแบบยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่กระจายประโยชน์ของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้อย่างทั่วถึง, และการพัฒนาแบบยั่งยืน หมายถึง การทำให้คุณภาพของชีวิตมนุษย์ดีขึ้นภายในระบบนิเวศวิทยาที่สามารถจะรองรับการดำเนินชีวิตได้ต่อไป

ซึ่งในการบูรณาการเพื่อพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน นั้นเป็นการงานบูรณาการการพัฒนาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้ความหมายของคำว่า “บูรณาการ” เมื่อเรามองเห็นว่าการที่สิ่งทั้งหลายซึ่งเป็นหน่วยย่อยจะต้องมาประสานสัมพันธ์กลมกลืนกันให้ดีจึงจะเกิดความพอดีเป็นสมดุล และสิ่งนั้นจึงจะดำเนินไปได้ด้วยดีมีความสำคัญและความหมายว่าบูรณาการ หรือ integration อย่างง่ายที่สุดของคำว่าบูรณาการคือการทำให้สมบูรณ์ ดังนั้นการบูรณาการ (Integration) เป็นการประสานกลมกลืนกันของแผนกระบวนการ สารสนเทศ การจัดสรรทรัพยากร การปฏิบัติการ ผลลัพธ์ และการวิเคราะห์ เพื่อสนับสนุนเป้าประสงค์ที่สำคัญขององค์กร การบูรณาการที่มีประสิทธิผล จะเห็นได้ว่าบูรณาการ กับพัฒนาการมาประสานกันเข้าแล้วไม่ใช่มีแต่บูรณาการอย่างเดียว แม้แต่มนุษย์นี้ก็เป็นการบูรณาการที่มีพัฒนาการอยู่ด้วยมีพัฒนาการทุกส่วนทุกระดับทุกชั้นตอนไม่ว่าในขอบเขตเล็กหรือขอบเขตใหญ่ ในส่วนทุนชุมชน ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงการพัฒนาของประเทศไทย ประเทศไทยเองก็ได้ดำเนินการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยใช้ “คน” เป็นศูนย์กลาง จะเห็นได้จากแผนการพัฒนาฉบับที่ ๘, และ ๙ ที่ให้สำคัญต่อการพัฒนาคนและกระบวนการ พัฒนาที่บูรณาการการเชื่อมโยงกันทุกด้านโดยมีเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน และสิ่งแวดล้อมเพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทยอย่างยั่งยืนตลอดไป

บทที่ ๓

วิเคราะห์ความเชื่อมโยงเศรษฐกิจพอเพียงสู่หมู่บ้านรักษาศีล ๕

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงทั้งแนวทางปฏิบัติหรือวิธีการ และผลของการกระทำ บนพื้นฐานความสมดุลพื้นฐานในการพัฒนาแนวคิดทางสายกลางที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เติร์ยมพร้อมและก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน แต่จากปรากฏการณ์ที่ผ่านมาได้มีความพยายามขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนรณรงค์ประชาชนให้น้อมนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน แต่ทว่ายังไม่เกิดผลในวงกว้างเท่าที่ควร บุคคลจำนวนมากยังขาดความเข้าใจในแก่นแท้หรือเข้าใจคลาดเคลื่อนไม่สามารถมองเห็นคุณค่าที่แท้จริงซึ่งส่งผลต่อการกำหนดนโยบายตลอดจนกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนที่น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีความจำเป็นต้องมีการศึกษาแนวปฏิบัติว่าสอดคล้องหรือเป็นไปตามแก่นของปรัชญาหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เป้าหมายเพื่อวิเคราะห์การเชื่อมโยงเศรษฐกิจพอเพียงสู่หมู่บ้านรักษาศีล ๕ มานำเสนอ ดังนี้

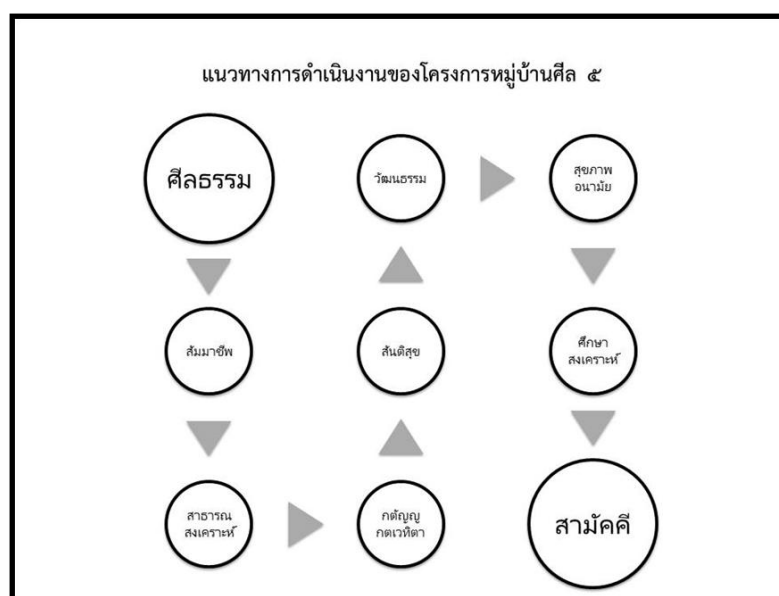
๓.๑ การประยุกต์ขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ สู่ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง

หมู่บ้านรักษาศีล ๕ เกิดขึ้นครั้งแรกจากการดำเนินนโยบายโดยใช้ศาสนานำการเมืองของ สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช^๑ วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร โดยมุ่งเน้นที่จะเสริมสร้างความปรองดอง และสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความกลมเกลียวกัน ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคง และปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้ยึดหลักศีล ๕ มาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ดังที่โอวาทที่ท่านได้ประทานในวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ ว่า “อันว่า ศีล ๕ เป็นการสำคัญ มนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล ๕ ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือ ประชาชนย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” จากนั้นจึงได้เกิดการประสานจากหน่วยงานของรัฐ และเอกชน โดยคณะสงฆ์ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคได้ร่วมกันขับเคลื่อนไปสู่หมู่บ้าน สถานศึกษาในชุมชนทำให้เกิดความตื่นตัว ทั่วประเทศ

ในส่วนของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักการการดำเนินการของหมู่บ้านศีล ๕ จากการลงพื้นที่เป้าหมายสัมภาษณ์ และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักการการดำเนินการของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มีความสัมพันธ์กันในด้านต่างๆ คือ ด้านปรัชญา ด้านโครงสร้าง และด้านกระบวนการ กล่าวคือ พระพุทธศาสนาในส่วนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจที่เรียกเศรษฐกิจแนวพุทธ และเศรษฐกิจพอเพียงต่างมีปรัชญาอันประกอบด้วยหลักการเดียวกัน นอกจากนั้นยังพบว่า

^๑ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. คู่มือการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หมู่บ้านรักษาศีล ๕. โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ : กรุงเทพมหานคร. ๒๕๕๗. หน้า ๕.

อุดมการณ์ด้านเศรษฐกิจที่เป็นไปด้วยกันได้อย่างกลมกลืนประสานเชื่อมโยงกัน^๒ คือ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความเป็นธรรมสูง คำนึงถึงประโยชน์ตนและประโยชน์ของส่วนรวมอย่างเป็นธรรม เป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นองค์รวม ไม่มองเรื่องของเศรษฐกิจแบบแยกเป็นส่วนๆ ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาโดยเริ่มจากสัมมาทิฐิ มีความเห็นถูกต้อง สัมมาวาจา วชิสุจริต สัมมากัมมันตะ กายสุจริต สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ไม่ประมาท ยึดหลักความสมดุล ๓ ประการ คือ ความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ และวัตถุกับจิตใจความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกัน ซึ่งจากการลงพื้นที่ได้มีแนวคิดที่สอดคล้องทั้งหมู่บ้านศีล ๕ และหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จะพบในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งแนวคล้อยกับแนวทางการดำเนินงานของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ดังแผนภาพที่ ๓.๑



แผนภาพที่ ๓.๑ แนวทางการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

จากแผนภาพ ๓.๑ จะเห็นว่าคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งเป็นคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจของประชาชนที่มีอยู่และสามารถนำมาประพฤติปฏิบัติตนเพื่อการบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่า การปฏิบัติตนต่อกันและกันของประชาชน ที่นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือนำหลักปฏิบัติที่มาจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เช่น เมตตา กรุณา เสียสละ ซื่อสัตย์ อุดม ฯลฯ เช่น การที่คนในหมู่บ้านหรือชุมชน ได้แสดงออกถึงความศรัทธาในหลักปฏิบัติของศาสนา เข้าร่วมในกิจกรรมเพื่อการก่อเกิดความเข้าใจในคำสอนของพระพุทธศาสนา^๓ สร้างความเชื่อและศรัทธาเพื่อกล่อมเกล่าจิตใจให้เหมาะสมกับค่านิยมของสังคม เช่น การเข้าร่วมในกิจกรรมทางศาสนาที่ชุมชนจัดขึ้น หรือกิจกรรมตามวันสำคัญทางศาสนา เป็นประจำ หรือ ความเป็นผู้ไม่กล่าวเท็จ

^๒ สัมภาษณ์พระศรีปริยัติธาดา เจ้าอาวาสวัดโพธิ์น้อย บ้านยาง อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^๓ สัมภาษณ์พระครูสุภกิจมงคล เจ้าอาวาสวัดโนนมะเขือ บ้านโนนมะเขือ หมู่ที่ ๕ ตำบลกาบิน อำเภอกุดข้าวปุ้น จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

โดยหวังประโยชน์ส่วนตน เช่น การนำเยาวชนในหมู่บ้านเข้าอบรมศีลธรรมในวัดหมู่บ้านรักษาศีล ๕ วัดโพธิ์น้อย บ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ดังภาพที่ ๓.๑



ภาพที่ ๓.๑ การอบรมศีลธรรมแก่เยาวชน หมู่บ้านรักษาศีล ๕ วัดโพธิ์น้อย
บ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

นอกจากนั้นยังพบว่าคนในชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ปฏิบัติต่อกันด้วยหลักมนุษยสัมพันธ์ เคารพยกย่อง ให้เกียรติ แสดงออกด้วยท่าทีตามวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นหรือตามมารยาทไทย เช่นการไหว้ ขอบทษะ ขอบุญและอื่นๆ ช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปัน ด้วยความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันทั้งชุมชน อีกประการที่ผู้วิจัยพบว่าการเสริมแรงให้กับบุคคลที่ทำความดีกระทำตนเป็นแบบอย่างเพื่อสังคมซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ที่พบว่า^๔ การจัดกิจกรรมเพื่อแสดงการยกย่องเชิดชู เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณให้ทราบและยอมรับโดยทั่วไป เพื่อใช้เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติของบุคคลอื่นในหมู่บ้านหรือชุมชนต่อไป เช่น การมอบเกียรติบัตร เกียรติคุณ ให้เป็นกรณีพิเศษ หรือจัดเป็นกิจกรรมบุคคลดีเด่นแห่งปีของชุมชน เป็นต้น

การที่ชุมชนทั้งสองรูปแบบนั้น "รู้รักสามัคคี" ซึ่งมีการปฏิบัติเพื่อการแก้ไขปัญหาชุมชน ร่วมกันการที่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ด้วยการร่วมกันแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจเพื่อการแก้ปัญหาและการพัฒนา แสดงออกถึงพฤติกรรมความร่วมมือ แบ่งเบาภาระการทำงานเพื่อส่วนรวม ประองตองเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เห็นจากการเข้าร่วมการประชุม การประชุมของหมู่บ้านหรือชุมชนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน โดยประชาชนผู้ร่วมแสดงความรู้

^๔ สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านคำบาง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น, รายงานการวิจัย .วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๕๖. หน้า ๑๖.

ความสามารถของตนเอง รับฟังข้อมูล คำชี้แจงและเหตุผล จากทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อชุมชน แสดงความคิดเห็นในกระบวนการติดตาม ตรวจสอบ การดำเนินงานการพัฒนาของหมู่บ้านหรือชุมชน ร่วมกับสมาชิกชุมชนอื่นๆ อย่างเต็มใจและเต็มศักยภาพ ทั้งนี้คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน จะจัด ประชาคมหรือการประชุม ขึ้นเพื่อการปรึกษาหารือ และเรียนรู้ร่วมกันเป็นประจำสม่ำเสมอ การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่หมู่บ้านหรือชุมชน จัดขึ้นเพื่อให้มีผลต่อการพัฒนาหรือแก้ปัญหา กับส่วนรวม ด้วย ความสมัครใจ พร้อมเพรียงกัน โดยการออกแรงงาน เงิน หรือวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ โดยใช้กิจกรรมทาง พระพุทธศาสนา เช่น การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ดังภาพที่ ๓.๒



ภาพที่ ๓.๒ ภาพโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน หมู่บ้านรักษาศีล ๕ วัดโพธิ์น้อย บ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

จากภาพที่ ๓.๒ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ วัดโพธิ์น้อย บ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ได้ดำเนินการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนซึ่งเป็นการนำพิธีการทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้^๕คนในครอบครัวในหมู่บ้านหรือชุมชน มีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากัน (พ่อ แม่ ลูก หรือญาติ พี่น้องที่อาศัยอยู่ประจำในบ้านเดียวกัน) ทำให้คนในครัวเรือนให้การเคารพต่อกัน ปรึกษาหารือเพื่อแก้ปัญหาในครัวเรือน คนในครัวเรือนไม่หนีออกจากบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับสิทธิชัย ต้นศรีสกุลที่พบจากงานวิจัยว่า^๖กรณีที่มีผู้อยู่คนเดียวดำรงชีวิตอย่างมีความสุข หรือได้รับการดูแลให้มีความสุขจึงถือว่าเป็นครัวเรือนอบอุ่น เป็นผลให้ครอบครัวเข้มแข็งทำให้หมู่บ้านหรือชุมชนปลอดภัย เสพติด ไม่มีผู้ค้า ผู้เสพได้รับการ

^๕ สัมภาษณ์พระศรีปริยัติธาดา เจ้าอาวาสวัดโพธิ์น้อย บ้านยาง อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^๖ สิทธิชัย ต้นศรีสกุล. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม, บทความวิจัย. วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.วารสารช่อพะยอม. ๒๕๕๓. หน้า ๘.

รักษา ผู้ได้รับการรักษาแล้วไม่กลับไปใช้สารเสพติดอีก รวมทั้ง หมู่บ้านหรือชุมชน มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริม สนับสนุน การลดละ เลิก อบายมุข เพื่อให้คนในชุมชน ไม่ติดสุรา คนในชุมชน รู้และเข้าใจ ตระหนักในโทษที่เกิดจากการเล่นเกมพนันและไม่มีพฤติกรรมเล่นเกมพนันจนเป็นนิสัยทำให้เสียทรัพย์ เป็นหนี้สินเกิดความเดือดร้อนต่อตนเองและครอบครัว

สรุป การประยุกต์ขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ สู่ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความสนใจได้เข้ามามีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สามารถขยายผลอย่างต่อเนื่องสู่ชุมชนอื่นๆ ส่งเสริมความรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับพระปริยัติวัชรูปการ^๗ ที่ให้ทัศนะไว้ว่าส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความมั่นคงให้มีเสถียรภาพ โดยสนับสนุนให้มีการจัดทำการใช้ประโยชน์ข้อมูลสารสนเทศ นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาขยายผลในกระบวนการทำงานโดยการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ด้วยแนวทางสำคัญ ๖ ด้าน คือ ลดรายจ่าย ทำสวนครัว ปลอดภัย (มีอาชีพ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม) ประหยัด (มีการออม มีกลุ่มออมทรัพย์ฯ) การเรียนรู้ (สืบทอดภูมิปัญญา มีการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง) อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ใช้วัตถุดิบในชุมชนประกอบอาชีพ ปลูกต้นไม้) เอื้ออารีต่อกัน (ช่วยเหลือ คนจน รู้รัก สามัคคี) และเพื่อร่วมพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็ง นอกจากนั้นจะทำให้ความยั่งยืนให้กับหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยหลักศีล ๕ ประการ มีการเพิ่มทักษะคณะกรรมการและสมาชิกที่ดำเนินปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถขยายผลต่อเนื่องสู่ชุมชนอื่นต่อไป

๓.๒ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาของหมู่บ้านรักษาศีล ๕

ความเป็นมาของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เป็นที่ทราบกันดีว่ามาจากหมู่บ้าน"พระบาทห้วยต้ม" ชุมชนแห่งนักบุญเมืองลี หมู่บ้านแห่งนี้ตั้งชื่อตามรอยพระพุทธบาทที่ตั้งอยู่บริเวณในวัดพระพุทธบาทห้วยต้ม มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อันงดงามของ "ชาวปาเกอะญอ" ซึ่งมีความเป็นมาโดยสังเขปดังนี้

ชุมชนพระบาทห้วยต้มถือกำเนิดขึ้นในปีพ.ศ. ๒๕๑๔ จากศรัทธาของ "ชาวปาเกอะญอ" หรือชาวกะเหรี่ยง อพยพจากต.แม่ต๋ั้น อ.แม่ระมาด จ.ตาก เพื่อมาอาศัยอยู่ใกล้กับหลวงปู่ครูบาวงศ์ หรือครูบาชัยยะวงศาพัฒนา และปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนากับหลวงปู่แทนการนับถือผีอย่างชาวเขาเผ่าอื่น ปัจจุบันชุมชนนี้กลายเป็นชุมชนชาวปาเกอะญอขนาดใหญ่ ซึ่งทั้งหมดยังคงยึดถือแนวทางการปฏิบัติตนตามคำสอนของหลวงปู่ครูบาวงศ์อย่างเคร่งครัด จนกลายเป็นเสน่ห์ของชุมชนแห่งนี้

การขัดเกลาตนเองในด้านความประพฤติ คือ การมีศีลตามแนวทางพระพุทธศาสนาจะมีผลดีต่อสังคม เพราะความสำนึกในการรักษาศีล หรือปฏิบัติตามศีลได้แก่การฝึกหัดขัดเกลาตนเอง เพื่อ

^๗ พระปริยัติวัชรูปการ (ประศักดิ์ อคคปณโณ). การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับเยาวชนนำมาซึ่งความสมานฉันท์ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนกุศลศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ตามแนวคำริของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามงคลาจารย์ (ช่วง วรปณโณ) วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร, รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๙. หน้า ๕๙.

ความหน้าในคุณธรรมที่ยิ่งๆขึ้นไป อนุกุล กุลสัมพันธ์ชัย ชาวปาเกอะญอ^๘ อีกหนึ่งชาวปาเกอะญอที่ได้รับฟังเรื่องราวจากรุ่นพ่อมาสู่รุ่นตัวเองที่ตั้งใจสานต่อทุกสิ่งที่หลงปู่ได้วางรากฐานไว้ “หลงปู่ครูบาวงศ์เปรียบเสมือนเสาหลักและหนังสือเล่มหนึ่งที่คอยบันทึกเรื่องราว คอยชี้แนะให้ประชาชนในชุมชนทำแบบไหนปฏิบัติตนอย่างไร ถนนต้องสร้างแบบนี้ เจตีย์ต้องสร้างอย่างไร และที่สำคัญหลงปู่สอนให้ประชาชนในชุมชนชาวปกากะญออยู่ร่วมกับสังคมภายนอกให้ได้ท่ามกลางการพัฒนาไปข้างหน้า แต่ประชาชนในชุมชนก็ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมเช่นเดิมตลอดมาที่เห็นชัดก็คือการที่ชุมชนนี้ยังคงเป็นชุมชนที่ไม่กินเนื้อสัตว์มาจนถึงปัจจุบัน”

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเป็นข้อมูลที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการที่จะประสบผลสำเร็จในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่จะทำให้ประชาชนมีความศรัทธาที่แรงกล้าในการที่ปฏิบัติตามนั้น มีความสำคัญอยู่ที่ผู้นำทางพระพุทธศาสนาในชุมชนนั้นๆ เป็นหลักแห่งความศรัทธาของชุมชนหรือไม่เพียงใด ซึ่งจะเป็นแรงโน้มน้าวจิตใจของประชาชนในชุมชนที่สำคัญมากกว่ากฎเกณฑ์อื่นๆ ที่หน่วยงานของรัฐสร้างขึ้น เหมือนกับที่ประชาชนในชุมชนปกากะญอมีพลังแห่งความสามัคคีและความกตัญญูต่อพระคุณของหลวงปู่ผู้เคยบันดาลชีวิตชุมชนชาวปกากะญอให้กลายเป็นคนมีศีลมีธรรม มีเกียรติภูมิแห่งคุณงามความดีที่จะยืนอยู่บนแผ่นดินนี้ ประชาชนในชุมชนจึงยังคงยึดถือคำสอนของหลวงปู่ตลอดมา ชุมชนชาวปกากะญอแห่งนี้ถึงแม้ว่าจะเป็นเมืองที่ถูกซ่อนหลบออกจากโลกสมัยใหม่ แต่ก็เป็ดินแดนที่บริสุทธิ์และสงบสุขที่รอเชื่อเชิญให้ผู้คนที่เข้ามารู้จัก แล้วได้สัมผัสกับพลังแห่งศรัทธาที่จะทำให้ผู้เข้ามาสัมผัสพลังบวกในการดำเนินชีวิตต่อไปยังเผยแพร่คำสอนทางพระพุทธศาสนา สอนให้ชาวบ้านเลิกฆ่าสัตว์ กลายเป็นชุมชนมังสวิรัต และเป็นผู้ริเริ่มหมู่บ้านรักษาศีล ๕ แห่งแรกของประเทศไทย จนกระทั่งได้ถือเป็นแนวปฏิบัติอย่างแพร่หลายอยู่ในปัจจุบัน

๓.๒.๑ ปัญหา และอุปสรรค

การพัฒนาพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาความสามารถของประชาชนให้เกิดการช่วยเหลือตนเอง เพื่อนบ้านและชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน งานพัฒนาชุมชน เป็นการทำงานร่วมกับชาวบ้านเพื่อทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี เจริญขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง โดยเกิดจากการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามความต้องการของประชาชนเพื่อประโยชน์สุขของชุมชนเอง ดังนั้นการพัฒนาชุมชน จึงเป็นการทำให้กลุ่มคนดีขึ้น กระบวนการทำงานในกลุ่มยึดหลักการมีส่วนร่วม

ปัจจุบันเมื่อพูดถึงปัญหาในการพัฒนาชุมชนไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หรือหมู่บ้านรักษาศีล ๕ พบว่าปัญหาส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการไม่มีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งมักได้ยินเสียงบ่น (เสียงดังมาก) ออกมาว่า^๙.... เขาไม่มีเวลามาร่วมประชุม ...เขาไม่มีพาหนะ... เขาไม่มีค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วม... (อีกหลายประเด็น) สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาหนึ่งของงานพัฒนาชุมชน ซึ่งพอสรุปปัญหาได้ดังนี้

การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นั้นเป็นการมุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในแต่ละชุมชนโดยให้เกิดการพัฒนาในทุกๆด้านไปพร้อมกัน ทั้งด้าน

^๘ สืบค้นจาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail>. เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๙ สัมภาษณ์ พระครูสุภกิจมงคล เจ้าอาวาสวัดบ้านโนนมะเขือ ต.กาบิน อ.กุดข้าวปุ้น จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๐.

เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง และระบบโครงสร้างพื้นฐานให้เกิดขึ้น ซึ่งการพัฒนาชุมชนนั้นก็มีกระบวนการขั้นตอนในการดำเนินการทั้งนี้การพัฒนาชุมชนตั้งอยู่บนพื้นฐานของบริบทของแต่ละชุมชนที่มีความแตกต่างกัน เช่น สภาพภูมิประเทศ วัฒนธรรม ความเชื่อ จึงส่งผลให้การพัฒนามีความแตกต่างกันในแต่ละชุมชน ในการที่เราจะพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องทำให้ชุมชนนั้นเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน จะต้องพัฒนาจากระดับรากฐาน เพื่อความมั่นคงและในการพัฒนาชุมชนเพื่อที่จะให้ชุมชนกลายเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้นั้น เราจำเป็นต้องพัฒนาชุมชนโดยอาศัยสิทธิชุมชนเป็นฐาน โดยเริ่มจากการมองว่า มนุษย์ทุกคนมีพรสวรรค์อยู่ในตัวไม่อย่างใดอย่างหนึ่งและมีคุณค่าต่อผู้อื่นด้วย ในชุมชนที่เข้มแข็งมีความตระหนักถึงคุณค่าของศักยภาพเหล่านั้น จะสามารถนำศักยภาพและคุณค่าของสิ่งนั้นนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ในขณะที่ชุมชนอ่อนแอ ไม่ตระหนักว่าคนในชุมชนมีคุณค่า จึงสูญเสียโอกาสอย่างมหาศาล ดังนั้นความเข้มแข็งของชุมชนจะเกิดขึ้นได้ถ้ามีผู้คนจำนวนมากในชุมชนที่อุทิศตนเพื่อชุมชนเป็นสุข การพัฒนาชุมชนที่อาศัยสิทธิชุมชนเป็นรากฐานเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงของชุมชนอย่างยั่งยืนและมีความหมาย มาจากภายในชุมชนเองเสมอ ผู้เชี่ยวชาญก็มีใช้ใครที่ไหน หากแต่เป็นสมาชิกของที่นี่ร่วมกันจุดประกายขึ้นมา^{๑๐} โดยเน้นที่ชุมพลังและความสามารถของชุมชนมากกว่าปัญหาและความขาดแคลนของชุมชน จะต้องมองโลกในแง่ดี มองที่ตัวสมาชิกแต่ละคนว่ามีความสามารถและพรสวรรค์และใช้ความสามารถที่มีอย่างมีคุณค่า แล้วสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างความสามารถของแต่ละคน สมาคม องค์กร และเครือข่าย ต้องเปลี่ยนความคิดแนวทางการพัฒนาชุมชนจากแบบดั้งเดิมที่คิดและทำจากบนลงล่าง ริเริ่มจากภายนอกสู่ภายใน ใช้ความอ่อนแอเป็นฐาน คิดว่าคนในใช้การไม่ได้ต้องพึ่งภายนอกให้เปลี่ยนแนวทางการพัฒนา โดยคิดและทำจากล่างสู่บน ใช้ความเข้มแข็งเป็นฐาน คิดว่าคนในชุมชนมีสติปัญญา ความสามารถ งานสำเร็จโดยสมาชิกในชุมชน เราต้องเริ่มจากฐาน คือ สิทธิชุมชน ชุมพลังชุมชนต้องมองอย่างจริงจังว่าคืออะไร อยู่ที่ไหน สำคัญอย่างไร มีเท่าไร จะเอามาใช้อย่างไร เพราะในชุมชนจะมีทุนชุมชน ซึ่งก็จะมีต้นทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ ทุนสิ่งปลูกสร้าง ทุนด้านการเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เรียกรวมกันเป็นทุนชุมชน จะมีอยู่ในทุกชุมชนขึ้นอยู่กับว่าชุมชนนั้นๆ จะมองเห็นและค้นหาออกมาอย่างน้อยแค่ไหน ซึ่งหากแต่การพัฒนาที่เกิดขึ้นเป็นการพัฒนาที่มองข้ามทุนชุมชนจึงส่งผลให้เกิดปัญหาอันเนื่องมาจากมองข้ามหรือค้นหาทุนที่มีอยู่ในชุมชน สนใจเพียงปัจจัยภายนอกกละเลยศักยภาพชุมชนส่งผลในการดำเนินการพัฒนา

ซึ่งปัญหาของการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นั้นคือการขาดการเรียนรู้ในการค้นหาและมองข้ามทุนของชุมชน ถูกครอบงำด้วย “ทุน” จากภายนอก อันเกิดจากการส่งเสริมการพัฒนาของภาครัฐ จนทำให้ชาวบ้านคุ้นเคยอยู่กับความช่วยเหลือ ทำให้ชาวบ้านขาดความมั่นใจช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ พึ่งตนเองไม่ได้ รอคอยงบประมาณความช่วยเหลือ จนทำให้ไม่ได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง เพราะไม่รู้ว่าตัวเองมีทุนในด้านใดบ้าง ซึ่งทุนชุมชนไม่ได้หมายถึงทุนที่เป็นเงินตราเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึง ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางปัญญา ทุน

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิพัฒนาภิรม เจ้าอาวาสวัดตะไก้พลวง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๐.

ทางสังคม และ ทูทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาชุมชนชน ให้ครบทุกความหมายชุมชนมีทุนที่สำคัญอยู่ ๔ ประการคือ

๑. การพัฒนาแบบเดิม มักมองกันว่าประชาชนเป็นผู้ไม่รู้ ไม่มีความคิดในการพัฒนา จึงเป็นการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นผู้มึบบทบาทสำคัญในการนำการพัฒนา ในทุกด้านโดยถือกันว่าข้าราชการ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิมากที่สุด เพื่อเข้าไปปฏิบัติงาน ในหมู่บ้านและเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ทุกประการการปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างความ เข้มแข็งของชุมชนนั้น จำเป็นที่จะต้องให้ชาวบ้านเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ โดยต้องดำเนินการทุกวิถีทาง เพื่อให้ชาวบ้านเสนอภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวเอง ออกมาให้ได้การดำเนินการโดยประชาชนเอง แม้จะทำให้เกิดความยุ่งเหยิง แต่การเริ่มต้นก็ต้องใช้เวลา มากสามารถเกิดได้เพียงบางหมู่บ้านเท่านั้น เพราะในปัจจุบัน เกิดปัญหาชุมชนล่มสลาย ต่างคนต่างอยู่ ในชุมชนมีผู้มีอิทธิพลและคนเห็นแก่ตัวมากขึ้นถ้าหากรอให้ชุมชนมีวิวัฒนาการเองบางหมู่บ้านอาจไม่สามารถพัฒนาไปได้

๒. ผู้ที่ทำหน้าที่ในการพัฒนามักจะท้อแท้ ที่มองเห็นว่าชุมชนล่มสลายและขาดการมีส่วนร่วม และมักจะเป็นข้ออ้างว่าพัฒนาไม่ได้แน่นอน และก็พากันละทิ้งชุมชนนั้นไป ซึ่งทำให้ชุมชนขาดโอกาสที่จะมีผู้เข้าไปร่วมเป็นภาคีการพัฒนา ดังนั้น ควรตั้งสมมติฐานว่าหมู่บ้านเป้าหมาย มีลักษณะของชุมชนที่ล่มสลาย คือ ต่างคนต่างอยู่มาเป็นเวลานาน ทำให้ความร่วมมือในการพัฒนาจากประชาชนทั้งหมู่บ้านมีน้อย แนวทางที่เป็นไปได้ที่จะดำเนินการพัฒนา คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้มีความคิดเห็นร่วมกันในหมู่บ้านเพียงจำนวนหนึ่งก่อน เรียกว่า “กลุ่มสนใจ” ซึ่งกลุ่มจะขยายผลไปสู่การพัฒนาที่เพิ่มขึ้นต่อไป โดยหลักความสำคัญ คือ ต้องทำให้กลุ่มดังกล่าวมีความอิสระในการเคลื่อนไหว ไม่ถูกรอบของทางราชการครอบงำความคิด ผู้ประสานงานการพัฒนาที่จัดจากหน่วยงานต่าง ๆ จะเป็นผู้สนับสนุนทางแนวความคิดอย่างต่อเนื่อง

๓. ประชาชนในชนบทมักไม่กล้าแสดงออกแม้เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ตาม ทำให้การวางแผนการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ไม่สามารถประเมินผลได้ในทันที วิทยากรจึงต้องทำให้ประชาชนกล้าแสดงความคิดเห็นออกมาให้ได้ ด้วยการใช้กระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้สามารถประเมินผลได้ทุกขั้นตอน ซึ่งจะช่วยให้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการที่เหมาะสมได้อย่างต่อเนื่อง

๔. ในพื้นที่เป้าหมายส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่ล่มสลาย ผู้นำหมู่บ้านตามกฎหมายมักไม่มีลักษณะเป็นผู้นำธรรมชาติเช่นในอดีตประชาชนมักให้การยอมรับอย่างไม่จริงจัง ความร่วมมือในการพัฒนา เพื่อแก้ปัญหาจึงมีน้อย การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จึงจำเป็นต้องค้นหาผู้นำตามธรรมชาติที่มีบทบาท ในการพัฒนาต่อไปให้ได้ และสร้างบทบาทให้เกิดขึ้นอย่างแนบเนียน ไม่เป็นการสร้างกลุ่มอำนาจขึ้นมาคู่กับคณะกรรมการหมู่บ้าน แต่จะทำงานไปด้วยกันอย่างสอดคล้องซึ่งอาจหาได้โดยเร็วจากการจัดการประชุมแบบมีส่วนร่วม

๕. การแก้ไขปัญหาการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ชุมชนเป้าหมายนั้น ส่วนราชการเป็นภาคีการพัฒนาที่มีระบบและเชิงแกร่งมากที่สุด แต่เดิมมีข้อบกพร่องในเรื่องการถูกกำหนดกรอบและรูปแบบในการปฏิบัติงานที่เป็นอุปสรรคมากที่สุด คือ ระบบการสั่งการจากข้างบน อย่างไรก็ตาม หากสามารถทำให้ส่วนราชการเข้าไปมีส่วนร่วมในลักษณะของอาสาสมัคร เพื่อการพัฒนาชุมชนได้ ก็จะทำให้ผู้ประสานงานการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ สามารถลดเวลาในการสร้างกลุ่มสนใจโดยอาศัยความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อข้าราชการอยู่แล้วในขั้นต้น.

ทั้งนี้ปัญหาอุปสรรคที่ได้เกิดขึ้นนั้นคือชาวบ้านในชุมชนไม่รู้ว่ามีหรือทุนที่มีอยู่ในไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หรือหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จะสามารถนำมาใช้ต่อยอดให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองชุมชนอย่างไร เลยมองข้าม ละเลยในการดูแลรักษาทุนเหล่านั้นเช่น ทุนมนุษย์ที่มีความรู้^{๑๑} ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่มีการนำความรู้ที่มีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ปล่อยให้สูญหายไปกับคนเฝ้าคนแก่ ซึ่งภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่สร้างเกิดขึ้นให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละชุมชนจึงเป็นการดีที่การพัฒนาที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสอดคล้องของทุนมนุษย์ของแต่ละชุมชนในเมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงความทันสมัยและเทคโนโลยีได้เข้ามาในชุมชนส่งผลกระทบต่อทุนต่างของชุมชนเช่น ทุนธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติเชิงชุมชนถูกนำมาใช้ประโยชน์ โดยมุ่งเน้นผลกำไรเป็นหลักใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยใหม่เก็บเกี่ยวผลประโยชน์เพื่อสนองความต้องการ จนส่งผลต่อการสูญเสียทรัพยากรของชุมชน^{๑๒} เช่น แหล่งน้ำ ป่าไม้ สัตว์น้ำ ฯลฯส่งผลการสูญเสียทุนทางทรัพยากร ทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพเดิมเปลี่ยนไปใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งหากคนในชุมชนยังคงมองข้ามและค้าหาทุนที่มีอยู่ในชุมชนไม่เจอยังคงรอคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐเพียงอย่างเดียว ชุมชนก็ไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้ซึ่งการละเลยมองข้ามตลอดจนค้นหาทุนของชุมชนไม่เจอย่อมส่งผลกระทบต่อพัฒนาชุมชนอย่างแน่นอน

๓.๒.๒ แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านรักษาศีล ๕

ในการขับเคลื่อนงานของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เป้าหมายโดยการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มพบว่าในแต่ละแห่งล้วนแต่มีจุดเด่นที่สามารถเป็นแบบอย่างของกระบวนการ(Process)ให้ประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน ที่ชุมชนอื่นสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้และเห็นผล สามารถสรุปขั้นตอนของกระบวนการของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หรือหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ดังต่อไปนี้^{๑๓}

ขั้นตอนที่ ๑ การคัดเลือกผู้นำชุมชน จำนวน ๓ คน เข้าอบรม หรือศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้

หมู่บ้านรักษาศีล ๕ และหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ที่ประสบผลสำเร็จมักเริ่มจากการรวมกลุ่มและมีการชี้แจงรูปแบบการขับเคลื่อนงานให้สมาชิกในชุมชนได้มีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้มีการพิจารณาคัดเลือกตัวแทนของชุมชนเดินทางไปศึกษาดูงาน หรือเข้าร่วมฝึกอบรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้แทนชุมชนสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับมาเผยแพร่และเป็นแกนนำในการขยายผลสู่สมาชิกในระดับชุมชน

ขั้นตอนที่ ๒ การคัดเลือกแกนนำ โดยพิจารณาจากหัวหน้าคุ้ม ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มองค์กร หรืออาสาสมัครที่มีการดำรงชีวิตโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนำหลักศีล ๕

^{๑๑} สัมภาษณ์พระปลัดสมร อินทปัญญา เจ้าอาวาสวัดบ้านหนองกก บ้านหนองกก ตำบลยาง อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระครูรัตนธรรมานุรักษ์ (ภูชิต ฝิวจันทร์) บ้านจาน ตำบลทับใหญ่ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๐.

^{๑๓} จากการสนทนากลุ่มรักษางรองสี่เหลี่ยมยั้งยืน บ้านตาไก่พลวง ต.หนองกง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๐.

ประการ เป็นหลักในการพัฒนาตนเอง เพื่อดำเนินการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมในการพัฒนาตนเอง พัฒนางาน และพัฒนาชุมชนรวมทั้งสิ้นจำนวน ๕ กิจกรรม ประกอบด้วย

กิจกรรมที่ ๑ กิจกรรมส่งเสริมครอบครัวพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครอบครัวพัฒนาได้มีองค์ความรู้และเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักศีล ๕ ประการ ส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน ผ่านการวิเคราะห์ศักยภาพของตนเอง หลักจากนั้น นำผลการวิเคราะห์ตนเองสู่การวิเคราะห์หมู่บ้าน จุดแข็ง จุดอ่อน ข้อจำกัด โอกาส การเรียนรู้ บทบาทหน้าที่ของครัวเรือนพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ประการ

ต่อมาควรให้เดินทางไปศึกษาดูงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ภายหลังจากนั้นชุมชนให้ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน การเรียนรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่การฝึกปฏิบัติและการจัดทำบัญชีรับ-จ่าย ของครัวเรือนเพื่อสรุปเป็นแผนที่ชีวิต

กิจกรรมที่ ๒ กิจกรรมเรียนรู้หมู่บ้านหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ร่วมกันกำหนดเป้าหมายการพัฒนาหมู่บ้าน ในการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาหมู่บ้านในอนาคต สมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันสรุปผลการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านโดยวิเคราะห์ศึกษาเปรียบเทียบสภาพหมู่บ้านในปัจจุบัน รวมทั้งการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคที่ค้นพบจากการประเมินเพื่อรวบรวมแสวงหาแนวทางการป้องกันและแก้ไข รวมทั้งรักษาสถานะระดับการพัฒนา

กิจกรรมที่ ๓ กิจกรรมส่งเสริมทักษะด้านการจัดสวัสดิการชุมชนหรือการเสริมสร้างเครือข่ายภายใน/ภายนอก โดยดำเนินการหาแนวทางเพื่อกำหนดเป็นกิจกรรมสาธารณประโยชน์แก่สมาชิกในชุมชน ผ่านการจัดสวัสดิการของชุมชนและการเสริมสร้างเครือข่ายภายใน/ภายนอกชุมชน ผนวกกับการจัดกิจกรรมการดำรงชีวิตตามแนววิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีประเด็นการจัดสวัสดิการของชุมชน ความหมายการจัดสวัสดิการของชุมชน กิจกรรมที่ควรดำเนินการเพื่อสนับสนุนให้หมู่บ้านมีกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือคนในหมู่บ้าน การจัดตั้งกลุ่มสวัสดิการในชุมชนมีเป้าหมายเพื่อให้ชุมชนได้ในเงินงบประมาณที่มีส่วนหนึ่งนำมาจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสวัสดิการเพื่อเป็นเครื่องมือสร้างความเอื้ออาทรการมีส่วนร่วมของคนในสังคมร่วมกัน การเสริมสร้างเครือข่ายภายใน/ภายนอก การพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนให้มีการดำรงชีวิตตามแนววิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งหาวิธีการสร้างเครือข่ายภายใน/ภายนอกชุมชนเพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมสนับสนุนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กิจกรรมของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นในสังคมชนบทต่อไป

กิจกรรมที่ ๔ กิจกรรมเพื่อสร้างระบบการบริหารจัดการชุมชน และการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และสร้างความสมานฉันท์สามัคคีของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในกิจกรรมดังกล่าวควรมี กิจกรรมการบริหารจัดการชุมชน การพัฒนาประชาธิปไตย การน้อมนำหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ รัชกาลที่ ๙ มาใช้เป็นหลักในการปฏิบัติงานในพื้นที่การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติไทย การสร้างและปลูกจิตสำนึกความรักชาติผ่านกรรมวิธีปกป้องสถาบันรวมทั้งการตั้งปณิธานทำดีเพื่อพ่อ เป็นต้น

กิจกรรมที่ ๕ กิจกรรมการจัดการความรู้วิธีการปฏิบัติการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้สมาชิกของครอบครัวศีล ๕ ตัวอย่างและแกนนำชุมชนได้ร่วมกันการปรับแผนพัฒนาที่มีความครอบคลุมสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น การทบทวนกิจกรรมในชุมชน โดยเฉพาะการบูรณาการเงินทุนชุมชนรวมทั้งการติดตามประเมินผลความสุขมวลรวมของชุมชน

การนำแนวคิดใหม่มาใช้ในการพัฒนาชุมชน จะเกิดขึ้นไม่ได้ภายใต้การกฏเกณฑ์ และกติกากการพัฒนาประเทศแบบเก่า ด้วยเหตุนี้ การแก้ไขระเบียบกฎหมายของประเทศเพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางใหม่จึงเป็นสิ่งจำเป็น เห็นได้จากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๐^{๑๔} หากวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นข้างต้น จะพบว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ได้สะท้อนลักษณะที่เป็นสากลและลักษณะเฉพาะของการพัฒนาชนบทไทยไปพร้อมกัน ลักษณะที่เป็นสากลก็คือ การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้ส่งผลกระทบต่อแนวคิดและทิศทางการพัฒนาของไทย ตลอดช่วง ๒ ทศวรรษแรกของการพัฒนา หลังจากนั้นการทำงานได้หันเข้าสู่ลักษณะเฉพาะที่ทำให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมชุมชน การค้นหาประสบการณ์ระดับชุมชน ทำให้เกิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่เกิดจากสภาพที่เป็นจริงของอดีตและปัจจุบันของสังคมไทย และการแสวงหาความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งหมดนี้เป็นการพัฒนาอย่างรอบด้าน มีรากฐานอยู่ที่ระบบคุณค่าดั้งเดิม และแสวงหารูปแบบใหม่เพื่อสืบทอดจิตวิญญาณแห่งอดีตและการพึ่งตนเอง การประยุกต์ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ดังต่อไปนี้

๑. นามธรรมและรูปธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้านมีทั้งลักษณะที่เป็นนามธรรม และรูปธรรม โดยเฉพาะสิ่งที่เป็นรูปธรรมสามารถแยกออกได้อีกหลายประเภท ทั้งทางด้านเกษตรกร ทัศนกรรม สุขภาพ ภูมิปัญญาชาวบ้านมีรูปแบบที่หลากหลาย แต่ในความหลากหลายนั้นมีจุดร่วมกันอยู่อย่างหนึ่งคือ คุณค่าที่อยู่เบื้องหลังภูมิปัญญานั้นๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นามธรรม โดยเฉพาะโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ของผู้คนและชุมชน เช่น คุณภาพของธรรมชาติและการอยู่ร่วมกันในชุมชน การพึ่งตนเอง และการพึ่งพาอาศัยกัน เป็นต้น

โดยทั่วไป รูปแบบ ซึ่งเป็นเทคนิคหรือวิธีการจัดการจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ส่วนที่เปลี่ยนแปลงช้าหรือแทบจะไม่เปลี่ยนแปลงคือ คุณค่าของภูมิปัญญานั้น ด้วยเหตุนี้ การประยุกต์ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาชุมชนจึงมุ่งไปสู่รูปแบบหรือวิธีการจัดการที่สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปขณะเดียวกัน ก็พยายามที่จะรักษาหรือคงคุณค่าเดิมไว้ให้มากที่สุด

๒. คุณค่าและมูลค่า การประยุกต์ภูมิปัญญาชาวบ้านสามารถนำเอาแนวคิดเรื่องคุณค่าและมูลค่าเข้ามาเป็นแนวทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมของเราในระยะที่เพิ่งผ่านมานี้จะมีความขัดแย้งกันค่อนข้างรุนแรง ระหว่างแนวคิดสองแนวนี้ ภายหลังจากได้นำแนวคิดการพัฒนาตามแบบอย่างชาติทางตะวันตกมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ ส่งผลให้ประเทศไทยมีความก้าวหน้าทางวัตถุมากขึ้น พร้อมกับนิยมมูลค่าหรือให้ความสำคัญต่อสิ่งต่างในเชิงปริมาณก็เพิ่มมากขึ้นไปด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้คนในสังคมอีกจำนวนหนึ่งที่ยึดถือหรือนิยมคุณค่า ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญต่อจิตวิญญาณและรากเหง้าของตนเอง การนำคุณค่าและมูลค่ามาเป็นแนวทางประยุกต์ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคม จะเป็นการแก้จุดอ่อนอย่างหนึ่งในสังคมไทย ให้หันกลับมาสร้างความสมดุลให้กับแนวคิดทั้งสอง เพื่อสร้างคุณภาพแก่ชีวิต ชุมชน และธรรมชาติให้ยั่งยืนสืบไปการประยุกต์ภูมิปัญญาชาวบ้านตามแนวคิดเรื่องคุณค่าและมูลค่านี้ น่าจะมีความเหมาะสมอย่างยิ่งกับสิ่งที่เป็รูปธรรม เช่น ทัศนกรรม สมุนไพร การนวด และศิลปะต่างๆ รวมไปถึงสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนมีคุณค่าและพร้อมที่แปรเป็นมูลค่าถ้ามีการจัดการที่เหมาะสม

^{๑๔} สืบค้นจาก <https://sites.google.com/site/archcommunitydevelopment/concepts> เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

การนำแนวคิดเรื่องคุณค่าและมูลค่ามาเป็นแนวทางประยุกต์ภูมิปัญญาชาวบ้านในการพัฒนาชุมชน และสังคม น่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในสังคมปัจจุบัน ซึ่งเป็นสังคมยุคหลังสมัยใหม่ ผู้คนร่ำหาจิตวิญญาณและวัฒนธรรมชุมชน

สรุปการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ให้ประสบผลสำเร็จนั้น^{๑๕} ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างแต่พื้นฐานในการพัฒนาจะต้องเริ่มจากชุมชน คนในชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการกันเอง เพราะคนในชุมชนนั้นๆ รู้และเข้าใจถึงปัญหา ความต้องการ และทุนต่างๆ ที่มีอยู่ภายในชุมชน คนนอกเป็นเพียงผู้ช่วยส่งเสริมเท่านั้น และรากฐานสำคัญที่จะนำชุมชนนั้นๆ ให้ก้าวไปสู่ความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งได้นั้น จะต้องเริ่มจากตัวคนในชุมชนก่อน จะต้องเรียนรู้ว่าแต่ละคนในชุมชนมีคุณค่าที่ต่างกันไป และทุกคนล้วนมีความสามารถมีภูมิปัญญาเป็นของตนเอง ในชุมชนนั้นก็จะมีทุนชุมชน ไม่ว่าจะเป็น ทุนมนุษย์ ทุนความรู้ ทุนทรัพยากร ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ทุนเงินตรา ฯลฯ ซึ่งชุมชนนั้นๆ จะต้องค้นหาเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชนและฝ่ายต่างๆ เพื่อที่จะบริหารจัดการทุนชุมชน ที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ มีความเหมาะสมต่อสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนนั้นๆ ในชุมชนที่มีกระบวนการจัดการทุนชุมชนได้เหมาะสม ชุมชนนั้นๆ ก็จะกลายเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ เพราะเรียนรู้ที่จะจัดการทุนในชุมชนที่มีอยู่ในชุมชนมาสร้างเป็นงาน อาชีพต่างๆ และยังสามารถลดการพึ่งพาจากภายนอก หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ก็จะกลายเป็นชุมชนที่ยั่งยืนในที่สุด

๓.๓ ประโยชน์สุข จุดเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เป้าหมายเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ ได้รับทราบข้อคิดเห็นจากหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ พบว่า “ความสุข หรือประโยชน์สุข” จากการเข้าใจชีวิต คุณค่าของการอยู่ร่วมกัน สิ่งเหล่านี้ได้มาจากแนวคิดในทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการพัฒนาความสุข ถึงแม้ว่าจะเป็นการพัฒนาความสุขของแต่ละบุคคลก็ตาม แต่สุดท้ายก็ไปเป็นเพื่อเกื้อกูลโลกและสังคมซึ่งก็คือความสุขแก่ส่วนร่วมนั่นเอง ซึ่งจะควบคู่ไปกับการพัฒนาทางปัญญาให้ยิ่งขึ้นไป จึงจะช่วยให้บรรลุอิสรภาพ ๒ ด้าน คือ ด้านนอก ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกับชุมชน ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมบูรณ์ทำให้เกิดความสุขที่เป็นบวกไม่มีผลกระทบ และผสมกลมกลืน เมื่อคนเรามีความสุขในระดับปัจเจกแล้ว จะกลายเป็นแรงช่วยให้สังคมภายนอกมีความสุขเช่นเดียวกัน โดยผู้วิจัยได้หาเหตุผลมาประกอบเพื่อเชื่อมโยงดังต่อไปนี้

ประโยชน์สุข ในทัศนะของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีคำสอนที่เกี่ยวข้องกัน นั่นคือ บุคคลผู้มีเมตตา หรือมีความปรารถนาให้คนอื่นมีความสุข นอกจากนั้นยังเกี่ยวข้องไปถึง การให้ จึงมีการเปรียบเทียบว่า การให้(ผู้อื่น) จึงทำให้เรามีความสุขที่เห็นผู้อื่นมีความสุขด้วย รวมไปถึง การเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ อันจะทำให้มีความสุขร่วมกันทั้งผู้คนในชุมชนนั่นเอง จากความเหตุผลดังกล่าว จึงแสดงให้เห็นถึงทัศนะทางพระพุทธศาสนา

^{๑๕} สัมภาษณ์พระศรีปริยัติธาดา เจ้าอาวาสวัดโพธิ์น้อย บ้านยาง อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

ว่า “ชีวิตที่สมบูรณ์ต้องประกอบด้วยประโยชน์สุขที่เป็นจุดมุ่งหมายของชีวิต ซึ่งพระพุทธเจ้าได้แสดงไว้ ๓ ระดับ คือ อรรถะ ๓ ได้แก่ ประโยชน์เบื้องต้น ประโยชน์ท่ามกลาง และประโยชน์สูงสุด ซึ่งผู้วิจัยจะนำอธิบายพอความเข้าใจดังนี้

จุดหมายเบื้องต้นของความสุข คือ ประโยชน์ที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจรวมอยู่ด้วย เป็นความสุขระดับที่ ๑ ชาวบ้านในชุมชนมาช่วยเหลือกันในฐานะเพื่อนมนุษย์ มีความมั่นใจในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมดังภาพที่ ๓.๓



ภาพที่ ๓.๓ การจัดกิจกรรมเยี่ยมเยียนของสมาชิกกลุ่มรักนางรองสี่เหลี่ยมยั่งยืน บ้านตาไก่พลวง ต.หนองกง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์

จากภาพที่ ๓.๓ ประชาชนในหมู่บ้านตาไก่พลวง ซึ่งนำโดยพระครูวิสุทธิพัฒนาภิรม^{๑๖} นำพาชาวบ้านศึกษาดูงานและสร้างแนวคิดเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกิน พอใช้ ยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทาในการดำเนินชีวิต มีดุลยภาพระหว่างชีวิตกับสิ่งต่างๆ ที่ชีวิตเข้าไปเกี่ยวข้อง ดำเนินชีวิตแบบพอมีพอกินเป็นสัมมาอาชีวะก่อนเป็นเบื้องต้นจากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การกินที่อยู่ดี เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่มีหลักการช่วยพัฒนาชีวิตมนุษย์และสังคมให้มุ่งไปสู่ความยั่งยืนด้วยการรู้จักตนเอง พึ่งตนเอง พอเพียง พอประมาณ ไม่โลภมาก ไม่ประมาท มีเหตุผลในการดำเนินชีวิต

นอกจากนั้นยังพบว่าจุดเน้นของเศรษฐกิจพอเพียง คือต้องการยับยั้งความโลภของมนุษย์ ซึ่งแสดงออกมาในรูปของการแข่งขัน ซึ่งเป็นเหตุแห่งการเอารัดเอาเปรียบ การกดขี่ข่มเหง การหลงใหลวัตถุ เป็นบริโภคนิยม นำมูลค่ามานำคุณค่าของชีวิต ซึ่งผู้วิจัยได้แยกแยะออกเป็นรายด้าน ดังนี้

^{๑๖} สัมภาษณ์พระครูวิสุทธิพัฒนาภิรม เจ้าอาวาสวัดตาไก่พลวง บ้านตาไก่พลวง ต.หนองกง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

ด้านโครงสร้าง ประโยชน์สุข ของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต่างมีโครงสร้างที่ประสานสัมพันธ์กันกล่าวคือกรอบแนวคิดของเศรษฐกิจทั้ง ๒ ข้างต้น อยู่ที่ความพอดี พอประมาณ ไม่สุดโต่งไม่โลภมาก และไม่เบียดเบียนคนอื่น เป็นวิถีคิดและวิถีชีวิตที่มีสันโดษธรรมเป็นตัวกำหนดควบคุมให้ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ให้ความสำคัญแก่ชีวิตทั้ง ๒ ด้าน คือ ทั้งด้านจิตวิสัย และด้านวัตถุวิสัย บนความพอเพียง

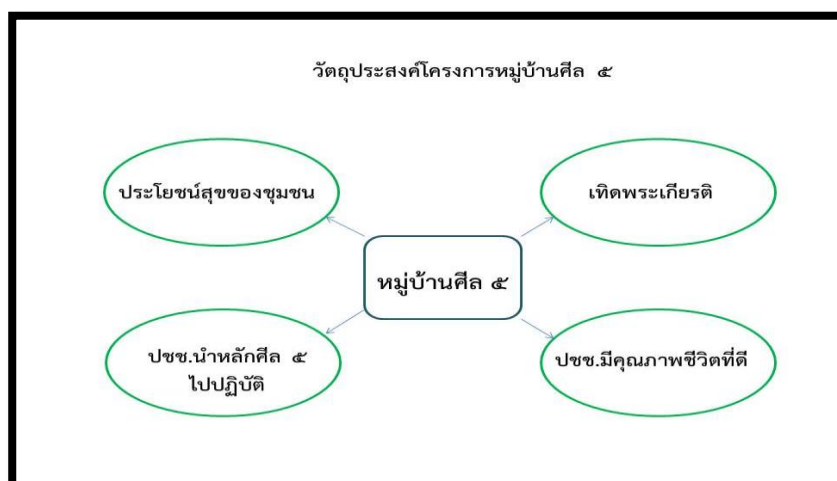
ด้านกระบวนการ ประโยชน์สุข ของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มีกระบวนการที่สัมพันธ์สอดคล้องกัน โดยต่างมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจ คือ การผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยนซื้อขาย และการจัดสรรผลผลิต ที่พยายามปรับทัศนคติของคนให้เห็นความสำคัญของความสงบสุขด้านจิตใจมากกว่าความสุขที่เกิดมาจากวัตถุเงินตรา มุ่งให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเองให้ได้ก่อนเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ไปสู่ความสุขสมบูรณ์ตามอัตภาพของตนและใช้ชีวิตบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมต่อไป

พุทธธรรมและเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์กันอย่างสำคัญโดยแนวคิดทางเศรษฐกิจที่ปรากฏในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีความสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแยกกล่าวได้ ๔ ประเด็น คือ

๑) หลักพุทธธรรมที่สนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิต ๗ ประการ คือ เรื่องสุขของคฤหัสถ์, ความไพบูลย์, ขุมทรัพย์สี่อย่าง, ประโยชน์ของมนุษย์, ปรีเยสนา หรือการแสวงหา, แนวทางแห่งความสำเร็จมั่งคั่งด้วยโภคทรัพย์โดยชอบธรรมของคฤหัสถ์ และเรื่องเบญจศีลเบญจธรรม

๒) หลักพุทธธรรมที่สนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านการบริโภค ๖ ประการ คือ ปัจจัยสี่, เป้าหมายของการบริโภค, สันโดษ, การจัดสรรทรัพย์ใช้, หลักว่าด้วยความตั้งมั่นแห่งตระกูล และอบายมุขคือทางแห่งความเสื่อมทรัพย์ เป็นต้น

ซึ่งจะสามารถเชื่อมโยงของวัตถุประสงค์ทั้งสองหมู่บ้าน เข้าด้วยกัน ดังแผนภาพที่ ๓.๔



แผนภาพที่ ๓.๔ วัตถุประสงค์ของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕^{๑๗}

^{๑๗} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. คู่มือการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”. โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ : กรุงเทพมหานคร. ๒๕๕๗. หน้า ๕.

จากแผนภาพ ๓.๔ จะเห็นว่าเพื่อให้ครอบครัวมีความตระหนักรู้ในการดำรงชีวิตรักษาศีล ๕ ห่างไกลยาเสพติด โดยนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ฉะนั้นหลักธรรมของพระพุทธศาสนา จึงเป็นที่มาของขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต ทัศนคติ ในด้านความรู้สึกรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ของประชาชน ในชุมชนจะมีหลักพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับ ซึ่งหลักธรรมของพระพุทธศาสนา จะมีอิทธิพลต่อชีวิต จิตใจของประชาชนในชุมชนและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ โดยยึดแนวทางการ ปฏิบัติที่เรียกว่า ทางสายกลาง ซึ่งในทางสายกลางของพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับทั้งกาย วาจา ใจ สมาธิ หรือว่าปัญญาสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการชุมชนได้มาเป็นสติเตือนใจ ในการประกอบ สัมมาอาชีพในชีวิตประจำวัน และเกิดความรักความสามัคคีในชุมชน ดังภาพที่ ๓.๔



ภาพที่ ๓.๔ การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการประกอบอาชีพ ของกลุ่มรังกางรองสีเขียวยั่งยืน^{๑๘}

จากภาพที่ ๓.๔ จะเห็นประโยชน์สุขของชาวบ้านที่รวมกันอย่างเข้มแข็งสร้างประโยชน์ เกื้อกูลออกไปอย่างกว้างขวาง กลายเป็นความสุขที่ลึกซึ้งเต็มที่ มีความมั่นใจในคุณค่าของชีวิตของ ตนเองและผู้อื่น มีความรู้ความเข้าใจในความจริงของสิ่งทั้งหลาย และปฏิบัติตนต่อสิ่งแวดล้อมได้เป็น อย่างดี

สรุป ประโยชน์สุข คือจุดเชื่อมโยงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยมีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เพราะ “คน” เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการที่จะ ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน “คน” เป็นผู้สร้างปัญหาทั้งหลายทั้งปวงให้เกิดขึ้น เพราะตัวกิเลส ตัณหา ที่มีอยู่ในตัวคน จึงเป็นปัญหาอุปสรรคขัดขวาง จะเห็นได้ว่าตัวกิเลสเป็นสิ่งที่ขัดขวางต่อการพัฒนายั่งยืน ถ้าไม่สามารถขจัด หรือลดละออกจากตัวมนุษย์ได้ เพราะตัวกิเลสตัณหานี้แหละเป็นตัวที่ ทำลายทุกอย่าง ในโลก เพื่อสนองความอยากได้ผลประโยชน์ ความอยากมีอำนาจความยิ่งใหญ่ หรือ

^{๑๘} จากการสนทนากลุ่มรังกางรองสีเขียวยั่งยืน บ้านตาไก่พลวง ต.หนองกง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๐.

ความยึดมั่นถือมั่นในค่านิยมอุดมการณ์ มนุษย์ทำร้ายสิ่งรอบตัวไม่ว่าจะเป็นทรัพยากร-ธรรมชาติ สัตว์ สรรพสิ่ง หรือแม้แต่มนุษย์ด้วยกันเอง เพื่อสนองต่อกิเลส จึงเป็นเรื่องที่น่าสะพรึงกลัวยิ่งนัก ท่านล่อง วาดภาพดูว่า ถ้ามนุษย์ชาติทุกคนในโลกนี้มีกิเลสตัณหาครอบงำ อะไรจะเกิดขึ้น โลกจะเป็นอย่างไร ปล่อยให้เพราะทรัพยากรธรรมชาติ สัตว์ สรรพสิ่ง หรือแม้แต่มนุษย์ด้วยกัน จะไม่มีวันยอมให้ถูกทำร้ายแต่เพียงฝ่ายเดียว จะต้องมีการตอบโต้ ดังจะเห็นได้จากการเกิดภัยธรรมชาติ น้ำท่วม สึนามิ ต้นเหตุเกิดจากมนุษย์ไปทำการตัดไม้ทำลายป่า และทำลายระบบนิเวศวิทยา ในโลกจึงเต็มไปด้วยความ วุ่นวาย ไม่สงบสุข เพราะทุกสิ่งในโลกอยู่อย่างทำลายล้างกัน และผลสุดท้ายก็คือ มนุษย์นั่นเองที่จะ ประสบกับความพินาศล่มสลาย ดังนั้นการที่จะทำให้มนุษย์ลดละจากกิเลสที่เป็นตัวปัญหาก็คือ การ พัฒนา “ด้านจิตใจ” ให้มนุษย์มีมโนสำนึกที่ดี มีความรักความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเหตุผล สามารถแยกแยะสิ่งดีสิ่งชั่ว รู้ว่าสิ่งไหนควรทำหรือไม่ควรทำ ด้วยใช้หลักพุทธธรรมมาขัดเกลา และ จรรโลงจิตใจ ด้วยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อมนุษย์ได้รับการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้น แล้ว มนุษย์ก็จะเกิดปัญญา “รู้แจ้งเห็นจริง” ลดละจากกิเลสตัณหาทั้งปวง ลดความอยากได้ใครมี อยากรู้มีอำนาจ อยากรยิ่งใหญ่ ยึดมั่นถือมั่นในอุดมการณ์ มนุษย์ก็จะกลายเป็นผู้ให้ผู้อื่น ผู้จรรโลง โลก ให้เกิดความสงบสุข โดยสร้างคุณภาพให้เกิดขึ้นระหว่าง มนุษย์ สิ่งแวดล้อม สังคม เทคโนโลยี ทุก ที่จะอยู่อย่างเกื้อกูลกันและกัน มนุษย์จะรักษาและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติก็จะให้ประโยชน์ในการดำรงชีพของมนุษย์ มนุษย์ใช้เทคโนโลยีที่ ทันสมัยสร้างสรรค์ให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดี ในที่สุดสังคมก็จะเป็นสังคมแห่งความสงบสุข มีความ เกื้อกูลต่อกัน และการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่มีแต่ความพึงพอใจเพื่อเทอโหิม พุ่มเฟื่อย นิยมวิถธุ ก็ จะ กลับมาดำรงชีวิตแบบพอเพียง โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน หมายความว่าอุ่มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง อยู่ได้อย่างไม่ต้องเดือนร้อน สามารถยืนอยู่ บนขาตัวเอง โดยที่ไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น นั่นคือฐานชีวิตที่มั่นคง เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้หมายความว่า ไม่คบค้าสมาคมไม่ค้าขายกับผู้อื่น เมื่อเรายืนด้วยตัวเองอย่างมั่นคง เราก็สามารถเอาสิ่งที่เราเหลือกิน เหลือใช้ไปทำการค้ากับผู้อื่น นำเงินเข้ามาเพื่อเป็นเงินออม หรือเงินที่จะลงทุนต่อไปในอนาคต เปรียบเสมือนบ้านที่มีรากฐานที่แข็งแรง เมื่อเกิดความแข็งแรงแม้ลมพายุที่พัดโหมกระหน่ำ ก็ไม่ สามารถทำให้บ้านพังทลายได้ เปรียบเสมือนภูมิคุ้มกันภัยอย่างดี ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการทำเอาวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนใน ทุก ชั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้คนดำรงอยู่ด้วยคุณธรรม และความซื่อสัตย์ สุจริต นั่นเป็นเครื่องแสดงอย่างชัดเจนแล้วว่า เป็นหนทางที่จะนำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุปได้ว่าภาครวิเคราะห์ความเชื่อมโยงเศรษฐกิจพอเพียงสู่หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ให้มีวิถีชีวิต เศรษฐกิจพอเพียง คือ “ประโยชน์สุข” โดยการนำหลักพุทธธรรม ๓ ประการ คือไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นองค์ความรู้ที่ครอบคลุมการดำรงชีวิตทุกด้าน นำสู่การฝึกฝนและปัญญาให้คน เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งเป็นการช่วยเหลือประเทศชาติอีก ทางหนึ่ง การส่งเสริมให้สังคมไทยมีศีลธรรม และคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา มหาเถรสมาคมจึงได้กำหนดกิจกรรมในการสนับสนุนส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทุกเพศทุก วัยได้นำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปพัฒนาชีวิตครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยเน้นการ ปรณรงศ์ส่งเสริม และสนับสนุนให้มี “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ขึ้นในทุกส่วนของประเทศ ในส่วนการ

ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ซึ่งล้วนแต่มีหลักการที่เน้นแก้ปัญหาสังคมในระดับรากหญ้ามีทั้งส่วนที่เหมือนและต่างกัน แต่จุดประสงค์แก้ปัญหาที่เหมือนกันนั่นคือปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาประเทศอย่างรวดเร็วจนเกินไป ส่งผลให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการนำทรัพยากรมาใช้เกินความพอดี ขาดความรอบคอบ ทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่เหลือน้อยจนใกล้จะหมดไปหรืออยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมลง จนไม่สามารถสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นอย่างไร้ขีดจำกัด แม้ว่าปรากฏการณ์การพัฒนาดังกล่าว จะมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าแต่ในขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตชาวอีสานอย่างเห็นได้ชัด เกิดความเสื่อมโทรมคุณธรรม จริยธรรม คุณภาพชีวิตของชาวอีสานถูกบั่นทอนลงไปเรื่อย ๆ เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้สังคมต้องตกอยู่ในภาวะสังคมมีปัญหา และการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน ในลักษณะที่หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ประยุกต์ขับเคลื่อนสู่ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินการตามระบบเศรษฐกิจที่มีความเป็นธรรมสูง คำนึงถึงประโยชน์ตนและประโยชน์ของส่วนรวมอย่างเป็นธรรม เป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นองค์รวม ไม่มองเรื่องของเศรษฐกิจแบบแยกเป็นส่วนๆ ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาโดยเริ่มจากสัมมาทิฐิ มีความเห็นถูกต้อง สัมมาวาจา วชิสุจริต สัมมากัมมันตะ กายสุจริต สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ไม่ประมาท ยึดหลักความสมดุล ๓ ประการให้มีการขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จด้วยหลักมนุษยสัมพันธ์ เคารพยกย่อง ให้เกียรติ แสดงออกด้วยท่าทีตามวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นหรือตามมารยาทไทย เช่นการไหว้ ขอโทษ ขอขอบคุณและอื่นๆ ช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปัน ด้วยความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันทั้งชุมชน อีกประการที่ผู้วิจัยพบว่าการเสริมแรงให้กับบุคคลที่ทำความดีกระทำตนเป็นแบบอย่างของสังคมต่อไป จนทำให้เกิดประโยชน์สุข เป็นจุดเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จนนำไปสู่การด้านการพัฒนาอย่างมีโครงสร้าง มีกระบวนการที่มีประโยชน์สุขร่วมกันมีรูปแบบที่พัฒนาร่วมกันนำไปสู่การดำรงอยู่ในสังคมในลักษณะหมู่บ้านในการรักษาศีลห้ากับการพัฒนาการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นต้นแบบสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศชาติในระดับสากลต่อไป

บทที่ ๔

รูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : การเชื่อมโยง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มโดยมีวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย คือ ๑) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ๒) เพื่อเสนอรูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ โดยกลุ่มเป้าหมายคือ พระสงฆ์, ผู้นำชุมชน, ประชาชนชาวบ้าน, ผู้แทนสถานศึกษา, ประชาชน, ผู้นำเยาวชน ในชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จำนวน ๔ รูป/คน และการสนทนากลุ่มชมรมรักษานางรองสี่เขี้ยวยั่งยืน จำนวน ๒๐ รูป/คน เพื่อวิเคราะห์และสร้างรูปแบบการเชื่อมโยง “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยดังนี้

๔.๑ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

จากการลงพื้นที่พบว่าแนวคิดของชุมชนกลุ่มเป้าหมายมีความคิดเห็นตรงกันในประเด็นของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการควบคุมความประพฤติที่นำไปสู่การอยู่ร่วมกันของสมาชิกในชุมชนเมื่อนำมาบูรณาการกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง^๑ จะเป็นหลักการที่ประชาชนสามารถนำไปปฏิบัติได้ในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับประเทศ สามารถช่วยให้การพัฒนาตั้งอยู่บนพื้นฐานทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรมนอกจากนั้นยังช่วยประกอบการตัดสินใจ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์^๒ องค์ประกอบต่างๆ ของเศรษฐกิจพอเพียงจะสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชน ไม่ว่าจะเกิดความเปลี่ยนแปลงใดๆ ทั้งภายนอกและภายในก็จะสามารถผ่านพ้นวิกฤตนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

เมื่อผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มสามารถเห็นถึงแนวคิดของการพัฒนาสังคมไทยโดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความสอดคล้องกันนั้นคือ เงื่อนไขด้านความรู้ ซึ่งประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ การใช้สติและปัญญาในการดำเนินชีวิต กับเงื่อนไขด้านคุณธรรม ซึ่งประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน มีความเพียร ความรอบคอบ

^๑ สัมภาษณ์ พระครูรัตนธรรมานุรักษ์ (ภูชิต ฝิวจันทร์) บ้านงาน ตำบลทับใหญ่ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๐.

^๒ สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิพัฒนาภิรมย์ เจ้าอาวาสวัดตะไกว่หลวง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๐.

ระมัดระวังที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า องค์ประกอบด้านสติและปัญญา ส่วนที่นอกเหนือจากความรู้เพื่อใช้ในการทำงานหารายได้หรือเป็นความรู้ในวิชาชีพแล้ว การนำหลักการศีล ๕ มาประยุกต์ใช้ยังเป็นการส่งเสริมเงื่อนไขด้านคุณธรรมที่เป็นการพัฒนาในทางจิตใจ เพื่อเป็นฐานของการพัฒนาภายในตัวคน เพื่อให้เห็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม จากการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มสรุปได้ดังนี้

พระครูรัตนธรรมานุรักษ์^๓ ได้แนะนำผู้วิจัยให้นำแนวคิดของอาจารย์วิวัฒน์ ศัลยกำธร ประธานสถาบันเศรษฐกิจพอเพียงและมูลนิธิสืบนาคะเสถียรมาบเอื้อ ผู้ศึกษาศาสตร์พระราชาน เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ที่นำรูปแบบที่ได้จากการทดลองใช้จนประสบผลสำเร็จวัตถุประสงค์ของการขับเคลื่อนเพื่อสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนทุกคนสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ให้ได้อย่างเหมาะสม และปลูกฝังปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่โมเดลที่เรียกว่า “โคก-หนอง-นา โมเดล” ซึ่งท่านเองก็นำมาพัฒนาชุมชนจนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ที่สำคัญ ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมมานำเสนอดังนี้

โคก-หนอง-นา โมเดล คือ การจัดการพื้นที่ซึ่งเหมาะกับพื้นที่การเกษตร ซึ่งเป็นการผสมผสานเกษตรทฤษฎีใหม่ เข้ากับภูมิปัญญาพื้นบ้านที่อยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ โคก-หนอง-นา โมเดล เป็นการที่ให้ธรรมชาติจัดการตัวมันเองโดยมี มนุษย์เป็นส่วนส่งเสริมให้มันสำเร็จเร็วขึ้น อย่างเป็นระบบโคก-หนอง-นา โมเดล มีองค์ประกอบตามแผนภาพที่ ๔.๑ ดังนี้



แผนภาพที่ ๔.๑ โคก – หนอง – นา โมเดล^๔

^๓ สัมภาษณ์ พระครูรัตนธรรมานุรักษ์ (ภูจิต ฝิวจันทร์) บ้านงาน ตำบลทับใหญ่ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๐.

^๔ สืบค้นจาก http://lugesan๒๕๐๔๒๐๑๗.blogspot.com/๒๐๑๕/๐๔/blog-post_๖.html เมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๐.

จากแผนภาพที่ ๔.๑ จะเห็นว่าอาจารย์วิวัฒน์ ศัลยกำธร ได้นำศาสตร์พระราชามาชูรณาการร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น นำไปสู่การออกแบบพื้นที่ ๑ พื้นที่ จำนวนกี่ไร่ก็ได้ ให้สามารถเก็บน้ำฝนในพื้นที่นั้นๆ ไว้ให้ได้ทั้ง ๑๐๐% โดยต้องมีการคำนวณปริมาณน้ำฝนที่ตกลงมา น้ำสำหรับการบริโภค และปลูกข้าวซึ่งเป็นหลักการสำคัญของเกษตรทฤษฎีใหม่ นอกจากนั้นยังนำศาสตร์พระราชาด้านการจัดการ ดิน น้ำ ป่า มาใช้เพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศในภาพรวม ทั้งการกั้นฝายชะลอน้ำ ฝายชุ่มชื้น การบำบัดน้ำเสีย การปลูกแฝก และป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นได้แก่ การนำดินที่ขุดจากหนองมาทำโคก การขุดหนองคดโค้งเพื่อเพิ่มพื้นที่รอบหนอง และเพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของปลา การขุดคลองไส้ไก่เพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นในพื้นที่ การยกหัวคันนาสูงเพื่อกักเก็บน้ำฝน การทำน่าน้ำลึกโดยใช้ระดับน้ำในท้องนาควบคุมวัชพืช และศัตรูพืช ได้เป็นอย่างดี ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาอธิบายอีกครั้งเป็นข้อๆ ต่อไปนี้

๑. โโคก:

- ดินที่ขุดทำหนองน้ำนั้นให้นำมาทำโคก บนโคกปลูก “ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง” ตามแนวทางพระราชดำริ
- ปลูกพืช ผัก สวนครัว เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ทำให้พออยู่ พอกิน พอใช้ พอร่มเย็น เป็นเศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐาน ก่อนเข้าสู่ขั้นก้าวหน้า คือ ทำบุญ ทำทาน เก็บรักษา ค้าขาย และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย
- ปลูกที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ และภูมิอากาศ

๒. หนอง:

- ขุดหนองเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้งหรือจำเป็น และเป็นที่ยับน้ำยามน้ำท่วม (หลุมขนมครก)
- ขุด “คลองไส้ไก่” หรือคลองระบายน้ำรอบพื้นที่ตามภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยขุดให้คดเคี้ยวไปตามพื้นที่เพื่อให้น้ำกระจายเต็มพื้นที่เพิ่มความชุ่มชื้น ลดพลังงานในการรดน้ำต้นไม้
- ทำ ฝายทดน้ำ เพื่อเก็บน้ำเข้าไว้ในพื้นที่ให้มากที่สุด โดยเฉพาะเมื่อพื้นที่โดยรอบไม่มีการกักเก็บน้ำ น้ำจะหลากลงมายังหนองน้ำ และคลองไส้ไก่ ให้ทำฝายทดน้ำเก็บไว้ใช้ยามหน้าแล้ง
- พัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ ทั้งการขุดลอก หนอง คู คลอง เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้ง และเพิ่มการระบายน้ำยามน้ำหลาก

๓. นา:

- พื้นที่นาขึ้นให้ปลูกข้าวอินทรีย์พื้นบ้าน โดยเริ่มจากการฟื้นฟูดิน ด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ยั่งยืน คั้นชีวิตเล็กๆ หรือจุลินทรีย์กลับคืนแผ่นดินใช้การควบคุมปริมาณน้ำในนาเพื่อคุมหญ้า ทำให้ปลอดสารเคมีได้ ปลอดภัยทั้งคนปลูก คนกิน
- ยกคันนาให้มีความสูงและกว้าง เพื่อใช้เป็นที่รับน้ำยามน้ำท่วม ปลูกพืชอาหารตามคันนา

จะเห็นว่าโคก-หนอง-นา โมเดล เป็นการปรับวางระดับการพัฒนาคนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จะทำให้การพัฒนาภายนอกตัวคนตามองค์ประกอบในดัชนีความก้าวหน้าของคน ทั้งในด้านสุขภาพ ด้านการทำงาน ด้านรายได้ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ซึ่งจัดว่าเป็นการพัฒนาทางกายภาพ และในด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ด้านคมนาคมและการสื่อสาร ด้านการมีส่วนร่วม และ

ด้านการศึกษา ซึ่งจัดว่าเป็นกระบวนการพัฒนาทางสังคมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระครู^๕ที่ว่า “ให้มีความสมดุลกับการพัฒนาทางปัญญา (ความรู้) และการพัฒนาทางจิตใจ (คุณธรรม) ซึ่งเป็นการพัฒนาภายในตัวคน” อีกทั้งเป็นการเตรียมคนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านและเป็นหนทางของการพัฒนาคนให้เต็มคนอย่างยั่งยืน

จากการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เป้าหมาย “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” หมู่บ้านกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์นั้นมีความสอดคล้องกับการเสนอแนวคิดอาจารย์วิวัฒน์ ศัลยกำจร รวมทั้งตรงกับเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)^๖ ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของปัจจุบันโดยไม่ทำให้ผู้คนในอนาคตเกิดปัญหาในการตอบสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งนอกจากการพัฒนาที่ยั่งยืนแล้วยังรวมความการถึง ๓ ด้าน คือ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันใน ๕ ลักษณะ คือ

๑. การสร้างความเข้มแข็ง (Empowerment) ได้แก่การเพิ่มขีดความสามารถในการเลือกและทางเลือกให้ผู้คนได้เป็นอิสระจากความหวาดกลัวจากสิ่งที่พวกเขาขาดแคลน และให้พวกเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบต่อชีวิตของพวกเขา

๒. ความร่วมมือ (Co-Operation) ได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

๓. ความเท่าเทียม (Equity) ได้แก่การให้ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรการศึกษา การดูแลสุขภาพ การจัดการชีวิต ทรัพยากร ชุมชนของตนเอง

๔. ความยั่งยืน (Sustainability) ได้แก่การพัฒนาวันนี้ไม่ทำลายทรัพยากรและโอกาสของคนรุ่นต่อ ๆ ไป แต่สร้างหลักประกันให้คนในอนาคตเป็นอิสระจากความยากจนและได้ใช้ความสามารถขั้นพื้นฐานของตนเอง

๕. ความมั่นคงปลอดภัย (Security) ได้แก่ความมั่นใจในการครองครอง และความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน การคุกคามจากโรคและภัยอันตราย

จากการสัมภาษณ์ ดต.สุริยา หนองกระโทก^๗ ข้าราชการตำรวจผู้มีหัวใจพอเพียง เจ้าของ “พิทักษ์สันติราษฎร์” คือข้าราชการตำรวจที่หันมาสู่วิถีเกษตร โดยเลือก “เดินตามรอยพ่อ” กับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ จนเกิดเป็นความสุข พออยู่พอกิน สร้างรายได้ และถ่ายทอดสิ่งที่ตนรู้สู่ผู้สนใจ จนหลายๆ คนได้เกิดอาชีพบนหนทางเดียวกัน ซึ่งเริ่มแรกได้แรงบันดาลใจจากพระครูวิสุทธิพัฒนาภิรม เจ้าอาวาสวัดตะไกว่หลวง ผู้ให้ข้อมูลและให้แนวคิดในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต รวมทั้งศึกษาดูงานนอกหมู่บ้านที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาชุมชนด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากนั้นยังได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี ๙ ขั้นสู่ความพอเพียง ของอาจารย์วิวัฒน์ ศัลยกำจร ซึ่งมีรูปแบบดังแผนภาพที่ ๔.๒ ดังนี้

^๕ สัมภาษณ์พระปลัดสมร อินทปัญญา เจ้าอาวาสวัดบ้านหนองกก บ้านหนองกก ตำบลยาง อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.

^๖ สืบค้นจาก <http://www.dailynews.co.th/article/๒๒๘๑๙๓> เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๐.

^๗ สัมภาษณ์ ดาบตำรวจสุริยา หนองกระโทก สมาชิกกลุ่มรักษานางรองสีเขียวยั่งยืน เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๐.



แผนภาพที่ ๔.๒ ทฤษฎีบันได ๙ ขั้นสู่ความพอเพียง^๔

จากแผนภาพที่ ๔.๒ ทำให้เห็นว่าการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างจากแนวทางการพัฒนาในอดีตหลายด้าน อาจารย์วิวัฒน์ ศัลยกำธร เป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถจัดลำดับ ลดหลั่นกันไปตามลำดับชุมชนมีความสามารถในการปรับตัวได้ดียิ่งขึ้น และมีการสร้างความรู้ความ เข้าใจในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในระดับชุมชน และในชีวิตประจำวันของประชาชน ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ ๑ พอกิน พื้นฐานที่สุดของมนุษย์ คือ ความต้องการปัจจัย ๔ และประการสำคัญที่สุดของปัจจัย ๔ คือ อาหาร ขั้นที่ ๑ ของแนวทางแก้ปัญหาที่ยั่งยืนคือ ตอบคำถามให้ได้ว่า “ทำอย่างไรจึงจะพอกิน” โดยให้ความสำคัญกับ ข้าวปลาอาหาร ไม่ให้ความสำคัญกับเงิน ซึ่งเป็นเพียงแค่ “ตัวกลาง” ในการแลกเปลี่ยนตามมาตรฐานสากล โดยยึดหลักว่า “เงินทองเป็นของมายา ข้าวปลาสิของจริง” เกษตรกรต้องเริ่มจากการอยู่ให้ได้โดยไม่ใช้เงิน มีอาหารพอมี พอกิน ด้วยการปลูกพืช ผัก ผลไม้ ให้พอกิน ชาวนาต้องเก็บข้าวไว้ให้เพียงพอสำหรับการมีกินทั้งปี ไม่ขายข้าวเปลือกเพื่อนำเงินไปซื้อข้าวสารนอกจากนั้น หัวใจสำคัญของ “พอกิน” ยังมีความหมายรวมไปถึงความปลอดภัยในอาหาร กินอย่างไรให้มีสุขภาพดี ไม่สะสมเอาความเจ็บไข้ได้ป่วยไว้ในร่างกาย นี่คือความหมายของบันไดขั้นที่ ๑ ที่เกษตรกรต้องก้าวข้ามให้ได้

ขั้นที่ ๒ - ๔ พอใช้ พออยู่ พอมี เกิดขึ้นได้พร้อมกัน ด้วยคำตอบเดียวคือ “ปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง” ซึ่งป่า ๓ อย่างจะให้ทั้ง อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สมุนไพรสำหรับรักษาโรคทั้ง โรคคน โรคพืช โรคสัตว์ ให้ไม้สำหรับทำบ้านพักที่อยู่อาศัย และให้ความร่มเย็นกับบ้าน กับชุมชน กับโลกใบนี้ ซึ่งเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกรไทย ซึ่งได้รับการพิสูจน์แล้วว่า

^๔ สืบค้นจาก <http://www.dailynews.co.th/article/๒๒๘๑๙๓> เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๐.

สามารถแก้ปัญหาได้จริง และยังสามารถย้อนกลับไปแก้ไขปัญหานี้ขึ้นซึ่งสะสมพอกพูนจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยว ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากร ปัญหาความขาดแคลนน้ำ ภัยแล้ง ทั้งหมดล้วนแก้ไขได้จากแนวคิดป่า ๓ อย่างประโยชน์ ๔ อย่างขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๙ ที่ทรงพระราชทานไว้นั่นเอง

ขั้นที่ ๕ - ๖ บุญและทาน เครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง เชื่อมั่นว่าสังคมไทยเป็นสังคมบุญ สังคมทาน ไม่เน้นการแลกเปลี่ยนทางการค้า แต่เน้นการทำบุญ ไม่เน้นการสะสมเป็นของส่วนตัว แต่เน้นการให้ทานและสะสมโดยมอบให้เป็นทรัพย์สินส่วนร่วมโดยวัด หรือศาสนสถานตามแต่ละศาสนา เป็นศูนย์กลาง เป็นการฝึกจิตใจ ให้ละซึ่งความโลภ และกิเลสในการอยากได้ ใคร่ มี ลดปัญหาช่องว่างระหว่างชนชั้น ตามความหมายอันลึกซึ้งของคำ “Our Loss is Our Gain” หรือ “ยิ่งทำยิ่งได้ ยิ่งให้ยิ่งมี” การให้ไปคือได้มา และเชื่อมั่นในฤทธิ์ของทาน ว่าทานมีฤทธิ์จริง และจะส่งผลกลับมาเป็นเพื่อน เป็นกัลยาณมิตร เป็นเครือข่ายที่ช่วยเหลือกันในทุกสถานการณ์ แม้ในวันที่โลกนี้ประสบกับวิกฤตการณ์

ขั้นที่ ๗ เก็บรักษา เป็นขั้นต่อจากสามารถพึ่งตนเองได้ พอมี พอเหลือทำบุญ ทำทานแล้ว คือการรู้จักเก็บรักษา ซึ่งเป็นการตั้งอยู่ในความไม่ประมาท และการรู้จักเก็บรักษา ยังเป็นการสร้างรากฐานของการเอาตัวรอดในเวลาเกิดวิกฤตการณ์ โดยยึดแนวทางตามวิถีชีวิตชาวนาสมัยก่อนซึ่งเก็บรักษาข้าวไว้ในยุ้งฉางเพื่อให้พอมีกินข้ามปี คัดเลือกและเก็บรักษา “ข้าวพันธุ์” ไว้สำหรับเป็นพันธุ์ข้าวในปีต่อไป ซึ่งผิดกับวิถีชาวนาในปัจจุบันที่ใช้วิธีการขายข้าวทั้งหมดแล้วนำเงินที่ขายได้ไปซื้อพันธุ์ข้าวเพื่อปลูกในปีต่อไป ส่งผลให้เกิดการขาดความมั่นคงและเปรียบเสมือนการใช้ชีวิตอยู่บนเส้นทางสายความประมาท เพราะหากเกิดภัยแล้ง น้ำท่วม ผลผลิตไม่ได้ตามที่ตั้งใจไว้ ย่อมหมายถึงปัญหานี้สิ้น และการขาดแคลนพันธุ์ข้าวสำหรับปลูกในปีต่อไป

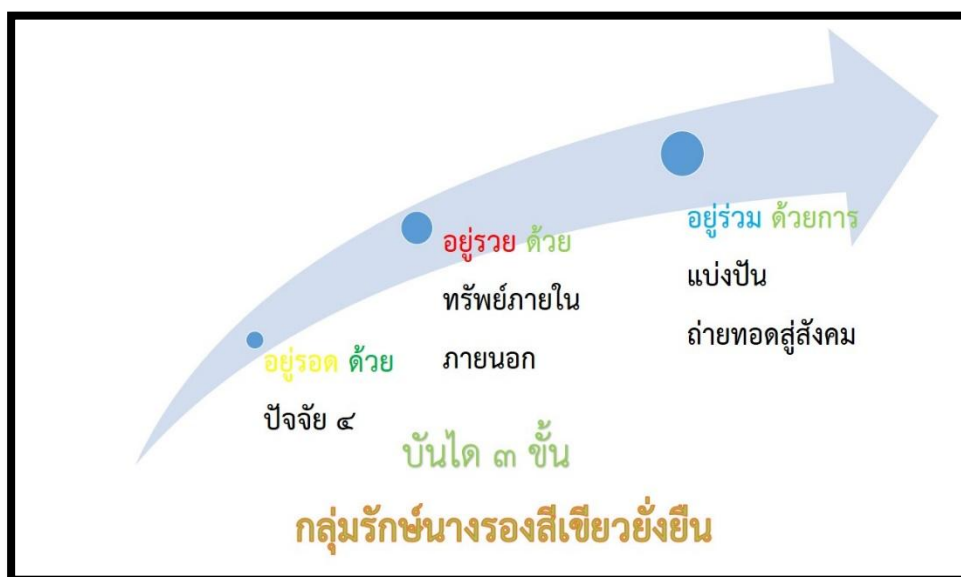
นอกจากเก็บพันธุ์ข้าวแล้ว ยังเน้นให้รู้จักวิธีการถนอมอาหาร การสะสมอาหารไว้กินในยามหน้าแล้ง ด้วยการแปรรูปอาหารหลากชนิด อาทิ ปลาร้า ปลาแห้ง มะขามเปียก พริกแห้ง หอมกระเทียม เพื่อเก็บไว้กินในอนาคต

ขั้นที่ ๘ ขาย เนื่องจากเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่เศรษฐกิจการค้า แต่ก็ไม่ใช่เศรษฐกิจหลังเขา การค้าขายสามารถทำได้ แต่ทำภายใต้การรู้จักตนเอง รู้จักพอประมาณ และทำไปตามลำดับ โดยของที่ขาย คือ ของที่เหลือจากทุกขั้นแล้วจึงนำมาขาย เช่น ทำนาอินทรีย์ ปลูกข้าวปลอดสารเคมี ไม่ทำลายธรรมชาติ ได้ผลผลิตเก็บไว้พอกิน เก็บไว้ทำพันธุ์ ทำบุญ ทำทาน แล้วจึงนำมาขายด้วยความรู้สึกของการ “ให้” อยากที่จะให้สิ่งดีๆ ที่เราปลูกเอง เพื่อแผ้วให้กับคนอื่นๆ ได้รับสิ่งดีๆ นั้นๆ ด้วย การค้าขายตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นการค้าที่มองกลับด้าน “เพราะรักคุณจึงอยากให้คุณได้รับในสิ่งดีๆ” พอเพียงเพื่ออัฐมู เพื่อแม่ แบ่งปัน ไปด้วยกัน

ขั้นตอนที่ ๙ มีเครือข่าย เป็นการสร้างกองกำลังเกษตรโยธิน หรือการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทั่วประเทศ เพื่อขยายผลความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สู่การปฏิบัติแนวคิดและวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ในชุมชน เพื่อการแก้ปัญหาวิกฤต ๔ ประการ อันได้แก่ วิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อม ภัยธรรมชาติ (Environmental Crisis) วิกฤตการณ์โรคระบาดทั้งในคน สัตว์ พืช (Epidemic Crisis) วิกฤตเศรษฐกิจ ข้าราชการมากแพง (Economic Crisis) วิกฤตความขัดแย้งทางสังคม/สงคราม (Political/Social Crisis)

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยได้จากกลุ่มเป้าหมายรวมทั้งการศึกษาแนวคิด โศก-หนอง-นา โมเดล และทฤษฎีบันได ๙ ขั้นสู่ความพอเพียง นับว่าเป็นการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง โดยการที่จะทำให้ประชาชนดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่ต้องใช้ระยะเวลาในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ค่อยๆ ซึมลึกลงไปสู่วิถีชีวิตของชาวบ้าน^๙ และต้องอดทนอย่างมุ่งมั่นที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดทั้งของผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนไปในทางที่ดีให้เกิดความตระหนักและสำนึกในความพอเพียงด้วยความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดีด้วยความรู้คู่คุณธรรม และนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ดูงานของหน่วยงานต่างๆ อย่างต่อเนื่องสามารถปลูกฝังคุณธรรมนำสังคม^{๑๐} ภายใต้การน้อมนำศาสตร์แห่งพระราชชาเขียวนเป็นตำราลงสู่พื้นดิน การลงมือพัฒนาชุมชนอย่างเสียสละ เป็นการเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งความเมตตา กลายเป็นรากไม้ชำแรกสู่พื้นดินให้ค่อยๆ ฟื้นฟูและมั่นคง ส่งผ่านความมั่งคั่ง ความพอเพียง พออยู่พอกิน พึ่งตนเองของชุมชนให้เติบโตก้าวสู่บันไดความสุขได้อย่างยั่งยืนสร้างเครือข่ายชักทอดความสุขให้กับชุมชนอื่นๆ ได้อย่างมั่นคง

นอกจากนั้น พระครูวิสุทธิพัฒนาภิรม(ทองใส คเวสโก) ประธานกลุ่มรักษานางรองสี่เขียวยังยึ้นผู้นำอุดมการณ์สืบสานศาสตร์พระราชชา ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จึงได้เกิดกิจกรรมศึกษาดูงานสมาชิกในกลุ่ม ได้เสนอแนวคิดบันไดสามขั้น ตามแผนภาพที่ ๔.๓ ดังนี้



แผนภาพที่ ๔.๓ บันได ๓ ขั้น^{๑๑}

^๙ สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติธาดา เจ้าอาวาสวัดโพธิ์น้อย บ้านยาง อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระครูวิสุทธิพัฒนาภิรม เจ้าอาวาสวัดตะไก้พลวง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๐.

^{๑๑} จากการสนทนากลุ่มรักษานางรองสี่เขียวยั่งยืน บ้านตาไ้พลวง ต.หนองกง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๐.

จากแผนภาพที่ ๔.๓ จะเป็นแนวคิดร่วมกันของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มรักษานางรอง สีเขียวยั่งยืน ที่ได้ดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงจนประสบผลสำเร็จสร้างความมั่นใจให้กับ ผู้สนใจได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งบางครอบครัวก็ได้กำลังเริ่มดำเนินการแล้ว ซึ่งแนวคิดบันได ๓ ขั้น มีความหมายพอสังเขปดังนี้

๑. อยู่รอด หมายถึงความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่อยู่รอดด้วยปัจจัยสี่ นั่นคือ อาหารดี บ้านมี ปลอดภัย เสื้อผ้าสวมใส่ หยูกยารักษาตน สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี

๒. อยู่รวย หมายถึงการประกอบสัมมาชีพมีผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมทำรายได้ให้เศรษฐกิจ หมุนเวียนรวมไปถึงความร่ำรวยในอริยทรัพย์ ซึ่งจัดเป็นทรัพย์ภายใน ไม่ใช่ทรัพย์ภายนอกเหมือน ทรัพย์สิ้นเงินทอง แต่ดีกว่าทรัพย์ภายนอกเพราะเป็นทรัพย์ติดตัวไม่มีใครลักขโมยเอา ไปได้ ไม่ต้องออก แรง ไม่ต้องสร้างเครื่องป้องกัน และ ติดตามไปได้ทุกหนทุกแห่งโดยไม่ต้องแบกหามไป ที่สำคัญคือ สามารถนำส่งให้ถึงสุดที่ได้ เป็นเหตุให้บรรลุนิพพานได้

๓. อยู่ร่วม หมายถึงการมองเห็นประโยชน์ส่วนรวมเกิดการแบ่งปันการถ่ายทอดความรู้สู่ สังคม และสร้างความสุขที่ยั่งยืน

กล่าวโดยสรุปแก่นสาระปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และ ปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับ ครอบครัว ระดับชุมชนจนถึง ระดับรัฐทั้งในการ พัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทัน ต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในหลายๆ ด้าน ไม่จำกัดเฉพาะภาคเกษตรหรือภาค ชนบทเท่านั้น หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การ พัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

ประการแรก เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ” โดยมีมุ่งเน้น การผลิตพืชผลให้เพียงพอ กับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการ บริโภคแล้ว จึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมา ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาด ก็จะเป็น กำไรของเกษตรกรโดยเฉพาะในสภาพการณ์เช่นนี้เกษตรกรจะกลายสถานะเป็นผู้กำหนดหรือเป็น ผู้กระทำต่อตลาด แทนที่ว่าตลาดจะเป็นตัวกระทำ หรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกรดังเช่นที่เป็นอยู่ ในขณะนี้ และหลักใหญ่สำคัญยิ่ง คือ การลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของ ตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผล พืชผัก ฯลฯ

ประการที่สอง เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทั้งนี้ กลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลาย ครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสานหัตถกรรมการแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการ ท่องเที่ยวระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่ กว้างขวางมากขึ้นแล้ว เกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการ แก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ก็จะสามารถเติบโตไปได้อย่าง

มีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่าเศรษฐกิจสามารถขยายตัวไปพร้อม ๆ กับสภาพการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

ประการที่สาม เศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจ เพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึงรายได้แต่เพียงมิติเดียว หากแต่ ยังรวมถึงประโยชน์ในมิติอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น การรักษาไว้ ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป การปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงต้องดำเนินการดังนี้

๑. ยึดหลัก พออยู่ พอกิน พอใช้
๒. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่าย ลดความฟุ่มเฟือย ในการดำรงชีพ "ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง"
๓. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องและสุจริต " ความเจริญของคนทั้งหลายย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบ และการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นสำคัญ "
๔. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในการค้าขาย ประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง "ความสุขความเจริญอันแท้จริง หมายถึง สุข ความสุข ความเจริญ ที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญหรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังจากผู้อื่น"
๕. มุ่งเน้นหาข้าวหาปลา ก่อนมุ่งเน้นหาเงินหาทอง
๖. ทำมาหากินก่อนทำมาค้าขาย
๗. ภูมิปัญญาชาวบ้านและที่ดินทำกิน คือทุนทางสังคม
๘. ตั้งสติที่มั่นคง ร่างกายที่แข็งแรงปัญญาที่เฉียบแหลม

จากกระบวนการที่เกิดขึ้นของแต่ละพื้นที่ที่มีความพร้อมในการปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตพบว่าสามารถช่วยให้ผู้คน ชุมชนและสังคมได้หวนกลับมาอยู่บนหลักการพื้นฐานง่าย ๆ ของการดำเนินชีวิตที่ดี และสมบูรณ์พอประมาณ ทำหลาย ๆ อย่างให้ประสานกันระหว่าง กาย จิต สิ่งแวดล้อม และการเรียนรู้จิตวิญญาณเพื่อเป็นหลักสำคัญในการปูทางไปสู่ความมั่นคง เรียนรู้ชีวิตจากด้านใน และชีวิตด้านนอกให้เคลื่อนตัวไปพร้อมกัน เช่นเดียวกับการเข้าใจธรรมชาติ ต้นไม้สามารถออกดอกผลได้ในทุกที่ทุกเวลา สิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือสื่อให้เราเห็นว่า ในบางเวลาที่จะต้องเผชิญกับภาวะของความทุกข์ยาก ความไม่เป็นธรรมทางสังคม แต่ถ้ามีหัวใจที่ยังมั่นคงไม่หวั่นไหว ลงมือสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่องก็จะเกิดความเข้มแข็งของชุมชน จะทำให้รู้ถึงคุณค่าของความอดทน สามารถอยู่อย่างประโยชน์ต่อโลก และช่วยเหลือคนอื่นได้เป็นอย่างดี

๔.๒ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ หมู่บ้านรักษาศีล ๕

การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ได้ดำเนินการรณรงค์โดยเฉพาะเรื่องการนำธรรมะไปสู่ภาคปฏิบัติในชีวิตประจำวัน^{๑๒} ฝึกฝนพัฒนาสร้างนิสัยที่ดี โดยการ “คิดดี พูดดี ทำดี” อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพราะ “นิสัยที่ดี เป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ครอบครัวยุบอุ่น และเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสังคมที่สงบสุข” โดยยึดหลักการสำคัญ คือ “เปลี่ยนแปลงจากภายในสู่ภายนอก” ถ้าฝึกฝน พัฒนาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ จะส่งผลให้ครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความอบอุ่น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่นำไปสู่คุณธรรมอื่น ๆ ที่สูงยิ่งขึ้นไป เช่น ความเคารพ ความกตัญญู ความอดทนเสียสละ เป็นต้นศีล ๕ หรือคุณธรรมพื้นฐาน ๕ ประการของมนุษย์นั้น จะต้องมีการขับเคลื่อนจากใจตนเองไปสู่ใจของครอบครัวและค่อยๆ ขยายจากครอบครัวสู่เพื่อนบ้านระหว่างหมู่บ้าน สู่สังคมภายนอกโดยจังหวะก้าวการขับเคลื่อนเริ่มจากง่ายไปหายาก โดยเริ่มจากการค้นหาค้นพบแกนนำครอบครัวแกนนำหมู่บ้าน แกนนำเครือข่ายชุมชน ที่มีจิตสาธารณะ จิตสงบ จิตดีงาม กำหนดเป้าหมายชีวิตสุขสงบวิถีสอง คือ “ ความพอเพียง สายกลาง ” พลังชุมชนที่มีคุณธรรมพื้นฐาน ๕ ประการ (ศีล ๕) เพื่อให้บรรลุการดำเนินงานเป็นไปตามข้อตกลงดังแผนภาพที่ ๔.๔



แผนภาพที่ ๔.๔ ขั้นตอนสู่ความสำเร็จโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕^{๑๓}

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระครูสุภกิจมงคล เจ้าอาวาสวัดบ้านโนนมะเขือ ต.กาบิน อ.กุดข้าวปุ้น จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๐.

^{๑๓} สืบค้นจาก www.facebook.com/โครงการหมู่บ้านรักษาศีล-๕-หน้าตะวันออก เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๖๐.

จากแผนภาพที่ ๔.๔ จะเห็นได้ว่าขั้นตอนสู่ความสำเร็จของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต้องเกิดจากสภาวะแห่งธรรมของปัจเจกชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเสริมพลังชีวิตประชาชน ให้มีความสุขสงบวิถึธรรม จึงจะบังเกิดพลังอำนาจปวงชนที่มีความสุขร่วมกันได้ดังพระราชปณิธานในพระปฐมบรมราชโองการ^{๑๔} พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช“ที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม ” และได้ถูกอัญเชิญมาเป็น เป้าหมายสูงสุดของโครงการ และถูกนำมาบรรจุลงในตราสัญลักษณ์ของโครงการ ดังแผนภาพที่ ๔.๕



แผนภาพที่ ๔.๕ ตราสัญลักษณ์ของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕^{๑๕}

จากแผนภาพที่ ๔.๕ จะแสดงถึงความต้องการที่แสดงถึงสมรรถนะของการใช้พลังที่ร่วมเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ มิติสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (องค์กรวม) โดยการอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นั่นคือ ศีล ๕ และการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเน้น “ สุขสงบวิถึธรรม ” จึงจะช่วยให้บังเกิดผลการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ไม่เบียดเบียนกันและกัน โดยอาศัยกระบวนการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต ในลักษณะการศึกษาต่อเนื่องช่วยให้พลเมืองมีความสุขที่จะบริหารการเปลี่ยนแปลงตนเอง สู่สภาวะแห่งธรรมขั้นสูง ดังที่

^{๑๔} สืบค้นจาก th.wikipedia.org/wiki/พระราชพิธีบรมราชาภิเษกในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๐.

^{๑๕} สืบค้นจาก www.facebook.com/โครงการหมู่บ้านรักษาศีล-๕-หน้าตะวันออก เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๖๐.

องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๙ ทรงตรัสถึง การพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง ก้าวหน้า มีความเจริญ ว่า^{๑๖} “... ต้องเป็นการทำให้ชีวิตของแต่ละคนมีความปลอดภัย มีความเจริญ และมีความสุขด้วยกระบวนการที่ต่อเนื่อง (Continuing Process) ให้มีความสำคัญกับลำดับ และขั้นตอน ความเชื่อมโยง โดยเน้นที่การพัฒนาบุคคลเป็นลำดับแรกด้วยการศึกษา ๒ ด้านคือ ด้านวิชาการ (Academic Learning) และการอบรมปณิธาน (Spiritual Development) ให้เป็นผู้มีจิตใจใฝ่ดี ใฝ่เจริญ เป็นปกติ ละอายชั่วกลัวบาป เพื่อมีความรู้ไว้ใช้ประกอบการและมีความดีไว้เกื้อหนุนประพฤติกปฏิบัติทุกอย่าง ให้เป็นไปในทางที่ถูก ที่ควร อำนาจประโยชน์ที่พึงประสงค์ ควรเป็นวิชาการที่ได้จาก ประสบการณ์ที่แท้จริงของประเทศไทย มิใช่เรียนเฉพาะตำราต่างประเทศ ทั้งนี้ การออกไปทำงานของ นักพัฒนา ต้องศึกษาความเป็นจริงในพื้นที่เป็นสำคัญ การดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง จะช่วยให้ประเทศอยู่ได้ ต้องใช้เวลา อย่าใจร้อน ต้องประยุกต์ ให้เหมาะสมภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ ตามสังคมวิทยา สอดคล้องกับความต้องการประชาชน อธิบายให้ ประชาชนเข้าใจหลักการของการ พัฒนา ...” การทำงานตามแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ทรงคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุง แก้ไข ของนักพัฒนาต่างๆ ต้องทำอย่างง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ และระบบนิเวศน์โดยรวมของธรรมชาติ ตลอดจนสภาพของชุมชนนั้นๆไม่ติดตำรา สร้างความรู้ รัก สามัคคี และการร่วมมือร่วมใจ เป็นประโยชน์กับประชาชนมุ่งไปสู่วิถีพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) ผู้เกี่ยวข้อง ได้รับประโยชน์ร่วมกัน จึงจะสำเร็จโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ก็เช่นกัน

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่กลุ่มเป้าหมายเพื่อรวบรวมข้อมูลพบว่า คณะสงฆ์ โดย เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าคุณคณาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช^{๑๗} มีดำริที่จะเสริมสร้างและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการ สร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล ๕ มาประพฤติปฏิบัติในการ ดำเนินชีวิตประจำวัน ตามแนวทางของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล จำนวน ๕,๙๑๔ หน่วยทั่วประเทศ ที่ได้ดำเนินการตามหัวข้ออบรม ๘ หัวข้อ คือ ศีลธรรมและวัฒนธรรม สุขภาพอนามัย สัมมาชีพ สันติสุข ศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ กตัญญูกตเวทิตาธรรม และสามัคคีธรรม

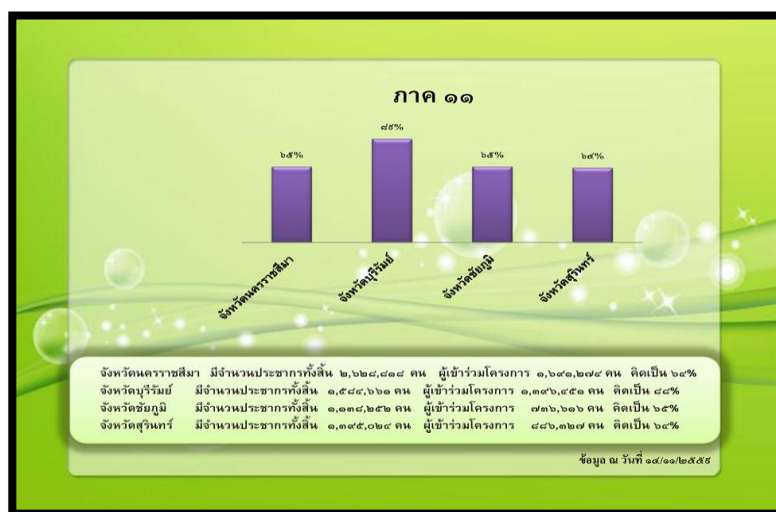
โดยมอบหมายให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ร่วมกับคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรเครือข่ายชาว พุทธ ได้ขับเคลื่อนโครงการเพื่อสนับสนุนนโยบายดังกล่าวโดยกำหนดเป้าหมายทุกตำบล ทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ พร้อมทั้งตั้งเป้าตัวชี้วัด ให้เกิดสัมฤทธิ์ผลอย่างเป็นรูปธรรม ภายใน ๔ ปี (ปี ๒๕๕๗ - ๒๕๖๐)

วิธีการดำเนินการจะให้วัด กำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือประธานชุมชนเปิดรับสมัครประชาชนเข้าร่วมโครงการฯ หากมีประชาชนเข้าร่วมโครงการฯ ตั้งแต่ ๕๐ เปอร์เซนต์ขึ้นไป ให้แจ้งสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพื่อขึ้นทะเบียนเป็นหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และเมื่อหมู่บ้านที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว สามารถขอรับแผ่นป้ายไม้หมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อติดตั้ง ณ หมู่บ้านของตน โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

^{๑๖} สืบค้นจาก th.wikipedia.org/wiki/พระราชพิธีบรมราชาภิเษกในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์พระศรีปริยัตินาถา เจ้าอาวาสวัดโพธิ์น้อย บ้านยาง อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

ใดๆซึ่งทางสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้จัดสรรงบประมาณประชาสัมพันธ์ เชิญชวนประชาชนทั่วประเทศเข้าร่วมโครงการ โดยได้จัดทำป้ายไวนิลประชาสัมพันธ์ส่งไปยังวัดทุกวัดทั่วประเทศแล้ว และขณะเดียวกันก็มีสถานศึกษา โรงเรียนต่างๆ ขอเข้าร่วมโครงการด้วย^{๑๘} ทางสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ร่วมกับสำนักงานกลางโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ (วัดปากน้ำ) ก็ได้จัดทำป้ายไวนิลให้โรงเรียนที่ขอมาทั่วประเทศ ซึ่งผลการดำเนินโครงการเป็นไปดังที่ ผู้วิจัยนำมาเสนอผังแผนภาพที่ ๔.๖



แผนภาพที่ ๔.๖ สถิติจำนวนประชาชนที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในคณะสงฆ์ภาค ๑๑^{๑๙}

จากการดำเนินงานคณะสงฆ์โดย เจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช มีดำริที่จะเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล ๕ มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน กอปรกับคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการให้ทุกภาคส่วนในประเทศร่วมมือกันดำเนินการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และทำให้ประชาชนมีความรักความสามัคคีกันโดยเริ่มจากครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ซึ่งจะนำพาประเทศก้าวไปข้างหน้าอย่างปลอดภัยยั่งยืนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

การดำเนินงานหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของจังหวัดกลุ่มเป้าหมาย พบว่า ในแต่ละจังหวัดมีรูปแบบการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมทั้งในส่วนคณะสงฆ์จังหวัด นำโดยเจ้าคณะจังหวัดและจังหวัด

^{๑๘} แพร่ภัทร ยอดแก้ว การถอดบทเรียนการดำเนินงานหมู่บ้านศีล ๕ ของจังหวัดนครปฐม, รายงานการวิจัย. ในการประชุมวิชาการระดับชาติสังคมความรู้และดิจิทัล จัดโดย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในวันที่ ๒๕ - ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๘ ณ โรงแรมแคนทารีฮิลล์ จังหวัดเชียงใหม่.

^{๑๙} สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/โครงการหมู่บ้านรักษาศีล-๕-หนตะวันออก> เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๐.

นครปฐมนำโดยผู้ว่าราชการจังหวัด มีการจัดตั้งคณะทำงานทุกระดับตั้งแต่ระดับจังหวัดจนกระทั่งถึงระดับหมู่บ้าน มีการดำเนินงานตามแผน ๓ ระยะ คือ^{๒๐}

ระยะที่ ๑ ระยะเร่งด่วน (เดือนมิถุนายน - สิงหาคม ๒๕๕๗) เน้นการประชาสัมพันธ์โครงการ

ระยะที่ ๒ ระยะปานกลาง (เดือนตุลาคม ๒๕๕๗ - กันยายน ๒๕๕๘) เน้นการรับสมัครเข้าร่วมโครงการและการสร้างแกนนำในการดำเนินงาน

ระยะที่ ๓ ระยะยาว (เดือนตุลาคม ๒๕๕๘ - กันยายน ๒๕๖๐) เน้นการขยายผลและสร้างความยั่งยืน โดยในระยะเร่งด่วน ได้มีการดำเนินงานในหมู่บ้านนำร่อง ๗ แห่ง (อำเภอละ ๑ แห่ง) แนวทางการดำเนินงานในระยะที่ ๑ และ ๒ ที่ผ่านมา มีการดำเนินงานโดยเน้นการประชุมหารือและจัดทำแนวปฏิบัติต่างๆ จากส่วนกลางเพื่อสร้างความเข้าใจสู่ท้องถิ่น รวมทั้งมีการจัดทำแผนการดำเนินงานในระดับอำเภอ เพื่อส่งเสริมให้อำเภอร่วมดำเนินการวางแผนการดำเนินงานในระยะยาวกับตำบลและหมู่บ้านต่อไป

สรุปผลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายพบว่า การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ได้แนวปฏิบัติที่ดี ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำทั้งฝ่ายสงฆ์และผู้นำท้องถิ่น ด้านการประชาสัมพันธ์ที่ดี โดยใช้การประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ^{๒๑} ด้านการจัดกิจกรรมที่ดีซึ่งอาศัยทุนเดิมของชุมชนที่มีอยู่ และการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในท้องถิ่นและ ด้านการส่งเสริมสนับสนุนที่ดี จากวัดซึ่งนำโดยพระสงฆ์และจากหน่วยงานภาครัฐทั้งในส่วนสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และวัฒนธรรมจังหวัด ๒) การดำเนินงานหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จะพบว่ามีรูปแบบการทำงานแบบเน้นการร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์กับผู้นำท้องถิ่นตั้งแต่ระดับจังหวัดจนถึงระดับหมู่บ้านมีแผนการดำเนินงาน ๓ ระยะตามแนวทางของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้แก่ ระยะเร่งด่วน ระยะปานกลาง และระยะยาว มีแนวทางการดำเนินงานในลักษณะคณะกรรมการทุกระดับและมีกิจกรรม ๒ ลักษณะ คือ กิจกรรมหลัก ได้แก่ การสวดมนต์ปฏิบัติธรรมและกิจกรรมเสริม ได้แก่ กิจกรรมอื่นๆ ที่ส่งเสริมการปฏิบัติศีล ๕ และการรณรงค์การรักษาศีล ๕ กิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีแนวปฏิบัติที่ดีจากการสัมภาษณ์^{๒๒} แบ่งออกเป็น ๔ ประเด็นได้แก่

๑. การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำของทั้งฝ่ายสงฆ์และผู้นำท้องถิ่น ซึ่งมีการดำเนินงานประสานความร่วมมือกันเป็นอย่างดี

๒. การประชาสัมพันธ์ที่ดี โดยใช้ศักยภาพด้านการประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบและมีความต่อเนื่อง

๓. การจัดกิจกรรมที่ดี ซึ่งอาศัยทุนเดิมของชุมชนที่มีอยู่ และการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในท้องถิ่น

^{๒๐} สืบค้นจาก [https://www.facebook.com/โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕](https://www.facebook.com/โครงการหมู่บ้านรักษาศีล5) หนตะวันออก เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๐.

^{๒๑} สัมภาษณ์พระศรีปริยัติธาดา เจ้าอาวาสวัดโพธิ์น้อย บ้านยาง อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๒} สัมภาษณ์พระครูสุภกิจมงคล เจ้าอาวาสวัดบ้านโนนมะเขือ ต.กาบิน อ.กุดข้าวปุ้น จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๐.

๔. การส่งเสริมสนับสนุนที่ดีทั้งโดยวัดซึ่งนำโดยพระสงฆ์และโดยหน่วยงานภาครัฐทั้งในส่วนสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และวัฒนธรรมจังหวัด ที่มีการดำเนินงานสนับสนุนร่วมกันอย่างจริงจังต่อเนื่อง

แนวทางการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ พระศรีปริยัติธาดา รองเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์^{๒๓} ได้ให้ข้อมูลว่า การดำเนินการโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ขณะนี้เข้าสู่ระยะที่ ๓ ซึ่งจะเน้นในเรื่องคุณภาพจำเป็นจะต้องเน้นในเรื่องปริมาณควบคู่กันไปด้วย ซึ่งจากการรายงานข้อมูลเบื้องต้นพบว่า มีหลายหมู่บ้านยังไม่ผ่านเกณฑ์ แต่ถ้าในพื้นที่อำเภอใดในเชิงปริมาณเกินร้อยละ ๕๐ แล้ว ก็ให้จัดหาหมู่บ้านต้นแบบหมู่บ้านศีล ๕ เพื่อเป็นแบบอย่าง ในการดำเนินงานในพื้นที่อื่น ๆ ส่วนการดำเนินงานประเมินคุณภาพของหมู่บ้านศีล ๕ ระยะที่ ๓ นั้นจะเน้นเชิงคุณภาพใน ๓ ประเด็น^{๒๔} คือ ๑) สามารถนำไปส่งเสริมคุณภาพชีวิตตามหลักการศีล ๕ ได้ ๒) สามารถนำไปส่งเสริมให้เกิดขึ้นในชีวิตคนไทยได้ และ ๓) ส่งเสริมให้เกิดการดำเนินงานแบบหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) เพื่อให้การดำเนินงานของโครงการสามารถเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าการประเมินโครงการระยะที่ ๓ จะสิ้นสุดลงในปี ๒๕๖๐ นี้ก็ตาม สิ่งที่จะช่วยให้มนุษยธรรมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ และเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั่นคือ คุณธรรมพื้นฐาน ๕ หรือ ศีล ๕ นั้นเอง เพื่อให้สามารถนำไปพัฒนาตนเอง ฝึกฝนการอยู่ร่วมกันในสังคม และนำไปสู่การพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ แนวคิดเรื่องศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเป็นคิดที่เป็นรูปธรรมลักษณะสำคัญคือทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข นับเป็นเครื่องมือที่สำคัญของสังคมไทยในการพัฒนาสังคมให้สามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เป็นเหตุให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมรู้สึกถึงความสำคัญของตนเองที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการจนสำเร็จในระดับหนึ่ง การทำงานอย่างมีส่วนร่วมโดยทุกคนมีคุณธรรมพื้นฐาน ๕ ประการ (ศีล ๕) เสมอกันนั้น จะเป็นส่วนส่งเสริมแนวร่วมที่อยู่ในชุมชนไม่ว่าจะเป็น สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนราชการ หน่วยงานเอกชน ก่อให้เกิดพลังแห่งการสร้างสรรค์ขับเคลื่อนโครงการต่างๆที่เป็นประโยชน์ของชุมชน และขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นๆ อันจะนำพาสันติสุขมาสู่ประเทศไทยได้อย่างยั่งยืน

๔.๓ รูปแบบบูรณาการ ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง เชื่อมโยง หมู่บ้านรักษาศีล ๕

รูปแบบการบูรณาการชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ที่เชื่อมโยง หมู่บ้านรักษาศีล ๕ มีหลักการสำคัญคือ การมีส่วนร่วม ซึ่งบันไดขั้นแรกคือการปรับทัศนคติหรือความเชื่อที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตระหนักถึงความสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การดำเนินชีวิต และต่อมาก็คือเป็นความคิดเห็นร่วมกันของประชาชนในชุมชน สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ควรจะได้รับการส่งเสริมและความร่วมมืออย่างจริงจังในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ซึ่งวัตถุประสงค์ของทั้งสองหมู่บ้านมี

^{๒๓} พระศรีปริยัติธาดา เจ้าอาวาสวัดโพธิ์น้อย บ้านยาง อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๒๔} พระครูสันติวิริกิจ ,พระมหาดวงเด่น วิฑูญาโณ และขันทอง วัฒนประดิษฐ์ .แนวทางการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านศีล ๕ เพื่อชุมชนสันติสุข : กรณีศึกษาชุมชนบ้านโนนดุม จังหวัดกำแพงเพชร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๙. หน้า ๒.

ความคิดเห็นที่เป็นไปตามพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช นั่นคือ ประโยชน์สุขของชุมชน ซึ่งรูปแบบบูรณาการที่ได้สังเคราะห์จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม จะเป็นรูปแบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทุกเพศทุกวัยมีส่วนร่วมและเข้าถึง ในการแสดงความคิดเห็นระดมความเห็นเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิต ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยคุณธรรมพื้นฐาน ๕ ประการ (ศีล ๕) มีจุดเชื่อมโดย ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน รวมทั้งการบูรณาการเข้ากับกิจกรรมต่าง ผ่านประเพณีทาง พระพุทธศาสนา วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนในการขับเคลื่อน โครงการเศรษฐกิจพอเพียง และโครงการศีล ๕ ในชุมชน บ้าน วัด และสถานศึกษาในท้องถิ่นการอยู่ ร่วมกันในชุมชนจึงต้องเป็นกลไกขับเคลื่อนช่วยกันโดยใช้ขั้นตอน P D C A นั่นคือ

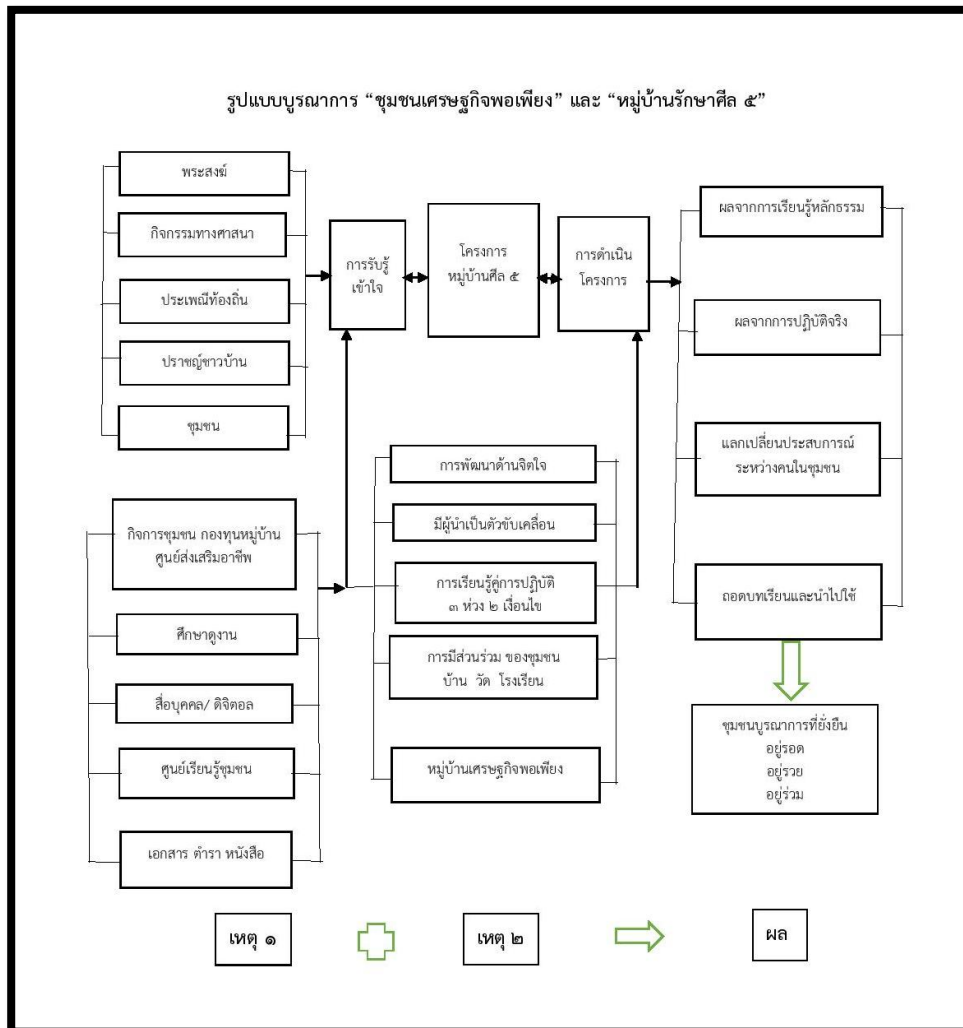
๑.การวางแผน ชุมชนที่มีความเข้มแข็งต้องมีผู้นำชาวบ้านที่เข้มแข็ง เช่น ผู้นำทางศาสนา พระสงฆ์ หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นผู้นำทางความคิด ที่สามารถดำเนินการตามแนวทางบูรณาการ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และคุณธรรมพื้นฐาน ๕ ประการ (ศีล ๕) ในการประกอบสัมมาชีพ หรือนำพาชาวบ้านไปที่ศนศึกษาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จากชุมชนอื่นๆ ที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อ ระดมความเห็นหาแนวทางแก้ไขปัญหา ช่วยกันวิเคราะห์ จัดลำดับความสำคัญของปัญหา จากนั้น ตั้งเป้าหมายร่วมกัน กำหนดการแสวงหาทรัพยากรในพื้นที่ กำหนดการหาคำตอบเพื่อการตัดสินใจว่า แนวทางใดที่เหมาะสมในการนำมาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และสำคัญที่สุด คือ การตัดสินใจร่วมกันของ ชุมชน เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาต่อไป

๒.การดำเนินกิจกรรม ชุมชนแต่ละชุมชนมีบริบทที่แตกต่างกันไปแต่แนวทางการดำเนิน กิจกรรมจะต้องขึ้นอยู่กับพื้นฐานความคิดเห็นร่วมกัน จากนั้นการพัฒนาในพื้นที่ของตนจึงต้องอาศัย ความรู้ความสามารถจากปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้ที่มีความรู้เพราะจากการสัมภาษณ์พบว่า การมีส่วนร่วม ของชุมชนที่เกิดจากการร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียนจึงจะสามารถทำให้การดำเนินโครงการ ต่าง ๆ ให้สำเร็จลงได้

๓.การเติมพลัง การดำเนินโครงการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และคุณธรรมพื้นฐาน ๕ ประการ (ศีล ๕) ในชุมชนพบว่า การดำเนินโครงการต่างๆ ถ้าหากได้รับการสนับสนุนผู้ที่มีความรู้ที่ จำเป็นต่อโครงการไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพ การให้ความรู้ ซึ่งอาจจะเป็นปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์หรือบรมศิลปินธรรม จะเป็นการเติมเต็มให้การดำเนินโครงการประสบผลสำเร็จได้ นอกจากนี้ยัง พบว่า การพบปะแลกเปลี่ยนเยี่ยมเยียนของประชาชนในชุมชน จะเป็นการเติมพลังความคิดของ ประชาชนในชุมชนเดียวกันให้มีความมั่นใจเชื่อมั่นในกิจกรรมต่างๆ ที่ได้มีส่วนร่วมระดมความคิดเห็น นั้นได้ดำเนินการจนประสบผลสำเร็จ จะเป็นแรงผลักดันให้ประชาชนในชุมชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมเกิด ความมั่นใจและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

๔.อำนวยความสะดวก การดำเนินโครงการต่างๆ ในชุมชน โดยพื้นฐานแล้วจะต้องมี เป้าหมายที่ผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ แต่ในการปฏิบัติบางโครงการอาจจะไม่สามารถสร้าง ประโยชน์ให้กับประชาชนในชุมชนทั้งหมดได้ แต่การดำเนินโครงการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และคุณธรรมพื้นฐาน ๕ ประการ (ศีล ๕) มีคุณลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งคือ ใช้ทรัพยากรเท่าที่มีก็ สามารถดำเนินโครงการได้ ขอเพียงประชาชนในชุมชนมีความเชื่อมั่นและดำเนินการในลักษณะค่อย เป็นค่อยไปไม่เร่งรัด ผลประโยชน์ที่จะได้รับก็จะค่อยๆ ขยายมากขึ้นเรื่อยๆ ยิ่งถ้ามีเครือข่ายต่างๆ เข้า

มามีส่วนร่วมก็จะสร้างความมั่นคงให้กับประชาชนในชุมชนได้อย่างรวดเร็ว ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในชุมชนจะเป็นสิ่งที่รูปธรรมมากขึ้น นั่นคือ ความสงบสุข ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นรูปแบบบูรณาการดังนี้



แผนภาพที่ ๔.๗ รูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” เชื่อมโยง “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”

ขั้นตอนการพัฒนาสร้างรูปแบบบูรณาการ ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนออกเป็น ๓ ขั้นตอน คือ ๑) การพัฒนารูปแบบจากการศึกษาองค์ความรู้ และข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ๒) การตรวจสอบรูปแบบ และ ๓) การทบทวนและปรับปรุงรูปแบบ ซึ่ง รูปแบบบูรณาการเพื่อเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านศีล ๕

เนื่องจากสภาพหมู่บ้านของกลุ่มพื้นที่เป้าหมายก่อนที่จะได้รับการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หรือ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ จะมีสภาพไม่แตกต่างจากชุมชนอื่นในประเทศไทย นั่นคือ มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากเดิมที่เป็นหมู่บ้านที่สภาพความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย กลั้บกลายเป็นสังคม

ที่มุ่งเน้นการทำมาหาเงิน โดยไม่สนใจวิธีการที่จะได้มา ปัญหาต่างๆของสังคมภายนอกจึงลุกลามเข้ามาได้อย่างง่ายดาย เช่น ปัญหายาเสพติด ลักขโมย ปัญหาเยาวชน นอกจากปัญหาดังกล่าวอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือ ประชาชนในชุมชนขาดความสนใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่วนราชการในการพัฒนาตนเองและชุมชน เป็นผลให้การใช้จ่ายในครอบครัวไม่เพียงพอ ก่อให้เกิดสภาพหนี้สินทั้งในและนอกระบบ เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ในครอบครัวและชุมชน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดหลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบบูรณาการเพื่อเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในครั้งนี้จึงมุ่งตอบโจทย์ที่ว่า จะทำอย่างไรจึงจะทำให้เกิดกระบวนการที่จะสามารถบูรณาการเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยกำหนดหลักการบูรณาการ หรือ integration คือการทำให้สมบูรณ์ แต่พูดแค่นี้มันอาจจะไม่สมบูรณ์ ถ้าจะพูดให้สมบูรณ์ก็คงจะต้องให้ความหมายที่ละเอียด ให้เกิดภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ขอพูดขยายความออกไปหน่อยว่า การนำหน่วยย่อยอันหนึ่งเข้ารวมกับหน่วยย่อยอื่นๆ ภายในองค์กรรวมเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ อย่างนี้ได้หรือขยายความออกไปอีกก็บอกว่า การประมวลหน่วยย่อยที่แยกๆ กันให้รวมเข้าเป็นองค์กรรวมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ขออีกอันหนึ่งว่า การทำให้หน่วยย่อยทั้งหลายเข้ารวมเป็นองค์ประกอบ ซึ่งทำหน้าที่ประสานซึ่งกันและกัน กลมกลืนเข้าเป็นองค์กรรวมอันเดียวกันทำให้เกิดความสมดุลที่องค์กรนั้น สามารถดำรงอยู่และดำเนินไปได้ในภาวะที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ไปๆ มาๆ ก็วนเวียนอยู่ที่คำว่า “สมบูรณ์”

สำหรับหลักการของรูปแบบบูรณาการเพื่อเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ คือ รูปแบบที่มีระดมให้ดำเนินการของทุกภาคส่วน และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งจะเป็นการบูรณาการให้สามารถเชื่อมโยงให้ทุกเครือข่ายทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งกลยุทธ์ที่จะดึงเอาความรู้ความสามารถของปราชญ์ชาวบ้าน หรือคนในชุมชน รวมทั้งศักยภาพของหน่วยงานต่าง ๆ นอกจากนั้นประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลไกทางสังคม เพื่อให้สามารถนำมาใช้พัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ของอุบลราชธานี ,ศรีสะเกษ ,สุรินทร์ และบุรีรัมย์ ที่สามารถนำไปปรับใช้ได้กับชุมชนทั่วไป มีข้อค้นพบดังนี้

๑. แหล่งความรู้ชุมชน แบ่งออกเป็น องค์กรชุมชน และ สื่อ
 ๒. แหล่งภูมิปัญญาชุมชน แบ่งออกเป็น คน และ กิจกรรมอื่น ๆ
 ๓. ความสัมพันธ์ บ้านวัดโรงเรียน กับ แหล่งความรู้และแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ โรงเรียนเป็นแหล่งความรู้ วัดเป็นแหล่งภูมิปัญญา บ้านเป็นได้ทั้งแหล่งความรู้และแหล่งภูมิปัญญา
- การบูรณาการรูปแบบองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ของ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ของอุบลราชธานี ,ศรีสะเกษ ,สุรินทร์ และบุรีรัมย์ ซึ่งบูรณาการจากผลการสำรวจปัจจัยและกระบวนการขององค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์กรความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่ได้จากเครื่องมือหลายประเภท และข้อค้นพบ นำมาประกอบ ในการสร้างรูปแบบบูรณาการเพื่อเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และรูปแบบบูรณาการเพื่อเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่ใช้ได้กับชุมชนทั่วไป คือการถ่ายทอดความรู้ของ

ชุมชน ได้จากชุมชนที่ประสบผลสำเร็จเป็นหลัก ส่วนหนึ่งได้มาจากแหล่งเรียนรู้ ซึ่งแหล่งความรู้แบ่งออกเป็น องค์กรชุมชนและสื่อต่างๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนได้จากวัด(พระสงฆ์)เป็นหลัก ส่วนหนึ่งได้มาจากชุมชน ซึ่งแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น แบ่งออกเป็นคนและกิจกรรมอื่นๆ กระบวนการพัฒนาองค์ความรู้ มีหลายวิธีที่สำคัญคือ เมื่อรับความรู้มาแล้ว ต้องลงมือปฏิบัติจริงจะทำให้เกิดความรู้ด้วยปัญญา แล้วพัฒนาความรู้ในระดับที่สูงขึ้น กระบวนการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น มีหลายวิธี ที่สำคัญคือ ปัญญาที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ ทำให้เกิดภูมิปัญญาที่ฝังลึกลงในตัวคน นำมาใช้ในวิถีการดำเนินชีวิตทำให้เกิดเป็นพลังปัญญา เรียกว่า ปัญญาพละ ซึ่งจะทำให้พ้นจากภัย คือปัญหาที่มีอยู่ และร่วมแบ่งปันประสบการณ์ ดังภาพที่ ๔.๑



ภาพที่ ๔.๑ การเยี่ยมเยียนแบ่งปันประสบการณ์ ของกลุ่มรักษันางรองสี่เหลี่ยมยั้งยืน

จากภาพที่ ๔.๑ จะเห็นกระบวนการบูรณาการประกอบด้วย การประสานกันอย่างกลมกลืนและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างบ้านวัด โรงเรียน การรวมกลุ่มของคนในชุมชน ผู้มีหน้าที่ในการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องพัฒนาคุณธรรมและประสบการณ์ให้สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีได้กิจกรรมการรวมกลุ่มต้องเป็นกิจกรรมที่ชาวชุมชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน มีวิวัฒนาการจนเกิดกิจกรรมที่หลากหลายแต่ละกิจกรรมมีความเชื่อมโยง เอื้อ เกื้อหนุนกัน จะสามารถรวมคนได้ เป็นช่องทางให้ผู้ที่มีความรู้และภูมิปัญญาอยู่ในตัว ได้แสดงบทบาทในการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ชุมชนร่วมกันรับผิดชอบในการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ การคัดกรองความรู้จาก

ภายนอกต้องยึดหลักผลประโยชน์ที่เป็นของชาวชุมชนและส่วนรวมและใช้การวิจัยร่วมด้วย การนำแนวคิดที่ประสบความสำเร็จแล้วมาปรับใช้และพัฒนา ปัจจัยและกระบวนการดังกล่าวส่งผลให้เกิดการนำความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวคนออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เกิดการฟื้นฟู ภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นมาใหม่ คือ ๑) เคารพผู้มีคุณธรรม รู้คุณค่าและเคารพผู้มีภูมิปัญญาและประสบการณ์สูง ๒) การเอื้อเพื่อเกื้อกูลแบ่งปันกันภายในชุมชน และเครือข่าย ๓) เกิดการช่วยเหลือกันทำงาน (๔) เกิดความสัมพันธ์กันภายในชุมชนกลายเป็นความรักความอบอุ่นมีมิตรภาพ เช่นเดียวกับระบบเครือญาตินั่นเอง

สรุป รูปแบบบูรณาการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเชื่อมโยง หมู่บ้านรักษาศีล ๕ เป็นงานบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ในมิติองค์รวม ซึ่งหลักการศีล ๕ จะเกิดขึ้นได้จะต้องมุ่งส่งเสริมให้คนน้อมนำจิตใจคือการชำระใจของตนเองให้ละความชั่ว กลัวการทำความไม่ดี เพิ่มการทำความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำหลักการบูรณาการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน และน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงจะสามารถขับเคลื่อนชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในพื้นที่ต่างๆ ในประเทศไทยได้อย่างแน่นอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งเน้นให้คนไทยมีความสุขถ้วนหน้า สามารถพึ่งตนเองก้าวทันโลก โดยยังคงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย มีค่านิยมต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดเจตคติ และกระบวนการทำงานให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารจัดการที่มุ่งสู่ประสิทธิภาพคุณภาพ รู้เท่าทัน ก้าวทันโลก และมีความยืดหยุ่นพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรมและซื่อสัตย์สุจริต จึงเห็นได้ว่าหลักการแห่งกรอบแนวคิดของแผนการศึกษาชาติ ข้างต้น เป็นแผนบูรณาการ ทั้งด้านการจัดการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และธรรมชาติสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นองค์รวม พึงพาอาศัย ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างพอเหมาะ พอดีและมีดุลยภาพ การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาไทยนับเป็นส่วนสำคัญในการเผยแพร่และนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้อย่างยั่งยืนเนื่องจาก การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศ การจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากวิกฤติ ซึ่งผลที่จะได้รับจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ ความพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สู่การพัฒนาที่สมดุล มั่นคงและยั่งยืน โดยใช้มนุษย์เป็นแกนกลางการพัฒนาเพื่อสร้างให้เกิดความสมดุล ระหว่างคน ธรรมชาติ และสรรพสิ่ง เพื่อให้อยู่ร่วมกันด้วยความเกื้อกูลกัน ไม่ทำลายล้างกันทุกสิ่งในโลกก็จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : การเชื่อมโยง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยง และเสนอรูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ โดยผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : การเชื่อมโยง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษา “เชิงคุณภาพแบบกำหนดพื้นที่ศึกษา” เป็นวิธีการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) โดยเลือกศึกษาการบริหารจัดการชุมชน จำนวน ๘ ชุมชนใน ๔ จังหวัด ผู้วิจัยกำหนดระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

๑. แหล่งข้อมูลด้านพื้นที่สำหรับการวิจัย การวิจัยครั้งนี้คัดเลือกชุมชนที่อยู่ในเขตจังหวัด กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดบุรีรัมย์ โดยคัดเลือกจังหวัดละ ๒ ชุมชน โดยพิจารณาคัดเลือกชุมชนที่ศึกษาโดยพิจารณาจากชุมชนที่มีความเข้มแข็ง โดยอาศัยเกณฑ์การจัดระดับการพัฒนาหมู่บ้านของกรมการพัฒนาชุมชน และพิจารณาลักษณะของชุมชนที่มีความหลากหลายของรูปแบบการมีส่วนร่วม ของหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน องค์กรภายนอกชุมชนอื่น ที่ดำเนินการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ ดังตารางที่ ๕.๑ นี้

ตารางที่ ๕.๑ ตารางแสดงกลุ่มเป้าหมายพื้นที่รวบรวมข้อมูล

ที่	จังหวัด	หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง	หมู่บ้านรักษาศีล ๕
๑	อุบลราชธานี	บ้านทรายทอง หมู่ที่ ๒ ตำบลสำโรง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี	บ้านโนนมะเขือ ตำบลกาบิน อำเภอกุดข้าวปุ้น จังหวัดอุบลราชธานี
๒	ศรีสะเกษ	บ้านธาตุทอง ตำบลละลม อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ	บ้านหนองกก อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ
๓	สุรินทร์	บ้านจาน ตำบลทับใหญ่ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์	บ้านปราสาทหมู่ ๕ ตำบลท่าตูม อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
๔	บุรีรัมย์	บ้านตาไก่พลวง ต.หนองกง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์	บ้านยาง ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

๒. แหล่งข้อมูลด้านบุคคล (Key Informants) การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคล ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็ง โดยวิธีเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ดังต่อไปนี้ ๑) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งทั้งในระดับบริหารและระดับปฏิบัติ ในท้องถิ่น และพระสงฆ์ จำนวน ๙ รูป/คน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ๒) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา การส่งเสริม การบริหารจัดการในชุมชน ทั้งผู้นำเป็นทางการ ผู้นำตามธรรมชาติ และประชาชนชาวบ้าน จำนวน ๒๐ คน จัดเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

๓. แหล่งข้อมูลด้านเอกสาร (Documentary Sources) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล ข้อเท็จจริง เอกสารวิชาการ งานวิจัย คุชณินพนธ์ และบทความเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง ทฤษฎีใหม่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้ในระดับต่างๆ การมีส่วนร่วม ทุนชุมชน รูปแบบการพัฒนาชุมชนในประเทศและต่างประเทศ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑. การวิเคราะห์เอกสาร โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒. แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษารูปแบบการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการกับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในแต่ละประเด็นเปิดกว้างให้แสดงความเห็น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและลึกพอที่จะนำมาสรุปประมวลผลได้ นำไปสู่การพัฒนาบูรณาการแนวคิดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๓. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีรูปแบบการสนทนากลุ่มที่โดยกำหนดประเด็นสำคัญตามกรอบแนวคิดการวิจัย เกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชน การมีส่วนร่วม ศักยภาพของทุนชุมชน และการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการดำเนินงานหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในการบริหารจัดการชุมชน ปัจจัยปัญหาและอุปสรรค

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ออกแบบวิธีการเก็บข้อมูลที่มีความหลากหลาย เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่สมบูรณ์และมีความน่าเชื่อถือในระดับสูง โดยมีวิธีการดังนี้

๑. ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Data) ใช้ในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยผู้วิจัยศึกษาเอกสารเฉพาะในส่วนที่มีการเชื่อมโยงถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ที่เป็นเอกสารวิชาการ หนังสือ ตำรา เอกสาร บทความทางวิชาการ วารสาร ภาคนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงการสืบค้นจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และอินเทอร์เน็ต

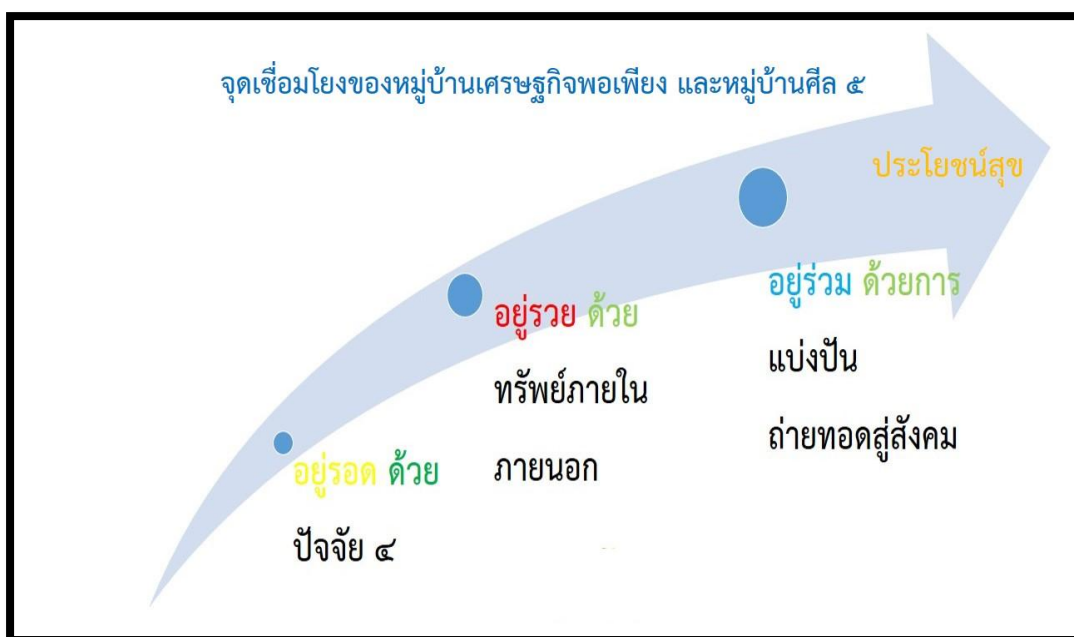
๒. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด และรูปแบบและหลักการบริหารจัดการชุมชน โดยเก็บข้อมูลจากผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ประชาชนชาวบ้าน เป็นต้น

๓. การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีผู้เข้าร่วมในวงสนทนา ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชาวบ้านปราชญ์ชาวบ้าน ๒๐ รูป/คน ตามแนวทางการสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๔. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อพัฒนารูปแบบการบูรณาการแนวคิดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เป็นหลักโดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้

สรุปผลการศึกษา พบว่า การวิเคราะห์จุดเชื่อมโยงจากหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ คือ ความสุข หรือประโยชน์สุข เป็นสิ่งที่มาจากการเข้าใจชีวิต คุณค่าของการอยู่ร่วมกัน สิ่งเหล่านี้ได้มาจากแนวคิดในทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการพัฒนาความสุข ถึงแม้ว่าจะเป็นการพัฒนาความสุขของแต่ละบุคคลก็ตาม แต่สุดท้ายก็ไปเป็นเพื่อเกื้อกูลโลกและสังคมซึ่งก็คือความสุขแก่ส่วนร่วมนั่นเอง ซึ่งจะควบคู่ไปกับการพัฒนาทางปัญญาให้ยิ่งๆ ขึ้นไป จึงจะช่วยให้บรรลุอิสรภาพ ๒ ด้าน คือ ด้านนอก ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกับชุมชน ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมบูรณ์ทำให้เกิดความสุขที่เป็นบวกไม่มีผลกระทบ และผสมกลมกลืน เมื่อคนเรามีความสุขในระดับปัจเจกแล้ว จะกลายเป็นแรงช่วยให้สังคมภายนอกมีความสุขเช่นเดียวกันการพัฒนากระบวนการชุมชนเข้มแข็งให้เกิดพลังของคนในชุมชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ในการพัฒนา แก้ไขปัญหา สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงปรับกลไกการจัดการพื้นที่และสร้างเครือข่ายเพื่อให้ทุกภาคส่วนในสังคมร่วมทำงานกับภาครัฐในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนาได้ อย่างเสมอภาค การส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน พุทธธรรมและเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์กันอย่างสำคัญโดยแนวคิดทางเศรษฐกิจที่ปรากฏในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีความสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแยกกล่าวได้ ๔ ประเด็น คือ ๑) หลักพุทธธรรมที่สนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิต ๗ ประการ คือ เรื่องสุขของคฤหัสถ์, ความเพียร, ขุมทรัพย์สี่อย่าง, ประโยชน์ของมนุษย์, ปรีเยสนา หรือการแสวงหา, แนวทางแห่งความสำเร็จมั่งคั่งด้วยโภคทรัพย์โดยชอบธรรมของคฤหัสถ์ และเรื่องเบญจศีลเบญจธรรม ๒) หลักพุทธธรรมที่สนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านการบริโภค ๖ ประการ คือ ปัจจัยสี่, เป้าหมายของการบริโภค, สันโดษ, การจัดสรรทรัพย์ใช้, หลักว่าด้วยความตั้งมั่นแห่งตระกูลและอบายมุขคือทางแห่งความเสื่อมทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งจะสามารถเชื่อมโยงของวัตถุประสงค์ทั้งสองหมู่บ้าน ประโยชน์สุข คือจุดเชื่อมโยงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยมีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เพราะ “คน” เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน “คน” เป็นผู้สร้างปัญหาทั้งหลายทั้งปวงให้เกิดขึ้น เพราะตัวกิเลส ตัณหาที่มีอยู่ในตัวคน จึงเป็นปัญหาอุปสรรคขัดขวาง จะเห็นได้ว่าตัวกิเลสเป็นสิ่งที่ขัดขวางต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ถ้าไม่สามารถจัด หรือลดละออกจากตัวมนุษย์ได้ เพราะตัวกิเลสตัณหาทั้งหลายเป็นสิ่งที่ทำลายทุกอย่าง ในโลก เพื่อสนองความอยากได้ผลประโยชน์ ความอยากมีอำนาจความยิ่งใหญ่ หรือความยึดมั่นถือมั่นในค่านิยมอุดมการณ์ มนุษย์ทำร้ายสิ่งรอบตัวไม่ว่าจะเป็นทรัพยากร-ธรรมชาติ สัตว์สรรพสิ่ง หรือแม้แต่มนุษย์ด้วยกันเอง เพื่อสนองต่อกิเลส จึงเป็นเรื่องที่น่าสะพรึงกลัวยิ่งนัก ท่านลอง

วาดภาพดูว่า ถ้ามนุษย์ชาติทุกคนในโลกนี้มีกิเลสตัณหาครอบงำ อะไรจะเกิดขึ้น โลกจะเป็นอย่างไร เพราะทรัพยากรธรรมชาติ สัตว์ สรรพสิ่ง หรือ แม้แต่มนุษย์ด้วยกัน จะไม่มีวันยอมให้ถูกทำร้ายแต่เพียงฝ่ายเดียว จะต้องมีการตอบโต้ ดังจะเห็นได้จากการเกิดภัยธรรมชาติ น้ำท่วม สึนามิ ต้นเหตุเกิดจากมนุษย์ไปทำการตัดไม้ทำลายป่า และทำลายระบบนิเวศวิทยา ในโลกจึงเต็มไปด้วยความวุ่นวาย ไม่สงบสุข เพราะทุกสิ่งในโลกอยู่อย่างทำลายล้างกัน และผลสุดท้ายก็คือ มนุษย์นั่นเองที่จะประสบกับความพินาศล่มสลาย ดังนั้นการที่จะทำให้นุษย์หลุดจากกิเลสที่เป็นตัวปัญหา ก็คือการพัฒนา “ด้านจิตใจ” ให้มนุษย์มีมโนสำนึกที่ดี มีความรักความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเหตุผล สามารถแยกแยะสิ่งดีสิ่งชั่ว รู้ว่าสิ่งไหนควรทำหรือไม่ควรทำ ด้วยใช้หลักพุทธธรรมมาขัดเกลา และจรรโลงจิตใจ ด้วยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อมนุษย์ได้รับการพัฒนาจิตใจให้ดีงามแล้ว มนุษย์ก็จะเกิดปัญญา “รู้แจ้งเห็นจริง” หลุดจากกิเลสตัณหาทั้งปวง หลุดความอยากได้ใคร่มี อยากมีอำนาจ อยากยิ่งใหญ่ ยึดมั่นถือมั่นในอุดมการณ์ มนุษย์ก็จะกลายเป็นผู้ให้ ผู้เกื้อหนุน ผู้จรรโลงโลก ให้เกิดความสงบสุข โดยสร้างดุลยภาพให้เกิดขึ้นระหว่าง มนุษย์ สิ่งแวดล้อม สังคม เทคโนโลยี ทุกที่จะอยู่อย่างเกื้อกูลกันและกัน มนุษย์จะรักษาและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติก็จะให้ประโยชน์ในการดำรงชีพของมนุษย์ มนุษย์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยสร้างสรรค์ให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดี ในที่สุดสังคมก็จะเป็นสังคมแห่งความสงบสุข มีความเกื้อกูลต่อกัน และการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่มีแต่ความพึงพอใจเพื่อเอื้อเฟื้อ นิยมวัตถุ ก็จะกลับมาดำรงชีวิตแบบพอเพียง โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน หมายความว่าอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง อยู่ได้อย่างไม่ต้องเดือดร้อน สามารถยืนอยู่บนขาตัวเอง โดยที่ไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น นั่นคือฐานชีวิตที่มั่นคง เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้หมายความว่า ไม่คบค้าสมาคมไม่ค้าขายกับผู้อื่น เมื่อเรายืนด้วยตัวเองอย่างมั่นคง เราก็สามารถเอาสิ่งที่เราเหลือกินเหลือใช้ไปทำการค้ากับผู้อื่น นำเงินเข้ามาเพื่อเป็นเงินออม หรือเงินที่จะลงทุนต่อไปในอนาคต เปรียบเสมือนบ้านที่มีรากฐานที่แข็งแรง เมื่อเกิดความแข็งแรงแม้ลมพายุที่พัดโหมกระหน่ำ ก็ไม่สามารถทำให้บ้านพังทลายได้ เปรียบเสมือนภูมิคุ้มกันภัยอย่างดี ทั้งนี้จะต้องอาศัย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการทำเอาวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนในทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้คนดำรงอยู่ด้วยคุณธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต นั่นเป็นเครื่องแสดงอย่างชัดเจนแล้วว่า เป็นหนทางที่จะนำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน จึงจะเป็น “ประโยชน์สุข” อย่างแท้จริง ดังแผนภาพที่ ๕.๑



แผนภาพที่ ๕.๑ “ประโยชน์สุข” จุดเชื่อมโยง หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านศีล ๕

นอกจากนั้นกระบวนการพัฒนาชนบทเพื่อสร้างพื้นฐานจากการพัฒนาชุมชนให้เป็นกรอบการวางแผนโครงการอย่างแท้จริง การแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบทภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม เพื่อการจัดการความรู้ และการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของประชาชนและชุมชนในชนบท และการเสริมสร้างเครือข่ายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของท้องถิ่นและชุมชนในการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันให้เกิดระบบที่ดี มีความโปร่งใส ไร้ทุจริตและการสนับสนุนการนาภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ พัฒนาระบบการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชน สร้างความตระหนักรู้ของชุมชนในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อวิถีชีวิต สนับสนุนกลไกชุมชนและเครือข่ายในการจัดการและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและความรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เสริมสร้างขีดความสามารถและความรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต การบูรณาการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการศีล ๕ ในการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งระดับชุมชน จากการศึกษา พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการศีล ๕ ในด้านการประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรในชุมชน และการบริหารจัดการองค์กรในชุมชน เพื่อการฟื้นฟูชุมชน การปรับตัวของชุมชน และการดำรงอยู่ของชุมชน ซึ่งระดับการนำมาประยุกต์ใช้ขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชน ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การวิจัยครั้งนี้ พบว่า ในการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการศีล ๕ ในการพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งนั้น สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

๑. ประโยชน์สุข คือสิ่งที่ชุมชนความประสงค์ร่วมกันและนำไปสู่การพัฒนาชุมชนซึ่งบริบทชุมชนสำคัญคือการมีส่วนร่วม

๒. ศักยภาพทุนชุมชนที่สนับสนุนการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ทุนชุมชนทั้ง ๕ ทุน ได้แก่ ๑) ทุนมนุษย์ ๒) ทุนทางสังคม ๓) ทุนทางกายภาพ ๔) ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ๕) ทุนทางเศรษฐกิจ มีความสำคัญกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน สนับสนุนกัน โดยให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการค้นหาศักยภาพและ ทุนชุมชน โดยใช้ทุนที่มีความเข้มแข็งเป็นหลักในการพัฒนา และพัฒนาทุนชุมชนในด้านอื่นสนับสนุน เพื่อให้เกิด การพัฒนาในทุกๆ ด้าน ซึ่งจะทำให้ชุมชนนั้นมีความสมดุลของทุนต่างๆ ภายในชุมชนอย่างครบถ้วน

๓. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในค้นหา วิเคราะห์ สํารวจ ปัญหาและศักยภาพของทุนในชุมชน เพื่อวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดยกำหนดเป็นกิจกรรมและโครงการในแผนชุมชน เพื่อเฝ้าระวังในการจัดการปัญหาและอุปสรรคของชุมชน

๔. การพัฒนารูปแบบการบูรณาการแนวคิดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ จากผลการวิจัยในประเด็นที่ ๑ ผลการนำนโยบายเรื่องการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการศีล ๕ ไปใช้ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และประเด็นที่ ๒ การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการศีล ๕ ในระดับชุมชน ผู้วิจัยได้รูปแบบการบูรณาการแนวคิดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ โดยพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนใหม่ เป็นการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการศีล ๕ ประกอบด้วย ๓ แนวทางการพัฒนา คือ ๑) การฟื้นฟูชุมชน (The Restoration of the Community) โดยการสร้างแนวร่วมการพัฒนา และการค้นหาศักยภาพและทุนของชุมชน บูรณาการแผนชีวิต แผนชุมชนและแผนพัฒนาท้องถิ่น ๒) การปรับตัวของชุมชน (The Adaptation of the Community) โดยการจัดระบบการบริหารจัดการที่ดี มีการเฝ้าระวังในการจัดการปัญหาอุปสรรคอย่างมีส่วนร่วม กำหนดมาตรการทางสังคมของชุมชน เพื่อเป็นข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และมีการเรียนรู้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง ๓) การดำรงอยู่ของชุมชน (The Existence of the Community) โดยการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับชุมชน และการปลุกกระแสให้ชุมชนมีความรักและหวงแหนชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนสามระบบสนับสนุน (Triangle Support System) ได้แก่ ระบบความรู้ (Knowledge System) ซึ่งเป็นความรู้ในชุมชน ในด้านการประกอบอาชีพ การบริหารจัดการ ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา โดยการผสมผสานระหว่างความรู้เก่ากับความรู้ใหม่ ซึ่งรวมถึงเทคโนโลยีใหม่ ด้วยระบบข้อมูล (Information System) ที่เป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจ การวางแผน และการดำเนินกิจกรรมในชุมชน ที่มีการจัดเก็บและค้นหาอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นฐานข้อมูลของชุมชน ที่ชุมชนสามารถเข้าถึงได้และใช้ประโยชน์ในการพัฒนาได้ตรงตามความต้องการของชุมชน และระบบความสัมพันธ์ (Relation System) ซึ่งประกอบด้วย ระบบความสัมพันธ์ภายในชุมชน ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองในเชิงอำนาจ การพึ่งพา พึ่งพิงกันในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งมีชีวิต สิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เหนือธรรมชาติ ซึ่งปรากฏในรูปของความคิดความเชื่อและพิธีกรรม และระบบความสัมพันธ์

ระหว่างชุมชนกับโลกภายนอก ชุมชนต้องมีข้อมูลระบบความสัมพันธ์กับโลกภายนอก ในด้านการซื้อขาย การแลกเปลี่ยนสินค้า ผลผลิต การช่วยเหลือในรูปแบบของเครือข่าย หรือการรวมกลุ่ม รวมถึงบุคคลหรือองค์กรที่มีบทบาทกับการพัฒนาชุมชน โดยการประพุดิตัวดำรงตนให้สอดคล้องกับแนวทางของศีล ๕ บนฐานของ “การแบ่งปันความรัก การแบ่งปันสิ่งของ การแบ่งปันเกียรติยศ การแบ่งปันคำพูดดีๆ และการแบ่งปันลมหายใจให้แก่กันและกัน” ด้วยความสัมพันธ์ที่ตรงกันทั้งชุมชน อีกประการที่ผู้วิจัยพบว่าการเสริมแรงให้กับบุคคลที่ทำความดีกระทำตนเป็นแบบอย่างของสังคมต่อไป จนทำให้เกิดประโยชน์สุข เป็นจุดเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จนนำไปสู่การดำเนินการพัฒนาอย่างมีโครงสร้าง มีกระบวนการที่มีประโยชน์สุขร่วมกันมีรูปแบบที่พัฒนาร่วมกันนำไปสู่การดำรงอยู่ในสังคมในลักษณะหมู่บ้านในรักษาศีลห้ากับการพัฒนาการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นต้นแบบสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศชาติในระดับสากลต่อไป

๕.๒ อภิปรายผล

การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : การเชื่อมโยง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ผู้วิจัยพบว่ารูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ประกอบด้วย ๑) ด้านการฟื้นฟูชุมชน เป็นแนวทางที่จะทำให้ชุมชน ได้หันกลับมาทบทวนวิถีการดำรงชีวิต ภูมิหลังทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทุนของชุมชน และทรัพยากรที่อยู่ในชุมชน โดยยุทธศาสตร์การฟื้นฟูชุมชน มีลักษณะดังนี้ ๑) การสร้างแนวร่วมการพัฒนาจากทุกภาคส่วนในการฟื้นฟูชุมชน ๒) การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของชุมชน ๓) การบูรณาการแผนชีวิตแผนชุมชนและแผนพัฒนาท้องถิ่น ๔) การสืบค้นและพัฒนาศักยภาพแกนนำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนทั้งแกนนำที่เป็นทางการและแกนนำตามธรรมชาติ ๒) แนวทางด้านปรับปรุงตัวของชุมชน เป็นแนวทางที่เน้นการปรับตัวและการรับกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน จะทำให้ชุมชนสามารถมีภูมิคุ้มกันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน มีรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีแบบมีส่วนร่วมสามารถเฝ้าระวังปัญหาและจัดการปัญหา อุปสรรคได้อย่างมีส่วนร่วม มีข้อตกลงร่วมกันในชุมชน และเรียนรู้ในการแก้ปัญหา พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง แก้ปัญหาเริ่มแก้ปัญหาจาก จุดที่เล็กที่สุด และทำตามลำดับขั้นตอนโดยเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ๓) แนวทางด้านดำรงอยู่ของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สิทธิชัย ต้นศรีสกุล^๑ ที่พบว่าแนวทางที่จะทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยมีวิธีการผลิตแบบยั่งยืนของหมู่บ้านซึ่งการผลิตเป็นไป เพื่อตอบสนองต่อการบริโภคของตนเอง ชุมชนมีศักยภาพที่ยังคงสามารถดำรงรักษาอำนาจ ในการการดูแลทรัพยากรต่างๆ และสร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยคนในชุมชนมีความรักและห่วงหาผูกพันชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้ จะทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน และมีภูมิคุ้มกัน

^๑ สิทธิชัย ต้นศรีสกุล. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม, บทความวิจัย. วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.วารสารช่อพะยอม. ๒๕๕๓. หน้า ๕๑.

นอกจากนั้นระบบสนับสนุนการรูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ได้แก่ ๑) ระบบความรู้รวมเอาทุกๆ ด้านของการดำรงชีวิต และการจะดำรงอยู่ของชุมชน เพื่อให้สามารถบริหารจัดการชุมชนได้ ระบบความรู้ที่จำเป็นได้แก่ ความรู้ ในการประกอบอาชีพ ความรู้ในการคิดวิเคราะห์ปัญหา ความรู้ในการวางแผน ซึ่งชุมชนควรจะเรียนรู้จากอดีต ปัจจุบันและอนาคต โดยมองถึงความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลและในชุมชน แล้วนำความรู้จากภายนอกมาประยุกต์ใช้ ให้เกิด การผสมผสานทางความคิด ความรู้ และมีการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง ๒) ระบบข้อมูลที่ประกอบด้วยข้อมูลด้านต่างๆ ของชุมชน ซึ่งจะเป็นฐานข้อมูลประกอบการตัดสินใจการวางแผน การดำเนินงานของชุมชนในด้านต่างๆ ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยมีระบบย่อย คือ ระบบข้อมูลโครงสร้างพื้นฐาน ระบบข้อมูลด้านเศรษฐกิจและระบบข้อมูลด้านทรัพยากรส่วนรวม ระบบข้อมูลด้านการคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร และระบบข้อมูลด้านสภาพสังคม ๓) ระบบความสัมพันธ์ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และคนกับคนด้วยกันซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับสภาพมงคลศรีสวัสดิ์ที่พบว่า^๒ ระบบความสัมพันธ์จะทำหน้าที่ในการยึดโยงผู้คนในชุมชนให้มีความเป็นปึกแผ่น และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่สืบเนื่องมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งการค้นหารากเหง้าและต้นตระกูลในชุมชนจะทำให้ทราบเครือญาติ และจะเป็นปัจจัยบวกที่ส่งผลดีต่อการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งได้

๓. เงื่อนไขการมีส่วนร่วมแบบเครือข่าย โดยมี ๑) องค์กรในชุมชน ซึ่งเป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมตัว รวมกลุ่ม สมาชิกในชุมชนดำเนินกิจกรรม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ประสานพลังองค์กรในชุมชน จัดระบบความรู้ ความสัมพันธ์ และระบบข้อมูลในชุมชน ภายใต้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) องค์กรภาครัฐที่มีบทบาท ในการหนุนเสริมด้านกระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้ และเป็นพันธมิตรที่พัฒนาเคียงข้างกับชุมชน และ ๓) องค์กรภาคีสนับสนุน ซึ่งเป็นองค์กรที่นอกเหนือจากสององค์กรข้างต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจาร์ส โคตะยันต์, วิไลวรรณ สมโสภณ^๓ ที่พบว่าองค์กรจากภายนอกชุมชนที่มีบทบาทในการพัฒนาต่างๆ เข้าไปหนุนเสริมในการบริหารจัดการชุมชน บูรณาการความร่วมมือ และหนุนเสริมอย่างต่อเนื่อง

๔. คุณลักษณะของการบริหารจัดการชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๑) ความพอประมาณ (Moderation) บริหารจัดการชุมชนให้เกิดความสมดุลในระยะยาว ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีการผลิตและการบริโภคที่พอดี ๒) ความมีเหตุผล (Reasonable) การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมในชุมชน เป็นไปอย่างมีเหตุผล รอบคอบ โดยการตัดสินใจร่วมกันของชุมชน ๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี (Self-immunity) การพัฒนาศักยภาพสมาชิกในชุมชนให้มีความพร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์

^๒ สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. **ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านคำบง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น**, รายงานการวิจัย. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๕๖. หน้า ๑๒.

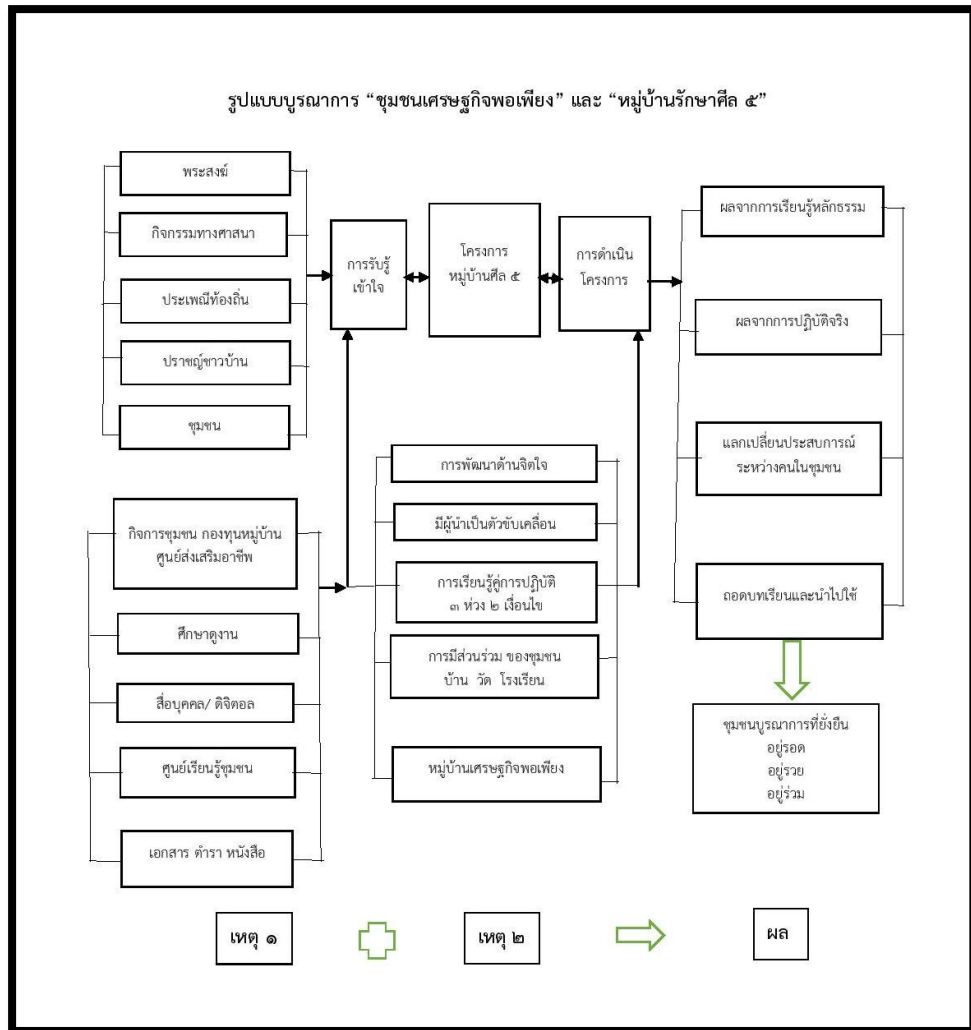
^๓ จาร์ส โคตะยันต์ และวิไลวรรณ สมโสภณ. **ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง**, บทความวิจัย. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.วารสารการบริการท้องถิ่น.ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓. ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดจากความเสี่ยงและความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต ๔) ความรู้ (Knowledge) ใช้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารและแนวคิดเชิงเหตุผลในการพัฒนาชุมชน โดยผสานความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมตามสภาพการณ์ของชุมชน ๕) คุณธรรม (Integrity) สร้างสมาชิกในชุมชนให้มีความซื่อสัตย์ มีความเพียรพยายาม ประยุกต์ใช้หลักศาสนา และส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี ใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมที่ดีงาม พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

๕. หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่เข้มแข็งพบว่ามีคุณลักษณะของการพึ่งตนเองได้ของชุมชน ๑) ด้านจิตใจ ชุมชนมีการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รู้จักแสวงหาแนวทางในการบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนงคราญ ไชยเมือง, จิระ คำบุญเรือง, วศิน ร่มสุข และเบญจวรรณ พิริภักธ^๔ พบว่าการมีศูนย์รวมจิตใจที่ยึดโยงให้ชุมชนมีความเป็นเอกภาพยอมรับความคิดเห็นระหว่างกันและมองเห็นประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนเป็นที่ตั้ง ๒) ด้านสังคม มีการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลในด้านอาชีพ สวัสดิการ และการดำรงชีพ กระจายอำนาจในการตัดสินใจและส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมสูง มีการประสานความร่วมมือและการสื่อสารระหว่างกัน และมีกฎกติกาของชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีระบบการจัดการทรัพยากรที่มีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ๔) ด้านเทคโนโลยี มีการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีเก่าและเทคโนโลยีใหม่ได้อย่างเหมาะสม โดยไม่ละทิ้งวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น แบบดั้งเดิม มีการรวมกลุ่มเพื่อจัดหาวัสดุ อุปกรณ์การผลิตที่เป็นเทคโนโลยีใหม่เป็นของส่วนรวม เพื่อให้สมาชิกได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ๕) ด้านเศรษฐกิจ มีการจัดระบบการผลิต การจำหน่ายที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันให้สมาชิกในชุมชนได้รับประโยชน์สูงสุดซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิบูลย์ แก้วสุวรรณ,เกษมชาติ นเรศเสนีย์, บุญเรือง ศรีเหรียญ^๕ ซึ่งเสนอแนวคิดว่าการรวมกลุ่มของชุมชนรวมทั้งการแปรรูปการผลิต โดยมีระบบการผลิตที่มุ่งตอบสนองความต้องการในการดำรงชีพของชุมชนเป็นหลักและการผลิตเพื่อการจำหน่ายตลาดภายนอกตามลำดับ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการบูรณาการได้ตั้งแผนภาพที่ ๕.๒

^๔ นงคราญ ไชยเมือง, จิระ คำบุญเรือง, วศิน ร่มสุข และเบญจวรรณ พิริภักธ. การพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านสันกลาง ตำบลจำปาหวาย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. ๒๕๕๗. หน้า ๔.

^๕ วิบูลย์ แก้วสุวรรณ,เกษมชาติ นเรศเสนีย์, บุญเรือง ศรีเหรียญ. ธรรมาภิบาล (Good Governance) การพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง, บทความวิจัย. วารสารการเมืองการปกครอง ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ มีนาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙. หน้า ๔๓.



แผนภาพที่ ๕.๒ รูปแบบบูรณาการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕

จากแผนภาพที่ ๕.๒ แนวคิด (Concept) แนวคิดของรูปแบบบูรณาการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ คือ การบูรณาการความร่วมมือภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อสร้างดุลยภาพให้กับชุมชนทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งโครงสร้าง (Structure) รูปแบบบูรณาการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ประกอบด้วย การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคีเครือข่าย ได้แก่ องค์กรภายในชุมชน องค์กรภายนอกชุมชน และองค์กรเฉพาะกิจ โดยมีระบบความรู้ ระบบข้อมูล และระบบความสัมพันธ์ในชุมชน เป็นระบบสนับสนุนในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยในระดับชุมชนนั้น กลไกการนำไปสู่การปฏิบัติคือ ดำเนินการแนวทางการบริหารจัดการชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ๑) การฟื้นฟูชุมชน โดยการสร้างแนวร่วมการพัฒนาจากทุกภาคส่วน และร่วมกันสำรวจ และวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของชุมชน สร้างความเป็นปึกแผ่นโดยการบูรณาการแผนชีวิต รวมไปถึงการพัฒนาศักยภาพแกนนำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนทั้งแกนนำที่เป็นทางการ และแกนนำทางธรรมชาติ ๒) การปรับตัวโดยการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาในชุมชนอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนแบบ มี

ส่วนร่วม และการสร้างมาตรการทางสังคม หรือข้อตกลงร่วมกันของชุมชน โดยเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับพระปริยัติวโรปกการ, ผศ.ดร., (ประศักดิ์ อคคปญโย)^๖ ที่เสนอแนวคิดที่ว่า วิถีชีวิตของชุมชน ควรทบทวนและถอดบทเรียน ประเมินตนเองตลอดเวลา พัฒนาความรู้และสร้างจิตสำนึกแห่งความหวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่น มีแหล่งที่มา ๒ แหล่งใหญ่ๆ คือ คน และกิจกรรมต่างๆ คน จึงเป็นแหล่งภูมิปัญญาที่สำคัญ เนื่องจากเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวบุคคล ส่งผ่านให้บุคคล ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ นอกจากถ่ายทอดผ่านกระบวนการเรียนรู้แล้ว ยังมีวิธีซึมซับจากการอยู่ใกล้ชิดโดยไม่รู้ตัว ตั้งแต่เกิดได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัว พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ ที่คอย ชัดเภา อบรม สั่งสอนลูกหลาน ให้เป็นคนดีมีศักยภาพ การปลูกฝังสิ่งที่ดีงามให้กับเยาวชนที่กำลังศึกษาจะเป็นวิธีการที่สำคัญในกระบวนการพัฒนา เพราะมีความเชื่อว่าถ้าเยาวชนที่กำลังได้รับการศึกษาอยู่ในขณะนี้เมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปสู่สังคมแล้ว เป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความเข้มแข็งทางจริยธรรม การพัฒนาในด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นหลักคำสอนทางศาสนา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักจริยธรรมในสังคม หรือแม้แต่หลักกฎหมายก็ดี เยาวชนที่ได้ผ่านกระบวนการอบรมเหล่านี้จะสามารถซึมซับได้เป็นอย่างดี และสามารถสร้างสังคมที่ดีและยั่งยืนได้ในอนาคต

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบใหม่ไปใช้

๑.๑ รูปแบบบูรณาการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ให้ความสำคัญกับคุณธรรมในตัวคน ในการดำเนินกิจกรรมชุมชนและการประพฤติปฏิบัติของคนในชุมชน เพื่อเป็นพื้นฐานในการให้กับเด็กและเยาวชนที่จะเป็นพลเมืองที่ดีของชาติในอนาคต

๑.๒ รูปแบบบูรณาการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ เป็นแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียน นักศึกษาได้ศึกษาเรียนรู้ และ ผู้สนใจในชุมชนอื่นๆ เข้ามาศึกษาดูงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมให้มากที่สุด

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรวิจัยการนำรูปแบบบูรณาการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ มาปรับใช้ในชุมชนอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๒ ควรศึกษากระบวนการเรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติของชุมชนเป็นรายบุคคลและกลุ่มบุคคล

๒.๓ ควรมีการวิจัยเพื่อยกระดับศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกี่ยวกับรูปแบบบูรณาการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ มาถ่ายทอดแก่ผู้เข้ารับการอบรม ผู้มาศึกษาดูงานในชุมชน โดยการประสานงานกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน

^๖ พระปริยัติวโรปกการ (ประศักดิ์ อคคปญโย). การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับเยาวชนนำมาซึ่งความสมานฉันท์ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนกุศลศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ตามแนวคำริของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามงคลาจารย์ (ช่วง วรปญโย) วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร, รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๙. หน้า ๕๙.

บรรณานุกรม

๑. หนังสือ

การพัฒนาชุมชน, กรม. **แนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: บางกอกบลู๊ค.๒๕๕๐.

เกษม วัฒนชัย. **การเรียนรู้แท้และพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน,๒๕๕๑.

โกวิท พวงงาม. **อบต.ในกระบวนทัศน์ใหม่ : พัฒนาสร้างเครือข่ายและเสริมสร้างความเข้มแข็ง**.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๙.

คุณ โทจันทร์, **พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร:โอเดียนสโตร์,๒๕๕๒.

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. **เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร**. กรุงเทพมหานคร :

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,๒๕๕๐.

จรัญ จันทลักษณ์. **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับความสุขมวลชนและการเกษตรยั่งยืน**. กรุงเทพฯ :

สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,๒๕๕๒.

บุญทิพย์ สิริธรงค์ศรี . **บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมให้ประชาชนดูแลตนเอง**, โบราณ. ปีที่ ๑๔

ฉบับที่ ๓ (ธันวาคม ๒๕๕๖) . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,๒๕๕๖.

ประเวศ วะสี. **ประชาคมตำบล ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียงธรรมและสุขภาพ**.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน,๒๕๕๑.

_____. **ประชาคมตำบล เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม: แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจ**

สังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน,๒๕๕๒.

_____. **ยุทธศาสตร์เพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน,๒๕๕๔.

ประยุทธ์ ปยุตโต. **การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) (พิมพ์ครั้งที่ ๙)**.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.๒๕๕๖.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์และคณะ, **วิธีวิทยาการศึกษาสังคมไทยวิถีใหม่แห่งการพัฒนา**, กรุงเทพมหานคร

: เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์การพิมพ์,๒๕๔๘.

ทัศนีย์ ลักขณา ภิกขณชัช, **การสังคมสงเคราะห์ชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔.

ทินพันธ์ นาคะตะ , **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย**, กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก,๒๕๕๐.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, **กลวิธี-แนวทาง-วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา**

ชุมชน, กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภา,๒๕๕๔.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และเชมณัฏฐ อินทรสุวรรณ. **ตัวชี้วัดความสุข : กลยุทธ์การสร้างและการ**

ใช้เพื่อชุมชนเป็นสุข. กรุงเทพฯ : สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.๒๕๕๓.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. **การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร.

๒๕๕๑.

สถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ. สืบสานแนว
พระราชดำริ : เอกภาพของโครงการพระราชดำริเพื่อพัฒนาชาติ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิปิด
ทองหลังพระ มปท.๒๕๕๓.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. คู่มือการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์
โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”. โรงพิมพ์สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ : กรุงเทพมหานคร.๒๕๕๗.

๒. วิจัย/บทความวิจัย

กิตติพันธ์ นพวงศ์ ณ อยุธยา. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยปฏิบัติการเสริมพลังความมั่นคง
ของชาติมิติสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ตามรอยพระยุคลบาทเรื่องปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง : ธรรมชาติปีเตอร์ในพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล
อดุลยเดชมหาราช. ปัตตานี : ศูนย์ศึกษาและพัฒนาธรรมาธิปไตย.๒๕๕๓.

กิตติพันธ์ นพวงศ์ ณ อยุธยา. ข้อเสนอโครงการวิจัยปฏิบัติการ : “บูรณาการพลังชีวิตธรรมาธิปไตย
เด็กเยาวชน และครอบครัวในพื้นที่ภาคใต้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”.
กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาและพัฒนาธรรมาธิปไตย.๒๕๕๔.

จำรัส โคตะยันต์ , วิไลวรรณ สมโสภณ “ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง”.
วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.วารสารการบริการท้องถิ่น.ปีที่ ๔
ฉบับที่ ๓. ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

นงคราญ ไชยเมือง, จิระ คำบุญเรือง, วศิน รามสุข และเบญจวรรณ พิริภักดิ์, สรุปโครงการวิจัย
เรื่อง “การพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชน
บ้านสันกลาง ตำบลจำปาหวาย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. สำนักงานคณะกรรมการ
การวิจัยแห่งชาติ.๒๕๕๗.

วิลาสณี ศรีสุวรรณ และคณะ.รายงานการวิจัย “การบริหารวิชาการแก่สังคมด้านวิศวกรรมและ
สถาปัตยกรรม เพื่อสร้างชุมชนต้นแบบ ด้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านร่องปลายนา
จังหวัดเชียงราย” คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. ๒๕๕๕.

วีรธิดา วงศ์มหาชัย , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนมพร จินดาสมุทร, อาจารย์ปทุม ม่านโคกสูง.รายงาน
การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาฐานเรียนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา
บ้านโนนสวรรค์ หมู่ ๘ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร”
วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.๒๕๕๘.

บงกช นพวงศ์ ณ อยุธยาและคณะ.รายงานวิจัยประเมินผลเชิงระบบเรื่อง : งานบูรณาการการ
พัฒนา. ๒๕๕๔.

พระใบฎีกาสุชาติ ถนอมทรัพย์. รายงานการวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ ของครู
โรงเรียนอนุบาลปทุม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี
เขต ๑”. มหาวิทยาลัยทองสุข.๒๕๕๔.

พระปรียัติวโรปกการ,ผศ.ดร.,(ประศักดิ์ อคคปญโญ) รายงานการวิจัย “การส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับเยาวชนนำมาซึ่งความสมานฉันท์ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนกุศลศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ตามแนวดำริของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปญโญ) วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๙.

พระครูสันติวชิรภิกขุ,พระมหาดวงเด่น รัฐญาโณ และชั้นทอง วัฒนประดิษฐ์ .แนวทางการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านศิลปะ ๕ เพื่อชุมชนสันติสุข : กรณีศึกษาชุมชนบ้านโนนดุม จังหวัดกำแพงเพชร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.๒๕๕๙.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ,รศ.,ดร. บทความ "จากหมู่บ้านศิลปะ ๕ พัฒนาสู่การเป็นต้นแบบหมู่บ้านสะอาด,มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.จาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_ สืบค้นเมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.

วิฑูลย์ แก้วสุวรรณ,เกษมชาติ นเรศเสนีย์, บุญเรือง ศรีเหรียญ.บทความวิจัยเรื่อง “ธรรมาภิบาล (Good Governance)การพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง”.วารสารการเมืองการปกครอง ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ มีนาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙.

สิทธิชัย ต้นศรีสกุล,“ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม” .วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. วารสารช่อพะยอม.๒๕๕๓.

สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์, ดร. รายงานการวิจัยเรื่อง “ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านคำบง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น” .วิทยาลัยการเมืองการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.๒๕๕๖.

อภิชัย พันธเสน และคณะ. รายงานการวิจัยโครงสร้างสังเคราะห์งานวิจัย ข้อเขียน และบทความเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง.สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ: กรุงเทพฯ.๒๕๕๐

๓. สื่อออนไลน์

สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางการพัฒนาประเทศ ในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙. สืบค้นจาก <http://th.wikipedia.org> .เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๙.

ม.ป.ช. (ม.ป.ป.). สูตร๘-๓-๑ เส้นทางสร้างคนดีมีปัญญาต้านยาเสพติด อยู่อย่างผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน., สืบค้นจาก <http://www.tungsong.com/Read/>.ค้นเมื่อ ๕ มกราคม ๒๕๖๐.

ม.ป.ช.(ม.ป.ป.). เศรษฐกิจพอเพียง., จาก<http://www.doae.go.th/report/SE/html/๐๑.htm>. ค้นเมื่อ ๕ มกราคม ๒๕๖๐.

- ม.ป.ช. (ม.ป.ป.). **ศีล สมาธิ ปัญญา.**, จาก <http://www.geocities.com>. ค้นเมื่อ ๖ มกราคม ๒๕๖๐.
 สถาบันนวัตกรรมวชิรจันทร์ (ม.ป.ป.). **Sustainable Development: การพัฒนาที่ยั่งยืน**, จาก <http://www.tiger.co.th/sustainable.php>. ค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐.
 ประเวศ วะสี. คมคิด **เศรษฐกิจพอเพียง.**, จาก http://www.lcc.ac.th/forum/board_sts.asp?FID=๓๒๑. ค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐.
 ม.ป.ช. (ม.ป.ป.). **สมาธิคืออะไร?.**, จาก <http://www.dmc.tv/pages/meditation/meditation๐๑.html>. ค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐.
 วิวัฒน์ชัย อุตภาพร. **การพัฒนาที่ยั่งยืน.**, จาก <http://www.nidambe๑๑.net/ekonomiz/๒๐๐๓๑๓/article๒๐๐๓july๑๓p๑.htm>. ค้นเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.
 ศาสตราจารย์ ดร. เกื้อ วงศ์บุญสิน บทความวิจัย “**การพัฒนาที่ยั่งยืนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับงานวิจัย**” สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=loUNLG๔๑SEc>. เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

๔. สัมภาษณ์

- พระครูวิสุทธิพัฒนาภิรม เจ้าอาวาสวัดตากัปลวง บ้านตากัปลวง ต.หนองกง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.
 พระครูสุภกิจมงคล เจ้าอาวาสวัดโนนมะเขือ บ้านโนนมะเขือ หมู่ที่ ๕ ตำบลกาบิน อำเภอกุดข้าวปุ้น จังหวัดอุบลราชธานี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.
 นายมาดพ บุญรอด บ้านโคกว่าน ต.หนองโสน อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ ๐๘๙๙๔๖๓๗๖๕ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.
 พระศรีปริยัตินิธาดา เจ้าอาวาสวัดโพธิ์น้อย บ้านยาง อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.
 นายสุข สายวัน บ้านธาตุทอง ตำบลละลม อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.
 นางสุนทร ขุนแผน บ้านหนองกก ตำบลยาง อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.
 พระปลัดสมร อินทปัญญา เจ้าอาวาสวัดบ้านหนองกก บ้านหนองกก ตำบลยาง อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.
 พระครูรัตนธรรมานุรักษ์ (ภูชิต ผิวจันทร์) บ้านจาน ตำบลทับใหญ่ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๐.
 ดาบตำรวจสุริยา หนองกระโทก สมาชิกกลุ่มรักษานางรองสีเขียวยั่งยืน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๐.

รายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

- | | |
|---|-------------|
| ๑ พระครูวิสุทธิพัฒนาภิรมย์ เจ้าอาวาสวัดตากัปลวง | ๐๘๑-๕๔๘๘๒๕๖ |
| ๒ พระครูศรีปัญญาภิรมย์ วัดบ้านด่าน อ.บ้านด่าน จ.บุรีรัมย์ | ๐๘๖-๕๕๖๓๖๓๕ |
| ๓ นายจูล ชื่นชู ๕๐ บ้านโคกว่าน อ. นางรอง | ๐๘๙-๕๕๒๗๘๔๓ |

๔	นางดารุ้ง แหลมไธสง	๑๓๔ ม.๑ บ. สะเดา	อ. นางรอง	๐๘๐-๖๐๐๔๖๔๔
๕	นายสอนง หมั่นกิจ	๘๑ ม. ๘ ต.หนองกง	อ.นางรอง	๐๖๓-๐๑๐๖๕๘๕
๖	นางกรองแดง สุราราชภูรี	๕๕ ม.๘ ต. หนองกง	อ.นางรอง	๐๘๕-๐๙๓๓๘๘๗
๗	นางทองลุ่น ยานีวงษ์	อ. นางรอง	จ. บุรีรัมย์	๐๙๔-๘๗๐๐๘๖๐
๘	นายบุญเรือง สีดี	ต. หนองกง	อ. นางรอง	๐๘๘-๐๔๘๔๘๗๖
๙	นางเกื้อ ประภา	ต. หนองกง	อ. นางรอง	๐๘๔-๕๗๒๐๖๒๔
๑๐	นางทองวัน หนองเหล็ก	ต. หนองตาไก้	อ. นางรอง	๐๘๓-๔๒๓๓๕๕๙
๑๑	นางสมเปียง กรมรัมย์	บ. โคกพระ	อ. นางรอง	๐๙๘-๓๗๔๔๑๖๘
๑๒	นายเอียด พรหมนัส	บ.โคกว่าน	อ.นางรอง	๐๙๐-๓๖๔๓๓๐๙
๑๓	นางพิทยารัตน์ เรืองทรัพย์	ต. สีเหล็ก	อ. ประโคนชัย	๐๘๓-๖๕๔๑๙๗๑
๑๔	นายอุทัย สวัสดิ์พูน	บ. หนองพลวง	อ.นางรอง	๐๙๓-๔๗๒๓๕๑๑
๑๕	ด.ต สุริยา แหลมไธสง	๑๔๕ ม.๑๗ ต. สะเดา	อ.นางรอง	๐๘๙-๔๕๗๐๒๔๙
๑๖	นายหมวด สวัสดิ์พูน	อ. นางรอง	จ.บุรีรัมย์	๐๘๙-๘๓๔๒๑๗๙
๑๗	นายเอกนาวา สาบุตร	อ.นางรอง	จ.บุรีรัมย์	๐๘๗-๑๓๑๙๕๕๔
๑๘	นางสมพิศ สิงห์สนิท	ต.หนองโสน	อ.นางรอง	๐๘๙-๐๖๙๓๑๕๙
๑๙	นางรัตนา หรบวรรณ	ต.หนองโสน	อ.นางรอง	๐๖๒-๑๔๓๘๓๗๙
๒๐	นางอุบล สัตรัมย์	ต.หนองกง	อ.นางรอง	๐๙๓-๒๘๖๙๓๐๙

ภาคผนวก

ผนวก ก บทความวิจัย

การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : การเชื่อมโยง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัด
อุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์^๑

The Community Sustainable Development: The Correlation between the Sufficiency
Economy Community and the Sila 5 village in Ubonratchathani, Sisaket, Buriram and
Surin.

พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล,ดร.^๒

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ประกอบด้วย ๑) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของ
“ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์
และสุรินทร์ ๒) เพื่อเสนอรูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ใน
จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนด
กลุ่มเป้าหมาย ดังนี้ พระสงฆ์, ผู้นำชุมชน, ประชาชน ในชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล
๕ จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จำนวน ๙ รูป/คน สทนากลุ่ม จำนวน
๒๐ รูป/คน พื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัด
อุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ใช้วิธีเลือกเฉพาะเจาะจง ส่วนเครื่องมือการวิจัยเป็น
แบบสัมภาษณ์

ผลวิจัย จากการศึกษาพบว่าความเชื่อมโยงเศรษฐกิจพอเพียงสู่หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ทำให้มี
วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง คือ “ประโยชน์สุข” โดยการนำหลักพุทธธรรม ๓ ประการ คือ ไตรสิกขา
ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นองค์ความรู้ที่ครอบคลุมการดำรงชีวิตทุกด้าน นำไปสู่การฝึกฝนและ
ปัญญาให้คนเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งเป็นการช่วยเหลือ
ประเทศชาติอีกทางหนึ่ง อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้สังคมไทยมีศีลธรรม และคุณธรรมจริยธรรม ตาม
แนวทางของพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทุกเพศทุกวัยได้นำหลักธรรม
คำสอนทางพระพุทธศาสนาไปพัฒนาชีวิตครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยเน้นการรณรงค์ส่งเสริม
และสนับสนุนให้มี “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ขึ้นในทุกส่วนของประเทศ ด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ
พอเพียง และโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ พบว่าล้วนแต่มีหลักการที่เน้นแก้ปัญหาสังคมในระดับราก
หญ้า ซึ่งมีทั้งส่วนที่เหมือนและแตกต่างกัน การวิจัยครั้งนี้มุ่งตอบโจทย์ที่ว่า จะทำอย่างไรจึงจะทำให้เกิด

^๑ ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปี
งบประมาณ ๒๕๖๐.

^๒ อาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี.

กระบวนการที่จะสามารถบูรณาการเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยกำหนดหลักการบูรณาการ หรือ integration คือการทำให้สมบูรณ์ ซึ่งเป็นการนำหน่วยย่อย เข้ามารวมกับหน่วยย่อยอื่นๆ ภายในชุมชน การพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างยั่งยืนโดยอาศัยกระบวนการ ดังนี้

หลักการของรูปแบบบูรณาการเพื่อเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ คือ รูปแบบที่มีระดมให้ดำเนินการของทุกภาคส่วนในชุมชน มีส่วนเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ซึ่งจะเป็นการบูรณาการให้สามารถเชื่อมโยงให้ทุกเครือข่ายทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งกลยุทธ์ที่จะดึงเอาความรู้ความสามารถของปราชญ์ชาวบ้าน หรือคนในชุมชน รวมทั้งศักยภาพของหน่วยงานต่าง ๆ นอกจากนั้นประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลไกทางสังคม เพื่อให้สามารถนำมาใช้พัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปปรับใช้ได้กับชุมชนทั่วไป มีข้อค้นพบ ๓ ส่วนหลักที่ต้องเชื่อมโยงกัน ดังต่อไปนี้

๑. แหล่งความรู้ชุมชน แบ่งออกเป็น องค์กรชุมชน และ สื่อ
 ๒. แหล่งภูมิปัญญาชุมชน แบ่งออกเป็น คน และ กิจกรรมอื่น ๆ
 ๓. ความสัมพันธ์ บ้าน วัด โรงเรียน กับ แหล่งความรู้และแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ โรงเรียนเป็นแหล่งความรู้ วัดเป็นแหล่งภูมิปัญญา บ้านเป็นได้ทั้งแหล่งความรู้และแหล่งภูมิปัญญา
- ด้วยหลักการทั้ง สาม ดังกล่าว เมื่อนำมาปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของแต่ละชุมชน จะก่อให้เกิดความเชื่อมโยงให้หลักการของ “หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ได้อย่างสมบูรณ์

คำสำคัญ การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน,รูปแบบการเชื่อมโยง,ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง,หมู่บ้านรักษาศีล ๕.

Abstract

The objectives of this research are: 1) To analyze the correlation of “the Sufficiency Economy Community” and “the Sila 5 village” (the Five Precepts Observation village) in Ubonratchathani, Sisaket, Buriram and Surin; 2) To propose the integrated model of “the Sufficiency Economy Community” and “the Sila 5 village” in the areas. The researcher used the qualitative research methodology by defining the target group of 9 persons including monks, community leaders, the people living in the sufficiency economy community and the Sila 5 village in the areas. The target areas were purposively sampled and the tools used for gathering information were interviews and focus groups of 20 monks and laymen.

This research found that the correlation between “the Sufficiency Economy Community” and “the Sila 5 village” leads to the sufficiency economy way of life that is the “benefits and happiness” by applying Buddha Dhamma principle of the Threefold Training including Sila (precepts), concentration and wisdom basically as the knowledge covering all aspects of living. This leads to the practice and wisdom

developing a commoner to be magnanimous in behavior, mind and intellectuality as another means for supporting the country. In addition, this has helped equipping Thai society with morality and ethics as guided by Buddhism. Furthermore, children, youths and all other people should be enhanced in applying Buddha Dhamma teachings to develop their family life, community and society by emphasizing campaigns and promotions of the Sila 5 village all over the country. In driving the sufficiency economy and Sila 5 village, it has been focused on solving social problems at the grassroots level. This research, thus, aims at resolving how the sufficiency economy community and the Sila 5 village process can be integrated. The principle is to systematically integrate all mutual and correlated components to sustainably develop the community relying on the following processes:

The principle of integration for correlating “the Sufficiency Economy Community” and “the Sila 5 village” is the model of mobilizing all sectors in strengthening the community that integrate and correlate all networks to efficiently work together. This also includes the strategies of mobilizing local wisdom, human resources and all sectors in the community relating to custom, tradition, Buddha Dhamma principles and other social mechanisms to efficiently apply in developing the community. The three correlating principles found are:

1. Community knowledge resources including community organizations and media
2. Local wisdom resources including human resources and other activities
3. Relationships between villages, temples and schools; and community knowledge resources and local wisdom resources

Through the application of these three principles correlating to each community context, it will completely enhance the correlation between “the Sufficiency Economy Community” and “the Sila 5 village”.

K e y w o r d : The Community Sustainable Development, Correlation, Sufficiency Economy Community, the Sila 5 village.

บทนำ

ปัจจุบันนี้เป็นยุคสมัยของกระแสสังคมซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางวัตถุ ความเชื่อ ค่านิยม จึงทำให้วิถีชีวิตของชาวอีสานได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก ซึ่งปัญหาต่าง ๆ นั้นเริ่มจากความเปลี่ยนแปลงในยุคสมัยโลกาภิวัตน์จึงทำให้อาชีพ การทำมาหากินของประชาชนในภาคอีสานโดยพื้นที่ตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราช ซึ่งมีสภาพอากาศที่ร้อนและแห้งแล้ง ทำให้มีผลผลิตน้อยกว่าภาคอื่นๆ ทั้งๆที่ภาคอีสานมีเนื้อที่มากที่สุดของประเทศไทยเทียบได้กับหนึ่งในสามของประเทศ แต่เป็นภูมิภาคที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ มากที่สุด เช่น ความยากจน การอพยพย้ายถิ่นของประชากรในจังหวัด

อุบลราชธานี บุรีรัมย์ ศรีสะเกษและสุรินทร์เพื่อทำงานทำตามภูมิภาคต่างๆทั้งในและนอกประเทศ ถึงแม้ว่าปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ จะได้รับการแก้ไขไปบางส่วนแล้วแต่ยังเป็นอุปสรรคในการพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าให้เท่าเทียมกับภาคอื่น ๆ สืบเนื่องจากการพัฒนาอย่างเร่งรัดโดยเฉพาะด้านสิ่งก่อสร้างเพื่อให้มีการสร้างงาน และแหล่งบันเทิงในรูปแบบต่างๆ ล้วนแต่เป็นสาเหตุ ทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป และได้ทำลายวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเดิมๆ ของชาวอีสานไปอย่างสิ้นเชิงถึงแม้ว่า โครงการต่าง ๆ ที่หน่วยราชการพยายามดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาให้แก่ชาวจังหวัดอุบลราชธานี บุรีรัมย์ ศรีสะเกษและสุรินทร์ เช่น โครงการ ๑ ตำบล ๑ ผลิตภัณฑ์ สามารถแก้ปัญหาได้บ้าง แต่มักแก้ปัญหาได้ไม่มากนักทั้งนี้เพราะส่วนใหญ่แล้วโครงการต่าง ๆ เหล่านี้จะขาดการช่วยเหลือหรือสนับสนุนที่ต่อเนื่องจากส่วนราชการ เรียกว่าเป็นการดำเนินโครงการตามกระแสมากกว่าจะเป็นการดำเนินการอย่างยั่งยืน แต่ยังมีโครงการที่ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีโดยเฉพาะตามพระราชดำริต่าง ๆ เช่น โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ โครงการศิลปอาชีพ ซึ่งได้พลิกฟื้นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการให้ดียิ่งขึ้นควบคู่ไปกับการอนุรักษ์แบบดั้งเดิมไว้ นอกจากนี้ยังมีแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวอีสานมาก ได้มีการน้อมนำไปสู่การขยายผล ทั้งระดับนโยบายของประเทศ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙) เป็นต้นมาและได้แพร่หลายไปสู่ประชาชนทุกหมู่เหล่า จนอาจกล่าวได้ว่าประชาชนทั้งหมดใช้คำว่า “พอเพียง” จนเป็นที่รู้จักกันทั่วไป เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมคาดว่าประชาชนได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การดำเนินชีวิต อย่างไรก็ตามการพูดและการปฏิบัติย่อมแตกต่างกันไปทั้งในบุคคลเดียวกัน และระหว่างบุคคลทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความเข้าใจ และนำไปสู่ความตั้งใจที่น้อมนำไปสู่การปฏิบัติจริงในขณะเดียวกัน จากสถานการณ์บ้านเมืองในห้วงเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบปัญหามากมาย ประกอบด้วยการกระทำผิดกฎหมาย ปัญหาอาชญากรรม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การระบาดของสิ่งเสพติด และอบายมุข การแตกแยกทางความคิด การเห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และการจาบจ้วงดูหมิ่นสถาบันหลักของชาติ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากการขาดสติ จิตสำนึก ศีลธรรมและคุณธรรมจริยธรรมอันจะส่งผลให้สังคมเกิดความขัดแย้ง

ดังนั้น เจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ มีดำริที่จะเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล ๕ มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน กอรปกับรัฐบาลได้ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการให้ทุกภาคส่วนในประเทศได้ร่วมมือกันดำเนินการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และทำให้ประชาชนมีความรักความสามัคคีกันโดยเริ่มจากครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ซึ่งจะนำพาประเทศก้าวไปข้างหน้าอย่างปลอดภัยยั่งยืน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงได้มีโครงการเพื่อส่งเสริมให้สังคมไทยมีศีลธรรม และคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวทางของพระพุทธศาสนาจึงได้กำหนดกิจกรรมในการสนับสนุนส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทุกเพศทุกวัยได้นำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปพัฒนาชีวิตครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยเน้นการรณรงค์ส่งเสริม และสนับสนุนให้มี “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ขึ้นในทุกส่วนของประเทศ ตามดำริที่เจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ได้ให้โอวาทไว้ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๗ ความว่า “...อันว่าศีล ๕ เป็นการสำคัญมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล ๕ ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือ ประชาชนย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า หมู่บ้านรักษาศีล ๕...” ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของ

รัฐบาล ที่มอบหมายภารกิจให้ส่วนราชการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ แก่ประชาชนในชาติ โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินการพร้อมกันทุกจังหวัดทั่วประเทศ ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่าแนวทางการพัฒนาประเทศทั้งสองล้วนแต่มีหลักการที่เน้นแก้ปัญหาสังคมในระดับรากหญ้ามีทั้งส่วนที่เหมือนกัน เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาประเทศอย่างรวดเร็วจนเกินไป ส่งผลให้ภูมิภาคอีสานมีการใช้ทรัพยากรเกินความพอดี ขาดความรอบคอบ ทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่เหลือน้อยจนใกล้จะหมดไปหรืออยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมลง จนไม่สามารถสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นอย่างไร้ขีดจำกัด แม้ว่าปรากฏการณ์การพัฒนาดังกล่าว จะมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าแต่ในขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตชาวอีสานอย่างเห็นได้ชัด เกิดความเสื่อมโทรมคุณธรรม จริยธรรม คุณภาพชีวิตของชาวอีสานถูกบั่นทอนลงไปเรื่อย ๆ เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้สังคมต้องตกอยู่ในภาวะสังคมมีปัญหา และการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงมีแนวปฏิบัติที่เอื้อประโยชน์สุขให้กับประชาชนไทยอย่างยั่งยืน และเหตุผลหลักทั้งสองนั้นล้วนแต่ให้ความสำคัญต่อระดับชุมชน มี ๒ ประการคือ ชุมชนระดับเล็กสุดของสังคมที่สามารถสร้างพลังการเปลี่ยนแปลงได้ (ระดับหมู่บ้าน) และโครงสร้างกฎหมายนิติบุคคล และผูกโยงกับงบประมาณองค์กรส่วนท้องถิ่น และเหตุผลประการที่สอง คือ การบูรณาการเพื่อขับเคลื่อนระดับปัจเจกทำได้ยากกว่าเพราะปัจเจกยึดติดอยู่กับนิสัย (ค่านิยม/ประโยชน์ส่วนตน) ซึ่งยากต่อการเปลี่ยนแปลงและโน้มน้าว แต่มีแนวโน้มที่ยินยอมปฏิบัติตามกติกาของสังคม และมีพฤติกรรมเลียนแบบได้ง่ายกว่า(Demonstration effect)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การศึกษาเพื่อเข้าใจชุมชนให้ดีขึ้นในเชิงลึกมีความสำคัญและจำเป็นต่อพัฒนารูปแบบเพื่อบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” สามารถนำไปใช้ในทิศทางเดียวกันซึ่งก่อประโยชน์ให้กับชุมชน อย่างยั่งยืน แต่ที่สำคัญคือ ความรู้เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจสำหรับชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ให้มากขึ้นเพื่อขยายความรู้ในด้านนี้งานวิจัยนี้จะอาศัยฐานความรู้เดิมในชุดโครงการวิจัย ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ทำการวิจัย “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”ไว้แล้ว เพื่อพัฒนาเป็นโจทย์วิจัยขึ้นเพื่อเสริมในส่วนที่ยังขาดอยู่นั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยเพื่อเชื่อมโยง “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ดังกล่าวจะน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ถ้าหากมีการบูรณาการหลักการเศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จะเป็นการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง จนเกิดการเชื่อมโยงเป็นระบบเครือข่าย บ้าน-วัด-โรงเรียน เศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ เพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติงานในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศในโอกาสต่อไป ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยยกระดับการดำเนินชีวิตที่ดีให้แก่คนส่วนใหญ่ในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นการศึกษาติดตามเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่หรือภูมิสังคม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาคมและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัย คือ มุ่งทำความเข้าใจ การเรียนรู้ของชุมชน เพื่อการสร้างรูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ทั้งนี้เพื่อสร้างความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์

๑.๒.๑ เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

๑.๒.๒ เพื่อเสนอรูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ทราบถึงสภาพการดำเนินงานของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านศีล ๕ และหาจุดเชื่อมโยงสังเคราะห์รูปแบบบูรณาการจากความสอดคล้องในการพัฒนาหมู่บ้านทั้งสองรูปแบบ โดยการศึกษาครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ด้านเนื้อหา เนื้อหาการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

๑. วิเคราะห์ความเชื่อมโยงของ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

๒. เสนอรูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

ด้านกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ พระสงฆ์, ผู้นำชุมชน, ประชาชนชาวบ้าน, ผู้แทนสถานศึกษา, ประชาชน, ผู้นำเยาวชน ในชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จำนวน ๕ - ๗ รูป/คน

ด้านพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ โดยเลือกเฉพาะเจาะจงหมู่บ้านดังนี้

ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง คัดเลือกจากหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลการประเมินจากกรมพัฒนาชุมชนในระดับยอดเยี่ยม จากการคัดสรรหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข ระดับจังหวัด ประจำปี ๒๕๕๙” ที่มีผลงานดีเด่น เป็นที่ยอมรับของชุมชน ได้แก่ สามารถเสริมสร้างพัฒนาเครือข่ายชุมชนในการเรียนรู้ให้มีคุณภาพมากขึ้น มีการส่งเสริมให้ประชาชนชุมชน ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๑๐ จังหวัดละ ๑ หมู่บ้าน หมู่บ้านรักษาศีล ๕ คัดเลือกจากหมู่บ้านที่ได้รับคัดเลือกจากคณะกรรมการโดยคณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยเป็นหมู่บ้านที่มีผลงานดีเด่น ที่มีกิจกรรมจะเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันจังหวัดละ ๑ หมู่บ้าน ดังตารางที่ ๑.๑

ตารางที่ ๑.๑ แสดงหมู่บ้านพื้นที่เป้าหมายเก็บรวบรวมข้อมูล

ที่	จังหวัด	หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง	หมู่บ้านรักษาศีล ๕
๑	อุบลราชธานี	บ้านทรายทอง หมู่ที่ ๒ ตำบลสำโรง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี	บ้านโนนมะเขือ ตำบลกาบิน อำเภอกุดข้าวปุ้น จังหวัดอุบลราชธานี
๒	ศรีสะเกษ	บ้านธาตุทอง ตำบลละลม อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ	บ้านหนองกก อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ
๓	สุรินทร์	บ้านจาน ตำบลทับใหญ่ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์	บ้านปราสาทหมู่ ๕ ตำบลท่าตูม อำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์
๔	บุรีรัมย์	บ้านตาไก่พลวง ตำบลหนองกง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์	บ้านยาง ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

ขอบเขตด้านระยะเวลา มีกำหนด ๑ ปี เริ่มจากเดือน ๑ ตุลาคม ๒๕๕๙ - ๓๐ กันยายน ๒๕๖๐

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน หมายถึง รูปแบบการเชื่อมโยงชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ที่ทำให้ชุมชนเจริญขึ้น ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

การเชื่อมโยง หมายถึง การเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ เข้าด้วยกัน ทำให้การใช้ประโยชน์จากชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จากที่ซับซ้อน เกิดการสูญเสียงบประมาณ ให้สามารถใช้ข้อมูลร่วมกันระหว่างกันได้

ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ชุมชนที่ได้รับคัดเลือกจากกรมพัฒนาชุมชน ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข ระดับจังหวัด ประจำปี ๒๕๕๙” โดยที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร มีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพ โดยคนในหมู่บ้านเป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนต่าง ๆ และยังมีกิจกรรมรักษาสีล ๕ วัฒนธรรมชาติ

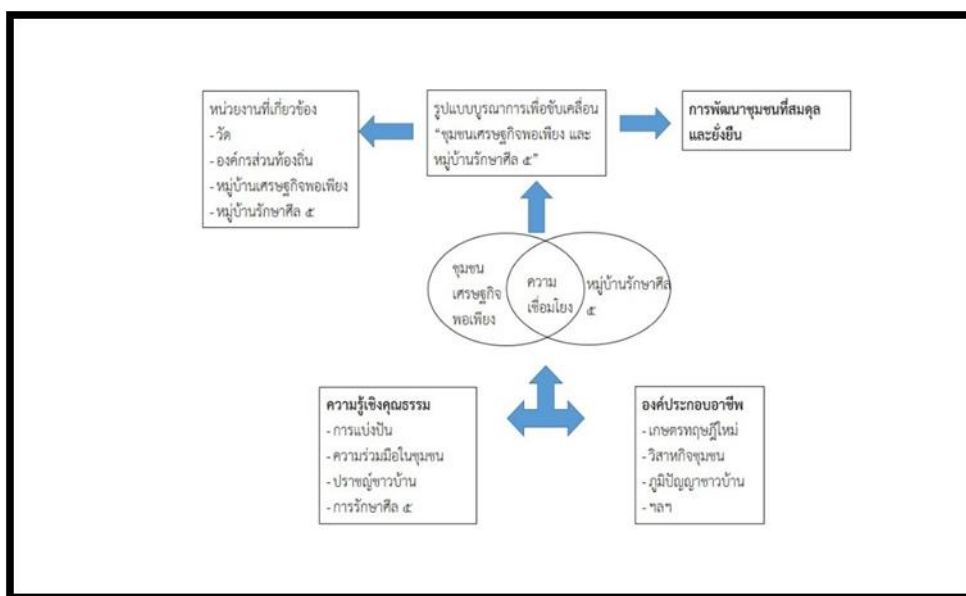
หมู่บ้านรักษาศีล ๕ หมายถึง หมู่บ้านที่ได้รับคัดเลือกจากคณะกรรมการ ให้เป็นหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่มีผลงานดีเด่น เช่น ประชาชนส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน และได้รณรงค์นำหลักศีล ๕ มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ ทำให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน

รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างของความเกี่ยวข้องของหน่วยงานชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ต่างมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันในเชิงความสัมพันธ์และเชิงเหตุและผลซึ่งมีวิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจตลอดทั้งจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใดๆ ดังนั้นรูปแบบเป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้นรูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ

ความรู้ ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง การดำเนินกิจกรรมที่สร้างสรรค์ที่ก่อเกิดคุณประโยชน์ชุมชน และสังคมมีความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลายเหล่านั้น

กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย “การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : การเชื่อมโยง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์”



แผนภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย และสถานที่เก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการเสวนากลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัย ดังนี้

ขั้นที่ ๑ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุมทางวิชาการด้านการพัฒนาชุมชน ภาพถ่าย แสดงการสำรวจ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” หมู่บ้านกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

ขั้นที่ ๒ กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ พระสงฆ์, ผู้นำชุมชน, ประชาชนชาวบ้าน, ผู้แทนสถานศึกษา, ประชาชน, ผู้นำเยาวชน ในชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ หมู่บ้านกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ หมู่บ้านละ ๕ - ๗ รูป/คน ซึ่งจะเป็นกลุ่มสามารถถ่ายทอดข้อมูล และประสบการณ์ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

ขั้นที่ ๓ การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ในการรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการหลากหลายในการเก็บข้อมูลดังเช่น การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) การสนทนากลุ่ม ตลอดจนการศึกษาเอกสารและการเข้าร่วมสังเกตการจัดประชุมต่างๆที่เกี่ยวกับ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” หมู่บ้านกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

ขั้นที่ ๔ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาในเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักใน “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” หมู่บ้านกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์โดยใช้เครื่องมือได้แก่

๑) แบบสัมภาษณ์ ที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูล “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” หมู่บ้านกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

๒) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ผู้ที่มีประสบการณ์ มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาท้องถิ่นสามารถถ่ายทอดข้อมูลให้ผู้วิจัยได้รับรู้ รับทราบข้อมูลใช้ศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” หมู่บ้านกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

ขั้นที่ ๕ การตรวจสอบข้อมูลในการตรวจสอบข้อมูลการทำวิจัยได้กระทำพร้อมกับเก็บข้อมูล มีการตรวจสอบทันทีในสนามว่าข้อมูลได้มีการบันทึก และการเก็บรวบรวมสอดคล้องกับข้อเท็จจริงหรือไม่อย่างไรโดยทุกครั้งหลังการเก็บข้อมูล จะนำข้อมูลที่รวบรวมได้ขอให้ผู้ที่ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เป็นผู้ช่วยตรวจสอบความถูกต้องให้ ตรวจสอบข้อมูลซ้ำจากการสอบถาม พูดคุย สัมภาษณ์ ซ้ำกับผู้ที่ให้ข้อมูลเดิมแต่เปลี่ยนสถานที่ ช่วงเวลาการให้ข้อมูลจากการศึกษาเบื้องต้นจากการสัมภาษณ์ การพูดคุย และการศึกษาค้นคว้า ทั้งจากเอกสาร โดยมีความสอดคล้องของเรื่องซึ่งถือความสำคัญในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้

ขั้นที่ ๖ การวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อผู้วิจัยได้จัดเก็บรวบรวมข้อมูล จัดหมวดหมู่ครบถ้วน เป็นระบบระเบียบตามที่ได้จัดประเด็นตั้งจุดประสงค์ในการวิจัยไว้และเห็นว่าข้อมูลเมื่อมีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงได้จัดแยกแยะข้อมูลเป็นหมวดหมู่เพื่อรายงานการวิจัย โดยการบรรยายและสรุปเชิงวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

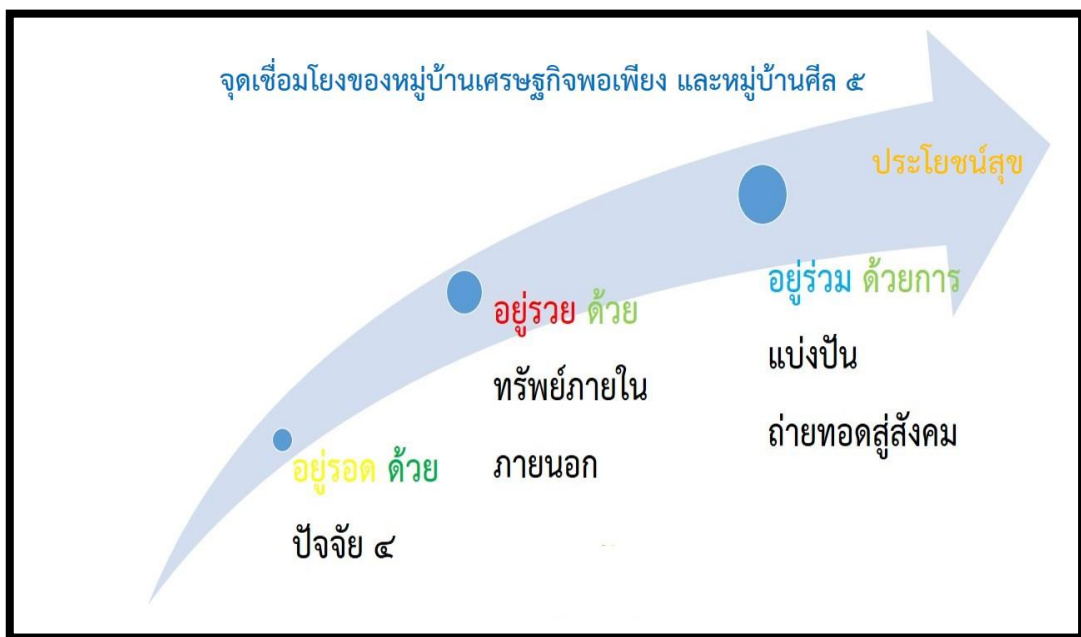
ผลการวิจัย

การวิเคราะห์จุดเชื่อมโยงจากหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ คือความสุข หรือประโยชน์สุข เป็นสิ่งที่มาจากการเข้าใจชีวิต คุณค่าของการอยู่ร่วมกัน สิ่งเหล่านี้ได้มาจากแนวคิดในทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการพัฒนาความสุข ถึงแม้ว่าจะเป็นการพัฒนาความสุขของแต่ละบุคคลก็ตาม แต่สุดท้ายก็ไปเป็นเพื่อเกื้อกูลโลกและสังคมซึ่งก็คือความสุขแก่ส่วนร่วมนั่นเอง ซึ่ง

จะควบคู่ไปกับการพัฒนาทางปัญญาให้ยิ่งๆ ขึ้นไป จึงจะช่วยให้บรรลุอิสรภาพ ๒ ด้าน คือ ด้านนอก ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกับชุมชน ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมบูรณ์ทำให้เกิดความสุขที่เป็นบวกไม่มีผลกระทบ และผสมกลมกลืน เมื่อคนเรามีความสุขในระดับปัจเจกแล้วจะกลายเป็นแรงช่วยให้สังคมภายนอกมีความสุขเช่นเดียวกันการพัฒนาระบบการชุมชนเข้มแข็งให้เกิดพลังของคนในชุมชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ในการพัฒนา แก้ไขปัญหา สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงปรับกลไกการจัดการพื้นที่และสร้างเครือข่ายเพื่อให้ทุกภาคส่วนในสังคมร่วมทำงานกับภาครัฐในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนาได้ อย่างเสมอภาค การส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน พุทธธรรมและเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์กันอย่างสำคัญโดยแนวคิดทางเศรษฐกิจที่ปรากฏในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีความสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแยกกล่าวได้ ๔ ประเด็น คือ

- ๑) หลักพุทธธรรมที่สนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านการผลิต ๗ ประการ คือ เรื่องสุขของคฤหัสถ์, ความไพบุลย์, ชุมทรัพย์สี่อย่าง, ประโยชน์ของมนุษย์, ปรีเยสนา หรือการแสวงหา, แนวทางแห่งความสำเร็จมั่งคั่งด้วยโภคทรัพย์โดยชอบธรรมของคฤหัสถ์ และเรื่องเบญจศีลเบญจธรรม
- ๒) หลักพุทธธรรมที่สนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านการบริโภค ๖ ประการ คือ ปัจจยัสสี, เป้าหมายของการบริโภค, สันโดษ, การจัดสรรทรัพย์ใช้, หลักว่าด้วยความตั้งมั่นแห่งตระกูลและอบายมุขคือทางแห่งความเสื่อมทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งจะสามารถเชื่อมโยงของวัตถุประสงค์ทั้งสองหมู่บ้าน ประโยชน์สุข คือ จุดเชื่อมโยงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยมีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เพราะ “คน” เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน “คน” เป็นผู้สร้างปัญหาทั้งหลายทั้งปวงให้เกิดขึ้น เพราะตัวกิเลส ตัณหาที่มีอยู่ในตัวคน จึงเป็นปัญหาอุปสรรคขัดขวาง จะเห็นได้ว่าตัวกิเลสเป็นสิ่งที่ขัดขวางต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ถ้าไม่สามารถจัดหรือลดละออกจากตัวมนุษย์ได้ เพราะตัวกิเลสตัณหาที่แหล่เป็นตัวยุทธทำลายทุกอย่าง ในโลก เพื่อสนองความอยากได้ผลประโยชน์ ความอยากมีอำนาจความยิ่งใหญ่ หรือ ความยึดมั่นถือมั่นในค่านิยมอุดมการณ์ มนุษย์ทำร้ายสิ่งรอบตัวไม่ว่าจะเป็นทรัพยากร-ธรรมชาติ สัตว์ สรรพสิ่ง หรือแม้แต่มนุษย์ด้วยกันเอง เพื่อสนองต่อกิเลส จึงเป็นเรื่องที่น่าสะพรึงกลัวยิ่งนัก ท่านลองวาดภาพดูว่า ถ้ามนุษย์ชาติทุกคนในโลกนี้มีกิเลสตัณหาครอบงำ อะไรจะเกิดขึ้น โลกจะเป็นอย่างไร เพราะทรัพยากรธรรมชาติ สัตว์ สรรพสิ่ง หรือ แม้แต่มนุษย์ด้วยกัน จะไม่มีวันยอมให้ถูก ทำร้ายแต่เพียงฝ่ายเดียว จะต้องมีการตอบโต้ ดังจะเห็นได้จากการเกิดภัยธรรมชาติ น้ำท่วม สึนามิ ดินเหตุเกิดจากมนุษย์ไปทำการตัดไม้ทำลายป่า และทำลายระบบนิเวศวิทยา ในโลกจึงเต็มไปด้วยความวุ่นวายไม่สงบสุข เพราะทุกสิ่งในโลกอยู่อย่างทำลายล้างกัน และผลสุดท้ายก็คือ มนุษย์นั่นเองที่จะประสบกับความพินาศล่มสลาย ดังนั้นการที่จะทำให้นุษย์ลดละจากกิเลสที่เป็นตัวปัญหา ก็คือ การพัฒนา “ด้านจิตใจ” ให้มนุษย์มีมโนสำนึกที่ดี มีความรักความเมตตา อ้อเพื่อเพื่อแผ้ว มีเหตุผล สามารถแยกแยะสิ่งดีสิ่งชั่ว รู้ว่าสิ่งไหนควรทำหรือไม่ควรทำ ด้วยใช้หลักพุทธธรรมมาขัดเกลา และจรรโลงจิตใจ ด้วยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อมนุษย์ได้รับการพัฒนาจิตใจให้ดีงามแล้ว มนุษย์ก็จะเกิดปัญญา “รู้แจ้งเห็นจริง” ลดละจากกิเลสตัณหาทั้งปวง ลดความอยากได้ใคร่มี อยากมีอำนาจ อยากยิ่งใหญ่ ยึดมั่นถือมั่นในอุดมการณ์ มนุษย์ก็จะกลายเป็นผู้ให้ผู้อื่น ผู้จรรโลงโลก ให้เกิดความสงบสุข โดยสร้างดุลยภาพให้เกิดขึ้นระหว่าง มนุษย์ สิ่งแวดล้อม สังคม เทคโนโลยี ทุกที่จะ

อยู่อย่างเกื้อกูลกันและกัน มนุษย์จะรักษาและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติก็จะให้ประโยชน์ในการดำรงชีพของมนุษย์ มนุษย์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย สร้างสรรค์ให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดี ในที่สุดสังคมก็จะเป็นสังคมแห่งความสงบสุข มีความเกื้อกูลต่อกัน และการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่มีแต่ความพึงพอใจเพื่อเอื้อเฟื้อ พุ่มเฟือย นิยมวัตถุ ก็จะกลับมาดำรงชีวิตแบบพอเพียง โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน หมายความว่าอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง อยู่ได้อย่างไม่ต้องเดือนร้อน สามารถยืนอยู่บนขาตัวเอง โดยที่ไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น นั่นคือฐานชีวิตที่มั่นคง เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้หมายความว่า ไม่คบค้าสมาคมไม่ค้าขายกับผู้อื่น เมื่อเรายืนด้วยตัวเองอย่างมั่นคง เราก็สามารถเอาสิ่งที่เราเหลือกินเหลือใช้ไปทำการค้ากับผู้อื่น นำเงินเข้ามาเพื่อเป็นเงินออม หรือเงินที่จะลงทุนต่อไปในอนาคต เปรียบเสมือนบ้านที่มีรากฐานที่แข็งแรง เมื่อเกิดความแข็งแรงแม้ลมพายุที่พัดโหมกระหน่ำ ก็ไม่สามารถทำให้บ้านพังทลายได้ เปรียบเสมือนภูมิคุ้มกันภัยอย่างดี ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการทำเอาวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนใน ทุกขั้นตอน ขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้คนดำรงอยู่ด้วยคุณธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต นั่นเป็นเครื่องแสดงอย่างชัดเจนแล้วว่า เป็นหนทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงจะเป็น “ประโยชน์สุข” อย่างแท้จริง ของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ดังแผนภาพที่ ๒



แผนภาพที่ ๒ “ประโยชน์สุข” จุดเชื่อมโยง หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านศีล ๕

นอกจากนั้นกระบวนการพัฒนาชนบทเพื่อสร้างพื้นฐานจากการพัฒนาชุมชนให้เป็นกรอบการวางแผนโครงการอย่างแท้จริง การแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบทภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม เพื่อการจัดการความรู้ และการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของประชาชนและชุมชนในชนบท และการเสริมสร้างเครือข่ายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของท้องถิ่นและชุมชนในการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันให้เกิดระบบที่ดี มีความโปร่งใส ไร้ทุจริตและการสนับสนุนการนาภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้

ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ พัฒนาระบบการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชน สร้างความตระหนักของชุมชนในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อวิถีชีวิต สนับสนุนกลไกชุมชนและเครือข่ายในการจัดการและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและความรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เสริมสร้างขีดความสามารถและความรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต การบูรณาการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการศีล ๕ ในการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งระดับชุมชน จากการศึกษาพบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการศีล ๕ ในด้านการประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรในชุมชน และการบริหารจัดการองค์กรในชุมชน เพื่อการฟื้นฟูชุมชน การปรับตัวของชุมชน และการดำรงอยู่ของชุมชน ซึ่งระดับการนำมาประยุกต์ใช้ขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชน ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การวิจัยครั้งนี้ พบว่า ในการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการศีล ๕ ในการพัฒนาชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งนั้น สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

๑. ประโยชน์สุข คือสิ่งที่ชุมชนความประสงค์ร่วมกันและนำไปสู่การพัฒนาชุมชนซึ่งบริบทชุมชนสำคัญคือการมีส่วนร่วม

๒. ศักยภาพชุมชนที่สนับสนุนการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ทุนชุมชนทั้ง ๕ ทุน ได้แก่ ๑) ทุนมนุษย์ ๒) ทุนทางสังคม ๓) ทุนทางกายภาพ ๔) ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ๕) ทุนทางเศรษฐกิจ มีความสำคัญกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน สนับสนุนกัน โดยให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการค้นหาศักยภาพและ ทุนชุมชน โดยใช้ทุนที่มีความเข้มแข็งเป็นหลักในการพัฒนา และพัฒนาทุนชุมชนในด้านอื่นสนับสนุนเพื่อให้เกิด การพัฒนาในทุกๆ ด้าน ซึ่งจะทำให้ชุมชนนั้นมีความสมดุลของทุนต่างๆ ภายในชุมชนอย่างครบถ้วน

๓. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในค้นหา วิเคราะห์ สืบหา ปัญหาและศักยภาพของทุนในชุมชน เพื่อวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดยกำหนดเป็นกิจกรรมและโครงการในแผนชุมชน เพื่อเฝ้าระวังในการจัดการปัญหาและอุปสรรคของชุมชน

๔. การพัฒนารูปแบบการบูรณาการแนวคิดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ จากผลการวิจัยในประเด็นที่ ๑ ผลการนำนโยบายเรื่อง การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการศีล ๕ ไปใช้ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และ ประเด็นที่ ๒ การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการศีล ๕ ในระดับชุมชน ผู้วิจัย ได้รูปแบบการบูรณาการแนวคิดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัด อุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ โดยพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนใหม่ เป็นการบริหาร จัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการศีล ๕ ประกอบด้วย ๓ แนวทางการพัฒนา คือ ๑) การฟื้นฟูชุมชน (The Restoration of the Community) โดยการสร้างแนวร่วมการพัฒนา และการค้นหาศักยภาพและทุนของชุมชน บูรณาการ แผนชีวิต แผนชุมชนและแผนพัฒนาท้องถิ่น ๒) การปรับตัวของชุมชน (The Adaptation of the Community) โดยการจัดระบบการบริหารจัดการที่ดี มีการเฝ้าระวังในการจัดการปัญหาอุปสรรค

อย่างมีส่วนร่วม กำหนดมาตรการทางสังคมของชุมชน เพื่อเป็นข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และมีการเรียนรู้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง ๓) การดำรงอยู่ของชุมชน (The Existence of the Community) โดยการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับชุมชน และการปลุกกระแสให้ชุมชนมีความรักและหวงแหนชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนสามระบบสนับสนุน (Triangle Support System) ได้แก่ ระบบความรู้ (Knowledge System) ซึ่งเป็นความรู้ในชุมชน ในด้านการประกอบอาชีพ การบริหารจัดการ ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา โดยการผสมผสานระหว่างความรู้เก่ากับความรู้ใหม่ ซึ่งรวมถึงเทคโนโลยีใหม่ ด้วยระบบข้อมูล (Information System) ที่เป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจ การวางแผน และการดำเนินกิจกรรมในชุมชน ที่มีการจัดเก็บและค้นหาอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นฐานข้อมูลของชุมชน ที่ชุมชนสามารถเข้าถึงได้และใช้ประโยชน์ในการพัฒนาได้ตรงตามความต้องการของชุมชน และระบบความสัมพันธ์ (Relation System) ซึ่งประกอบด้วย ระบบความสัมพันธ์ภายในชุมชน ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองในเชิงอำนาจ การพึ่งพา พึ่งพิงกันในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งมีชีวิต สิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์เหนือธรรมชาติ ซึ่งปรากฏในรูปของความคิดความเชื่อและพิธีกรรม และระบบความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโลกภายนอก ชุมชนต้องมีข้อมูลระบบความสัมพันธ์กับโลกภายนอก ในด้านการซื้อขาย การแลกเปลี่ยนสินค้า ผลผลิต การช่วยเหลือในรูปของเครือข่าย หรือการรวมกลุ่ม รวมถึงบุคคลหรือองค์กรที่มีบทบาทกับการพัฒนาชุมชน โดยการประพจน์ตัวดำรงตนให้สอดคล้องกับแนวทางของศีล ๕ บนฐานของ “การแบ่งปันความรัก การแบ่งปันสิ่งของ การแบ่งปันเกียรติยศ การแบ่งปันคำพูดดีๆ และการแบ่งปันลมหายใจให้แก่กันและกัน” ด้วยความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันทั้งชุมชน อีกประการที่ผู้วิจัยพบว่าการเสริมแรงให้กับบุคคลที่ทำความดีกระทำตนเป็นแบบอย่างของสังคมต่อไป จนทำให้เกิดประโยชน์สุข เป็นจุดเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จนนำไปสู่การดำเนินการพัฒนาอย่างมีโครงสร้าง มีกระบวนการที่มีประโยชน์สุขร่วมกันมีรูปแบบที่พัฒนาร่วมกันนำไปสู่การดำรงอยู่ในสังคมในลักษณะหมู่บ้านในรักษาศีลห้ากับการพัฒนาการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นต้นแบบสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศชาติในระดับสากลต่อไป

อภิปรายผล

การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : การเชื่อมโยง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ผู้วิจัยพบว่ารูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ประกอบด้วย ๑) ด้านการฟื้นฟูชุมชน เป็นแนวทางที่จะทำให้ชุมชน ได้หันกลับมาทบทวนวิถีการดำรงชีวิต ภูมิหลังทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทนของชุมชน และทรัพยากรที่อยู่ในชุมชน โดยยุทธศาสตร์การฟื้นฟูชุมชน มีลักษณะดังนี้ ๑) การสร้างแนวร่วมการพัฒนาจากทุกภาคส่วนในการฟื้นฟูชุมชน ๒) การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของชุมชน ๓) การบูรณาการแผนชีวิต แผนชุมชนและแผนพัฒนาท้องถิ่น ๔) การสืบค้นและพัฒนาศักยภาพแกนนำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนทั้งแกนนำที่เป็นทางการและแกนนำตามธรรมชาติ ๒) แนวทางด้าน การปรับตัวของชุมชน เป็นแนวทางที่เน้นการปรับตัวและการรับกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน จะทำให้ชุมชนสามารถมีภูมิคุ้มกันและพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน มีรูปแบบการจัดการที่ดีแบบมีส่วนร่วม สามารถเฝ้าระวัง

ปัญหาและจัดการปัญหา อุปสรรคได้อย่างมีส่วนร่วม มีข้อตกลงร่วมกันในชุมชน และเรียนรู้ในการแก้ปัญหา พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง แก้ปัญหาเริ่มแก้ปัญหาจาก จุดที่เล็กที่สุด และทำตามลำดับขั้นตอนโดยเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ๓) แนวทางด้านการดำรงอยู่ของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สิทธิชัย ต้นศรีสกุล^๓ ที่พบว่าแนวทางที่จะทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยมีวิถีการผลิตแบบยังชีพของหมู่บ้านซึ่งการผลิตเป็นไป เพื่อตอบสนองต่อการบริโภคของตนเอง ชุมชนมีศักยภาพที่ยังคงสามารถดำรงรักษาอำนาจ ในการการดูแลทรัพยากรต่างๆ และสร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยคนในชุมชนมีความรักและหวงแหนชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้ จะทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน และมีภูมิคุ้มกัน

นอกจากนั้นระบบสนับสนุนการรูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ได้แก่ ๑) ระบบความรู้รวมเอาทุกๆ ด้านของการดำรงชีวิต และการจะดำรงอยู่ของชุมชน เพื่อให้สามารถบริหารจัดการชุมชนได้ ระบบความรู้ที่จำเป็นได้แก่ ความรู้ ในการประกอบอาชีพ ความรู้ในการคิดวิเคราะห์ปัญหา ความรู้ในการวางแผน ซึ่งชุมชนควรจะเรียนรู้จากอดีต ปัจจุบันและอนาคต โดยมองถึงความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลและในชุมชน แล้วนำความรู้จากภายนอกมาประยุกต์ใช้ ให้เกิด การผสมผสานทางความคิด ความรู้ และมีการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง ๒) ระบบข้อมูลที่ประกอบด้วยข้อมูลด้านต่างๆ ของชุมชน ซึ่งจะเป็นฐานข้อมูลประกอบการตัดสินใจการวางแผน การดำเนินงานของชุมชนในด้านต่างๆ ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยมีระบบย่อย คือ ระบบข้อมูลโครงสร้างพื้นฐาน ระบบข้อมูลด้านเศรษฐกิจและระบบข้อมูลด้านทรัพยากรส่วนรวม ระบบข้อมูลด้านการคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร และระบบข้อมูลด้านสภาพสังคม ๓) ระบบความสัมพันธ์ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และคนกับคนด้วยกันซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับสภาพมงคลศรีสวัสดิ์ที่พบว่า^๔ ระบบความสัมพันธ์จะทำหน้าที่ในการยึดโยงผู้คนในชุมชนให้มีความเป็นปึกแผ่น และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่สืบเนื่องมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งการค้นหารากเหง้าและต้นตระกูลในชุมชนจะทำให้ทราบเครือญาติ และจะเป็นปัจจัยบวกที่ส่งผลดีต่อการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งได้

๓. เงื่อนไขการมีส่วนร่วมแบบเครือข่าย โดยมี ๑) องค์กรในชุมชน ซึ่งเป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมตัว รวมกลุ่ม สมาชิกในชุมชนดำเนินกิจกรรม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ประสานพลังองค์กรในชุมชน จัดระบบความรู้ ความสัมพันธ์ และระบบข้อมูลในชุมชน ภายใต้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) องค์กรภาครัฐที่มีบทบาท ในการหนุนเสริมด้านกระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้ และเป็นพันธมิตรที่พัฒนาเคียงข้างกับชุมชน และ ๓) องค์กรภาคี

^๓ สิทธิชัย ต้นศรีสกุล. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม, บทความวิจัย .วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.วารสารช่อพะยอม.๒๕๕๓. หน้า ๕๑.

^๔ สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านคำบง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น, รายงานการวิจัย. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๕๖.หน้า ๑๒.

สนับสนุน ซึ่งเป็นองค์กรที่นอกเหนือจากสององค์กรข้างต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจาร์ส โคตะยันต์, วิไลวรรณ สมโสภณ^๕ ที่พบว่าองค์กรจากภายนอกชุมชนที่มีบทบาทในการพัฒนาต่างๆ เข้าไปหนุนเสริมในการบริหารจัดการชุมชน บูรณาการความร่วมมือ และหนุนเสริมอย่างต่อเนื่อง

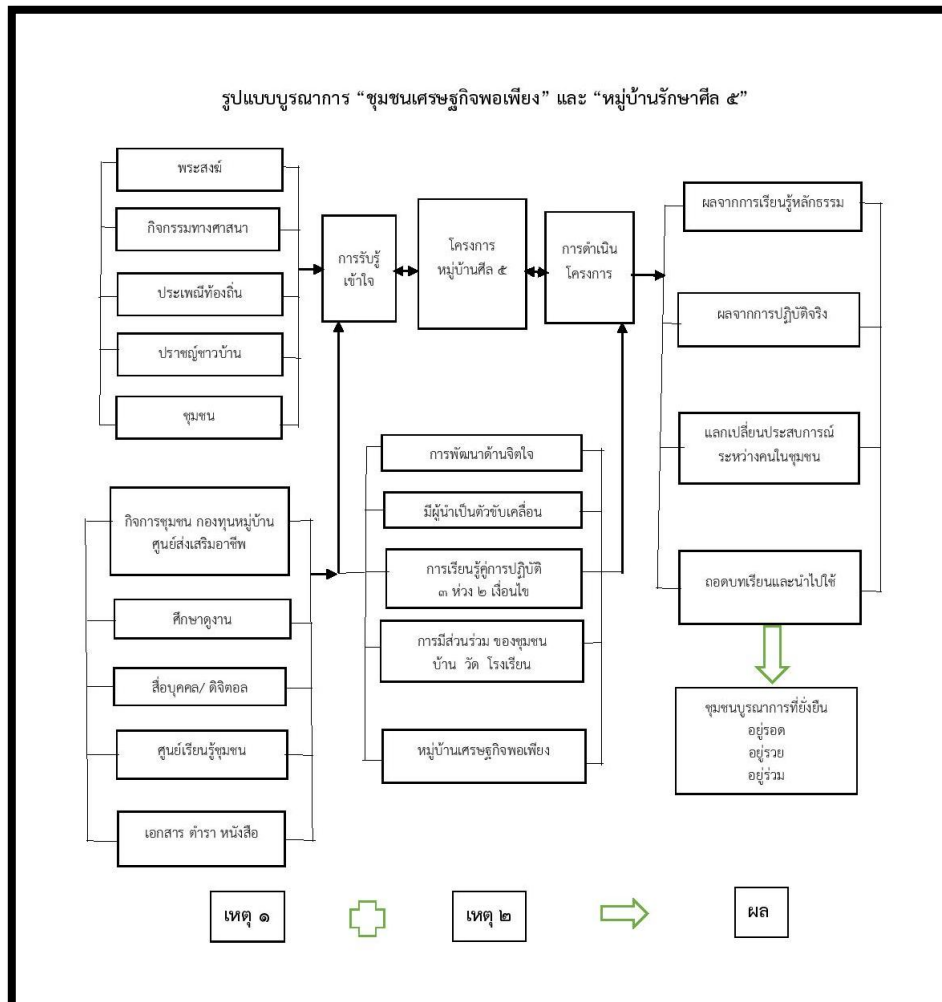
๔. คุณลักษณะของการบริหารจัดการชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๑) ความพอประมาณ (Moderation) บริหารจัดการชุมชนให้เกิดความสมดุลในระยะยาว ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีการผลิตและการบริโภคที่พอดี ๒) ความมีเหตุผล (Reasonable) การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมในชุมชน เป็นไปอย่างมีเหตุผล รอบคอบ โดยการตัดสินใจร่วมกันของชุมชน ๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี (Self-immunity) การพัฒนาศักยภาพสมาชิกในชุมชนให้มีความพร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดจากความเสี่ยงและความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต ๔) ความรู้ (Knowledge) ใช้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารและแนวคิดเชิงเหตุผลในการพัฒนาชุมชน โดยผสานความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมตามสภาพการณ์ของชุมชน ๕) คุณธรรม (Integrity) สร้างสมาชิกในชุมชนให้มีความซื่อสัตย์ มีความเพียรพยายาม ประยุกต์ใช้หลักศาสนา และส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี ใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมที่ดีงาม พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

๕. หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่เข้มแข็งพบว่ามีคุณลักษณะของการพึ่งตนเองได้ของชุมชน ๑) ด้านจิตใจ ชุมชนมีการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รู้จักแสวงหาแนวทางในการบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนงคราญ ไชยเมือง, จิระคำบุญเรือง, วศิน รามสุข และเบญจวรรณ พิริภักดิ์^๖ พบว่าการมีศูนย์รวมจิตใจที่ยึดโยงให้ชุมชนมีความเป็นเอกภาพยอมรับความคิดเห็นระหว่างกันและมองเห็นประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนเป็นที่ตั้ง ๒) ด้านสังคม มีการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลในด้านอาชีพ สวัสดิการ และการดำรงชีพ กระจายอำนาจในการตัดสินใจและส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมสูง มีการประสานความร่วมมือและการสื่อสารระหว่างกัน และมีกฎกติกาของชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีระบบการจัดการทรัพยากรที่มีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ๔) ด้านเทคโนโลยี มีการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีเก่าและเทคโนโลยีใหม่ได้อย่างเหมาะสม โดยไม่ละทิ้งวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบดั้งเดิม มีการรวมกลุ่มเพื่อจัดหาวัสดุ อุปกรณ์การผลิตที่เป็นเทคโนโลยีใหม่เป็นของส่วนร่วมเพื่อให้สมาชิกได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ๕) ด้านเศรษฐกิจ มีการจัดระบบการผลิต การจำหน่ายที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันให้สมาชิกในชุมชนได้รับประโยชน์สูงสุดซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิฑูลย์ แก้วสุวรรณ,

^๕ จาร์ส โคตะยันต์, วิไลวรรณ สมโสภณ. **ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง**. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.วารสารการบริการท้องถิ่น. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓.ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^๖ นงคราญ ไชยเมือง, จิระ คำบุญเรือง, วศิน รามสุข และเบญจวรรณ พิริภักดิ์, **การพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านสันกลาง ตำบลจำปาหวาย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา**, รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. ๒๕๕๗. หน้า ๔.

เกษมชาติ นเรศเสนีย์, บุญเรือง ศรีเหรียญ^๗ ซึ่งเสนอแนวคิดว่าการรวมกลุ่มของชุมชน รวมทั้งการแปรรูปการผลิต โดยมีระบบการผลิตที่มุ่งตอบสนองความต้องการในการดำรงชีพของชุมชนเป็นหลักและการผลิตเพื่อการจำหน่ายตลาดภายนอกตามลำดับ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการบูรณาการได้ดังแผนภาพที่ ๓



แผนภาพที่ ๓ รูปแบบบูรณาการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕

จากแผนภาพที่ ๓ แนวคิด (Concept) แนวคิดของรูปแบบบูรณาการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ คือ การมุ่งบูรณาการความร่วมมือภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อสร้างดุลยภาพให้กับชุมชนทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งโครงสร้าง (Structure) รูปแบบบูรณาการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ประกอบด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคีเครือข่าย ได้แก่ องค์กรภายใน

^๗ วิฑูลย์ แก้วสุวรรณ,เกษมชาติ นเรศเสนีย์, บุญเรือง ศรีเหรียญ. ธรรมาภิบาล (Good Governance) การพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง, รายงานการวิจัย. วารสารการเมืองการปกครอง ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ มีนาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙. หน้า ๔๓.

ชุมชน องค์กรภายนอกชุมชน และองค์กรเฉพาะกิจ โดยมีระบบความรู้ ระบบข้อมูล และระบบความสัมพันธ์ในชุมชน เป็นระบบสนับสนุนในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยในระดับชุมชนนั้น กลไกการนำไปสู่การปฏิบัติคือ ดำเนินการแนวทางการบริหารจัดการชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ๑) การฟื้นฟูชุมชน โดยการสร้างแนวร่วมการการพัฒนาจากทุกภาคส่วน และร่วมกันสำรวจ และวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของชุมชน สร้างความเป็นปึกแผ่นโดยการบูรณาการแผนชีวิต รวมไปถึงการพัฒนาศักยภาพแกนนำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนทั้งแกนนำที่เป็นทางการ และแกนนำทางธรรมชาติ ๒) การปรับตัวโดยการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาในชุมชนอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนแบบ มีส่วนร่วม และการสร้างมาตรการทางสังคม หรือข้อตกลงร่วมกันของชุมชน โดยเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับพระปริยัติวโรปการ, ผศ.ดร., (ประศักดิ์ อคคปญโญ)^๔ ที่เสนอแนวคิดว่าวิถีชีวิตของชุมชนควรทบทวนและถอดบทเรียน ประเมินตนเองตลอดเวลา พัฒนาความรู้และสร้างจิตสำนึกแห่งความห่วงหาชนชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่น มีแหล่งที่มา ๒ แหล่งใหญ่ๆ คือ คน และกิจกรรมต่างๆ คน จึงเป็นแหล่งภูมิปัญญาที่สำคัญ เนื่องจากเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวบุคคล ส่งผ่านให้บุคคล ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ นอกจากถ่ายทอดผ่านกระบวนการเรียนรู้แล้ว ยังมีวิธีซึมซับจากการอยู่ใกล้ชิด โดยไม่รู้ตัว ตั้งแต่เกิดได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัว พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ ที่คอย ชัดเกล้า อบรม สั่งสอนลูกหลาน ให้เป็นคนดีมีศักยภาพ การปลูกฝังสิ่งที่ตั้งงามให้กับเยาวชนที่กำลังศึกษาจะเป็นวิธีการที่สำคัญในกระบวนการพัฒนา เพราะมีความเชื่อว่าถ้าเยาวชนที่กำลังได้รับการศึกษาอยู่ในขณะนี้เมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปสู่สังคมแล้ว เป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความเข้มแข็งทางจริยธรรม การพัฒนาในด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นหลักคำสอนทางศาสนา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักจริยธรรมในสังคม หรือแม้แต่หลักกฎหมายก็ดี เยาวชนที่ได้ผ่านกระบวนการอบรมเหล่านี้จะสามารถซึมซับได้เป็นอย่างดี และสามารถสร้างสังคมที่ได้และยั่งยืนได้ในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบใหม่ไปใช้

๑.๑ รูปแบบบูรณาการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ให้ความสำคัญกับคุณธรรมในตัวคน ในการดำเนินกิจกรรมชุมชนและการประพฤติปฏิบัติของคนในชุมชน เพื่อเป็นพื้นฐานในการให้กับเด็กและเยาวชน ที่จะเป็นพลเมืองที่ดีของชาติในอนาคต

๑.๒ รูปแบบบูรณาการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ เป็นแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียน นักศึกษาได้ศึกษาเรียนรู้ และ ผู้สนใจในชุมชนอื่นๆ เข้ามาศึกษาดูงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมให้มากที่สุด

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

^๔ พระปริยัติวโรปการ (ประศักดิ์ อคคปญโญ). การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับเยาวชนนำมาซึ่งความสมานฉันท์ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนกุลศลศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ตามแนวคำริของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปญโญ) วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร, รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๙. หน้า ๕๙.

๒.๑ ควรวิจัยการนำรูปแบบบูรณาการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ มาปรับใช้ในชุมชนอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๒ ควรรีศึกษากระบวนการเรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติของชุมชนเป็นรายบุคคลและกลุ่มบุคคล

๒.๓ ควรมีการวิจัยเพื่อยกระดับศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกี่ยวกับรูปแบบบูรณาการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ มาถ่ายทอดแก่ผู้เข้ารับการอบรม ผู้มาศึกษาดูงานในชุมชน โดยการประสาน

บรรณานุกรม

หนังสือ

การพัฒนาชุมชน, กรม. **แนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: บางกอกบล็อก.๒๕๕๐. ประยุทธ์ ปยุตโต. **การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) (พิมพ์ครั้งที่ ๙)**.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.๒๕๕๖.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร และเชมณัฐ อินทรสุวรรณ. **ตัวชี้วัดความสุข : กลยุทธ์การสร้างและการใช้เพื่อชุมชนเป็นสุข**. กรุงเทพฯ : สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.๒๕๕๓.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. **การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร.

๒๕๕๑.

สถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ. **สืบสานแนว**

พระราชดำริ : เอกภาพของโครงการพระราชดำริเพื่อพัฒนาชาติ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิปิดทองหลังพระ มปท.๒๕๕๓.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **คู่มือการดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์**

โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”. โรงพิมพ์สำนักงาน

พระพุทธศาสนาแห่งชาติ : กรุงเทพมหานคร.๒๕๕๗.

วิจัย/บทความวิจัย

กิตติพันธ์ นพวงศ์ ณ อยุธยา. **รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยปฏิบัติการเสริมพลังความมั่นคงของชาติมิติสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ตามรอยพระยุคลบาทเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : ธรรมาธิปไตยในพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช**. ปัตตานี : ศูนย์ศึกษาและพัฒนาธรรมาธิปไตย. ๒๕๕๓.

กิตติพันธ์ นพวงศ์ ณ อยุธยา. **ข้อเสนอโครงการวิจัยปฏิบัติการ : “บูรณาการพลังชีวิตธรรมาธิปไตยเด็กเยาวชน และครอบครัวในพื้นที่ภาคใต้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”**.

กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาและพัฒนาธรรมาธิปไตย.๒๕๕๔.

จำรัส โคตะยันต์ , วิไลวรรณ สมโสภณ **“ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง”**.

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.วารสารการบริการท้องถิ่น.ปีที่ ๔

ฉบับที่ ๓. ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

นงคราญ ไชยเมือง, จิระ คำบุญเรือง, วศิน รวมสุข และเบญจวรรณ พิริภักดิ์, **สรุปโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านสันกลาง ตำบลจำปาหวาย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.๒๕๕๗.**

วิลาสินี ศรีสุวรรณ และคณะ.รายงานการวิจัย **“การบริหารวิชาการแก่สังคมด้านวิศวกรรมและสถาปัตยกรรม เพื่อสร้างชุมชนต้นแบบ ด้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านร่องปลายนา จังหวัดเชียงราย”** คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.๒๕๕๕.

วีรธิดา วงศ์มหาชัย , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนมพร จินดาสมุทร, อาจารย์ปทุม ม่านโคกสูง.รายงานการวิจัยเรื่อง **“การพัฒนาฐานเรียนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาบ้านโนนสวรรค์ หมู่ ๘ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร”** วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.๒๕๕๘.

บงกช นพวงศ์ ณ อยุธยาและคณะ.รายงานวิจัยประเมินผลเชิงระบบเรื่อง : **งานบูรณาการการพัฒนา. ๒๕๕๔.**

พระใบฎีกาสุชาติ ถนอมทรัพย์. รายงานการวิจัยเรื่อง **“การปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ ของครูโรงเรียนอนุบาลปฐม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต ๑”**. มหาวิทยาลัยทองสุข.๒๕๕๔.

พระปริยัติวิโรปกการ,ผศ.ดร.,(ประศักดิ์ อคคฺพลโย) รายงานการวิจัย **“การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับเยาวชนนำมาซึ่งความสมานฉันท์ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนกุศลศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ตามแนวคำริของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า คลาจารย์ (ช่วง วรพลโย) วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”** , คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๙.

พระครูสันติวิชิรกิจ ,พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ และชนทอง วัฒนะประดิษฐ์ .**แนวทางการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านศีล ๕ เพื่อชุมชนสันติสุข : กรณีศึกษาชุมชนบ้านโนนดุม จังหวัดกำแพงเพชร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.๒๕๕๙.**

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ,รศ.,ดร. บทความ **"จากหมู่บ้านศีล ๕ พัฒนาสู่การเป็นต้นแบบหมู่บ้านพอสะอาด,มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.จาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_ สืบค้นเมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๐.**

วิฑูลย์ แก้วสุวรรณ,เกษมชาติ นเรศเสนีย์, บุญเรือง ศรีเหรียญ.บทความวิจัยเรื่อง **“ธรรมาภิบาล (Good Governance)การพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง”**.วารสารการเมืองการปกครอง ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ มีนาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙.

สิทธิชัย ต้นศรีสกุล,**“ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม”** .วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.วารสารช่อพะยอม.๒๕๕๓.

สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์, ดร. รายงานการวิจัยเรื่อง “ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านคำบง อำเภอป่าพอง จังหวัดขอนแก่น” .วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.๒๕๕๖.

อภิชัย พันธเสน และคณะ. รายงานการวิจัยโครงสร้างสังเคราะห์งานวิจัย ข้อเขียน และบทความเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง.สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ: กรุงเทพฯ.๒๕๕๐

สื่อออนไลน์

สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางการพัฒนาประเทศ ในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙. สืบค้นจาก <http://th.wikipedia.org> .เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๙.

ม.ป.ช. (ม.ป.ป.). สูตร๘-๓-๑ เส้นทางสร้างคนดีมีปัญญาต้านยาเสพติด อยู่อย่างผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน., สืบค้นจาก <http://www.tungsong.com/Read/>.ค้นเมื่อ ๕ มกราคม ๒๕๖๐.

ม.ป.ช.(ม.ป.ป.). เศรษฐกิจพอเพียง., จาก<http://www.doae.go.th/report/SE/html/๐๑.htm>. ค้นเมื่อ ๕ มกราคม ๒๕๖๐.

ม.ป.ช. (ม.ป.ป.). ศิล สมาธิ ปัญญา., จาก <http://www.geocities.com>.ค้นเมื่อ ๖ มกราคม ๒๕๖๐.

สถาบันนวัตกรรมวชิราจันท์ (ม.ป.ป.). Sustainable Development: การพัฒนาที่ยั่งยืน, จาก <http://www.tiger.co.th/sustainable.php>.ค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐.

ประเวศ วะสี.คมคิด เศรษฐกิจพอเพียง., จากhttp://www.lcc.ac.th/forum/board_sts.asp?FID=๓๒๑. ค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐.

ม.ป.ช. (ม.ป.ป.). สมาธิคืออะไร?., จาก <http://www.dmc.tv/pages/meditation/meditation๐๑.html>. ค้นเมื่อ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐.

วิวัฒน์ชัย อรรถพร. การพัฒนาที่ยั่งยืน., จาก <http://www.nidambe๑๑.net/ekonomiz/๒๐๐๓๑๓/article๒๐๐๓july๑๗๑๑.htm>. ค้นเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๐.

ศาสตราจารย์ ดร.เกื้อ วงศ์บุญสิน บทความวิจัย “การพัฒนาที่ยั่งยืนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับงานวิจัย” สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=loUNLG๔๑SEc>. เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์

พระครูวิสุทธิพัฒนภิรม เจ้าอาวาสวัดตาไก่พลวง บ้านตาไก่พลวง ต.หนองกง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

พระครูสุภกิจมงคล เจ้าอาวาสวัดโนนมะเขือ บ้านโนนมะเขือ หมู่ที่ ๕ ตำบลกาบิน อำเภอภูพาน จังหวัดอุบลราชธานี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

นายमाणพ บุญรอด บ้านโคกว่าน ต.หนองโสน อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ ๐๘๙๙๔๖๓๗๖๕ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

- พระศรีปริยัติธาดา เจ้าอาวาสวัดโพธิ์น้อย บ้านยาง อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.
- นายสุข สายวัน บ้านธาตุทอง ตำบลละลม อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.
- นางสุนทร ชุนแผน บ้านหนองกก ตำบลยาง อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.
- พระปลัดสมร อินทปัญญา เจ้าอาวาสวัดบ้านหนองกก บ้านหนองกก ตำบลยาง อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๐.
- พระครูรัตนธรรมานุรักษ์ (ภูจิต ฝิวจันทร์) บ้านจาน ตำบลทับใหญ่ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๐.
- ดาบตำรวจสุรียา หนองกระโทก สมาชิกกลุ่มรักษานางรองสี่เหลี่ยมยั่งยืน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๐.

ผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

- สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชา เช่น รายวิชามนุษย์กับสังคม, รายวิชามนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, รายวิชาเศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษาและรายวิชาวิทยาการสิ่งแวดล้อมสำหรับโรงเรียนและชุมชน ทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- สามารถนำผลการศึกษาไปสะท้อนข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน หมู่บ้านรักษาศีล ๕ เช่น กรมพัฒนาชุมชน , หน่วยงานในท้องถิ่น เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ตำบล และหมู่บ้าน เพื่อกำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยหลักศีล ๕ ประการ

- สามารถนำผลการศึกษาไปคิดวิเคราะห์ร่วมกับพระสงฆ์ , นักวิชาการด้านการพัฒนาในท้องถิ่น โดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี องค์การชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี

๒. กิจกรรมด้านส่งเสริมการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- สามารถพัฒนาการร่วมมือระหว่างพระสงฆ์กับองค์กรต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- สามารถนำผลการศึกษาไปช่วยเสริมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- สามารถนำข้อมูลที่พบไปเผยแพร่ให้กับองค์กรชุมชนในจังหวัดอื่น ๆ ที่สนใจขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในท้องถิ่น

๓. กิจกรรมด้านวิชาการ

- ได้มีการพัฒนาทักษะในใช้กระบวนการวิจัยให้กับทีมวิจัย และนิสิตปริญญาตรี – โท ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

- มีการศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์แนวทางพัฒนาความร่วมมือในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ไม่ว่าจะเป็น วัด สถานศึกษา หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานราชการ

ผนวก ค

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุ วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑. ศึกษาข้อมูล ปฐมภูมิ/ทุติยภูมิ จากกลุ่มตัวอย่าง	การเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ เข้า ด้วยกัน ทำให้การใช้ประโยชน์ จากชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ใน อุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ จากที่ ซับซ้อน เกิดการสูญเสีย งบประมาณให้สามารถใช้ ข้อมูลร่วมกันระหว่างกันได้	ข้อที่ ๑	วิเคราะห์ความเชื่อมโยงของ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”ใน จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์
๒. การสำรวจ พื้นที่ ชุมชน กรณีศึกษา ๓ แห่ง	ทราบถึงข้อมูลการดำเนินการ ของ “ชุมชนเศรษฐกิจ พอเพียง” และ “หมู่บ้าน รักษาศีล ๕”ใน อุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และ สุรินทร์	ข้อที่ ๑ - ๒	ทำให้วิเคราะห์กิจกรรมการ เผยแพร่และการมีส่วนร่วม ของ “ชุมชนเศรษฐกิจ พอเพียง” และ “หมู่บ้าน รักษาศีล ๕”ใน จังหวัด อุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์
๓. การเก็บข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่าง	- ทราบถึงสภาพปัญหาของ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”ใน อุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ - ทราบถึงรูปแบบการมีส่วน ร่วมของ “ชุมชนเศรษฐกิจ พอเพียง” และ “หมู่บ้าน รักษาศีล ๕”	ข้อที่ ๑ - ๒	ทำให้วิเคราะห์ความคิดเห็น ของกลุ่มเป้าหมายซึ่งประกอบ ไปด้วย พระสงฆ์ , ประชาชน และข้าราชการ เกี่ยวกับ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”ใน จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ (ต่อ)

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุวัตถุประสงค์	โดยทำให้
๔. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ	ทราบถึงข้อเสนอทั้งในเชิงนโยบายและระดับปฏิบัติของ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์	ข้อที่ ๑ - ๒	ทำให้ได้ข้อเสนอแนะต่อองค์กรชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับกิจกรรมของ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์
๕. รายงานฉบับสมบูรณ์	ได้รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยทั้ง ๒ ข้อ คือ ๑. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ๒. เพื่อเสนอรูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์	ข้อที่ ๑ - ๒	ได้รายงานที่มีคุณค่าสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้องค์กรชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับกิจกรรมของ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

ผนวก ง

แบบสัมภาษณ์

การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : การเชื่อมโยง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัด
อุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

วันที่เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อหมู่บ้าน.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

เพศ.....

อายุ.....ปี

อาชีพ.....

คำถาม

๑. สภาพการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านศีล ๕
๒. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านศีล ๕
๓. ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านศีล ๕
๔. จุดเชื่อมโยงเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านศีล ๕

ลงชื่อ

()

ผู้ให้สัมภาษณ์

ลงชื่อ

()

ผู้สัมภาษณ์

ผนวก จ

ภาพการลงพื้นที่เป้าหมายเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล



วัดตาไถ่พลวง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์







ลงพื้นที่ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ และหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดอุบลราชธานี



ลงพื้นที่ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ และหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดศรีสะเกษ







ลงพื้นที่ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ และหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสุรินทร์







สนทนากลุ่มรักนางรองสี่เขี้ยวยั่งยืน บ้านตาไก่พลวง ต.หนองกง อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์

แบบสรุปโครงการวิจัย
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

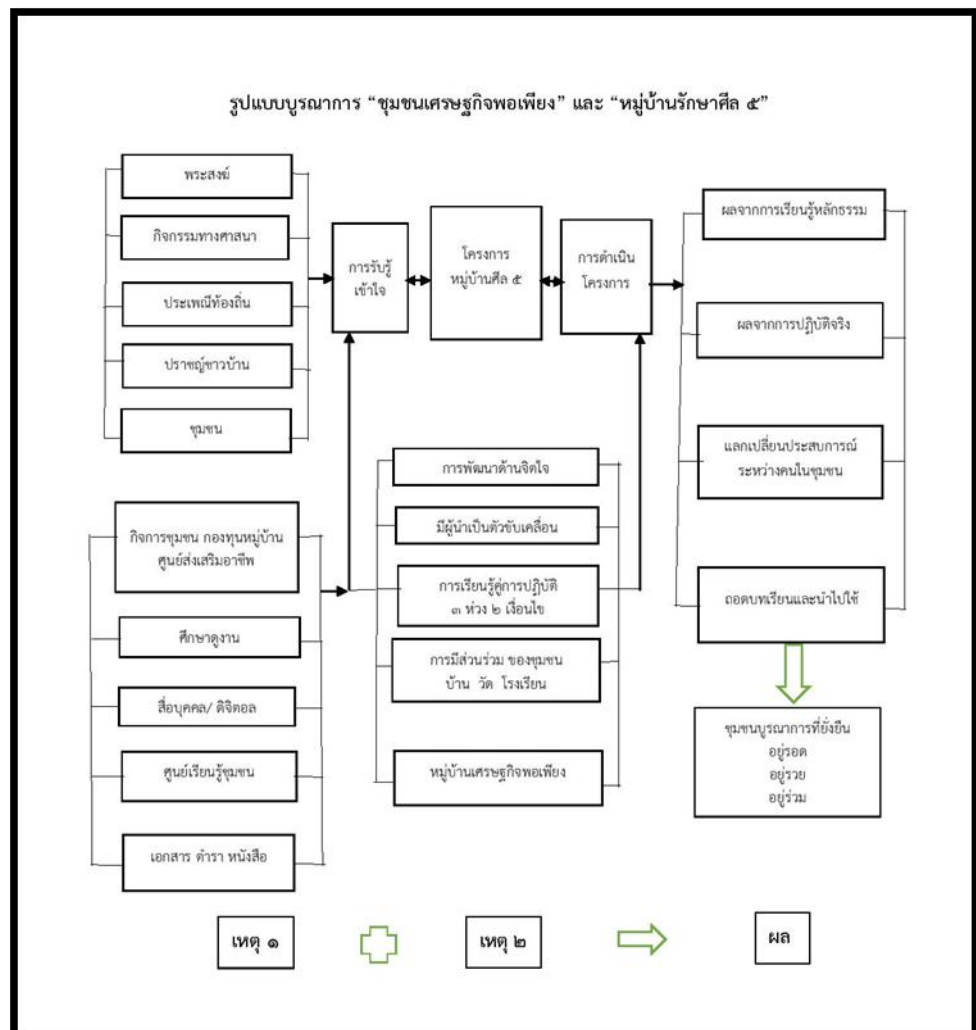
<p>สัญญาเลขที่ ชื่อโครงการ การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : การเชื่อมโยง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ หัวหน้าโครงการ พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล ,ดร. วิทยาเขตอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โทร ๐๘๐-๔๘๕ -๔๔๖๒ Email. bob2529@gmail.com</p>
<p>ความเป็นมาและความสำคัญ การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : การเชื่อมโยง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และ หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์” เกิดจากผู้วิจัยสนใจศึกษาประเด็นที่ว่าถ้าหากมีการบูรณาการหลักการเศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จะเป็นการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาชุมชน จนเกิดการเชื่อมโยงเป็นระบบเครือข่าย บ้าน-วัด-โรงเรียน โดยการศึกษาจากพื้นที่เศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ เพื่อสามารถนำหลักการดังกล่าวไปปฏิบัติงานในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศในโอกาสต่อไป ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยยกระดับการดำเนินชีวิตที่ดีให้แก่คนส่วนใหญ่ในประเทศไทย</p>
<p>วัตถุประสงค์โครงการ ๑) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ๒) เพื่อเสนอรูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์</p>
<p>ผลการวิจัย ประเด็นที่หนึ่ง : วิเคราะห์ความเชื่อมโยงของ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ มีดังต่อไปนี้ การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงเศรษฐกิจพอเพียงสู่หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ให้มีวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง คือ “ประโยชน์สุข” โดยการนำหลักพุทธธรรม ๓ ประการ คือไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา มาเป็นองค์ความรู้ที่ครอบคลุมการดำรงชีวิตทุกด้าน เพื่อนำสู่การฝึกฝนและปัญญาให้คนเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งเป็นการช่วยเหลือประเทศชาติอีกทางหนึ่ง การส่งเสริมให้สังคมไทยมีศีลธรรม และคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา มหาเถรสมาคมจึงได้กำหนดกิจกรรมในการสนับสนุนส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทุกเพศทุกวัยได้นำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปพัฒนาชีวิตครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยเน้นการรณรงค์ส่งเสริม และสนับสนุนให้มี “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ขึ้นในทุก</p>

ส่วนของประเทศ ในส่วนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ซึ่งล้วนแต่มีหลักการที่เน้นแก้ปัญหาสังคมในระดับรากหญ้ามีทั้งส่วนที่เหมือนและต่างกัน แต่จุดประสงค์แก้ปัญหาที่เหมือนกันนั่นคือ จากปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาประเทศอย่างรวดเร็วจนเกินไป ส่งผลให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการนำทรัพยากรมาใช้เกินความพอดี ขาดความรอบคอบ ทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่เหลือน้อยจนใกล้จะหมดไปหรืออยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมลง จนไม่สามารถสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นอย่างไร้ขีดจำกัด แม้ว่าปรากฏการณ์การพัฒนาดังกล่าว จะมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าแต่ในขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตชาวอีสานอย่างเห็นได้ชัด เกิดความเสื่อมโทรมคุณธรรม จริยธรรม คุณภาพชีวิตของชาวอีสานถูกบั่นทอนลงไปเรื่อย ๆ เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้สังคมต้องตกอยู่ในภาวะสังคมมีปัญหา และการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน ในลักษณะที่หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ประยุกต์ขับเคลื่อนสู่ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินการตามระบบเศรษฐกิจที่มีความเป็นธรรมสูง คำนึงถึงประโยชน์ตนและประโยชน์ของส่วนรวมอย่างเป็นธรรม เป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นองค์รวม ไม่มองเรื่องของเศรษฐกิจแบบแยกเป็นส่วนๆ ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาโดยเริ่มจากสัมมาทิฐิ มีความเห็นถูกต้อง สัมมาวาจา วชิสุจริต สัมมากรรมันตะ กายสุจริต สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ไม่ประมาท ยึดหลักความสมดุล ๓ ประการให้มีการขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จด้วยหลักมนุษยสัมพันธ์ เคารพยกย่อง ให้เกียรติ แสดงออกด้วยท่าทีตามวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นหรือตามมารยาทไทย เช่นการไหว้ ขอโทษ ขอบคุนและอื่นๆ ช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปัน ด้วยความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันทั้งชุมชน อีกประการที่ผู้วิจัยพบว่าการเสริมแรงให้กับบุคคลที่ทำความดี กระทำตนเป็นแบบอย่างของสังคมต่อไป จนทำให้เกิดประโยชน์สุข จะเป็นจุดเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงและหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จนนำไปสู่การด้านการพัฒนาอย่างมีกระบวนการที่เป็นประโยชน์สุขร่วมกัน มีจุดมุ่งหมายที่พัฒนาร่วมกันนำไปสู่การดำรงอยู่ในสังคมในลักษณะหมู่บ้านในการรักษาศีลห้ากับการพัฒนาการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นต้นแบบสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศชาติในระดับสากลต่อไป

ประเด็นที่สอง: รูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

รูปแบบการบูรณาการชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงที่เชื่อมโยง หมู่บ้านรักษาศีล ๕ มีหลักการสำคัญคือ การมีส่วนร่วมในชุมชน ชั้นแรกคือการปรับทัศนคติหรือความเชื่อที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันตระหนักถึงความสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดำเนินชีวิต และต่อมาก็คือเป็นความคิดเห็นร่วมกันของประชาชนในชุมชน สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ควรจะได้รับส่งเสริมและความร่วมมืออย่างจริงจังในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ซึ่งวัตถุประสงค์ของทั้งสองหมู่บ้านมีความคิดเห็นที่เป็นไปตามพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา

ภูมิพลอดุลยเดช นั่นคือ ประโยชน์สุขของชุมชน ดังแผนภาพต่อไปนี้



สำหรับหลักการของรูปแบบบูรณาการเพื่อเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ คือ รูปแบบที่มีระดมให้ดำเนินการของทุกภาคส่วน และเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งจะเป็นการบูรณาการให้สามารถเชื่อมโยงให้ทุกเครือข่ายทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งกลยุทธ์ที่จะดึงเอาความรู้ความสามารถของปราชญ์ชาวบ้าน หรือคนในชุมชน รวมทั้งศักยภาพของหน่วยงานต่าง ๆ นอกจากนั้น ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลไกทางสังคม เพื่อให้สามารถนำมาใช้พัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบบูรณาการ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ของ อุดรราชธานี ,ศรีสะเกษ ,สุรินทร์ และบุรีรัมย์ ที่สามารถนำไปปรับใช้กับชุมชนทั่วไป มีข้อค้นพบ ดังนี้

๑. แหล่งความรู้ชุมชน แบ่งออกเป็น องค์กรชุมชน และ สื่อ
๒. แหล่งภูมิปัญญาชุมชน แบ่งออกเป็น คน และ กิจกรรมอื่น ๆ
๓. ความสัมพันธ์ บ้านวัดโรงเรียน กับ แหล่งความรู้และแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ โรงเรียนเป็นแหล่งความรู้ วัดเป็นแหล่งภูมิปัญญา บ้านเป็นได้ทั้งแหล่งความรู้และแหล่งภูมิปัญญา

การบูรณาการรูปแบบองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ของ “ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ของอุบลราชธานี ,ศรีสะเกษ ,สุรินทร์ และบุรีรัมย์ ซึ่งบูรณาการจากผลการสำรวจปัจจัยและกระบวนการขององค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่ได้จากเครื่องมือหลายประเภท และข้อค้นพบ นำมาประกอบ ในการสร้างรูปแบบบูรณาการเพื่อเชื่อมโยงหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ที่ใช้ได้กับชุมชนทั่วไป คือ การถ่ายทอดความรู้ของชุมชน ได้จากชุมชนที่ประสบผลสำเร็จเป็นหลัก ส่วนหนึ่งได้มาจากแหล่งเรียนรู้ ซึ่งแหล่งความรู้แบ่งออกเป็น องค์กรชุมชนและสื่อต่างๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนได้จากวัด(พระสงฆ์)เป็นหลัก ส่วนหนึ่งได้มาจากชุมชน ซึ่งแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น แบ่งออกเป็นคนและกิจกรรมอื่นๆ กระบวนการพัฒนาองค์ความรู้ มีหลายวิธีที่สำคัญคือ เมื่อรับความรู้มาแล้ว ต้องลงมือปฏิบัติจริงจะทำให้เกิดความรู้ด้วยปัญญา นำไปสู่การพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืนในที่สุด

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. อาจารย์ นักวิชาการ นิสิต ในจังหวัดอุบลราชธานี สามารถนำเรื่องราวบทบาทและการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาชนด้านการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน สามารถประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้

๒. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะสงฆ์ กรมพัฒนาชุมชน สามารถไปเป็นข้อมูลในการวางแผนจัดการและกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน

การประชาสัมพันธ์

มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานวิจัยทางอินเทอร์เน็ต <http://www.mcuubon.ac.th>

ผนวก ฉ ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ พระใบฎีกาสุพจน์ ฉายา ตปสีโล นามสกุล เกษนคร
๒. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมศึกษา วิทยาเขตอุบลราชธานี
๓. หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอุบลราชธานี, โทรสาร ๐-๔๕๔๐-๕๓๓๖ มือถือ ๐๘-๐๔๘๕-๔๔๖๒
E-Mail bob2529@gmail.com
๔. ประวัติการศึกษา
น.ธ. เอก ,พธ.บ.(สังคมศึกษา),.ศษ.ม.(สังคมศึกษา) ,ศษ.ด.(บริหารการศึกษา)
๖. ผลงานด้านวิชาการ
ร่วมเขียนตำราเรียนรายวิชา พระวินัยปิฎก
ร่วมเขียนตำราเรียนรายวิชา คณิตศาสตร์
เอกสารประกอบการสอนรายวิชา เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา
เอกสารประกอบการสอนรายวิชา สมานศึกษา
๖. ผลงานด้านการวิจัย
 - ๒๕๕๐ ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ สนับสนุนทุนวิจัย)
 - ๒๕๕๑ บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของอุบาสิกาบงกช สิทธิพล (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ สนับสนุนทุนวิจัย)
 - ๒๕๕๒ ขบวนการพุทธใหม่ในประเทศไทย (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ สนับสนุนทุนวิจัย)
 - ๒๕๕๓ ศึกษาวิธีการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธรและนครพนม (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย)
 - ๒๕๕๖ ศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมขององค์กรชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี
 - ๒๕๕๘ บทบาทการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ)
 - ๒๕๕๙ ประวัติศาสตร์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและหลักพุทธธรรม สมัยลพบุรี (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ สนับสนุนทุนวิจัย)